

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

מדד הדמוקרטיה הישראלית

2021

תמר הרמן

אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוד'ניקוב

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

מדד הדמוקרטיה הישראלית

2021

תמר הרמן

אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

The Israeli Democracy Index 2021

Tamar Hermann

Or Anabi, Yaron Kaplan, Inna Orly Sapozhnikova

עריכת הטקסט: תמר שקד
עיצוב הסדרה: לוטה עיצובים
ביצוע גרפי: אירית נחום
הדפסה: גרפוס פרינט, ירושלים

מסת"ב 3-363-519-965-978 ISBN

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר), 2021

נדפס בישראל, תשפ"ב/2021

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800

הדברים המובאים בספר זה אינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ניתן להוריד את קובץ הנתונים של מדד הדמוקרטיה הישראלית ב־dataisrael.idi.org.il.

תוכן העניינים

9	ממצאים עיקריים
15	הקדמה
18	מתודולוגיה
21	חלק ראשון / ישראל בעיני אזרחיה
23	פרק 1 / מה המצב?
39	פרק 2 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים
55	פרק 3 / רפורמות פוליטיות בשיטת הבחירות והממשל בישראל
67	פרק 4 / אמון הציבור במוסדות
86	פרק 5 / החברה בישראל
95	פרק 6 / מערכת המשפט
123	חלק שני / הדמוקרטיה הישראלית בהשוואה בינלאומית
125	פרק 7 / המדדים הבינלאומיים
155	נספחים
157	נספח 1 / התפלגות התשובות בסקר
185	נספח 2 / התפלגות נתוני מדד 2021 בהשוואה לנתוני העבר (שאלות חוזרות)
211	נספח 3 / הרכב סוציו־דמוגרפי והגדרות עצמיות (כלל המדגם)
218	צוות המחקר

תרשימים

23	מצבה הכללי של ישראל, 2003-2021 (כלל המדגם)	1.1 תרשים
24	מצבה הכללי של ישראל, 2020, 2021 (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	1.2 תרשים
	"באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?"	1.3 תרשים
26	לאורך השנים (אופטימיים, כלל המדגם)	
	"באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?"	1.4 תרשים
29	(כלל המדגם)	
29	מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה, לאורך השנים (כלל המדגם)	1.5 תרשים
31	"עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?" (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	1.6 תרשים
	"עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?" לאורך השנים (מדגם יהודים	1.7 תרשים
31	ומדגם ערבים)	
	"ישראל היא מקום שטוב לחיות בו", לאורך השנים (מסכימים,	1.8 תרשים
33	כלל המדגם)	
	מעדיפים להישאר לגור בישראל גם אם תוצע להם אזרחות	1.9 תרשים
34	בארצות הברית או במדינה מערבית אחרת, לאורך השנים (כלל המדגם)	
	ישראל מצליחה לדאוג לביטחון/לרווחה של אזרחיה (מסכימים,	1.10 תרשים
37	כלל המדגם)	
	מידת השמירה בישראל על ארבעה עקרונות דמוקרטיים (כלל המדגם)	2.1 תרשים
39	"השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה" (מדגם יהודים	2.2 תרשים
44	ומדגם ערבים)	
	"השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לפי מחנה פוליטי,	2.3 תרשים
45	לאורך השנים (מסכימים, מדגם יהודים)	
	"השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לאורך השנים	2.4 תרשים
45	(מסכימים, כלל המדגם)	
	"השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לפי אופטימיות-	2.5 תרשים
46	פסימיות לגבי עתידה של ישראל (כלל המדגם)	
	"כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא	2.6 תרשים
47	הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת", לאורך השנים (כלל המדגם)	
	"כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק	2.7 תרשים
48	שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל" (כלל המדגם)	
	"כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק	2.8 תרשים
48	שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל", לאורך השנים	
	(מסכימים, כלל המדגם)	

50	יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? לאורך השנים (כלל המדגם)	2.9 תרשים
51	יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? 2020, 2021 (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	2.10 תרשים
52	יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2020, 2021 (מדגם יהודים)	2.11 תרשים
53	"בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר", לאורך השנים (לא מסכימים, כלל המדגם)	2.12 תרשים
56	שיעורי התמיכה בהצעות לרפורמות (די ומאוד תומכים, כלל המדגם)	3.1 תרשים
57	העברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות (כלל המדגם)	3.2 תרשים
58	העברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות, לפי מידת האמון ברשות המקומית שמתגוררים בה (כלל המדגם)	3.3 תרשים
59	שימוש בפתק הצבעה "פתוח" בבחירות לכנסת (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	3.4 תרשים
60	קביעת רוב של לפחות 80 ח"כים לשינוי חוק יסוד (כלל המדגם)	3.5 תרשים
62	הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	3.6 תרשים
62	הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים (כלל המדגם)	3.7 תרשים
64	מתן זכות הצבעה בבחירות לכנסת לישראלים המתגוררים בחו"ל (כלל המדגם)	3.8 תרשים
65	התאמתו של אחוז החסימה הנהוג בישראל (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	3.9 תרשים
66	התאמתו של אחוז החסימה הנהוג בישראל, לפי הצבעה בבחירות האחרונות לכנסת (כלל המדגם)	3.10 תרשים
68	נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון בכל אחד מן המוסדות שנבדקו השנה (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	4.1 תרשים
70	נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון בשמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (מדגם יהודים)	4.2 תרשים
71	נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון בשמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (מדגם ערבים)	4.3 תרשים

77	נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון ברבנות הראשית ובבית המשפט העליון, לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים (מדגם יהודים)	תרשים 4.4
78	מעריכים כי המוסדות הבאים מתפקדים בענייניות ובמקצועיות (במידה די רבה ורבה מאוד, מדגם יהודים ומדגם ערבים)	תרשים 4.5
79	שיעור נותני האמון בכל מוסד ושיעור מי שמעריכים את תפקודו כענייני ומקצועי (מדגם יהודים)	תרשים 4.6
79	שיעור נותני האמון בכל מוסד ושיעור מי שמעריכים את תפקודו כענייני ומקצועי (מדגם ערבים)	תרשים 4.7
80	ממוצעי האמון השנתיים של כלל שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (כלל המדגם)	תרשים 4.8
81	ממוצעי האמון הרב־שנתיים (2003-2021) של כל אחד משמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (כלל המדגם)	תרשים 4.9
82	ממוצעי האמון השנתיים של כלל שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (מדגמי יהודים ומדגמי ערבים)	תרשים 4.10
83	ממוצע האמון הרב־שנתי של כל אחד משמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (מדגמי יהודים ומדגמי ערבים)	תרשים 4.11
84	ממוצעי האמון השנתיים הכלליים, לפי מחנה פוליטי, 2003-2021 (מדגמי יהודים)	תרשים 4.12
85	ממוצעי האמון הכלליים הרב־שנתיים של המוסדות השונים לפי מחנה פוליטי, 2003-2021 (מדגמי יהודים)	תרשים 4.13
87	האם כל אחד מהדברים הבאים חשוב על מנת להיות באמת ישראלי? (די חשוב וחשוב מאוד, מדגם יהודים ומדגם ערבים)	תרשים 5.1
89	"בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים", לאורך השנים (מסכימים, מדגם יהודים)	תרשים 5.2
90	"בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים", לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים (מסכימים, מדגם יהודים)	תרשים 5.3
92	המתחים העיקריים בחברה הישראלית, לאורך השנים (כלל המדגם)	תרשים 5.4
93	המתחים העיקריים בחברה הישראלית כיום, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים (מדגם יהודים)	תרשים 5.5
94	מה לעשות עם כל אחד מהתקציבים הבאים: להגדיל, להקטין או להשאיר כמו שהוא? (כלל המדגם)	תרשים 5.6
95	"האם היה לך בשנים האחרונות מגע אישי עם מערכת בתי המשפט (תובע, נתבע, עד)?" (כלל המדגם)	תרשים 6.1

	עם איזה בית משפט היה לך מגע אישי בשנים האחרונות? (מתוך מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט)	6.2 תרשים
96		
	עד כמה ההליך המשפטי היה יעיל ופסיקת השופטים הוגנת? (מתוך מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט)	6.3 תרשים
98		
	"לדעתך, בחירת השופטים בישראל לבתי המשפט נעשית משיקולים מקצועיים או פוליטיים?" (כלל המדגם)	6.4 תרשים
99		
	באיזו מידה מופעלים על השופטים בישראל לחצים כלכליים ופוליטיים? (כלל המדגם)	6.5 תרשים
101		
	מערכת המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, ללא קשר לשיוך הפוליטי שלהם (כלל המדגם)	6.6 תרשים
103		
	מערכת המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, ללא קשר לשיוכם הפוליטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת (במידה די רבה ורבה מאוד, כלל המדגם)	6.7 תרשים
105		
	השופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם (כלל המדגם)	6.8 תרשים
106		
	פרקליטות המדינה פועלת לפי שיקולים מקצועיים או פוליטיים? (כלל המדגם)	6.9 תרשים
108		
	פרקליטות המדינה פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים, לפי גיל (מסכימים, כלל המדגם)	6.10 תרשים
108		
	ציון למערכת המשפט בנושא השחיתות (כלל המדגם)	6.11 תרשים
110		
	הקשר בין הערכת הימצאות שחיתות במערכת המשפט לבין הערכת השיקולים בבחירת שופטים (כלל המדגם)	6.12 תרשים
112		
	הערכת מידת השחיתות במערכת המשפט, לפי מידת האמון בבית המשפט (כלל המדגם)	6.13 תרשים
113		
	הערכת כוחו של בית המשפט העליון (כלל המדגם)	6.14 תרשים
114		
	"עד כמה ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות?" (כלל המדגם)	6.15 תרשים
115		
	הערכת כוחו של בית המשפט העליון, לפי הערכת השפעה של העמדות הפוליטיות של שופטי בית המשפט העליון על החלטותיהם (כלל המדגם)	6.16 תרשים
117		
	"בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות של הממשלה ושריה" (כלל המדגם)	6.17 תרשים
118		
	"לבית המשפט העליון צריכה להיות סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק" (מדגם יהודים ומדגם ערבים)	6.18 תרשים
120		

127	האחוזון של ישראל במדדים הבינלאומיים	7.1 תרשים
128	הציון של ישראל במדדים הבינלאומיים	7.2 תרשים
129	התפלגות הציונים במדד הזכויות הפוליטיות	7.3 תרשים
130	הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות, 2002-2020	7.4 תרשים
131	התפלגות הציונים במדד הזכויות האזרחיות	7.5 תרשים
131	הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות, 2002-2020	7.6 תרשים
132	התפלגות הציונים במדד חופש העיתונות	7.7 תרשים
133	הציון של ישראל במדד חופש העיתונות, 2002-2020	7.8 תרשים
134	התפלגות הציונים במדד הקול האזרחי	7.9 תרשים
134	הציון של ישראל במדד הקול האזרחי, 2003-2020	7.10 תרשים
135	התפלגות הציונים במדד ההשתתפות הפוליטית	7.11 תרשים
136	הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית, 2006-2020	7.12 תרשים
136	התפלגות הציונים במדד השוויון הדמוקרטי	7.13 תרשים
137	הציון של ישראל במדד השוויון הדמוקרטי, 2002-2020	7.14 תרשים
138	התפלגות הציונים במדד ההשתתפות האזרחית	7.15 תרשים
139	הציון של ישראל במדד ההשתתפות האזרחית, 2002-2020	7.16 תרשים
139	התפלגות הציונים במדד הדמוקרטיה הדיונית	7.17 תרשים
140	הציון של ישראל במדד הדמוקרטיה הדיונית, 2002-2020	7.18 תרשים
141	התפלגות הציונים במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית	7.19 תרשים
142	הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2006-2020	7.20 תרשים
143	התפלגות הציונים במדד תפקוד הממשלה	7.21 תרשים
144	הציון של ישראל במדד תפקוד הממשלה, 2006-2020	7.22 תרשים
144	התפלגות הציונים במדד שלטון החוק	7.23 תרשים
145	הציון של ישראל במדד שלטון החוק, 2002-2020	7.24 תרשים
146	התפלגות הציונים במדד השליטה בשחיתות	7.25 תרשים
147	הציון של ישראל במדד השליטה בשחיתות, 2002-2020	7.26 תרשים
148	התפלגות הציונים במדד תפיסת השחיתות	7.27 תרשים
148	הציון של ישראל במדד תפיסת השחיתות, 2002-2020	7.28 תרשים
149	התפלגות הציונים במדד איכות הרגולציה	7.29 תרשים
150	הציון של ישראל במדד איכות הרגולציה, 2002-2020	7.30 תרשים
151	התפלגות הציונים במדד השוויוניות בחלוקת משאבים	7.31 תרשים
151	הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת משאבים, 2002-2020	7.32 תרשים

ממצאים עיקריים

פרק 1: מה המצב?

- כשליש מהמרוויינים בכלל המדגם מעריכים את מצבה הכללי של ישראל כ"טוב" או "טוב מאוד" (31%). זהו השיעור הנמוך ביותר בעשור האחרון.
- כמעט שני שלישים בכלל המדגם (63%) הביעו אופטימיות לגבי עתידה של ישראל (בדומה למדד הדמוקרטיה 2019). רוב היהודים (67%) אופטימיים לעומת פחות ממחצית מהערבים (42%).
- מאז 2014 לא חלו שינויים מהותיים בשיעור המרוויינים המרגישים חלק ממדינת ישראל ובעיותיה (76% השנה לעומת 75%-79% בשנים קודמות). כבעבר, גם השנה רוב גדול מהיהודים (82.5%) מרגישים חלק ממדינת ישראל ובעיותיה לעומת פחות ממחצית מהערבים (43%).
- רוב גדול של היהודים גאים בהיותם ישראלים (84%) לעומת מיעוט של הערבים (28% בלבד כיום לעומת מחצית ב־2018).
- רוב הנשאלים, יהודים (76%) וערבים (66%), סבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו (בשתי המדידות האחרונות חלה ירידה בשיעור זה – בכלל המדגם, מ־85% ב־2019 ל־74.5% השנה).
- רוב הנשאלים מעדיפים להישאר לחיות בישראל ולא לעבור למדינה במערב, גם אם תובטח להם אזרחות שם (יהודים – 70%; ערבים – 81%), אולם שיעור זה נמוך יותר מזה שבשנים עברו.
- כבעבר, רוב המרוויינים סבורים שמדינת ישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה (56.5%), אך רק שלישי סבורים שהיא מצליחה לדאוג לרווחתם (33%).

פרק 2: דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

- בדקנו באיזו מידה לדעת המרוויינים נשמרים בישראל ארבעה עקרונות של משטר דמוקרטי. רוב המרוויינים חושבים כי הזכות לקיום בכבוד נשמרת פחות מדי (54%); מעט פחות סבורים כך לגבי שמירה על זכויות המיעוט (43%) ועקרון הפרדת הרשויות (42%), ושלישי מעריכים כי חופש הביטוי אינו ממומש דיו (32%). הערבים יותר מהיהודים סבורים שהעקרונות של שמירה על זכויות המיעוט וחופש הביטוי ממומשים פחות מדי.
- רוב גדול מהמרוויינים הערבים (75%) סבורים שהשלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה, לעומת פחות ממחצית מהיהודים (44%). רוב בשמאל (מדגם יהודים) סבורים שהדמוקרטיה בישראל נמצאת בסכנה חמורה (63%), לעומת מיעוט הסבורים כך במרכז ובימין (43% ו־39% בהתאמה).

- רוב המרוויינים מסכימים ש"כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת" (55%). פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בשמאל רק מיעוט חושב כך (25%), במרכז כמחצית (48%), ובימין כשני שלישים (65%).
- בשאלת ההסכמה עם הטענה ש"כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל" מצאנו כי יש עלייה מתמדת בשיעור הסבורים כך (מ־41% ב־2014 ל־56% השנה).
- בדומה לעבר, גם השנה מצאנו שהשיעור הגבוה ביותר של מרוויינים סבורים כי אין כיום איזון בין הרכיב הדמוקרטי לרכיב היהודי במדינת ישראל, וכי הרכיב היהודי חזק מדי (יהודים – 38%; וערבים – 82%). התפיסה השכיחה בקרב החרדים והדתיים היא שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי (67% ו־45%), ואילו בקרב החילונים ציינו שני שלישים (63%) כי הרכיב היהודי חזק מדי.
- רוב הנשאלים אינם מסכימים עם הטענה ש"בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר" (69%). מדובר בשיעור הגבוה ביותר מאז 2011.
- ומה באשר לרמת השחיתות של ההנהגה? בשאלה זו נשמרת יציבות יחסית לעומת מדידות קודמות (48.5% – ההנהגה מושחתת), עם מגמת שיפור קלה בציון הניתן בתחום זה להנהגת ישראל. הערבים מעריכים את ההנהגה כיותר מושחתת מאשר היהודים.

פרק 3: רפורמות פוליטיות בשיטת הבחירות והממשל בישראל

- למרוויינים הוצגו שש הצעות לרפורמות פוליטיות, שארבע מהן מתייחסות לרפורמות בשיטת הבחירות ושתיים לרפורמות בשיטת הממשל. ההצעה שזוכה לשיעור התמיכה הגבוה ביותר עוסקת בהעברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות (67%). רוב בקרב הציבור תומכים גם בהצעה לשימוש בפתק הצבעה "פתוח"¹ (56%), וכמחצית תומכים בהצעות לדרישת רוב של לפחות 80 ח"כים לצורך שינוי חוק יסוד ולהוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת (53% ו־51% בהתאמה). שתי ההצעות הזוכות לשיעורי התמיכה הנמוכים ביותר (כ־40% כל אחת) מדברות על הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים ועל מתן אפשרות לישראלים החיים בחו"ל להצביע בבחירות לכנסת ממקום מושבם.
- כמחצית מהנשאלים סבורים שאחוז החסימה בישראל מתאים למטרתו, לעומת שליש שסבורים כי הוא נמוך מדי; 12% סבורים כי הוא גבוה מדי. הערבים ציינו בשיעור כפול מהיהודים כי אחוז החסימה גבוה מדי (22% לעומת 10%).

פרק 4: אמון הציבור במוסדות

- במדגם היהודים גם השנה צה"ל נהנה מהאמון הרב ביותר, ואף נרשמה עלייה באמון בו (90% לעומת 82% לפני שנה); אחריו בסדר יורד: הרשויות המקומיות (62%) ונשיא המדינה (60%). פחות ממחצית נותנים אמון בבית המשפט העליון (48%), במוסד לביטוח לאומי ובמשטרה (42% לכל אחד מהמוסדות). בתחתית נמצאים המוסדות הפוליטיים – המפלגות, הכנסת, הממשלה – הזוכים לאמון מועט (15%, 28.5%, 29% בהתאמה). למעט צה"ל, כל שאר המוסדות איבדו עוד מעט מהאמון שניתן בהם בהשוואה למדד הדמוקרטיה 2020.
- במדגם הערבים מידת האמון במוסדות המדינה נמוכה מזו של מדגם היהודים, ושום מוסד לא חצה את רף ה-50% נותני האמון. במקום הראשון נמצא אצלם המוסד לביטוח לאומי (49.5%) ואחריו הממסדים הדתיים – בית הדין השרעי/קאנוני (48%); המשטרה זוכה לאמון הנמוך ביותר (13%).
- מידת האמון בבית המשפט העליון נמצאת בירידה מתמדת בשנים האחרונות, ולראשונה במדגם היהודים היא מתחת לרף ה-50% (מ-52% לפני שנה ל-48% השנה). ירידה באמון במוסד זה נמצאה גם במדגם הערבים (מ-60% ל-44%).
- הרשויות המקומיות זוכות לאמון גבוה יחסית. הפער במידת האמון בהן בין יהודים לערבים גדול מאוד (62% לעומת 32%, בהתאמה).
- השנה בדקנו גם את הערכת המרואיינים באשר לאופן תפקודם של המוסדות – האם התפקוד שלהם ענייני ומקצועי? במדגם היהודים הממצאים שהתקבלו באשר לאופן התפקוד דומים מאוד למידת האמון שרוחשים למוסדות אלו; לעומת זאת, במדגם הערבים מצאנו כי מידת האמון שהם נותנים במשטרה, ברשויות המקומיות ובתקשורת נמוכה מהערכת תפקודן. בכל יתר המוסדות היה דמיון בין רמת האמון להערכת התפקוד.

פרק 5: החברה בישראל

- בדקנו את תפיסת הישראליות בעיני הציבור באמצעות שבעה מאפיינים² אף על פי שתפיסת מרכיבי הישראליות של היהודים ושל הערבים שונה מאוד, בשני המדגמים נמצא שהמאפיין החשוב ביותר על מנת להיחשב ישראלי הוא כיבוד חוקי המדינה (93% – יהודים; 84% – ערבים). בעוד בקרב היהודים כל ששת המאפיינים האחרים נתפסים כחשובים, בקרב הערבים הוזכרו רק עוד שני מאפיינים שנחוצים להגדרת הישראליות: להתגורר בישראל מרבית החיים ולדבר בעברית.
- בקרב היהודים נמדד השיעור הגבוה ביותר מאז 2013 של הסבורים שלאזרחים היהודים צריכות להיות יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים (42%). עמדה זו רווחת בעיקר בקרב הימין לעומת המרכז והשמאל (בהתאמה 57%, 28.5%, 5%).

2 שבעת המאפיינים של הישראליות: להיוולד בישראל, להתגורר בישראל במשך רוב החיים, לדבר עברית, להיות יהודי, לכבד את חוקי המדינה, לשרת בצה"ל ולקבל את ההגדרה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

- הערכת כלל המדגם את מידת הסולידריות של החברה הישראלית היא בינונית ומטה – 4.86 (הציון הממוצע על סולם שבין 1=אין סולידריות בכלל ל-10=יש סולידריות מלאה). שיעור היהודים הסבורים שהחברה הישראלית היא סולידריות גבוה משיעור הערבים החושבים כך.
- בראש סולם המתחים בחברה הישראלית ניצב השנה המתח בין יהודים לערבים (46%), שרשם עלייה חדה לעומת השנה שעברה (28%). לאחריו ניצב המתח בין ימין לשמאל (32%), שבשנים האחרונות ניצב במקום הראשון (39% בשנה שעברה). השמאל והמרכז (מדגם יהודים) עדיין מצביעים על המתח בין ימין לשמאל כעיקרי (47%, 39%), שעה שבימין הרוב מצביעים על המתח בין יהודים לערבים כמרכזי (50.5%).
- בדקנו את העדפות הציבור בכל הנוגע לחלוקת עוגת תקציב המדינה – בראש סולם העדיפויות של הציבור להגדלה תקציבית ניצב תקציב הבריאות (83%), ובתחתית הסולם ניצב תקציב הביטחון (רק 39% סבורים כי יש להגדילו).

פרק 6: מערכת המשפט

- רוב (56%) המרואיינים הביעו תמיכה בעמדה שלבית המשפט העליון צריכה להינתן הסמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה.
- כחמישית מהמדגם ציינו כי היו במגע אישי עם מערכת המשפט בשנים האחרונות (כתובע, כנתבע או כעד), ועיקר המגע היה עם בית משפט השלום (42%).
- מידת שביעות הרצון ממערכת המשפט של מי שבאו איתה במגע בשנים האחרונות אינה גבוהה: רק כשליש (33.5%) ציינו כי ההליך היה יעיל, ו־38% ציינו שפסיקת השופטים הייתה הוגנת.
- רוב המרואיינים סבורים כי בחירת השופטים בישראל נעשית בעיקר או רק משיקולים פוליטיים (61%). אבל יש הבדלים גדולים לפי מחנה פוליטי (יהודים): בימין סבורים כך 69% מהמשיבים, במרכז – 48%, ובשמאל – 40%.
- לדעת רוב גדול במדגם, על השופטים מופעלים לחצים פוליטיים (75%), ושיעור נמוך יותר, אך לא מבוטל, סבור כי מופעלים עליהם לחצים כלכליים (41%).
- כמחצית מהמדגם (52%) סבורים שמערכת המשפט בישראל אינה פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, כלומר שהשופטים מושפעים משיוכם הפוליטי של הנבחרים העומדים למשפט. דעה זו רווחת יותר בקרב הימין בהשוואה למרכז ולשמאל (בהתאמה 63%, 39%, 29%).
- רק כשליש מהמדגם מסכימים שהשופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם (33%), אך גם כאן יש הבדלים בין המחנות הפוליטיים (יהודים): בימין מסכימים עם טענה זו 27.5% מהעונים, ובמרכז ובשמאל – כ־43%.
- מעל מחצית מהמרואיינים סבורים שפרקליטות המדינה מונעת משיקולים פוליטיים (52%), לעומת כשליש הסבורים שהיא מונעת משיקולים מקצועיים (32%). בשמאל הרוב (63%) סבורים כי הפרקליטות פועלת משיקולים מקצועיים, לעומת כמחצית מהמרכז (47%) ומיעוט בלבד בימין (22%).

- כמחצית מהמרוויינים (51.5%) השיבו כי יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות במערכת המשפט הישראלית, לעומת 40% שהשיבו שכמעט או כלל אין בה שחיתות. בימין הרוב סבורים שיש בה שחיתות (61%), לעומת מיעוט במרכז (38%) ובשמאל (18%).
- 40% מהמדגם סבורים שכוחו של בית המשפט העליון חזק מדי, כשליש סבורים שכוחו מתאים (33%), ו־14% סבורים שכוחו חלש מדי. בשמאל ובמרכז התשובה הנפוצה היא שכוחו מתאים (56% ו־41%, בהתאמה), ובימין – שכוחו חזק מדי (57%).
- 36% מהמרוויינים סבורים שהחלטותיהם של השופטים מושפעות במידה רבה מעמדותיהם הפוליטיות, ועוד 28% סבורים כך במידה בינונית.
- כמחצית מהמרוויינים מסכימים עם הטענה שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה (52%); מנגד, למעלה משליש אינם מסכימים עם טענה זו (36%). הסכמה זו רווחת יותר בקרב החרדים והדתיים (82%) ובימין (69%).

פרק 7: הדמוקרטיה הישראלית בהשוואה בינלאומית

בחנו את הציונים של מדינת ישראל לשנת 2020 (שכן המדדים מחושבים תמיד לשנה שחלפה) ואת מיקומה ביחס לשאר מדינות העולם וביחס למדינות ה־OECD ב־15 מדדים בינלאומיים.

- בהשוואה ל־2019 השתפר מיקומה של ישראל ביחס למדינות העולם ב־3 מהמדדים (השתתפות פוליטית, שוויון דמוקרטי, חלוקה שוויונית של המשאבים), ב־6 מדדים המיקום שלה זהה לזה של השנה הקודמת (זכויות פוליטיות, זכויות אזרחיות, דמוקרטיה דיונית, שלטון החוק, תפיסת השחיתות, איכות הרגולציה), וב־6 אחרים חלה ירידה (חופש העיתונות, הקול האזרחי, השתתפות אזרחית, תרבות פוליטית דמוקרטית, תפקוד הממשלה, שליטה בשחיתות).
- כאשר משווים את הציונים של ישראל ב־2020 לציונים הממוצעים שלה בעשור הקודם (2010–2019), התמונה המצטיירת היא של ירידות: רק בשני מדדים הציון של ישראל ב־2020 גבוה מהממוצע של העשור הקודם – במדד ההשתתפות הפוליטית חלה עלייה דרמטית בציון של ישראל (+8.9%), ובמדד תפקוד הממשלה חלה עלייה קלה (+0.5%). לעומת זאת, ב־12 מהמדדים הציון השנה נמוך מהממוצע בעשור הקודם, והירידה החדה ביותר היא במדד השליטה בשחיתות (9.2%–), במדד הזכויות הפוליטיות (7.3%–) ובמדד החלוקה השוויונית של המשאבים (3.6%–). במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית לא חל שינוי ב־2020 בהשוואה לממוצע של העשור שקדם לה.
- מתוך כלל מדינות העולם ישראל נמצאת גם השנה בכל המדדים שנבחנו במחצית העליונה של המדרג, וב־8 מהם אפילו ברבעון העליון. לעומת זאת, בהשוואה ל־38 מדינות ה־OECD גם ב־2020 רק במדד אחד ישראל ניצבת בחצי העליון של המדינות (השתתפות פוליטית), ב־6 נוספים היא ברבעון השלישי, וב־8 המדדים האחרים היא ברבעון התחתון.

הקדמה

שנת 2021 הייתה במובנים מסוימים המשך ישיר של השנתיים שקדמו לה – המשבר הפוליטי המתמשך, מגפת הקורונה על השפעותיה הרפואיות והכלכליות הקשות, מבוי סתום ביחסים עם הפלסטינים, ועוד; אך במובנים אחרים באביב היא סימנה שינוי. אפשר להצביע על שתי נקודות מפנה שהשפעותיהן נראות, לפחות כרגע, עמוקות. בראש ובראשונה הקמת הממשלה החדשה, מרובת המפלגות והעמדות, בראשות נפתלי בנט ויאיר לפיד (ראש הממשלה החליפי). ממשלה זו, שתוחלת החיים שלה עדיין אינה ברורה, החליפה את ממשלת הליכוד־חרדים והפסיקה את כהונתו של בנימין נתניהו כראש הממשלה. אחרי שנים רבות של שליטה בלתי מעוררת של הימין הפוליטי נוצרה הזדמנות, שהתממשה, להזחת המשקל הפוליטי לכיוון המרכז והשמאל, בשיתוף פעולה עם גורמים מהימין הממלכתי. נקודת מפנה אחרת שהתרחשה מעט לפני החלפת הממשלה היא השבר ביחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים בעקבות המאורעות האלימים בעיקר בערים המעורבות (לוד, רמלה, יפו, עכו ועוד), שאת עומקו קשה עדיין להעריך. ברמה אחרת אפשר להצביע על עוד שינויים: פתיחת משפטו של ראש הממשלה לשעבר בנימין נתניהו, התרחשות שהעמידה את מערכת המשפט כולה בלב העניין הציבורי; ומבצע "שומר החומות", שמחד גיסא הבהיר כי הציבור בכל רחבי הארץ חשוף פוטנציאלית ומעשית לפגיעת רקטות וטילים של האויב, מדרום אך מן הסתם גם הצפון; ומאידך גיסא הציג את היכולות המבצעיות, ההתקפיות אך גם ההגנתיות, של מערכות הביטחון.

רישומם של האירועים וההתפתחויות הללו ניכר היטב בתוצאות הסקר השנתי שביצענו השנה מאחר מכרגיל (ביוני במקום במרץ־אפריל, שכן חיכינו להתייצבות המערכת הפוליטית לאחר שבחירות מרץ 2021 לא הסתיימו בניצחון חד־משמעי של צד אחד על האחר). כך, לאחר השבעת הממשלה החדשה מצאנו מצד אחד ירידה בהערכת המצב הכללי של המדינה, אבל מהצד האחר מצאנו שיפור באופטימיות של מצביעי מפלגות השמאל והמרכז, שלאחר שנים רבות של ישיבה באופוזיציה מצאו עצמם מיוצגים בממשלה. לעומת זאת, אצל מצביעי הימין, שגם כן לראשונה זה שנים עמדות השלטון כבר אינן בהישג ידם ונציגיהם נאלצים להתבונן בממשלה מספסלי האופוזיציה – מצאנו עלייה בפסימיות באשר לעתיד הקולקטיבי. היעדר מנצח ברור בתום הבחירות העלה שוב על סדר היום את הצורך ברפורמות מבוניות הן בשיטת הבחירות הן בשיטת הממשל, על כל המורכבות ביכולת של השחקנים הפוליטיים, שהאינטרסים שלהם מנוגדים לעיתים קרובות, להגיע להסכמה מהי הנוסחה המשטרית הגואלת.

במערכת היחסים הרגישה שבין אזרחיה היהודים והערבים של ישראל חלו שתי התפתחויות מנוגדות: מן הצד האחד, בשל חוסר ההצלחה להקים ממשלה על בסיס מפלגות יהודיות בלבד, לראשונה בתולדות מדינת ישראל מפלגה ערבית היא חברה בעלת משקל מכריע בקואליציה, דבר שמסמן שיפור חסר תקדים באפשרות של הציבור הערבי להשפיע על מדיניות ממשלת ישראל. ואולם, מן הצד האחר, בחודש מאי הייתה כאמור התפרצות חסרת תקדים בעשורים האחרונים של אלימות בין־קהילתית בין יהודים לערבים. זו כללה לא רק קורבנות בנפש אלא גם שבר עמוק בתפיסה, שגם כך אינה מושרשת עמוק ביותר, שיהודים וערבים יכולים לחיות אלה לצד אלה, גם אם החזונות הלאומיים

שלהם שונים. כפי שמראים ממצאי הסקר, האירועים והדרך שבה הם טופלו על ידי כוחות הביטחון העמיקו את הניכור של רבים מהאזרחים הערבים ממוסדות המדינה, ומן הצד היהודי הם תרמו להתגברות של תפיסות מדירות, התובעות במפורש זכויות יתר לאזרחי ישראל היהודים.

גם פתיחת משפטו של נתניהו, כפי שהוזכר לעיל, לא עברה מבלי להותיר חותם: כל מי שקיוו או חששו שהוא יצליח, כך או אחרת, להימלט מאימת הדין נוכחו לדעת כי מערכת המשפט אולי פועלת לאט, אבל משהחלו טחנות הצדק לפעול לא ניתן שוב למנוע העמדה לדין שלא בתהליך מוסדר על פי החוק. חלקים מסוימים בציבור היו שבעי רצון מהתקדמות התהליך וראו בכך הוכחה למקצועיות וליעילות של גורמי המשפט, שעה שאחרים ראו בכך אישוש לתפיסתם שמערכת המשפט נוקמת בשם אויבים גלויים וסמויים באזרח נתניהו, ואם בו – אולי גם ברבים אחרים, חלשים ממנו בהרבה.

באשר להשפעות של מבצע "שומר החומות", לא בדקנו בסקר זה השפעות ישירות, אבל ראינו כי בתשובות לשאלת הסיבות לפסימיות בעניין העתיד הייתה נוכחות לא מבוטלת של נושא הסכנה הביטחונית. כן היו לה עקבות בתשובות לשאלה בדבר הגורמים שיכולים לדחוף אנשים להעדיף להגר מישראל. למרות השיפור באמון בצה"ל מצאנו הסכמה מוגבלת בלבד של הציבור להגדלת תקציב הביטחון, שיכולה להעיד על נכונות להכיל סוגים של פגיעות בעורף שבעבר נתפסו כבלתי ניתנות להכלה.

כבשנים קודמות דוח המדד נחלק לשניים: חלק הארי (6 הפרקים הראשונים) הוא ניתוח של עמדות הציבור בישראל כלפי היבטים שונים של מערכת השלטון, כפי שנמדדו בסקר השנה. החלק השני, המצומצם יותר, מעמיד ראי חיצוני בפני הדמוקרטיה הישראלית ומציג תוצאות של הערכת איכותה על ידי מכונים בינלאומיים המחשבים מדי שנה מדדי איכות שלטונית למדינות העולם.

וביתר פירוט:

פרק 1 – "מה המצב?" – מציג תמונה כללית של מצבה של ישראל ושל השלטון הדמוקרטי בה כפי שהם נתפסים על ידי הציבור. כאן נידונות שאלות כמו אופטימיות ופסימיות לגבי העתיד, הרצון לחיות בארץ בהינתן חלופות אחרות, מידת ההצלחה של ישראל לדאוג לביטחון ולרווחה של אזרחיה, תחושת השייכות למדינה, גאווה בישראליות וכיוצא באלה.

פרק 2 – "דמוקרטיה, שלטון, אזרחים" – מציג את הערכת הציבור בכל הנוגע למימוש בישראל של עקרונות הדמוקרטיה. כן הוא סוקר את התשובות לשאלות אם לדעת האזרחים הדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה, ואם התקשורת משחירה את המצב. בפרק זה מופיעות גם הערכה של מידת הרצון הציבורי במנהיג חזק, והתפלגות תפיסות האיזון או האי-איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי במדינה. עוד הפרק מטפל בנושא תפקוד חברי הכנסת ובמידת השחיתות הנתפסת בצמרת.

פרק 3 – "רפורמות פוליטיות בשיטת הבחירות והממשל בישראל" – בוחן את העמדות בכל הקשור לשש הצעות לרפורמות בשיטת הבחירות ובמערכת הממשל. בפרק זה מוצגות העמדות כלפי ההצעות להוסיף לבחירות הכלליות בישראל ממד אזורי, לאפשר לישראלים השוהים תקופות ארוכות בחו"ל להצביע בבחירות, לאמץ את שיטת הפתק ה"פתוח" ביום הבחירות, לתת מימון מדינתי גבוה יותר למפלגות שברשימותיהן יש נשים רבות, להעביר יותר סמכויות מהממשלה לרשויות המקומיות; וכן כלפי ההצעות להגדיל את הרוב הדרוש לשינוי של חוק יסוד או לשנות את גובהו של אחוז החסימה.

פרק 4 – "אמון הציבור במוסדות" – מטפל בשאלה העומדת כיום בלב הדיון המחקרי והציבורי – מידת האמון של הציבור במערכות שלטון שונות, וכיצד הדבר משפיע, אם בכלל, על תפקוד המערכת. בעבר נושא זה היה חלק מהפרק השני, ואולם בשל ההתעניינות הרבה בו החלטנו הפעם להעמיק את הדיון ולהקצות לו פרק נפרד. הנושאים הנידונים בפרק זה הם: שיעורי האמון במוסדות, בכלל זה במוסדות שעמדו בלב ההתכתשויות הציבוריות השנה, כמו בית המשפט העליון, הממשלה והכנסת והמשטרה. השנה בדקנו גם אם, כפי שטוענים חוקרים מסוימים, יש קשר הדוק בין האמון במוסד לבין הערכת תפקודו. אכן מצאנו הלימה גבוהה, אם כי לא מושלמת, בין האמון לבין הערכת התפקוד, אלא שאין לנו אפשרות לקבוע אם היא בבחינת קשר סיבתי, כלומר אם הערכת התפקוד משפיעה על האמון ולהפך.

פרק 5 – "החברה בישראל" – עוסק בממשק שבין המדינה לחברה. כאן אנו מציגים ממצאים הנוגעים לשאלה מיהו ישראלי, בעזרת בחינה של כמה מאפיינים כמו לידה בארץ, שליטה בשפה העברית ויהודיות. כן בדקנו בפרק זה את השאלה אם יש או אין בציבור תמיכה בהענקת זכויות יתר לאזרחים יהודים; את הערכת מידת הסולידריות בחברה הישראלית; את מפת המתחים בחברה בישראל; ואת ההעדפות התקציביות של הציבור, שקשורות כמובן לתפיסת האתגרים שהחברה והמדינה בישראל עומדות לפניהם.

פרק 6 – "מערכת המשפט" – מטפל בתפיסות הציבור בכל הקשור למערכת המשפט על ערכאותיה, במסגרת הנוהג הקבוע שלנו להקדיש בכל מדד פרק ייחודי לאחת ממערכות השלטון ומוסדות המדינה. בפרק זה מוצגים הממצאים בנוגע ליעילות ולהוגנות של מערכת המשפט; לתהליך בחירת השופטים וההשפעות עליהם בתפקיד; למידת הניטרליות של מערכות התביעה והשפיטה; להערכת ניקיון הכפיים של מערכת המשפט; ולתפקידו של בית המשפט העליון.

פרק 7 – "הדמוקרטיה הישראלית בהשוואה בינלאומית" – מציג, כבשנים עברו, את הדמוקרטיה הישראלית בראי מדדים בינלאומיים. במילים אחרות, הוא בודק את מיקומה של ישראל במגוון מדדים שנתיים שחושבו על ידי ארגונים בינלאומיים מרכזיים, כמו הבנק העולמי, על פני שני צירים של השוואה: הראשון הוא מיקומה של ישראל בהשוואה למיקומן של המדינות האחרות, והשני הוא מיקומה של ישראל השנה בהשוואה לשנים שחלפו. היות שהשוואה ברוב המדדים היא למספר גדול מאוד של מדינות בעולם או לכולן, ובכלל זה למדינות שהדמוקרטיה היא מהן והלאה, והואיל וישראל מעוניינת להשתייך למשפחת המדינות המפותחות, בציר ההשוואה הראשון חישבנו מיקום שאינו מופיע במדדים המקוריים – מיקומה של ישראל בהשוואה למדינות ה־OECD בלבד.

אנו מקווים שדוח מדד הדמוקרטיה לשנה זו ישוב ויתרום להעמקת הדיון וההבנה באשר לעמדות הציבור בארץ בנושאים העיקריים העומדים על סדר היום הלאומי ויסייע לעגן את השיח בעובדות, אם לא על המציאות הרי לגבי השתקפותה בעיני הציבור.

מתודולוגיה

החלק הראשון של הדוח מתבסס על סקר דעת קהל שתוכנן בידי צוות מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות שבמכון הישראלי לדמוקרטיה. הצוות גם ניתח את הנתונים שהתקבלו.

שני מכונים ביצעו את עבודת השדה של הסקר: את הסקר בעברית ביצע מכון דיאלוג ואת הסקר בערבית – מכון אפקאר. הסקרים התקיימו בתאריכים 15–24 ביוני 2021.

השאלון

שאלון הסקר של השנה נבנה בחודש מאי 2021. הוא כלל 77 שאלות תוכן, מקצתן מרובות סעיפים. חלק מהשאלות הותאמו לציבור הנשאל – לדוגמה, הציבור היהודי נשאל על מידת האמון ברבנות הראשית, והציבור הערבי על מידת האמון בבית הדין השרעי או במשפט הקאנוני. הדבר מצוין במפורש בנספחים 1 ו-2. 49 שאלות היו שאלות חוזרות מסקרי מדדי דמוקרטיה קודמים. בנוסף, למרואיינים הוצגו 11 שאלות סוציו-דמוגרפיות בשאלון בעברית ו-8 בשאלון בערבית. בכל השאלות, התשובה "לא יודע/ת" הוצגה לעונים בסקר המקוון בלבד, אך לא בטלפוני.

השאלון תורגם מראש לערבית. המראיינים בערבית היו דוברים ילידיים של שפה זו.

המדגם

סך הכול רואיינו בסקר זה 1,188 נשים וגברים בגילים 18 ומעלה:

- 1,004 מרואיינים ומרואיינות שהם מדגם מייצג של יהודים ואחרים.³
- 184 מרואיינים ומרואיינות שהם מדגם מייצג של הערבים אזרחי ישראל.

כדי לייצג נכונה את כל אחד מהמדגמים הם שוקללו לפי רמת דתיות (יהודים וערבים בנפרד), לפי גיל וכן לפי חלקם של היהודים והערבים באוכלוסייה הבוגרת במדינת ישראל.

טעות הדגימה המרבית למדגם בגודל זה היא $\pm 2.9\%$ לכלל המדגם ($\pm 3.1\%$ ליהודים ו- $\pm 7.3\%$ לערבים).

3 את ההגדרה "אחרים" אימצה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) בשנות ה-90 של המאה העשרים כדי לציין אנשים שאינם יהודים על פי ההלכה אך אינם ערבים. לרוב מדובר בעולים מחבר המדינות זכאי עלייה לישראל על פי חוק השבות אף שאינם יהודים על פי ההלכה. בסקר הנוכחי אנו מתייחסים אליהם כחלק מקבוצת הרוב היהודית ובוחנים הבדלים בין קבוצת היהודים והאחרים, מחד גיסא, ובין מדגם הישראלים הערבים, מאידך גיסא.

איסוף הנתונים

הנתונים נאספו בעיקר דרך רשת האינטרנט וגם בראיונות טלפוניים. הסקר בערבית נעשה רק בראיונות טלפוניים.

אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)	
82.1	17.9	100	מדגם הסקר בעברית
–	100	100	מדגם הסקר בערבית
69.4	30.6	100	סך הכול (כלל המדגם)

הסקר בעברית נעשה בעיקרו דרך הרשת, למעט בקרב הציבור החרדי, אשר נסקר בעיקר דרך ראיונות טלפוניים.

אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
15.6	84.4	100	חרדים
94.5	5.5	100	דתיים
95.0	5.0	100	מסורתיים דתיים
98.0	2.0	100	מסורתיים לא-דתיים
87.4	12.6	100	חילונים

אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)	גיל (מדגם יהודים)
94.7	5.3	100	24–18
85.9	14.1	100	34–25
82.3	17.7	100	44–35
88.0	12.0	100	54–45
93.6	6.4	100	64–55
53.2	46.8	100	+65

לפי מה ניתחנו את הנתונים? לצד משתנים הידועים ממחקרים קודמים כבעלי השפעה על עמדות הציבור בנושאי מדינה וחברה מהסוג שאנחנו בוחנים במדד הדמוקרטיה ותמיד ייכללו בניתוח, את ההחלטה הספציפית לגבי שאר המשתנים שעל פיהם ננתח את הממצאים בשנה ידועה אנחנו קובעים לאחר איסוף הנתונים ולאחר בדיקות חוזרות של ניסוי וטעייה. בדוח 2021 השתמשנו בניתוח של תשובות מדגם היהודים לפי מיקום עצמי של המרואיינים על הרצף חרדים-חילונים⁴ ולפי חלוקה למחנות פוליטיים.⁵ את מדגם הערבים ניתחנו במקרים מסוימים לפי הצבעה לכנסת בבחירות 2021. בשני המדגמים בדקנו בנושאים מסוימים גם את הקשר להשכלה, למין, להכנסה או לגיל. כפי שאפשר ללמוד מנספח 3, במדגם היהודים יש חפיפה רבה בין חלק מן המשתנים הללו, בעיקר בין מיקום (עצמי) על הרצף חרדים-חילונים לבין החלוקה למחנות פוליטיים, אך החפיפה אינה מלאה ולכן יש הצדקה לבדיקה של כל מיקום כזה בנפרד.

התמצאות בדוח

כדי להקל את העיון וההתמצאות בדוח הוכנסו בשולי הטקסט שני סוגי הפניות: (1) הפניה ליד כל שאלה המובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 1 (השאלון והתפלגות התשובות לכל שאלות התוכן בתבנית משולשת: כלל המדגם, יהודים, ערבים); (2) הפניה רק לשאלות החוזרות; מובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 2 (השוואה של התשובות לאורך השנים). ההפניות נראות כך:

מצבה הכללי של ישראל

שאלה 1

נספח 1
עמ' 157

נספח 2
עמ' 183

הוא הדין בנספחים: בצד כל שאלה בנספחים 1 ו-2 (נספח 2 מופיע רק בקובץ המקוון של הספר) מופיעה הפניה למספר העמוד שבו השאלה נידונה בגוף הספר.

הערה: כדי להקל את הקריאה בטקסט ובתרשימים אנחנו מציגים את הנתונים במספרים שלמים. במקרים מעטים הם מוצגים בחצאי אחוזים. לעומת זאת בנספחים הנתונים מוצגים ברמת דיוק גבוהה יותר – עד מספר אחד אחרי הנקודה העשרונית. בגלל העיגול, שכאמור נועד להקל על הקריאה, נוצרו פה ושם הבדלים זעירים בין הנתונים בטקסט לבין הנתונים בנספחים.

4 הקטגוריות של משתנה זה היו: חרדים, דתיים, מסורתיים דתיים, מסורתיים לא-דתיים, חילונים.

5 הקטגוריות של משתנה זה היו: ימין, מרכז, שמאל.

חלק ראשון

ישראל
בעיני
אזרחיה

פרק 1 / מה המצב?

הנושאים הנידונים בפרק זה:

- מצבה הכללי של ישראל
- צפי לגבי העתיד של ישראל
- תחושת השייכות למדינה
- גאווה בישראליות
- טוב לחיות בישראל?
- רצון להגר למדינות אחרות
- מידת ההצלחה של ישראל לדאוג לביטחון אזרחיה ולרווחתם

מצבה הכללי של ישראל

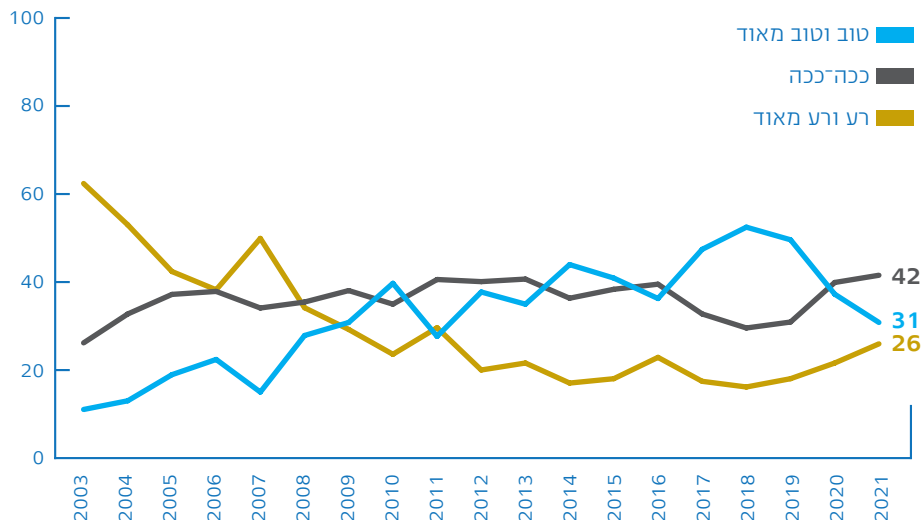
שאלה 1

נספח 1
עמ' 157

נספח 2
עמ' 183

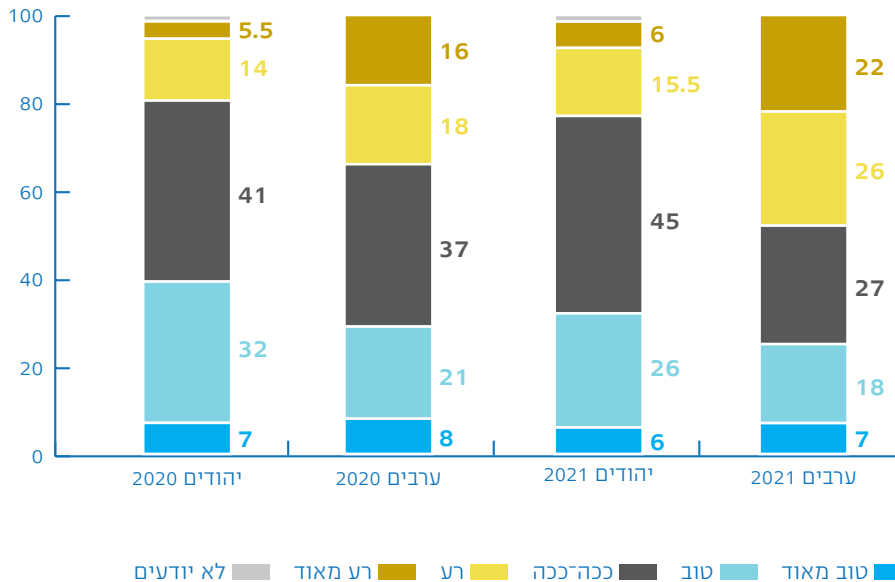
השאלה הראשונה בסקר 2021, כמו בשנים עברו, הייתה "מה לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי?". מן הסתם, בעקבות השנה הקשה שעברה על ישראל – בפוליטיקה, בכלכלה ובבריאות – התפלגות התשובות מציגה הרעה מסוימת בהערכות בהשוואה ליוני 2020: השנה בכלל המדגם השיעור הגבוה ביותר של המרווינים (42%) הגדירו את המצב "ככה־ככה" (בשנה שעברה 40%). 31% הגדירו אותו "טוב" ו"טוב מאוד" (לעומת 37.5% ב־2020), ו־26% חשבו השנה שהמצב הוא "רע" ו"רע מאוד" (לעומת 22% אשתקד). למעשה, שיעור המעריכים את מצבה של ישראל כ"טוב" או "טוב מאוד" – שירד ב־22% מ־2018 – הוא הנמוך ביותר מאז 2011; ושיעור המעריכים אותו כ"רע" או "רע מאוד" הוא הגבוה ביותר מאז 2011.

תרשים 1.1 / מצבה הכללי של ישראל, 2003-2021 (% כלל המדגם)

הערכות המצב הכללי השנה גרועות מאשתקד הן אצל היהודים הן אצל הערבים, אבל שיעור הערבים המגדירים את המצב "רע" ו"רע מאוד" הוא יותר מכפול מזה שאצל היהודים. למעשה, בקרב המרואיינים הערבים שיעור המגדירים את המצב כיום כשלילי גבוה במידה ניכרת אפילו משיעור המגדירים אותו "ככה־ככה", לא כל שכן "טוב" ו"טוב מאוד"; שעה שאצל היהודים, גם אחרי הגידול בהערכות השליליות, שיעור המעריכים כך את מצבה הכללי של ישראל הוא קטן מהשיעורים המגדירים אותו "ככה־ככה" או "טוב" ו"טוב מאוד".

תרשים 1.2 / מצבה הכללי של ישראל, 2020, 2021 (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

אף שכאמור הסקר נערך לאחר השבעת הממשלה החדשה, שיעור המגדירים את המצב של המדינה "טוב" ו"טוב מאוד" במחנה השמאל (מדגם יהודים), שלראשונה זה שנים רבות מיוצג בקואליציה, הוא נמוך בהרבה מזה שבמרכז או בימין, ושיעור המגדירים את המצב "רע" ו"רע מאוד" במחנה זה גבוה בעליל משיעורם בשני המחנות האחרים.

לוח 1.1 (% מדגם יהודים)

הערכת המצב הכללי של ישראל	טוב וטוב מאוד	ככה־ככה	רע ורע מאוד	לא יודעים	סך הכול
שמאל	17	48	34	1	100
מרכז	26	55	18	1	100
ימין	39.5	40	20	0.5	100

פילוח התוצאות לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מראה כי החילונים הם הקבוצה שהערכתה את מצב המדינה כיום היא השלילית ביותר, ואילו הדתיים הם הקבוצה שהערכתה אותה היא החיובית ביותר. ממצא מעניין הוא שהשיעור הגבוה ביותר של מי שמגדירים את המצב "רע" ו"רע מאוד" נמצא בקרב המסורתיים הדתיים והחרדים, אולי משום שציבורים אלו נפגעו יותר בקורונה או בשל תוצאות הבחירות (רובם מצביעי ימין או המפלגות החרדיות, שנותרו לראשונה זה שנים מחוץ לקואליציה).

לוח 1.2 (% מדגם יהודים)

הערכת המצב הכללי של ישראל	טוב וטוב מאוד	ככה־ככה	רע ורע מאוד	לא יודעים	סך הכול
חרדים	39	30	27	4	100
דתיים	58	29.5	12	0.5	100
מסורתיים דתיים	27	43	29	1	100
מסורתיים לא־דתיים	32	51	17	-	100
חילונים	26	50	24	-	100

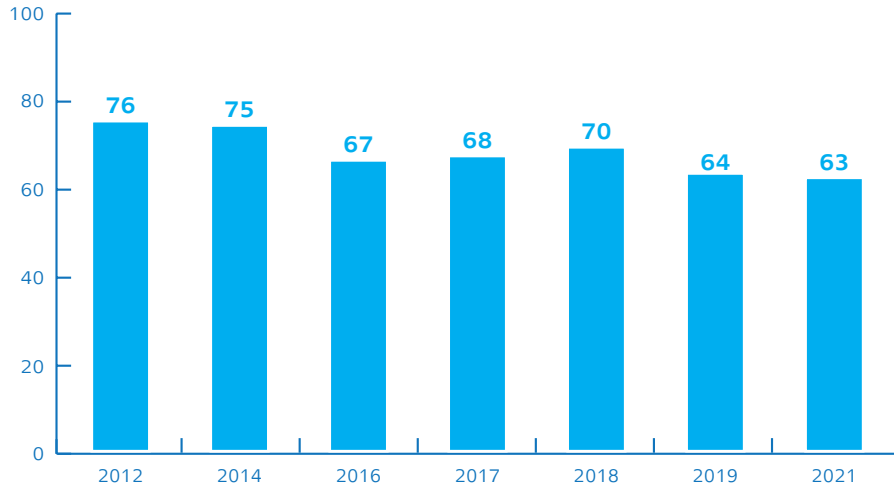
צפי לגבי העתיד של ישראל

שאלה 4

נספח 1
עמ' 158נספח 2
עמ' 187

כפי שאפשר ללמוד מהתרשים הבא, למרות ההערכה הלא מזהירה של המצב העכשווי בכל המדידות שעשינו, כשני שלישים מכלל המדגם הביעו השנה אופטימיות לגבי עתידה של ישראל.

תרשים 1.3 / "באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?" לאורך השנים (% אופטימיים, כלל המדגם)

בעניין זה מצאנו פער גדול בין יהודים לערבים: בקרב היהודים היה רוב (67%) לאופטימיים, ואילו בקרב הערבים רק 42% החזיקו בעמדה זו ו-50% הביעו פסימיות לגבי עתיד המדינה. פילוח של מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים העלה רוב של אופטימיים בשלושתם, אלא שרוב זה היה קטן קצת יותר בשמאל מזה שבשני המחנות האחרים (שמאל – 59%; מרכז – 71%; ימין – 68%).

החלטנו הפעם לתת למרואיינים לנסח במילותיהם את הסיבות לאופטימיות ולפסימיות לגבי עתידה של ישראל. שאלנו שאלה פתוחה: "ציין את הגורם שתורם הכי הרבה לאופטימיות שלך לגבי העתיד של ישראל?". קודדנו את התשובות לקטגוריות. כפי שמראה הלוח הבא, יש הבדלים של ממש בין הסיבות לאופטימיות של יהודים לבין הסיבות לאופטימיות של ערבים. התוצאות היו כדלקמן.

לוח 1.3 (%) ממי שהביעו אופטימיות לגבי עתיד המדינה, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

הסיבות העיקריות לאופטימיות (יהודים)	
24	ממשלה חדשה / החלפת השלטון
17	אמונה באלוהים / גאולה / משיח
16.5	אנשים טובים / הגורם האנושי
10	כלכלה / היי-טק / פיתוח
8	אופטימיות כללית / חשיבה חיובית / תקווה
8	ביטחון / צבא / מדינה חזקה
6	אהבת המדינה / ציונות
10.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים
הסיבות העיקריות לאופטימיות (ערבים)	
24	אופטימיות כללית / תקווה
19.5	כלכלה / היי-טק / פיתוח
18	ממשלה חדשה / החלפת השלטון
16	ביטחון / דמוקרטיה / המדינה דואגת לאזרחים
22.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים

פילוח של תשובות המרואיינים היהודים לשאלת האופטימיות לפי מחנה פוליטי העלה כי בקרב מי שהגדירו עצמם שמאל, 41% ענו שהגורם העיקרי לאופטימיות לגבי עתידה של ישראל הוא הממשלה / החלפת השלטון. במרכז 37% השיבו כך, ואילו בימין – רק 16%. פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדי-חילוני העלה כי מקרב החרדים, 53.5% השיבו שהאמונה באלוהים, בגאולה או במשיח היא הבסיס לאופטימיות; בקרב הדתיים – 35%; המסורתיים הדתיים – 24%; המסורתיים הלא-דתיים – 9%; ואילו מקרב החילונים – רק 3%.

גם מהמרוויינים שהביעו פסימיות באשר לעתיד המדינה ביקשנו לנקוב בסיבות העיקריות שלהם לפסימיות זו. ההתפלגויות השונות ושיעורי הלא יודעים השונים מרמזים כי לאזרחי ישראל כיום קל יותר להצביע על סיבות לפסימיות לגבי העתיד מאשר על סיבות לאופטימיות. ושוב יש הבדלים של ממש בין יהודים לערבים.

לוח 1.4 (% ממי שהביעו פסימיות לגבי עתיד המדינה, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

הסיבות העיקריות לפסימיות (יהודים)	
47	המצב הפוליטי / הממשלה החדשה / מצב מערכות השלטון
19	גזענות / חוסר סולידריות / אלימות / השסעים החברתיים
12	איומים דמוגרפיים (חרדים / ערבים)
11.5	ביטחון / מלחמות / איומים חיצוניים / דעת הקהל העולמית
6	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / הפערים הכלכליים
4.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים
הסיבות העיקריות לפסימיות (ערבים)	
45	גזענות / בעיות חברתיות / תחושת אי־צדק
29	הממשלה / המצב הפוליטי / הפוליטיקאים
20	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / המצב היומיומי
6	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים

תחושת השייכות למדינה

שאלה 2

נספח 1

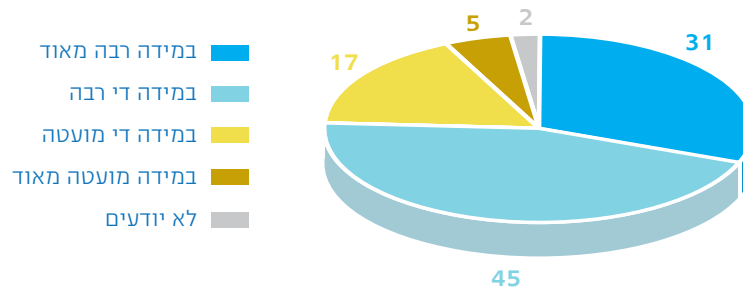
עמ' 157

נספח 2

עמ' 186

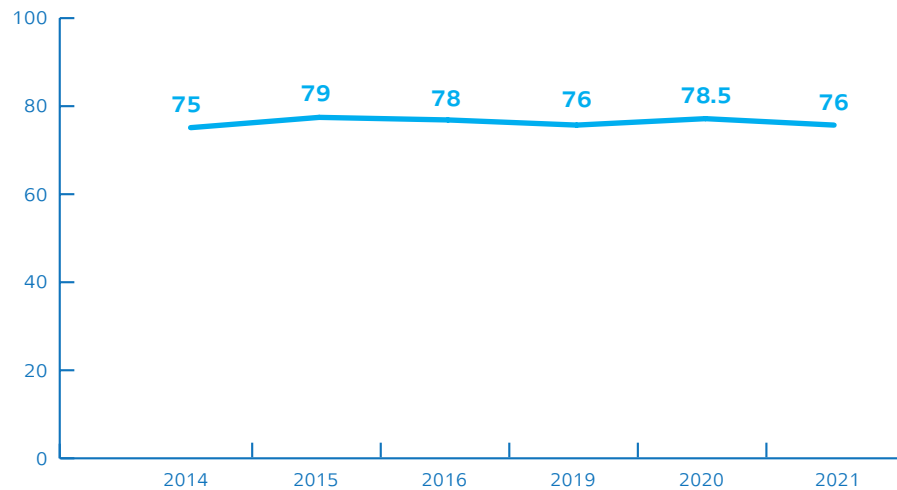
גם הפעם, כמו במדידות הקודמות, במענה לשאלה אם הם מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה אמרו רוב (76%) המרואיינים שהם אכן מרגישים כך.

תרשים 1.4 / "באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?" (% כלל המדגם)

התרשים הבא מראה את שיעור המרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה לאורך השנים. מאז 2014 בנושא זה אין כמעט שינויים כשמדובר בכלל המדגם.

תרשים 1.5 / מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה, לאורך השנים (% כלל המדגם)

ואולם הפער בעניין זה בין יהודים לערבים הוא גדול ומדאיג ביותר – בקרב היהודים רוב גדול מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה, ואילו בקרב הערבים מדובר במיעוט בלבד. מעניין כי למרות שהסקר נערך לאחר המאורעות האלימים בערים המערבות, התפלגות התשובות לשאלה זו הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים כמעט זהה לשנה שעברה, כלומר הפער אינו תוצאה של אירועי השעה.

לוח 1.5 (%) מדגם יהודים ומדגם ערבים)

מרגישים חלק מהמדינה ובעיותיה			
ערבים 2020	ערבים 2021	יהודים 2020	יהודים 2021
43	43	85	82.5

פילוח של מדגם הערבים לפי הצבעה בבחירות 2021 לכנסת מעלה הבדל גדול בין מצביעי הרשימה המשותפת למצביעי רע"ם, ותחושת השייכות של האחרונים עולה בהרבה על זו של הראשונים, אם כי גם אצלם לא מדובר ברוב (מצביעי המשותפת – 28%; מצביעי רע"ם – 49%).

פילוח של מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים לא הניב הבדלים של ממש. לעומת זאת, פילוח של המדגם הזה לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים אומנם העלה רוב של המרגישים שייכות בכל הקבוצות, אבל בקבוצת החרדים רוב זה נמוך מהרוב בשאר הקבוצות: חרדים – 67%; דתיים – 88%; מסורתיים דתיים – 86%; מסורתיים לא-דתיים – 86%; חילונים – 82%. במדגם זה לא נמצאו הבדלים מפליגים גם בפילוח לפי גיל, אם כי קבוצת הגיל הצעירה ביותר (18-24) מגלה מידה פחותה של תחושת שייכות (70%) בהשוואה ל-80% ומעלה בשאר קבוצות הגיל.

שאלנו גם השנה: "עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?". בכלל המדגם, כמו בשנים קודמות, שוב קיבלנו כשלושה רבעים של גאים וגאים מאוד בישראליותם. ואולם גם כאן ההבדל בין יהודים לערבים הוא גדול מאוד: רוב גדול של היהודים גאים בהיותם ישראלים, ואילו רוב מקרב הערבים חשים ההפך.

גאוה בישראליות

שאלה 3

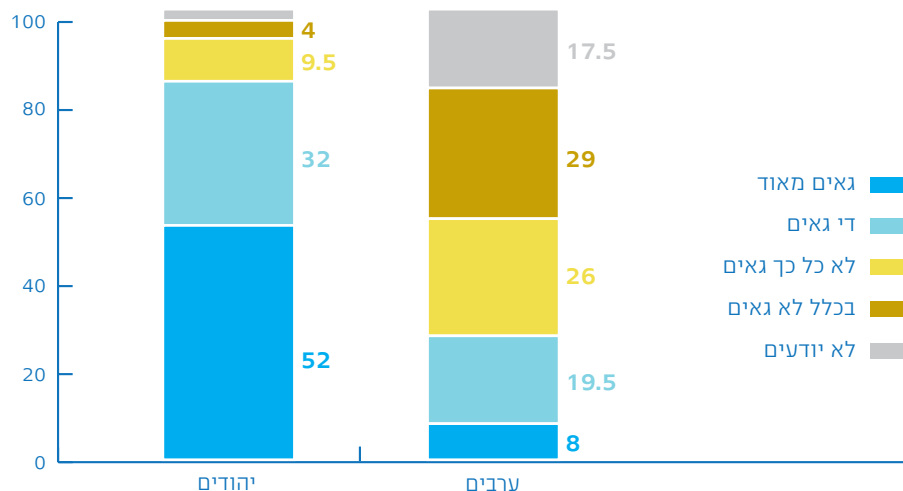
נספח 1

עמ' 157

נספח 2

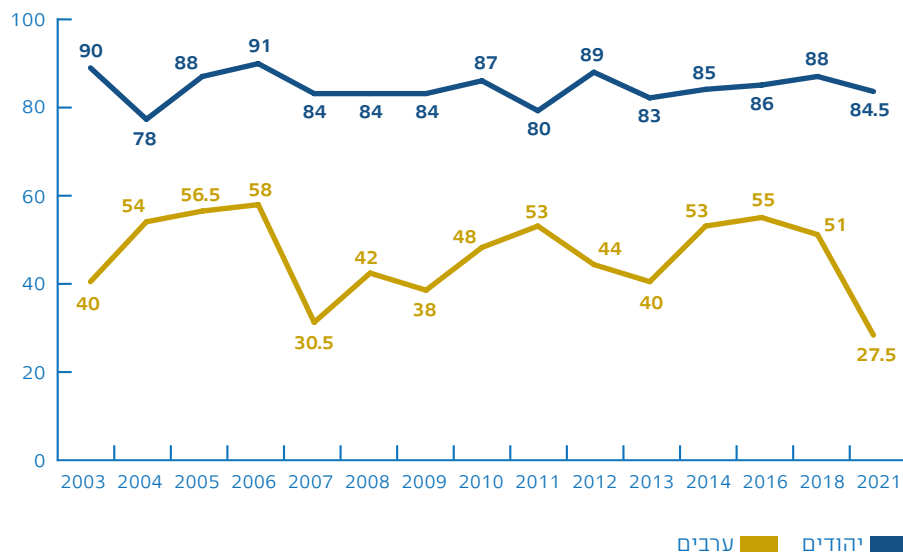
עמ' 186

תרשים 1.6 / "עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?" (%, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

נתונים אלו מדאיגים מאוד מאחר שבמדידה הקודמת בשאלה זו שנעשתה במדדי הדמוקרטיה (ב־2018) כמחצית (51%) מהמרוואיינים הערבים אמרו כי הם גאים בישראליותם. לא נותר לנו אלא להמתין למדידה הבאה ולראות אם מדובר במדידה נמוכה בהשפעת אירועי השנה האחרונה או שמדובר בהעמקה של מגמת ההזרה של הציבור הערבי מהמדינה.

תרשים 1.7 / "עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?" לאורך השנים (%, די גאים וגאים מאוד, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

גם בנושא הגאווה בישראליות מצאנו הבדלים בין מצביעי הרשימה המשותפת למצביעי רע"ם: מצביעי הרשימה המשותפת גאים פחות בישראליותם, אם כי בשתי הקבוצות גם יחד מדובר במיעוט של גאים (הרשימה המשותפת – 17%; רע"ם – 27%).

פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי הראה רוב של גאים בשלושת המחנות, אבל הרוב בשמאל קטן במידה ניכרת מהרוב שבמרכז ובימין.

לוח 1.6 (% מדגם יהודים)

די ומאוד גאים בישראליותם	
שמאל	67
מרכז	83
ימין	90

שייכות אינה מולידה בהכרח גאווה, ואולם – כפי שמורים הנתונים שלהלן – יש קשר בין הדברים. רוב גדול (85%) של הגאים בישראליותם גם מרגישים שייכות למדינה ולבעיותיה. מתוך מי שאינם גאים בישראליותם רק כמחצית (48%) מרגישים שייכות. הצלבה בכיוון ההפוך הניבה כמעט את אותן התוצאות.

לוח 1.7 (% כלל המדגם)

די ומאוד גאים בישראליותם	לא כל כך ובכלל לא גאים בישראליותם	
85	48	מרגישים די ומאוד שייכות למדינה ובעיותיה
13	50	מרגישים מעט ובכלל לא שייכות למדינה ובעיותיה
2	2	לא יודעים
100	100	סך הכול

טוב לחיות בישראל?

שאלה 13

נספח 1

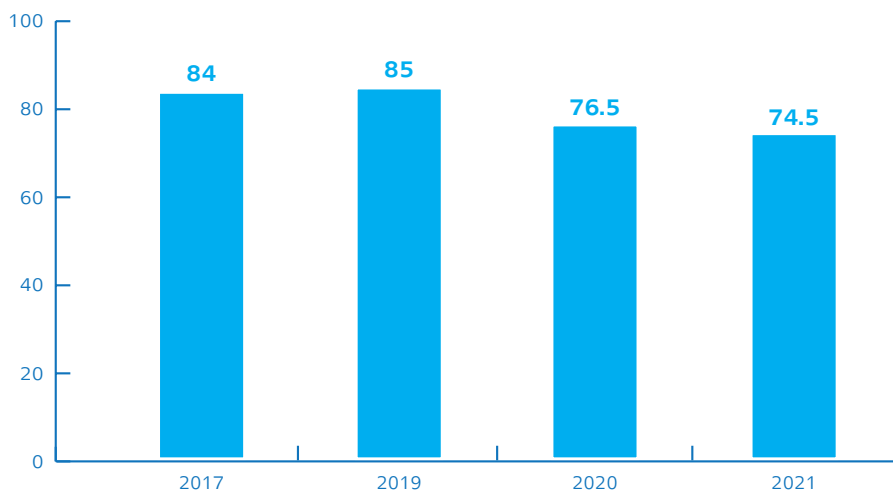
עמ' 162

נספח 2

עמ' 191

בארבע מדידות שביצענו לאורך השנים, רוב המרואיינים די או מאוד הסכימו עם הקביעה שישראל היא מקום שטוב לחיות בו, ממצא שעולה בקנה אחד עם הצפי הכללי החיובי באשר לעתידה של המדינה. אבל בשתי המדידות האחרונות שנערכו תוך כדי משברים שחוותה המדינה – פוליטי, רפואי וכלכלי – רוב זה היה קטן מאשר במדידות הקודמות.

תרשים 1.8 / "ישראל היא מקום שטוב לחיות בו", לאורך השנים (% מסכימים, כלל המדגם)

מצאנו רוב לסבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו גם בקרב המרואיינים היהודים וגם בקרב המרואיינים הערבים, אם כי בקרבם הרוב הזה קטן יותר (יהודים – 76%; ערבים – 66%). פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מעלה כי בכל הקבוצות יש רוב לסבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו, אבל הרוב הגדול ביותר נמצא בקבוצה הדתית, והקטן ביותר – בקבוצה החילונית.

לוח 1.8 (% מדגם יהודים)

מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו	
87.5	חרדים
91	דתיים

מסכימים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו

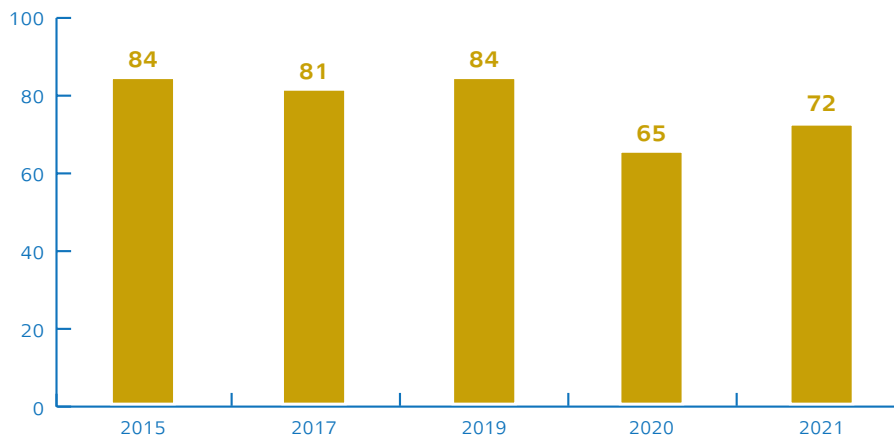
מסורתיים דתיים	81.5
מסורתיים לא־דתיים	81
חילונים	65

פילוח לפי גיל (כלל המדגם) אומנם העלה רוב בכל הקבוצות לסבורים כי ישראל היא מקום שטוב לחיות בו, ואולם הוא קטן יותר בקרב הצעירים (18-34% - 68%; 35-54% - 77%; 55 ומעלה - 80%). כשבדקנו גיל ולאומיות במשולב, מצאנו כי בעוד בקרב יהודים בגילי 18-24 רוב גדול (73%) הגדירו את ישראל כמקום שטוב לחיות בו, בקרב הקבוצה המקבילה של המרואיינים הערבים רק כמחצית (51%) חשבו כך.

מה - אם בכלל - אפשר ללמוד מתחושת השייכות על הרצון להישאר בארץ?

בסקר השנה שאלנו בפעם החמישית: "אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר ולחיות בישראל?". כבפעמים קודמות, רוב ברור ענו כי הם מעדיפים להישאר לחיות בישראל, גם בתנאים הנוחים שהצענו בשאלה. עם זאת הרוב במדידה של השנה שעברה ושל השנה היה נמוך מבעבר.

תרשים 1.9 / מעדיפים להישאר לגור בישראל גם אם תוצע להם אזרחות בארצות הברית או במדינה מערבית אחרת, לאורך השנים (% כלל המדגם)

לעבור לחיות בחו"ל או להישאר בישראל?

שאלה 37

נספח 1

עמ' 170

נספח 2

עמ' 200

שיעור המרוויינים הערבים שאמרו כי יעדיפו להישאר בארץ עלה השנה על שיעור היהודים (בהתאמה 81% ו-70%). כך הדבר בכל קבוצות הגיל, ובשני הציבורים המבוגרים מעדיפים להישאר בארץ בשיעורים גבוהים יותר מן הצעירים.

לוח 1.9 (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

מרוויינים להישאר בארץ	יהודים	ערבים
24-18	58	71
34-25	66	73
44-35	67	89
54-45	67	90
64-55	75	90.5
+65	83	82

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי שיעור המעדיפים להישאר בארץ נמוך יותר בקרב מי ששייכו את עצמם לשמאל, לעומת מי ששייכו את עצמם למרכז או לימין (בהתאמה 57%, 67.5%, 74%).

גם כאן לא הסתפקנו בשאלה הזו ואפשרנו למרוויינים לומר במילותיהם מה הן הסיבות שבגינן אנשים יכולים לשקול לעזוב את ישראל. קודדנו את התשובות, ולהלן ההתפלגות שלהן. יש לשים לב כי במדגם הערבים שיעור גבוה מאוד ענו דווקא בכיוון ההפוך – מה מחזיק אנשים בארץ. בדיקה של התרגום לא העלתה בעיה, אבל מסיבה כלשהי המשיבים העדיפו לענות על שאלה שלא נשאלה: מה גורם לאנשים להישאר בארץ?

לוח 1.10 (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

הסיבות העיקריות שיכולות לגרום לישראלים לעזוב את הארץ (יהודים)	
38	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / איכות חיים ירודה
15.5	הממשלה / השלטון / שחיתות / בירוקרטיה

הגורם העיקרי המעורר ספקות לגבי חיים בישראל

שאלה 38

נספח 1

עמ' 171

הסיבות העיקריות שיכולות לגרום לישראלים לעזוב את הארץ (יהודים)	
12	ביטחון / מלחמות / טרור
10	שנאת אחים / מתחים חברתיים / סכסוך עם הערבים
6	חוסר ביטחון אישי / אי־ודאות / חוסר יציבות
6	חוסר חיבור לצינונות / למסורת / לזהות היהודית
3	יותר טוב בחו"ל / הדשא של השכן ירוק יותר
9.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים
הסיבות העיקריות שיכולות לגרום לישראלים לעזוב את הארץ (ערבים)	
20	כלכלה / רמת חיים
12	בעיות ביטחון (אין הגדרה מדויקת אם חיצוני או פנימי)
12	חוסר ודאות / חוסר יציבות
11	גזענות / בעיות חברתיות / תחושת אי־שוויון
55	סך הכול גורמים אפשריים המעודדים עזיבה
28	קשר לקרקע
6	לאומיות פלסטינית
34	סך הכול גורמים אפשריים המונעים עזיבה
11	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים

הצלבנו בין התשובות לשאלת ההעדפה להישאר בארץ לתשובות לשאלת תחושת השייכות. מצאנו כי גם בקבוצת מי שמרגישים שייכות למדינה ובעיותיה וגם בקבוצת מי שאינם מרגישים כך הרוב מעדיפים להישאר ולחיות בארץ. אבל בעוד בקרב מי שמרגישים שייכים רק 15% היו רוצים לעבור להתגורר בחו"ל על פי המתווה שהצענו בשאלה, בקרב מי שאינם מרגישים שייכים שיעור זה מאמיר

לכדי 24%. פער גדול עוד יותר התגלה בין הגאווה או האי־גאווה בישראליות לבין הרצון להישאר בארץ או להגר ממנה: בקרב הגאים כשלושה רבעים רוצים להוסיף ולחיות בארץ, ורק 13% מעדיפים לחיות במקום אחר; לעומת זאת, מי שאינם גאים בישראליותם (מדגם יהודים) נחלקים שווה בשווה בין מי שרוצים להוסיף ולחיות בארץ לבין מי שהיו מעדיפים לגור בחו"ל (בהתאמה 42% ו־41%).

השנה, בפעם השלישית, בדקנו באיזו מידה לדעת הציבור מדינת ישראל מצליחה לדאוג לביטחון ולרווחה של אזרחיה. גם השנה מצאנו כי שיעור הסבורים שהיא מצליחה לספק ביטחון (רוב עולה בהרבה על שיעור הסבורים שהיא מצליחה לדאוג לרווחה (מיעוט). עם זאת, שעה ששיעור הסבורים שהיא מצליחה לדאוג לרווחה נשאר נמוך אך יציב, השנה חלה ירידה חדה בשיעור (הגבוה יותר) הסבורים שהיא מצליחה לדאוג לביטחון, אולי בהשפעת המודעות הגוברת לפגיעות של העורף האזרחי בעקבות מבצע "שומר החומות". ייתכן גם שהירידה היא תוצאה של חילופי השלטון, ושל החשש שמחליפו של נתניהו לא יצליח להתמודד עם בעיות הביטחון הלאומי.

מידת ההצלחה של ישראל לדאוג לביטחון אזרחיה ולרווחתם

שאלות 35, 36

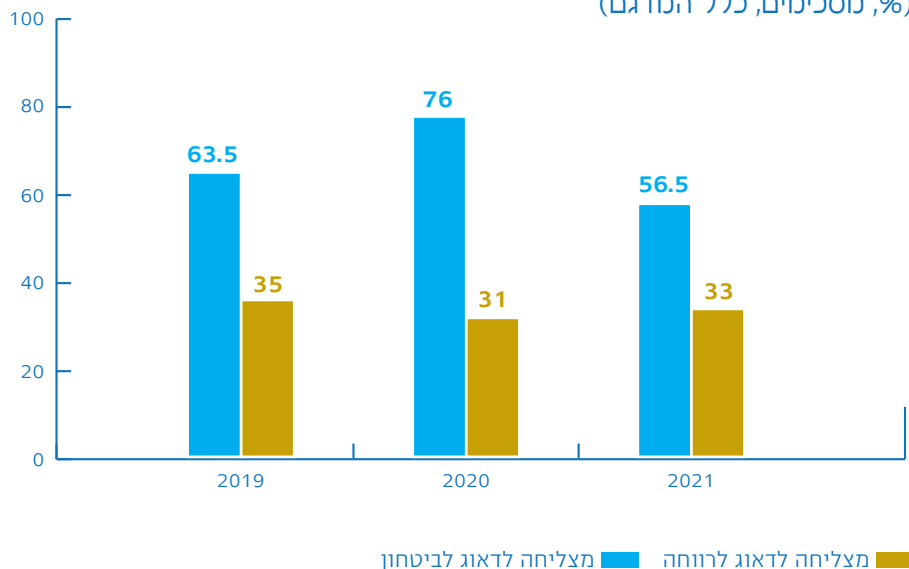
נספח 1

עמ' 169–170

נספח 2

עמ' 199

תרשים 1.10 / ישראל מצליחה לדאוג לביטחון/לרווחה של אזרחיה (מסכימים, כלל המדגם) (%)

בנושא אי־הצלחת המדינה לדאוג לרווחת אזרחיה אין פער גדול בין יהודים לערבים, ואולם בכל הנוגע להערכת הצלחה של המדינה לדאוג לביטחון של אזרחיה הפער בין שתי האוכלוסיות הוא ענקי – רוב היהודים מרגישים מוגנים לעומת מיעוט בלבד בקרב הערבים; הסיבה לפער זה היא ככל הנראה פרשנות שונה של המושג ביטחון: אצל המרואיינים היהודים הוא מתפרש כמתייחס לאיומים חיצוניים, ואצל הערבים – גם לאיומים באלימות מבית.

לוח 1.11 (% מודגם יהודים ומדגם ערבים)

מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה	
יהודים	61
ערבים	33

משתנה ההכנסה (מתחת לממוצע, כמו הממוצע, מעל הממוצע) נמצא כמשפיע הן על הערכת הצלחתה של ישראל לספק ביטחון לתושביה הן על הצלחתה לדאוג לרווחתם. אומנם בכל קבוצה יש רוב למעריכים כי ישראל מצליחה בביטחון ולא מצליחה ברווחה, אבל ככל שההכנסה גבוהה יותר כך תחושת המוגנות שמספקת המדינה גבוהה יותר בשני התחומים גם יחד.

לוח 1.12 (% כלל המדגם)

מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לרווחת אזרחיה	מסכימים שישראל מצליחה לדאוג לביטחון אזרחיה	
26	55	הכנסה מתחת לממוצע
34	54	הכנסה כמו הממוצע
38	64	הכנסה מעל הממוצע

מעניין שבעוד שבנושא הביטחון לא מצאנו הבדל בין גברים לנשים, בנושא הרווחה נשים מרגישות שהמדינה עונה על הציפיות פחות מגברים (בהתאמה 29% ו-37%).

פרק 2 / דמוקרטיה, שלטון, אזרחים

הנושאים הנידונים בפרק זה:

- המימוש בישראל של עקרונות הדמוקרטיה
- האם הדמוקרטיה הישראלית בסכנה חמורה?
- האם התקשורת משחירה את המצב?
- הרצון במנהיג חזק
- ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית
- תפקוד חברי הכנסת
- השחיתות בצמרת

המימוש בישראל של עקרונות הדמוקרטיה

שאלות 45-48

נספח 1

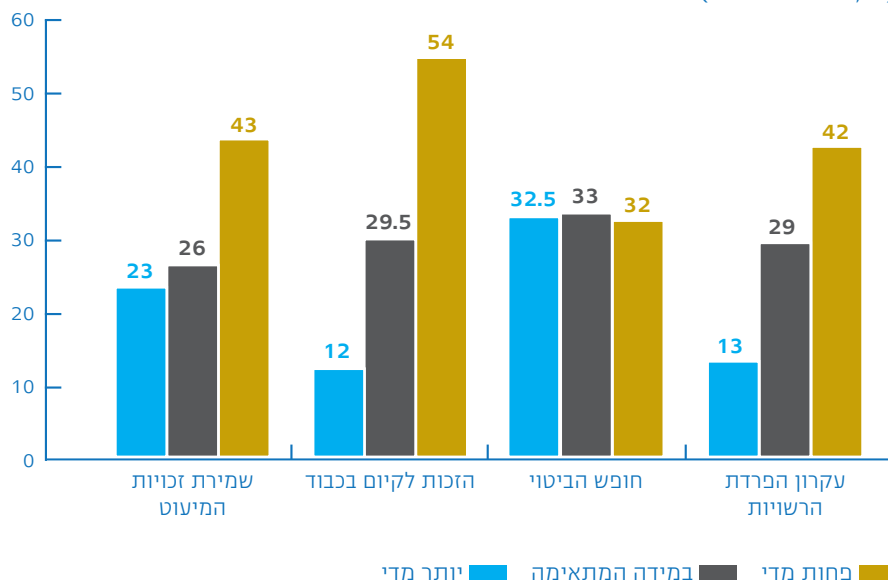
עמ' 174-175

נספח 2

עמ' 203-204

כדי לקבל "תו תקן" דמוקרטי משטר צריך לעמוד בכמה תנאים הכרחיים, גם אם אינם מספיקים. בדקנו באיזו מידה המרואיינים מעריכים שבישראל מתקיימים ארבעה תנאים כאלה: שמירה על זכויות המיעוט, הזכות לקיום בכבוד, חופש הביטוי ועקרון ההפרדה בין הרשויות. כפי שאפשר ללמוד מהתרשים להלן, הערך שמידת מימושו היא הפחותה ביותר בעיני המרואיינים הוא הזכות להתקיים בכבוד; אחריו כמעט במידה שווה נמצאים הערכים שמירה על זכויות המיעוט ועקרון הפרדת הרשויות. לעומת זאת, מעטים יחסית סבורים כי ערך חופש הביטוי אינו ממומש דיו. למעשה, חופש הביטוי הוא הערך היחיד מתוך הארבעה שהדעות בעניין מידת מימושו חלוקות: אותו שיעור ממש של מרואיינים סבורים שיש כיום בישראל פחות מדי חופש ביטוי, יותר מדי חופש ביטוי או שערך זה מכובד במידה המתאימה.

תרשים 2.1 / מידת השמירה בישראל על ארבעה עקרונות דמוקרטיים (% כלל המדגם)

בדקנו אם יש הבדלים בתפיסות לגבי כיבוד היסודות הדמוקרטיים הללו בין קבוצות משנה בחברה הישראלית.

מצאנו כי ההבדלים בתשובות בעניין מידת המימוש של עקרון השמירה על זכויות המיעוט מוסברים בעיקר במשתנה הלאום (יהודים וערבים), במשתנה ההצבעה והדת (ערבים), במשתנה המחנה הפוליטי (יהודים) ובמשתנה המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים). בעוד בקרב הערבים יש רוב לסבורים כי עיקרון זה ממומש פחות מדי בישראל, בקרב היהודים רק מיעוט, אם כי ניכר, סבורים כך (בהתאמה 61% ו-40%). ממצא זה מתכתב היטב עם הנתונים שנציג להלן בדבר מידת הדמוקרטיה של המשטר בישראל היום כשמדובר בציבור הערבי.

פילוח של המרוויינים הערבים לפי הצבעה בבחירות האחרונות לכנסת מעלה רוב הן בקרב מצביעי הרשימה המשותפת הן בקרב מצביעי רע"ם לסבורים כי זכויות המיעוט ממומשות פחות מדי בישראל כיום, אבל הרוב הזה גדול באופן בולט בקרב מצביעי רע"ם, בהשוואה למצביעי הרשימה המשותפת. גם הפילוח לפי הדת של המרוויינים הערבים מעניין: 58% מהמוסלמים אומרים שיש פחות מדי שמירה על זכויות המיעוט, בהשוואה ל-61.5% מהנוצרים ו-74% מהדרוזים – שהיה אפשר לצפות שיהיו ביקורתיים פחות עקב מעמדם המיוחד בישראל.

פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה הבדלים גדולים מאוד: בשמאל הרוב סבורים כי זכויות המיעוט אינן נשמרות היום כראוי בישראל, לעומת קצת פחות ממחצית ממי שמיקמו עצמם במרכז וקצת יותר מרבע בלבד בימין. פילוח מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה גם הוא תמונה לא אחידה: החילונים מחד גיסא והחרדים מאידך גיסא, הם הסבורים בשיעורים הגבוהים ביותר כי עקרון ההגנה על זכויות המיעוט נשמר פחות מדי בישראל, ואילו קבוצת הדתיים סבורה כך פחות מכל הקבוצות האחרות.

לוח 2.1 (% מודגם יהודים ומדגם ערבים)

מסכימים כי בישראל עקרון השמירה על זכויות המיעוט ממומש פחות מדי		
61	ערבים	לאום
40	יהודים	
67	הרשימה המשותפת	הצבעה (ערבים)
86	רע"ם	

מסכימים כי בישראל עקרון השמירה על זכויות המיעוט ממומש פחות מדי		
74	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
48.5	מרכז	
26.5	ימין	
48	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
16	דתיים	
26	מסורתיים דתיים	
33	מסורתיים לא-דתיים	
51	חילונים	

בתשובות לשאלת השמירה על חופש הביטוי נמצאו הבדלים לפי שלושה משתנים: לאומיות (יהודים, ערבים), שיוך פוליטי (יהודים) ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים). בקרב היהודים רק מיעוט סבורים שחופש הביטוי ממומש פחות מדי בישראל, ואילו בקרב הערבים כמחצית סבורים שזהו המצב. פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי העלה הבדלים מסוימים אם כי לא דרמטיים: בשמאל שיעור מי שסבורים כי חופש הביטוי ממומש פחות מדי בישראל גדול משיעורם של הסבורים כך במרכז ובימין. פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה כי החרדים, יותר מהקבוצות האחרות, מרגישים כי חופש הביטוי נשמר בישראל פחות מדי.

לוח 2.2 (%) מדגם יהודים ומדגם ערבים)

מסכימים כי בישראל עקרון חופש הביטוי ממומש פחות מדי		
48.5	ערבים	לאום
28	יהודים	

מסכימים כי בישראל עקרון חופש הביטוי ממומש פחות מדי		
34	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
30	מרכז	
26	ימין	
46	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
18	דתיים	
28	מסורתיים דתיים	
24	מסורתיים לא-דתיים	
29.5	חילונים	

בכל הנוגע לתשובות לשאלת הזכות לקיום בכבוד – בכל הקבוצות (ובשיעורים זהים בקרב יהודים וערבים) מצאנו רוב לסבורים שזכות זו אינה ממומשת דיה. פילוח התשובות לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה רוב גדול בשמאל, רוב במרכז ומיעוט – אם כי ניכר – בימין לסבורים כי הזכות לקיום בכבוד ממומשת בישראל פחות מדי. כשפילחנו את התשובות לפי משתנה המיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים מצאנו הבדלים גדולים אבל לא שיטתיים, כלומר אין בהכרח קשר בין רמת הדתיות לעמדה בשאלה זו. השיעור הנמוך ביותר של הסבורים שעיקרון זה ממומש פחות מהראוי נמצא בקרב הדתיים, ואילו השיעור הגבוה ביותר בקרב החילונים.

לוח 2.3 (% מדגם יהודים)

מסכימים כי בישראל הזכות לקיום בכבוד ממומשת פחות מדי		
73	שמאל	מחנה פוליטי
61	מרכז	
45	ימין	

מסכימים כי בישראל הזכות לקיום בכבוד ממומשת פחות מדי

47	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
33	דתיים	
44	מסורתיים דתיים	
52	מסורתיים לא־דתיים	
65	חילונים	

את עקרון הפרדת הרשויות בדקנו לפי משתנה ההשכלה (כלל המדגם) ומשתנה המחנה הפוליטי (מדגם יהודים). מצאנו כי עם העלייה בהשכלה עולה גם ההערכה שעיקרון זה נשמר בישראל כיום פחות מדי, והשיעור הגבוה ביותר של הסבורים כך היו בעלי ההשכלה האקדמית החלקית או המלאה. פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) העלה רוב בשמאל ובמרכז לסבורים שעקרון הפרדת הרשויות אינו ממומש דיו, לעומת מיעוט הסבור כך בקרב מי שזיהו עצמם כימין.

לוח 2.4 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

מסכימים כי בישראל עקרון הפרדת הרשויות ממומש פחות מדי		
32	עד תיכונית חלקית	השכלה (כלל המדגם)
36	תיכונית מלאה עם בגרות	
38	על־תיכונית (סמינר למורים, הנדסאים וכו')	
50.5	אקדמית חלקית	
49	אקדמית מלאה	
60.5	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
47	מרכז	
36	ימין	

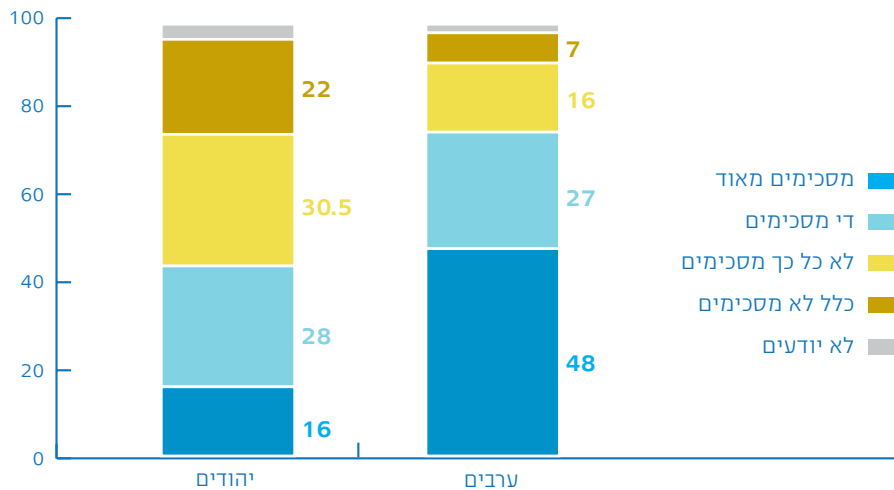
הדמוקרטיה בישראל בסכנה חמורה?

שאלה 11

נספח 1
עמ' 161נספח 2
עמ' 190

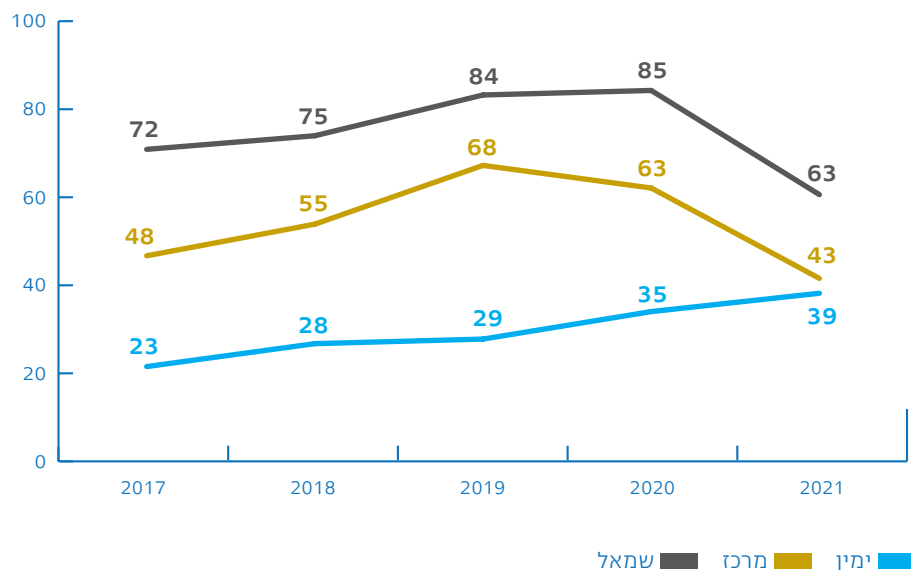
ראינו אפוא כי להערכת המרוויינים שלנו יש בישראל "גירעון דמוקרטי" בתחומים מסוימים, אם כי לא כולם מזהים אותו באותם המרחבים. נשאלת השאלה אם כמכלול התפיסה הציבורית היא שהדמוקרטיה בישראל נמצאת בסכנה חמורה או שמא לא זה המצב. הערכות המרוויינים היהודים והערבים בשאלה זו שונות מאוד: בקרב היהודים רק מיעוט, אם כי גדול, סבורים כי הדמוקרטיה בישראל נמצאת כיום בסכנה חמורה, לעומת רוב גדול בקרב הערבים לסבורים כך.

תרשים 2.2 / "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה" (%, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

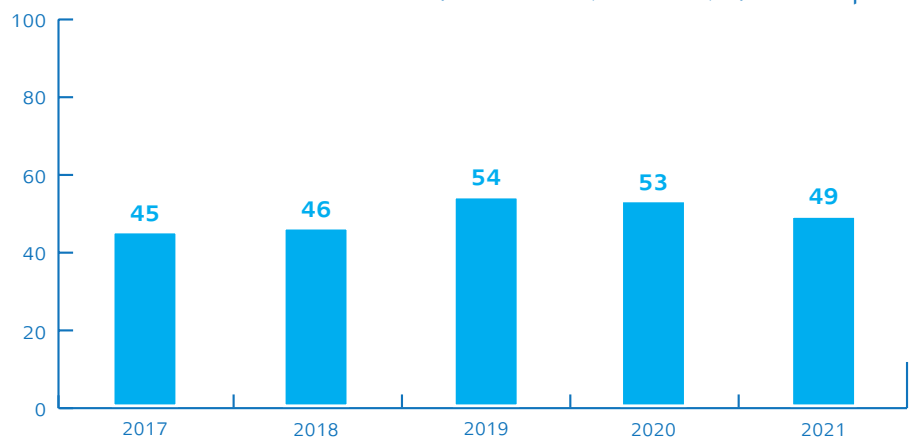
הבדלים ניכרים מצאו גם בפילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים). בשמאל יש רוב ברור לחשים סכנה לדמוקרטיה, ואילו במרכז ובימין מדובר במיעוט, אם כי לא מבוטל. יש לשים לב לירידה החדה בתחושת הסכנה לדמוקרטיה בשמאל ובמרכז השנה, ככל הנראה בגלל חילופי השלטון (אם כי בשמאל עדיין מדובר ברוב המזהה סכנה כזו).

תרשים 2.3 / "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לפי מחנה פוליטי, לאורך השנים (% מסכימים, מדגם יהודים)

ומה המצב לאורך זמן, כלומר האם שיעור הסבורים שהדמוקרטיה הישראלית בסכנה עולה או יורד? איננו יכולים להצביע על מגמה ברורה. המדידות השנתיות מתקבצות סביב ה-50%, עם עליות וירידות, כאשר השנה מסתמנת ירידה, שיכולה להיות מקרית (כבר היו מדידות כאלה בעבר) או שמא לבשר על שינוי בהלוך הרוח בגלל כינון הממשלה החדשה.

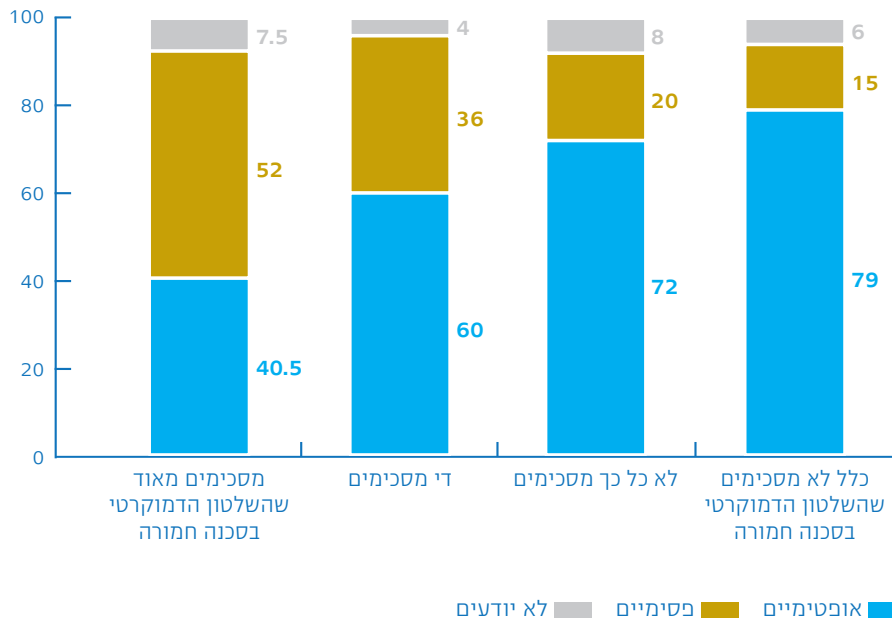
תרשים 2.4 / "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לאורך השנים (% מסכימים, כלל המדגם)

הצלבה בין התשובות לשאלת הסכנה לדמוקרטיה לבין התשובות לשאלה אם ישראל היא מקום שטוב לחיות בו העלתה שיש קשר בין הדברים. אומנם בקרב כל הקבוצות הרוב סבורים שטוב לחיות בארץ, אבל בקרב מי שמסכימים מאוד שיש סכנה חמורה לשלטון הדמוקרטי בישראל מדובר ברוב של 61%, ואילו בקרב מי שאינם מסכימים כלל שהשלטון הדמוקרטי בסכנה חמורה 88% חושבים שישראל היא מקום שטוב לחיות בו.

קשר חזק לא פחות מצאנו בין מידת האופטימיות-פסימיות בעניין עתידה של ישראל ובין תחושת הסכנה לדמוקרטיה. מקרב מי שצופים סכנה לדמוקרטיה, שיעור האופטימיים הוא פחות ממחצית, ואילו בקרב מי שאינם צופים סכנה מדובר ברוב גדול מאוד של אופטימיים.

תרשים 2.5 / "השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה", לפי אופטימיות-פסימיות לגבי עתידה של ישראל (% כלל המדגם)

את רוב המידע על ענייני שלטון ומדינה האזרחים מקבלים כמובן מכלי התקשורת. רצינו אפוא לדעת באיזו מידה לדעת המרואיינים התקשורת משקפת במדויק את מצב העניינים בתחום הזה.

התקשורת משחירה את המצב?

שאלה 12

נספח 1

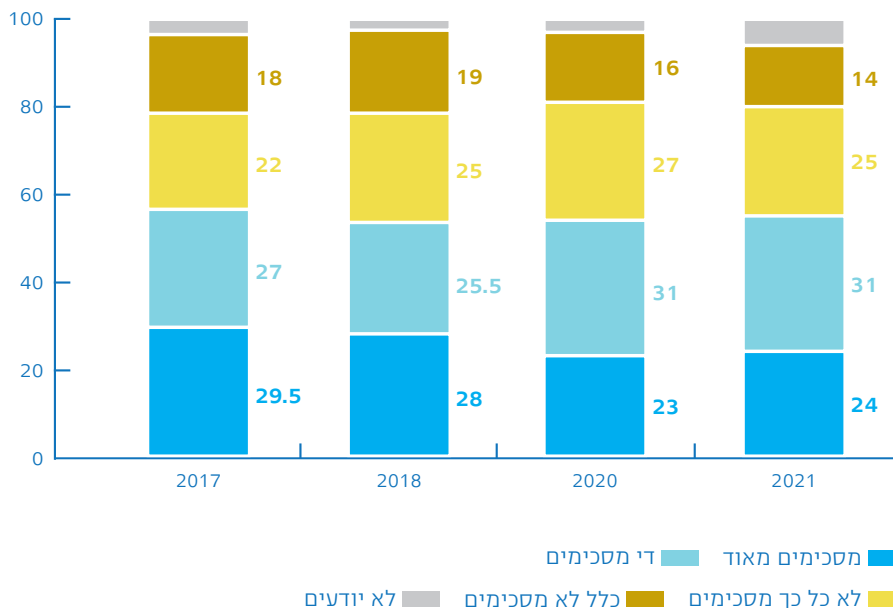
עמ' 162

נספח 2

עמ' 190

שאלנו השנה בפעם הרביעית לאורך השנים: "באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגד 'כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת'?" מצאנו שהתמונה נותרה בעינה: רוב קטן סבורים כי אכן כך הדבר.

תרשים 2.6 / "כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת", לאורך השנים (% כלל המדגם)

פילחנו את התשובות לשאלת דיווחי התקשורת לפי מחנה פוליטי (מדגם יהודים) ומצאנו כי בשמאל רק מיעוט חושבים שהתקשורת משחירה את פני הדברים (25%); במרכז כמחצית סבורים כך (48%); ואילו בימין כשני שלישים (65%). הדבר תואם כמובן את ההערכה בדבר הסכנה לשלטון הדמוקרטי – השמאל סבור שאכן נשקפת סכנה, ולפיכך גם לא מאשים את התקשורת בהשחרה. הימין הסבור שאין סכנה לדמוקרטיה הישראלית, גורס שהתמונה השלילית היא מעשה ידיה של התקשורת.

בדקנו גם אם יש קשר ישיר בין ההערכה של חומרת מצב הדמוקרטיה בישראל לבין הערכת האופן שבו התקשורת מתארת את המצב. מצאנו כי אומנם בקרב מי שחושבים שהשלטון הדמוקרטי בישראל בסכנה חמורה יותר ממחצית (58%) מסכימים שהתקשורת משחירה את המצב, אבל בקרב מי שסבורים שאין נשקפת סכנה חמורה לשלטון הדמוקרטי בישראל רוב גדול (71%) סבורים שהתקשורת משחירה את פני הדברים.

דרוש מנהיג חזק?

שאלה 15

נספח 1

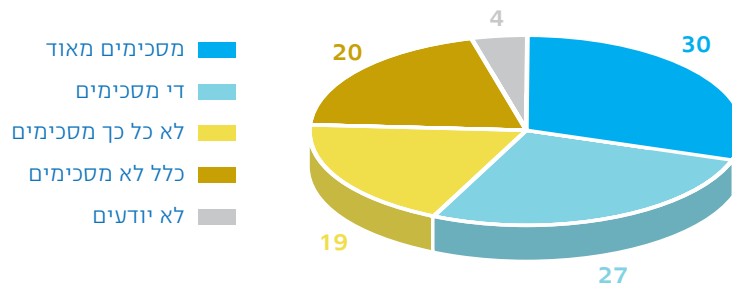
עמ' 163

נספח 2

עמ' 192

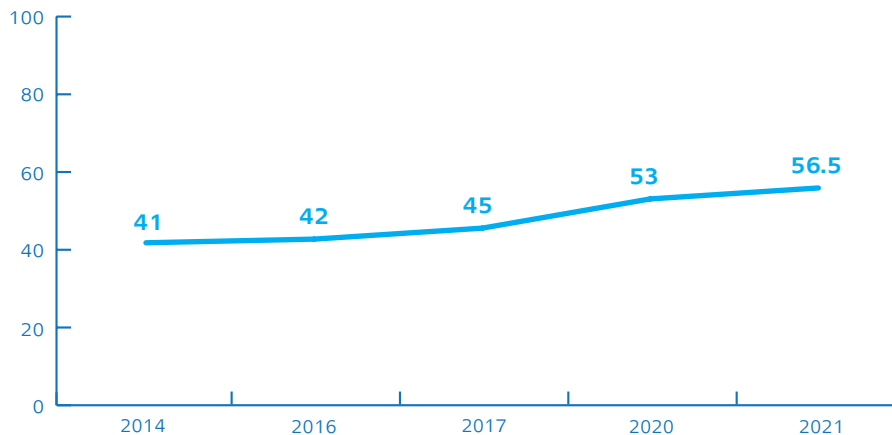
ההיסטוריה מלמדת כי בעיקר בעיתות של משברים פוליטיים ואחרים לעיתים קרובות משגשגת הכמיהה למנהיג חזק. בדקנו אפוא אם יש או אין תמיכה בטענה ש"כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל". מתברר שבכלל המדגם יש כיום רוב מסוים המצדד בטענה זו.

תרשים 2.7 / "כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל" (% כלל המדגם)

רוב התומך בתפיסת המנהיג החזק מצאנו הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים (בהתאמה 55% ו-61%). יתרה מזו, יש מגמת עלייה תמידית בהסכמה עם ההיגד; עד 2017 רק מיעוט הסכים איתו ובשנתיים האחרונות יש רוב למסכימים.

תרשים 2.8 / "כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל", לאורך השנים (% מסכימים, כלל המדגם)

האם יש קבוצות שבהן התמיכה במנהיג חזק מהסוג המתואר בשאלה גבוהה יותר מאשר באחרות? ראינו לעיל שבקרב הערבים התמיכה במנהיג חזק גבוהה יותר, וכך היה גם בעבר. פילוח של שאלה זו לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים) מראה ששיעור התמיכה הגבוה ביותר הוא בקרב החרדים, והנמוך ביותר בקרב החילונים. פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה תמיכה קלושה בלבד ברעיון המנהיג החזק, בשמאל, ותמיכה חזקה בימין.

לוח 2.5 (% מדגם יהודים)

מסכימים שיש צורך במנהיג חזק	
72	חרדים
56	דתיים
60	מסורתיים דתיים
68	מסורתיים לא־דתיים
44	חילונים
29	שמאל
47	מרכז
66	ימין

מיקום עצמי על הרצף
חרדים-חילונים

מחנה פוליטי

בדקנו אם יש קשר בין התפיסה שהשלטון הדמוקרטי נמצא בסכנה חמורה לבין התמיכה ברעיון של מנהיג חזק. לא נמצא קשר בין הדברים, או במילים אחרות, תפיסת הסכנה אינה משפיעה ישירות על האהדה או הא־אהדה לרעיון המנהיג החזק.

שאלת האפשרות של מדינת ישראל להיות בה בעת יהודית ודמוקרטית היא ציר מרכזי בדיון הציבורי בארץ כבר שנים. לאורך השנים בדקנו את עמדות הציבור בשאלה זו שש פעמים. בכל הבדיקות מצאנו (כלל המדגם) כי השיעור הגבוה ביותר חושבים שהרכיב היהודי חזק מדי. במקביל, בשנתיים האחרונות אנחנו רואים ירידה בשיעור מי שסבורים שיש איזון בין שני הרכיבים, וכן עלייה בשיעור מי ש"אינם יודעים".

ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

שאלה 10

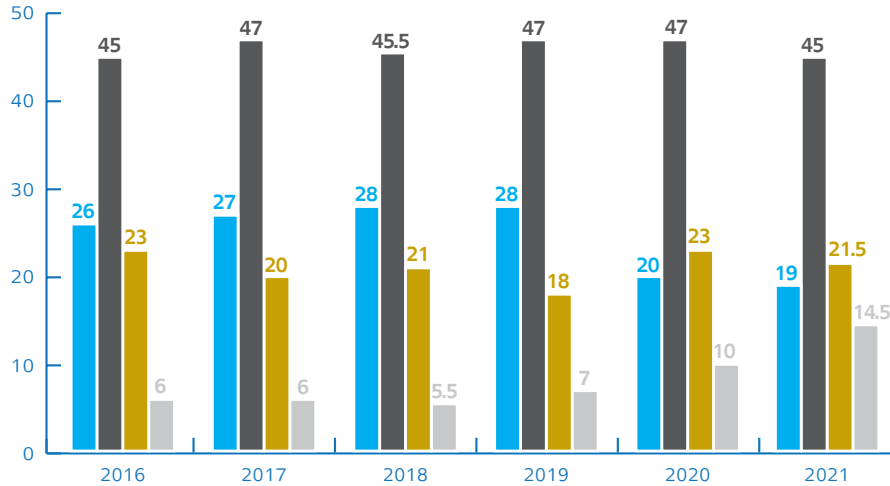
נספח 1

עמ' 161

נספח 2

עמ' 189

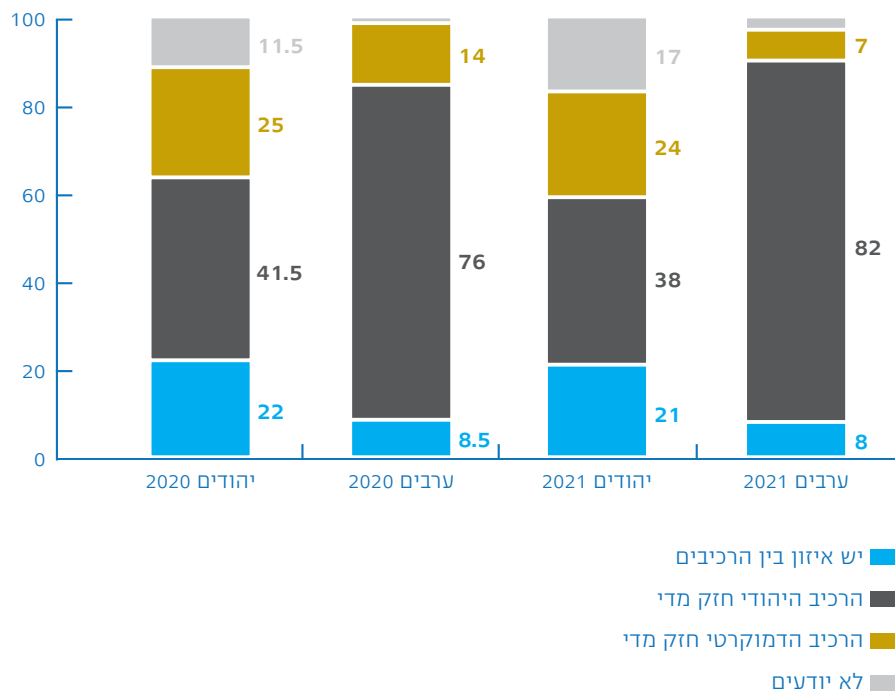
תרשים 2.9 / יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? לאורך השנים (% כלל המדגם)

■ יש היום שיווי משקל/איזון בין הרכיבים
■ הרכיב היהודי חזק מדי
■ הרכיב הדמוקרטי חזק מדי
■ לא יודעים

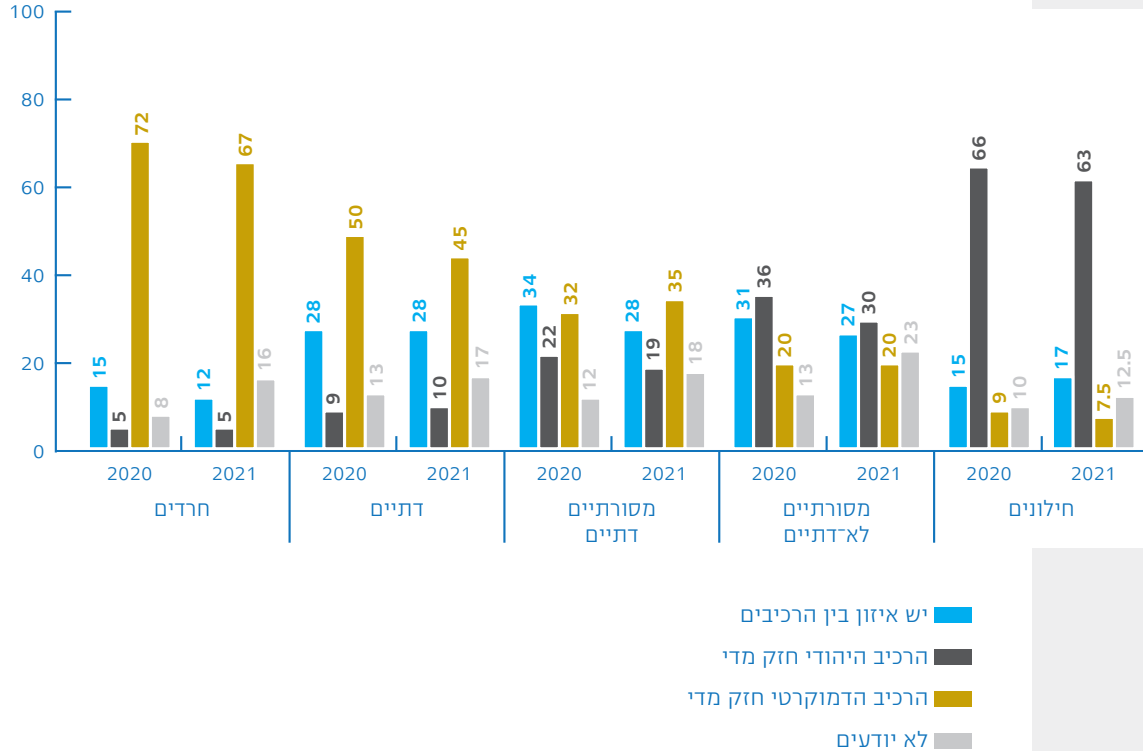
התרחים שלהלן מצביע על הבדל גדול בעניין זה בין יהודים לערבים. אומנם בשתי הקבוצות השיעור הגבוה ביותר אומרים שהרכיב היהודי חזק מדי, אבל אצל היהודים מדובר בקצת מעל שליש ואצל הערבים ברוב מוחלט (בהתאמה 38% ו-82%). ממצא מעניין נוסף הוא העלייה בקרב היהודים בשיעור ה"לא יודעים", שהוא לא רק גבוה בהרבה משיעור ה"לא יודעים" אצל הערבים, אלא שהשנה הוא גבוה משמעותית לעומת השנה שעברה.

תרשים 2.10 / יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? 2021, 2020 (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

פילחנו את תשובות היהודים לשאלה זו לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים. התוצאות אינן מפתיעות: בקרב החרדים יש רוב גדול לסבורים שהרכיב הדמוקרטי חזק מדי, ובקרב החילונים יש רוב כזה לסבורים שהרכיב היהודי חזק מדי. גם כאן יש לשים לב לשיעורים הגבוהים יחסית בכל הקבוצות של מי שבחרו באפשרות "לא יודעים", מה שמעיד אולי על חלחול התבונה שהשילוב "יהודית ודמוקרטית", השגור כל כך בשיח הציבורי, אינו פשוט לביצוע בלשון המעטה.

תרשים 2.11 / יש או אין היום בישראל שיווי משקל/איזון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי? לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים, 2020, 2021
(%, מדגם יהודים)

אזרחים ומנהיגים

במדינה דמוקרטית המנהיגים הנבחרים אמורים לשים את האזרחים בראש מעייניהם ולהקדיש עצמם לעבודתם וכן לשמור על ניקיון כפיים. בדקנו כיצד הציבור מעריך את שני ההיבטים הללו של התנהלות הצמרת הפוליטית בישראל.

ביקשנו מהמרוויינים להביע את דעתם על ההיגד: "בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר". הנושא נבדק שמונה פעמים לאורך השנים, וברוב המכריע של המדידות (למעט ב-2013), בכלל זה בשנה הנוכחית, הרוב לא הסכימו עם ההיגד הזה. למעשה, מדידת השנה היא הגבוהה ביותר (לשלילה) מאז התחלנו לבדוק את הנושא. במילים אחרות, הערכת הציבור היא שבהיבט הזה רוב חברי הכנסת אינם "מספקים את הסחורה".

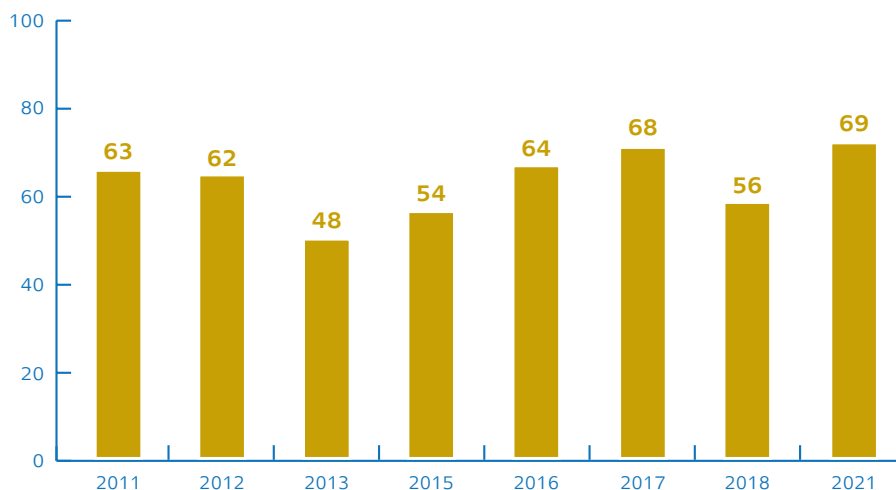
חברי הכנסת עובדים קשה?

שאלה 14

נספח 1
עמ' 162

נספח 2
עמ' 191

תרשים 2.12 / "בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר", לאורך השנים (% לא מסכימים, כלל המדגם)

הצלבנו את התשובות לשאלה אם השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה עם התשובות לשאלה בדבר תפקוד חברי הכנסת. מצאנו כי גם בקרב מי שמסכימים מאוד שהשלטון בסכנה חמורה וגם בקרב מי שסבורים שלא נשקפת סכנה כזו יש רוב למעריכים שרוב חברי הכנסת אינם מתפקדים כמצופה מהם – אלא שיש הבדל ניכר בגודל הרוב הזה: בקרב מי שרואים סכנה חמורה באופן 78% אינם מרוצים מתפקוד חברי הכנסת, לעומת 61% בקרב מי שאינם סבורים שסכנה חמורה רובצת לפתחנו.

פילחנו את התשובות לשאלה על תפקוד חברי הכנסת גם לפי מחנה פוליטי (יהודים) ומצאנו בכל הקבוצות רוב שאינם מסכימים להיגד, כלומר שאינם מרוצים מתפקוד חברי הכנסת. ואולם הרוב הזה גדול בהרבה בשמאל מאשר במרכז ובימין (בהתאמה 78%, 65%, 67%). ההבדל בין יהודים לערבים בנושא זה הוא קטן (יהודים – 68%; ערבים – 72%).

שבע פעמים בדקנו בעבר את הערכת המרואיינים באשר לציון המגיע להנהגת ישראל בנושא השחיתות – בסולם ציונים שבין 1 ל-5 (1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת). כפי שמראה הלוח הבא, מדובר בהערכה יציבה ביותר, וההבדלים בין המדידות – מזעריים. ככלל, ההערכה בעניין השחיתות של ההנהגה היא מעט מתחת לאמצע הסולם בכיוון השלילי – הציון הממוצע מעולם לא ירד מ-2 ולא עלה על 3, שהוא אמצע הסולם.

רמת השחיתות בצמרת

שאלה 9

נספח 1

עמ' 161

נספח 2

עמ' 189

לוח 2.6 (% כלל המדגם)

2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	
2.42	2.29	2.24	2.48	2.41	2.32	2.37	2.55	ציון ממוצע להערכת השחיתות של הנהגת ישראל (בין 1=מאוד מושחתת ל-5=בכלל לא מושחתת)

השוואת הממוצע של מדגם היהודים לממוצע של מדגם הערבים מעלה כי הערבים מעריכים את ההנהגה כמושחתת יותר ממה שמעריכים אותה היהודים (בהתאמה 2.21 ו-2.46).⁶ פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי החרדים מזהים הכי הרבה שחיתות בצמרת, והדתיים הכי פחות (חרדים – 2.19; דתיים – 2.78; מסורתיים דתיים – 2.36; מסורתיים לא-דתיים – 2.43; חילונים – 2.50). פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי גם השנה השמאל מזהה הכי הרבה שחיתות, ואילו הימין – הכי פחות (שמאל – 2.30; מרכז – 2.50; ימין – 2.51; כלומר סדר הדברים דומה לשנת 2020, אם כי במידה פחותה (שמאל – 1.66; מרכז – 1.91; ימין – 2.64).

6 יש לשים לב – ככל שהציון הממוצע נמוך יותר התפיסה היא שההנהגה מושחתת יותר.

פרק 3 / רפורמות פוליטיות בשיטת הבחירות והממשל בישראל

הנושאים הנידונים בפרק זה:

- עמדות כלפי הצעות לרפורמות בשיטת הבחירות הנהוגה כיום בישראל
- עמדות כלפי הצעות לרפורמות בשיטת הממשל הנהוגה כיום בישראל
- עמדות כלפי גובהו של אחוז החסימה

על רקע המשבר הפוליטי המתחולל בישראל בשנתיים האחרונות, שבא לידי ביטוי בין השאר בארבע מערכות הבחירות שהתקיימו בזו אחר זו, הדיון הציבורי בשיטת הבחירות ובשיטת הממשל הנהוגות בישראל תופס מקום הולך וגדל, ונשאלת השאלה אם צריך לערוך בהן רפורמות כדי לייצב את המערכת ולתקן את הפוליטיקה הישראלית. לפיכך החלטנו השנה להקדיש בדוח המדד פרק ייחודי לבחינת עמדות הציבור כלפי כמה הצעות לרפורמות בשיטת הבחירות ובשיטת הממשל בישראל.⁷

למרואיניים הוצגו שש הצעות לרפורמות, שארבע מהן נוגעות לשיטת הבחירות:

- הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת – חלוקת הארץ למחוזות, כך שכל מחוז יבחר בנפרד מספר מסוים של חברי כנסת.
- שימוש בפתק הצבעה "פתוח" בבחירות לכנסת – מי שיצביע עבור רשימה מסוימת יוכל, נוסף לבחירה ברשימה, לסמן דירוג מועמדים ספציפיים שהוא תומך בהם, ובכך להשפיע על סדר חברי הכנסת מטעם הרשימה.
- מתן אפשרות לאזרחים ישראלים החיים בחו"ל להצביע בבחירות לכנסת ממקום מושבם בחו"ל.
- הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים.

שתי הצעות נוגעות לרפורמות בשיטת הממשל:

- העלאת הרוב הדרוש לשינוי חוק יסוד ל־80 ח"כים.
- העברת סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות.

בטרם נבחן את ההצעות ראוי תחילה לפרוש את הרציונל העומד מאחורי כל אחת מהן. ההצעות בדבר הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת, שימוש בפתק הצבעה "פתוח" וכן הגדלת מימון בחירות למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים נועדו לחזק את הקשר בין הציבור לנבחרי ואת ההיענות של הנבחרים לבוחרים; נוסף על כך מטרתן לשפר את הייצוג של קבוצות באוכלוסייה (למשל, של נשים ושל מועמדים שסיכוייהם להיבחר בבחירות ארציות נמוכים יחסית). מתן אפשרות לישראלים החיים

7 רוב הרפורמות הללו מוצעות על ידי צוות התוכנית לרפורמות פוליטיות של המכון הישראלי לדמוקרטיה.

עמדות כלפי הצעות לרפורמות

שאלה 56-61

נספח 1

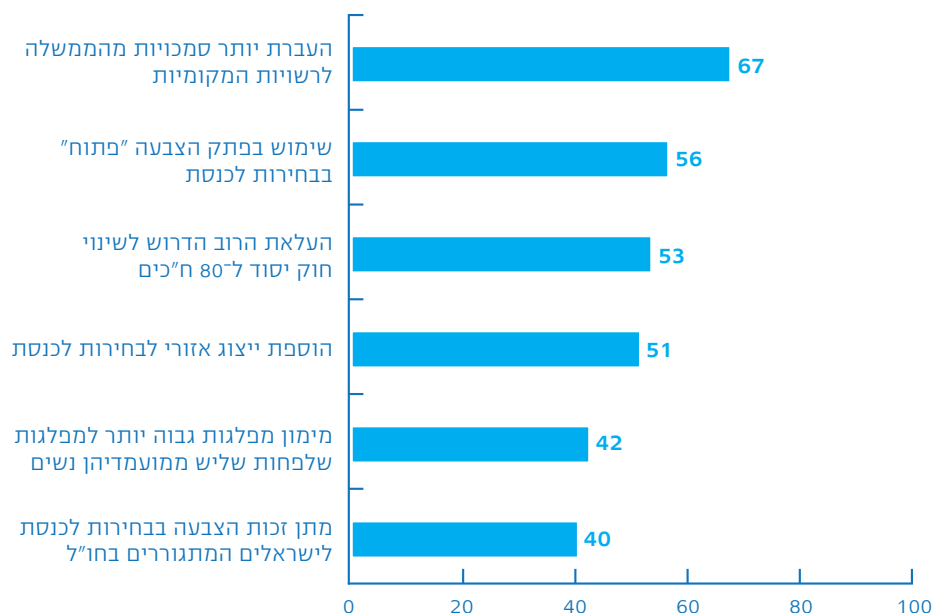
עמ' 177-179

בחול"ל להצביע בבחירות לכנסת ממקום מושבם, כנהוג בדמוקרטיות רבות בעולם, נועד להקנות להם כאזרחים את הזכות הבסיסית להשפיע על אופי השלטון במדינה, גם אם אינם מתגוררים בה דרך קבע או בתקופת הבחירות.

שתי ההצעות המתייחסות לשינוי שיטת הממשל נועדו לחזק את המשילות, לטייב את השירותים הניתנים לאזרח ואת התפקוד הדמוקרטי בישראל. הפנסות האחרונות ערכו שינויים ותיקונים תכופים בחוקי היסוד, לא פעם כדי לשרת סדר יום פוליטי צר ובהסתמכות על רוב רגיל או לכל היותר רוב מוחלט של 61 ח"כים. כדי להקשות על ביצוע שינויים תכופים כאלו בחוקי היסוד הועלתה הצעה להגדיל את הרוב הדרוש לצורך כך ל-80 ח"כים לפחות. ההצעה להעביר יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות נועדה כאמור לייעל את מתן השירותים לאזרחים וכן לצמצם את הריכוזיות האדירה של השלטון בישראל, שוב כנהוג בדמוקרטיות רבות, במטרה לבזר את העוצמה השלטונית.

התרשים שלהלן מציג את שיעורי התמיכה (כלל המדגם) בכל אחת משש ההצעות שתוארו. ההצעה שזוכה לתמיכת השיעור הגבוה ביותר של המרוואיינים, למעשה לתמיכת הרוב (67%), נוגעת להעברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות. קצת למעלה ממחצית מהצביבור תומכים בהצעה לשימוש בפתק הצבעה "פתוח" (56%), וכמחצית (51%-53%) תומכים בהצעות להעלאת הרוב הדרוש לשינוי חוק יסוד ללפחות 80 ח"כים ולהוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת. שתי ההצעות הזוכות לשיעורי התמיכה הנמוכים ביותר (כ-40% כל אחת) נוגעות להענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים ולמתן אפשרות לישראלים החיים בחול"ל להצביע בבחירות לכנסת ממקומות מושבם.

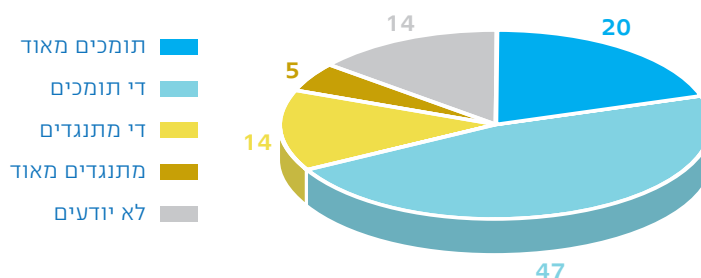
תרשים 3.1 / שיעורי התמיכה בהצעות לרפורמות (%), די ומאוד תומכים, כלל המדגם)

כעת נתעמק מעט יותר בכל אחת מההצעות לרפורמות שנבדקו.

כאמור, ההצעה להעביר יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות זוכה לשיעור התמיכה הגבוה ביותר. אפשר להסביר את התמיכה הזו במידת האמון הגבוהה ברשויות המקומיות, לעומת מידת האמון הנמוכה שזוכה לה הממשלה כמוצג בפרק 4. נוסף על כך, שוב כמוצג בפרק הבא, מצאנו כי לדעת המרואיינים הרשויות המקומיות פועלות באופן ענייני ומקצועי יותר מהממשלה. מעבר לכך, ייתכן שהתמיכה בהצעה זו היא גם פועל יוצא של שביעות הרצון היחסית מהתפקוד של הרשויות המקומיות ומהפעולות שנקטו במשבר הקורונה, שלא פעם הקדימו את החלטות הממשלה.

תרשים 3.2 / העברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות (% כלל המדגם)

פילוח התשובות לפי לאום מלמד שתמיכת היהודים בהעברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות גדולה יותר מתמיכת הערבים. ייתכן שתמיכתם הגבוהה יותר של היהודים בהצעה זו נובעת מהאמון הרב יותר שהם רוחשים לרשויות המקומיות בשנה האחרונה לעומת הערבים.

לוח 3.1 (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

סך הכול	לא יודעים	מתנגדים	תומכים	העברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות
100	15.5	16.5	68	יהודים
100	9	31	60	ערבים

העברת יותר סמכויות מהממשלה לרשויות המקומיות

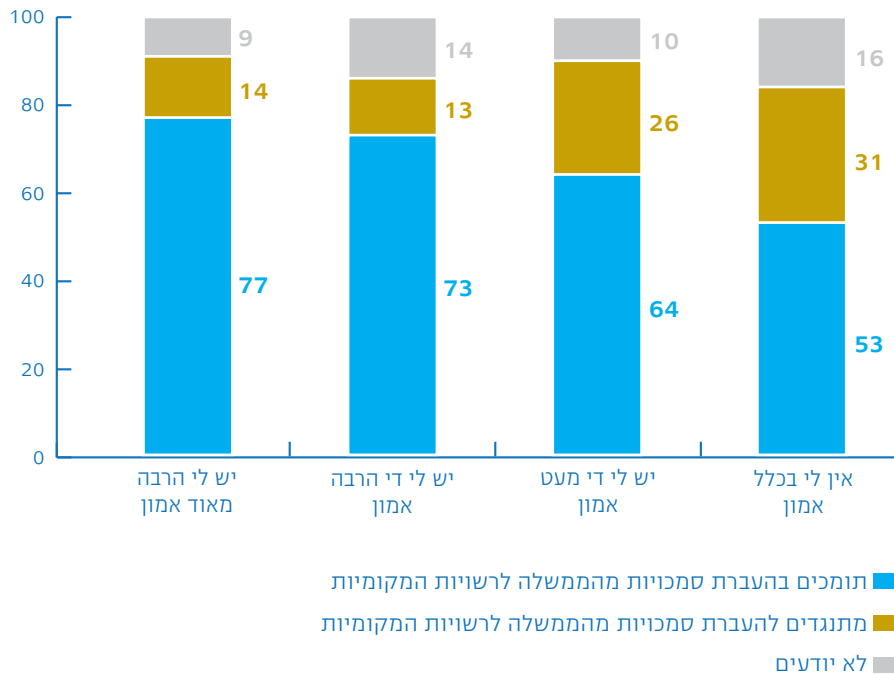
שאלה 61

נספח 1

עמ' 179

כצפוי, פילוח של העמדות כלפי רפורמה זו לפי מידת האמון ברשות המקומית שמתגוררים בה מצביע על תמיכה גבוהה יותר בקרב הנותנים אמון רב ברשויות המקומיות, לעומת מי שאינם נותנים בה אמון כלל. לעומת זאת, מידת האמון בממשלה התבררה כלא משפיעה על העמדות כלפי הצעת הרפורמה הנידונה.

תרשים 3.3 / העברת יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות, לפי מידת האמון ברשות המקומית שמתגוררים בה (% כלל המדגם)

למעלה ממחצית מכלל המדגם תומכים בשימוש בפתק הצבעה "פתוח" – כלומר שמי שיצביעו עבור רשימה מסוימת יוכלו, נוסף על הבחירה ברשימה, לסמן מועמדים ספציפיים שהם מעדיפים ובכך להשפיע על סדר חברי הכנסת מטעמה. התמיכה בכך גבוהה יותר בקרב הערבים מאשר בקרב היהודים. ייתכן מאוד שהפער נובע מכך שהערבים אינם שבעי רצון מההרכב ומהייצוגיות של הרשימות הערביות לכנסת, או רואים בהצבעה אקט של הבעת אמון אישית, ולכן מעוניינים לקבל לידיהם יותר יכולת השפעה על הרכב הרשימה.

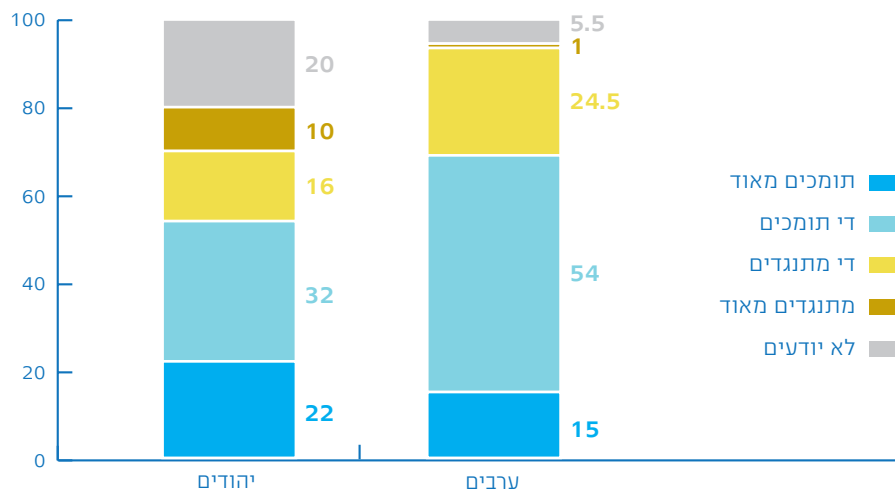
שימוש בפתק הצבעה "פתוח"

שאלה 57

נספח 1

עמ' 178

תרשים 3.4 / שימוש בפתק הצבעה "פתוח" בבחירות לכנסת (% ,מדגם יהודים ומדגם ערבים)

פילוח התשובות של מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מלמד שהחרדים תומכים בהצעה של שימוש בפתק הצבעה "פתוח" יותר מהלא-חרדים. ייתכן שהדבר נובע מכך שבמצב דהיום כל חברי הכנסת ברשימות החרדיות מתמנים על ידי ההנהגה הדתית, ואילו המצביעים החרדים מעוניינים לקבל לידיהם יכולת מסוימת להשפיע על הרכב הרשימה לכנסת.

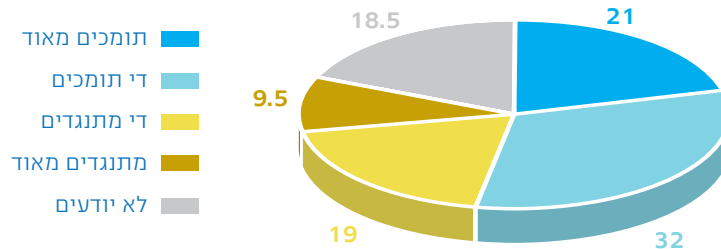
לוח 3.2 (% ,מדגם יהודים)

תומכים בהצעה לשימוש בפתק הצבעה "פתוח" בבחירות לכנסת		מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
65	חרדים	
50	דתיים	
59.5	מסורתיים דתיים	
48	מסורתיים לא-דתיים	
53	חילונים	

הסבר אפשרי נוסף לעניין הרב יותר של הערבים והחרדים בשיטת הפתק ה"פתוח" יכול להיות התפיסה היותר פרסונלית והפחות אידיאולוגית של הייצוג באוכלוסיות אלה.

כמחצית מכלל המדגם תומכים בהצעה לשנות את החוק כך שיהיה צורך ברוב של לפחות 80 ח"כים כדי לשנות חוק יסוד.

תרשים 3.5 / קביעת רוב של לפחות 80 ח"כים לשינוי חוק יסוד
(%, כלל המדגם)

הצעה זו זוכה לתמיכה גבוהה יותר בקרב היהודים מאשר בקרב הערבים. ייתכן שהסיבה לכך היא שהיהודים (כרוב) מעוניינים להקשות יותר על שינויים ותיקונים בחוקי יסוד על רקע השימוש הפוליטי הצר שנעשה בחוקים כאלה בכנסת האחרונה. לעומת זאת, הערבים תומכים פחות בהעלאת מספר הח"כים הדרוש לשינוי חוק יסוד, מאחר שסיכוייהם להשיג רוב של 80 ח"כים קלושים ביותר עד אפסיים. נוסף על כך, אנו רואים כי רוב המרוויינים שלא הסכימו עם הטענה שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה (ראו פרק 6) תומכים בהצעה זו, ייתכן שבשל הצורך לדעתם לחזק את ההגנות על עבודת הכנסת.

לוח 3.3 (%, כלל המדגם)

סך הכול	לא יודעים	מתנגדים	תומכים	קביעת רוב של לפחות 80 ח"כים לשינוי חוק יסוד
100	18	27	55	יהודים
100	18	39	43	ערבים
100	17	33	50	די ומאוד מסכימים
100	12	24	64	לא כל כך וכלל לא מסכימים

בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה

פילוח התשובות של מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ומחנה פוליטי מעלה כי בעוד רוב החילונים והמסורתיים הלא-דתיים תומכים בהצעה זו, מקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים דתיים פחות ממחצית תומכים בה; אף שלא נמצאו הבדלים משמעותיים בפילוח לפי מחנה פוליטי, התמיכה בהצעה זו בקרב הממקמים עצמם בשמאל רבה יותר.

לוח 3.4 (% מדגם יהודים)

קביעת רוב של לפחות 80 ח"כים לשינוי חוק יסוד	תומכים	מתנגדים	לא יודעים	סך הכול	
מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים	חרדים	40	43	17	100
	דתיים	45	31.5	23.5	100
	מסורתיים דתיים	47	33	20	100
	מסורתיים לא-דתיים	59	25	16	100
	חילונים	61	20.5	18.5	100
מחנה פוליטי	שמאל	62	20	18	100
	מרכז	56.5	26	17.5	100
	ימין	52	29	19	100

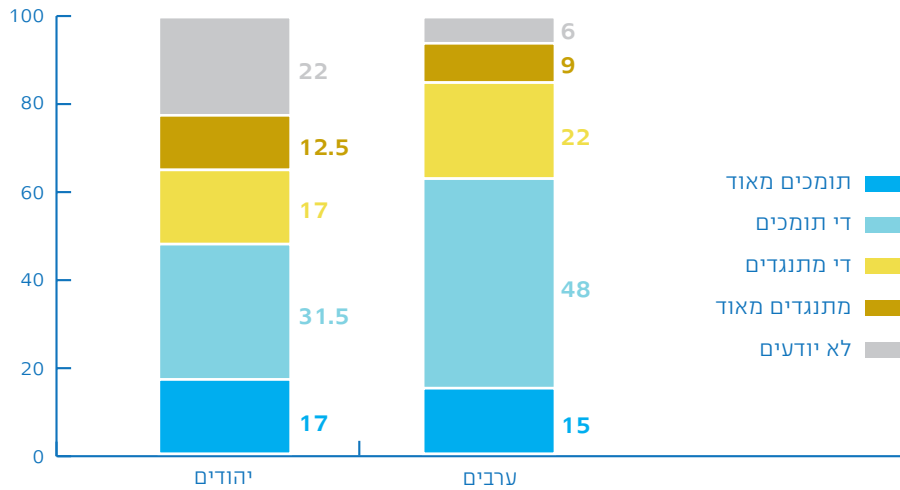
כמחצית מכלל המדגם תומכים בהוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת. אבל ההבדל בין יהודים לערבים גדול: כמעט שני שלישים במדגם הערבים תומכים בהוספת ייצוג כזה לעומת מחצית מהיהודים. ייתכן שתמיכתם החזקה יותר של הערבים בהצעה זו נובעת מרצונם בנציגים שייצגו את האזור שהם מתגוררים בו, שיהיו מחויבים יותר כלפיהם, יפעלו למענם וישרתו את האינטרסים שלהם. הסבר זה עולה בקנה אחד עם תמיכתם הרבה בפתק בחירה "פתוח". נציין כי קשר חזק בין התמיכה בייצוג אזורי לתמיכה בפתק פתוח נמצא גם בכלל המדגם.

הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת

שאלה 56

נספח 1
עמ' 177

תרשים 3.6 / הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת (% ,מדגם יהודים ומדגם ערבים)

ההצעה למימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים זוכה לשיעור תמיכה נמוך (42%) יחסית ליתר ההצעות לרפורמות, ושיעור המתנגדים לה דומה לשיעור התומכים בה (43%).

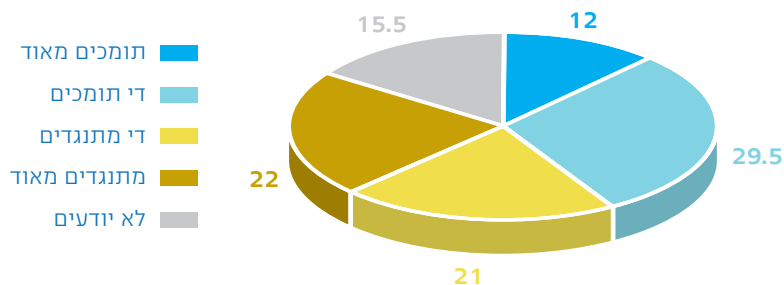
מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן נשים

שאלה 59

נספח 1

עמ' 178

תרשים 3.7 / הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים (% ,כלל המדגם)

באופן לא מפתיע, נשים תומכות בהצעה זו יותר מגברים. מפלוח של תשובות מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנות פוליטיים עולה כי בעוד כמעט מחצית מהחילונים תומכים במימון מפלגות גבוה יותר על בסיס הרכב רשימת המועמדים, בשאר הקבוצות רק כשליש (מסורתיים דתיים) או פחות (מסורתיים לא-דתיים, דתיים, חרדים) תומכים בכך. במחנה השמאל יש רוב להצעה זו, לעומת פחות ממחצית שתומכים בה במרכז ומיעוט בימין. ייתכן שההסבר לכך נובע מתפיסות שוויוניות יותר בקרב החילונים ובקרב הממקמים עצמם בשמאל הפוליטי כלפי שאלת הייצוג המגדרי. יש גם לזכור כי במפלגות החרדיות אין עד היום ייצוג לנשים כלל, כך שיתכן שהתניית מימון בשיעור גבוה של מועמדות ברשימה קשה יותר לעיכול בקבוצת אוכלוסייה זו.

בשאלה זו מצאנו תמיכה גבוהה מאוד של המרואיינים הערבים בהתניה (יהודים – 35%; ערבים – 74%). היות שממצא זה סותר ממצאים קודמים, נחכה למדידות נוספות כדי לתקף את הממצא של השנה, ואם יתוקף – נעלה השערות בנידון.

לוח 3.5 (% מדגם יהודים)

סך הכול	לא יודעים	מתנגדים	תומכים	הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים
100	16	55	29	גברים
100	18	41	41	נשים
100	11	69	20	חרדים
100	15	65	20	דתיים
100	19	45	36	מסורתיים דתיים
100	21	51	28	מסורתיים לא-דתיים
100	14.5	39	46.5	חילונים
100	12	31	57	שמאל
100	16	42	42	מרכז
100	17	56	27	ימין

מתן זכות הצבעה בבחירות לכנסת לישראלים המתגוררים בחו"ל

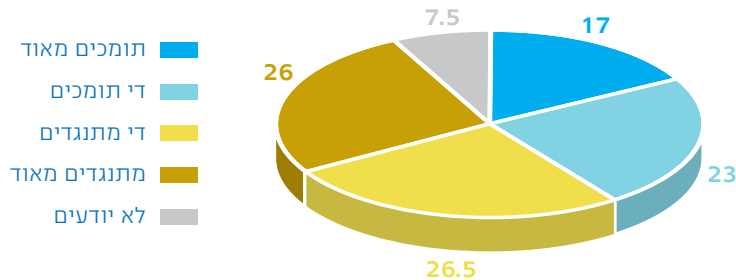
שאלה 58

נספח 1

עמ' 178

ההצעה לאפשר לישראלים המתגוררים בחו"ל להצביע בבחירות לכנסת זכתה לשיעור התמיכה הנמוך ביותר. למעשה, שיעור המתנגדים לה מגיע למעט יותר ממחצית מהמרוויינים. בנושא זה נמצא שיעור תמיכה זהה בשני המדגמים – היהודי והערבי.

תרשים 3.8 / מתן זכות הצבעה בבחירות לכנסת לישראלים המתגוררים בחו"ל (% כלל המדגם)

פילוח התשובות של הציבור היהודי לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בעוד בקרב החרדים רוב גדול תומכים במתן אפשרות הצבעה לכנסת לישראלים המתגוררים בחו"ל, בשאר הקבוצות רק מיעוט תומכים ברעיון זה. ייתכן שהדבר נובע מרצונם של החרדים לחזק באופן כללי את הכוח האלקטורלי של היהודים, ובפרט של המפלגות החרדיות, על ידי מתן זכות הצבעה לחרדים בעלי אזרחות ישראלית שנמצאים ברחבי העולם ובשליחויות שונות. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בהתפלגות התשובות לשאלה זו בפילוח לפי מחנה פוליטי.

לוח 3.6 (% מדגם יהודים)

תומכים	מתן זכות הצבעה בבחירות לכנסת לישראלים המתגוררים בחו"ל
61	חרדים
40	דתיים
42	מסורתיים דתיים
35	מסורתיים לא-דתיים
38	חילונים

מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים

התאמת אחוז החסימה

שאלה 62

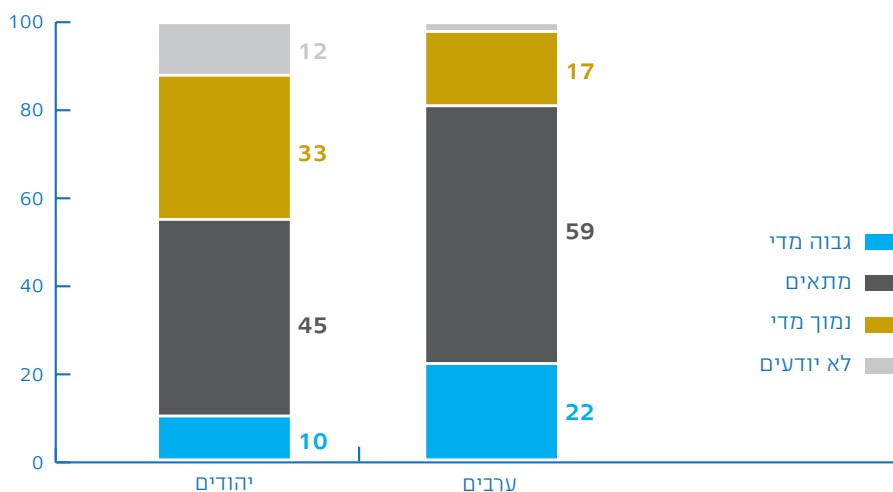
נספח 1

עמ' 179

עדכון אחר בשיטת הבחירות ששאלנו עליו נוגע לאחוז החסימה. עד הבחירות לכנסת ה-13 בשנת 1992, רשימה הייתה חייבת לקבל לפחות 1% מקולות הבוחרים הכשרים כדי להיבחר. לקראת הבחירות לכנסת ה-13 הועלה אחוז החסימה ל-1.5%. במאי 2004 (בכנסת ה-16) הועלה אחוז החסימה ל-2%, ובמרץ 2014 (בכנסת ה-19) הועלה שוב אחוז החסימה לשיעורו הנוכחי – 3.25% מכלל הקולות הכשרים שנמנים בבחירות. נשאלת השאלה מה חושב הציבור על גובה אחוז החסימה.

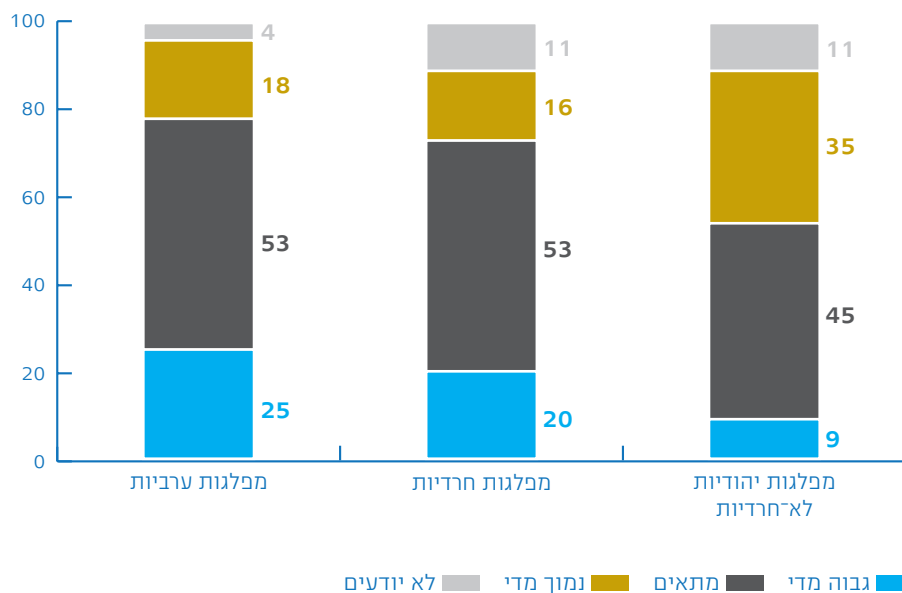
מצאנו שכמחצית מכלל המדגם סבורים כי אחוז החסימה בישראל מתאים למטרתו, לעומת פחות משליש שסבורים כי אחוז החסימה הוא נמוך מדי, ו-12% שסבורים כי הוא גבוה מדי. פילוח לפי לאום מלמד ששיעור הערבים החושבים כי אחוז החסימה בישראל מתאים למטרתו עולה על שיעור זה בקרב היהודים. נוסף על כך, שיעור המרוויינים הערבים שציינו כי אחוז החסימה גבוה מדי כפול מזה שבקרב היהודים.

תרשים 3.9 / התאמתו של אחוז החסימה הנהוג בישראל (% מדגם יהודים ומדגם ערבים)

פילוח לפי ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת מלמד כי מי שהצביעו למפלגות הערביות והחרדיות סבורים יותר ממי שהצביעו למפלגות היהודיות הלא-חרדיות כי אחוז החסימה בישראל גבוה מדי. פער זה יכול להיות מוסבר ברצונן של מפלגות קטנות או מפלגות שמייצגות קבוצות קטנות או מיעוטים באוכלוסייה להבטיח את הייצוג האלקטורלי שלהן, שיעמוד בסכנה אם אחוז החסימה יועלה.

תרשים 3.10 / התאמתו של אחוז החסימה הנהוג בישראל, לפי הצבעה בבחירות האחרונות לכנסת (% כלל המדגם)

פרק 4 / אמון הציבור במוסדות

הנושאים הנידונים בפרק זה:

- שיעורי האמון במוסדות
- הערכת התפקוד של המוסדות
- השינויים באמון במוסדות לאורך זמן

כל השנים, אבל ביתר שאת בשנים האחרונות, הנושא של אמון הציבור במוסדות המדינה עומד בלב הדיון הציבורי והפוליטי, על בסיס ההנחה שאמון במוסדות הוא אבן פינה במשטר דמוקרטי באשר הוא. אלא שבמשטר דמוקרטי יש גם מקום למידה מסוימת של סקפטיות אזרחית כלפי השלטון ומהלכיו.⁸

מעבר למשמעותו הערכית, לאמון הציבור במוסדות יש גם השפעות מעשיות, שכן נמצא שהוא גם המפתח – כפי שהבהירה תקופת הקורונה למי שעדיין פקפק בכך – לנכונות הציבור לציית להנהגה הנבחרת. התברר מעל לכל ספק כי במדינות שבהן האמון במוסדות השלטון גבוה, גם הציות להוראות ההנהגה גבוה, ולהפך – במדינות שבהן האמון בשלטונות נמוך, גם הציות נמוך. לפיכך אנחנו מקדישים לנושא זה תשומת לב רבה בכל מדד שנתי ומנסים בכל פעם להסתכל עליו מזווית חדשה.

נעיר כי בשנת 2020 מדדנו פעמיים את אמון הציבור במוסדות – ביוני ובאוקטובר, בשיא מגפת הקורונה. בניתוח שלהלן נתייחס רק לנתוני יוני, שכן נתוני אוקטובר היו נמוכים באופן חריג, ככל הנראה בהשפעת הדכדוך והתסכול ששררו אז בישראל בעקבות המצב הרפואי, הכלכלי והפוליטי.

מה אנחנו יודעים על רמת האמון של הציבור הישראלי במוסדות השלטון כיום? כפי שמראה התרשים הבא, אמון הציבור היהודי בכל המוסדות גבוה מזה של הציבור הערבי, למעט במוסד לביטוח לאומי – במדידה של השנה ושל השנה שעברה התברר שהערבים נותנים בו אמון רב יותר מהיהודים; ולמעט הממסד הדתי, שגם בו הערבים נותנים אמון רב יותר מזה שנותנים היהודים.⁹

במדגם היהודים רק שלושה מוסדות (צה"ל, הרשות המקומית ונשיא המדינה) חצו את רף ה־50% הנותנים בהם די או הרבה אמון. או במילים אחרות, ברוב המוסדות רק מיעוט נותן אמון. כרגיל, במקום הראשון בסולם שיעורי האמון נמצא צה"ל, וגם השנה המוסדות הדמוקרטיים (הממשלה, הכנסת והמפלגות) נמצאים בתחתית הסולם.

אמון במוסדות

שאלות 17–27

נספח 1

עמ' 163–167

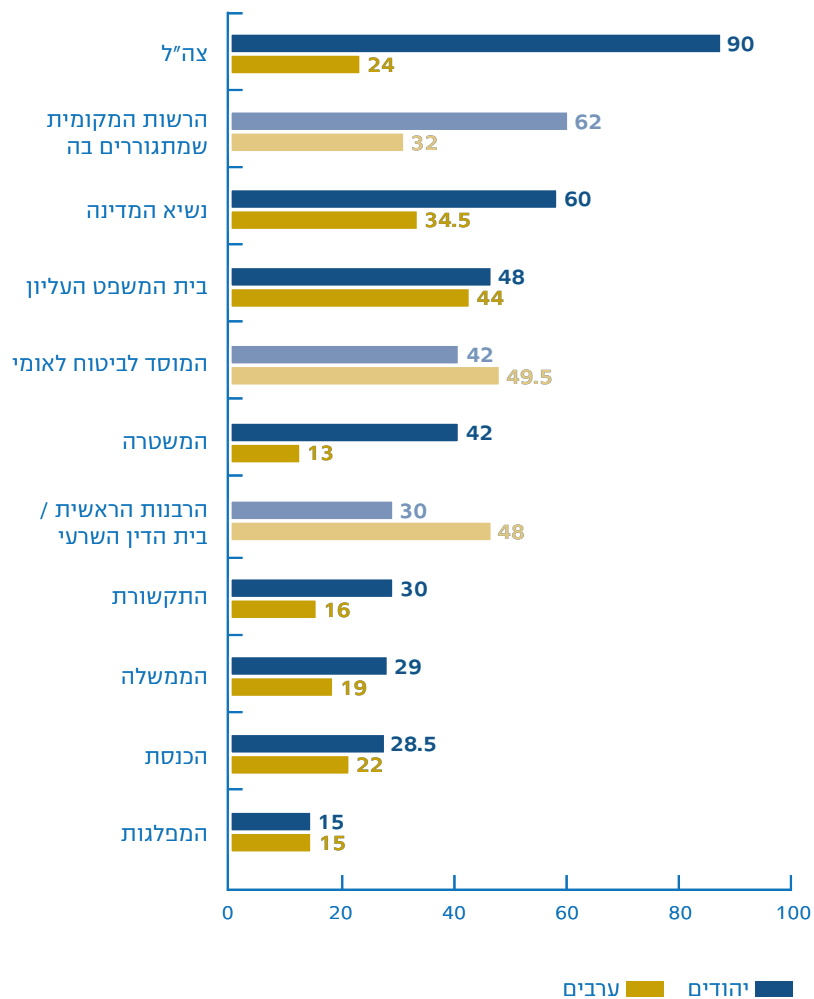
נספח 2

עמ' 193–198

8 נעיר כי בשנים האחרונות הראו מחקרים לא מעטים כי אין קשר הכרחי בין סוג המשטר ומידת האמון בממסד הפוליטי. ראו למשל Tom W. G. Van der Meer, "Political Trust and the 'Crisis of Democracy,'" *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, January 25, 2017

9 את היהודים שאלנו על הרבנות הראשית ואת הערבים על בית הדין השרעי/המשפט הנוצרי הקאנוני.

תרשים 4.1 / נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון בכל אחד מן המוסדות שנבדקו השנה (% ,מדגם יהודים ומדגם ערבים)

הערה: העמודות בגוונים הכהים יותר מסמנות את שמנות המוסדות שעליהם אנו שואלים בקביעות; העמודות בגוונים הבהירים יותר מסמנות מוסדות שאיננו שואלים עליהם בכל הסקרים.

במדגם הערבים שום מוסד לא חצה את רף ה־50% נותני האמון. במקום הראשון בסולם האמון במדגם זה נמצא הביטוח הלאומי ואחריו הממסדים הדתיים (שני מוסדות שאינם נבדקים בקביעות בסקרי מדד הדמוקרטיה). מתוך המוסדות שנבדקים בקביעות בית המשפט העליון נמצא בראש (וגם הוא ברידה מתמדת), ובתחתית – המשטרה, שהאמון בה לפי המדגם הערבי כמעט התפוגג לחלוטין.

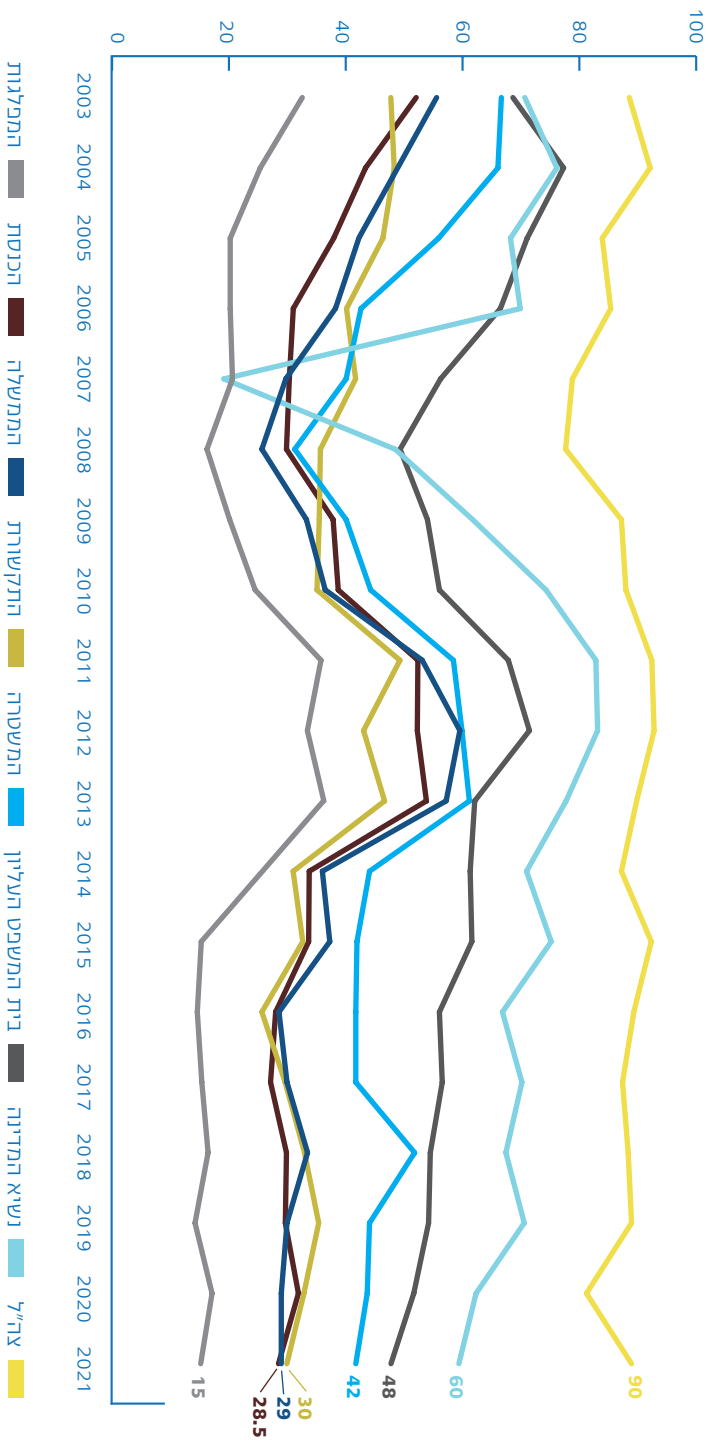
ממוצע שיעור נותני האמון לשנה זו בשמונת המוסדות שנבדקים בקביעות (מדגם יהודים) – 42.6

ממוצע שיעור נותני האמון לשנה זו בשמונת המוסדות שנבדקים בקביעות (מדגם ערבים) – 23.4

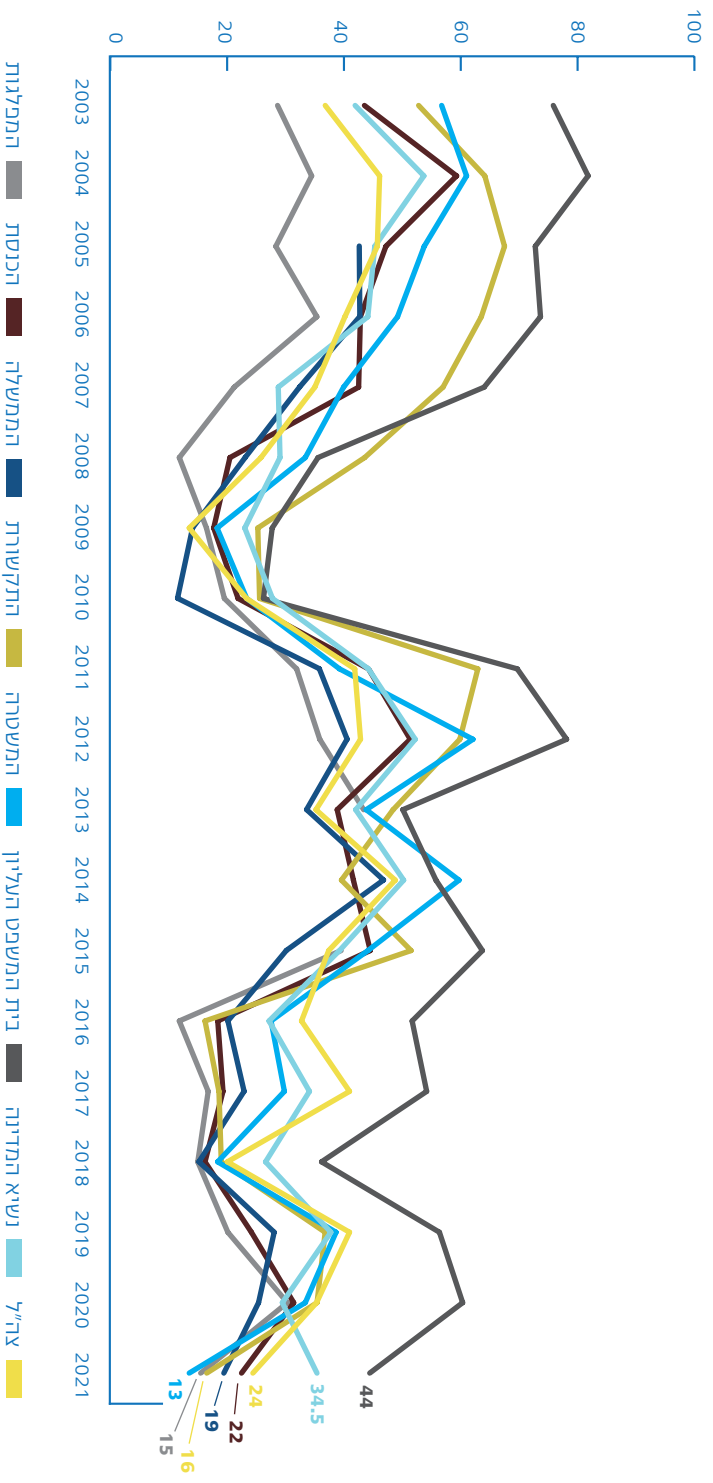
התרשימים הבאים מציגים את שיעורי האמון במכלול המוסדות שנבדקים בקביעות לאורך זמן (מדגם יהודים ומדגם ערבים). בקרב היהודים, למעט צה"ל, שהאמון בו חזר השנה לשיעורים הגבוהים מאוד המוכרים לנו מן העבר, והממשלה, ששיעור נותני האמון בה נותר כשהיה, כל שאר המוסדות איבדו עוד מעט מן האמון שניתן בהם, אפילו בהשוואה ל־2020 שהייתה שנה גרועה במיוחד במונחי אמון הציבור במוסדות המדינה.

בקרב הערבים, כאמור, לאורך כל השנים רמת האמון שלהם ברוב המוסדות נמוכה ותזזיתית מזו של היהודים, כשמדובר במוסדות שנבדקים בקביעות. יתרה מזו, השנה הייתה אצלם ירידה נוספת בכל המוסדות בשיעור מי שנותנים די הרבה או הרבה מאוד אמון, למעט עלייה קלה בשיעור האמון בנשיא המדינה.

תרשים 4.2 / נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון בשמונת המוסדות שנובדלים בקביעות, 2003-2021 (%, מדגם יהודים)

תרשים 4.3 / נותנים ד' הרבה והרבה מאוד בשמונת המוסדות שנובדקים בקביעות, 2003-2021
(%, מדרגם ערבים)

הלוח הבא מסכם באופן אחר את ההשוואה בין השנה הנוכחית לבין שנת 2020. הכיוון ברור מאוד – האמון נמצא בירידה בשנים הללו (דיון במגמה הרב־שנתית ראו בהמשך הפרק).

לוח 4.1 (%)

מדגם ערבים			מדגם יהודים			אמון הציבור במוסדות
כיוון השינוי	2021	2020	כיוון השינוי	2021	2020	
▼	24	35	▲	90	82	צה"ל
▲	34.5	29	▼	60	63	נשיא המדינה
▼	44	60	▼	48	52	בית המשפט העליון
▼	13	33	▼	42	44	המשטרה
▼	16	35	▼	30	33	התקשורת
▼	22	31	▼	28.5	32	הכנסת
▼	19	25	=	29	29	הממשלה
▼	15	30	▼	15	17	המפלגות

האמון במוסדות שנבדקים בקביעות

צה"ל

ראינו לעיל שהאמון בצה"ל עלה השנה בהשוואה לשנה שעברה וחזר לרמתו בעבר. עם זאת, שיעור נותני האמון בקרב המרואיינים היהודים והערבים שונה מאוד: הוא מרקיע שחקים אצל היהודים, ונמוך (ואף ירד לאחרונה עוד יותר) אצל הערבים. האם אצל היהודים, כולם נותנים אמון בצה"ל? פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים הראה רוב גדול של נותני אמון בכל הקבוצות, אם כי הוא הקטן ביותר בקרב החרדים (77%, לעומת: הדתיים – 92%; המסורתיים דתיים – 88.5%; המסורתיים לא־דתיים – 92%; החילונים – 91%). פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) העלה גם הוא רוב גדול בשלושתם, וההבדלים ביניהם בנושא זה קטנים (שמאל – 84%; מרכז – 90%; ימין – 92%).

נספח 1

עמ' 165

נספח 2

עמ' 195

נספח 1
עמ' 164

נספח 2
עמ' 194

נשיא המדינה

גם השנה נמדדה במדגם היהודים ירידה קלה בשיעור נותני האמון בנשיא היוצא ראובן ריבלין (מ־63% אשתקד ל־60% השנה). לעומת זאת, בקרב הערבים נרשמה עלייה קלה לעומת השנה שעברה (מ־29% נותני אמון ל־34.5%). איננו יכולים לתת הסבר לממצא זה על בסיס נתוני הסקר. פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי בקרב השמאל הנשיא פופולרי כמעט פי שניים מאשר בימין, והמרכז קרוב יותר לשמאל בנושא זה מאשר לימין (שמאל – 83% נותנים אמון בנשיא; מרכז – 77%; ימין – 48%). ציון האמון הממוצע של ריבלין בשמאל לאורך כהונתו גבוה מזה של קודמו שמעון פרס (87% לעומת 81%), אך נמוך מציון האמון הממוצע של פרס בימין (67% בפרס לעומת 57% בריבלין). פילוח לפי הצבעה בבחירות האחרונות לכנסת מראה כי שיעורי האמון הגבוהים ביותר בנשיא ריבלין הם של מצביעי כחול לבן (87%) ויש עתיד (85.5%), והנמוכים ביותר בקרב אנשי מפלגות הציונות הדתית (27%) ויהדות התורה (30%).

בית המשפט העליון

נספח 1
עמ' 164

נספח 2
עמ' 193

ממצא מדאיג במיוחד הוא שהאמון בבית המשפט העליון, הנמצא בירידה מתמדת בשנים האחרונות, ירד לראשונה זה שנים רבות (מדגם יהודים) מתחת לרף ה־50% של נותני האמון (ב־2008 הוא ירד באופן חד־פעמי ל־49.6%, אך מייד בשנה שלאחר מכן טיפס למעלה). קצת פחות ממחצית מהמרוויינים היהודים (48%), ומעט פחות מכך במדגם הערבים (44%), נותנים כיום אמון בבית המשפט העליון. פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה הבדלים גדולים מאוד: בשמאל 86% נותנים אמון במוסד זה, במרכז 64%, ובימין 32% בלבד. פילוח התשובות לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים מדאיג עוד יותר: שיעורי החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים הנותנים אמון במוסד דמוקרטי מרכזי זה נמוכים מאוד (בהתאמה 5%, 16%, 34%). רק מחצית בקרב המסורתיים הלא־דתיים נותנים בו אמון, אבל בקרב החילונים מדובר ברוב גדול (69%). במילים אחרות: בית המשפט העליון הוא יקר השמאל־מרכז והחילונים – בשורה רעה לגורם שאמור להיות ממלכתי ומקובל על כלל האזרחים.

המשטרה

נספח 1
עמ' 164

נספח 2
עמ' 194

האמון במשטרה בכלל המדגם מוסיף לרדת גם השנה. במדגם היהודים בהשוואה לשנה שעברה הירידה קטנה יחסית (מ־44% ל־42%), אבל במדגם הערבי אנו רואים התרסקות של ממש באמון (מ־33% ב־2020 ל־13% השנה). במילים אחרות, לציבור הערבי כמעט אין אמון במשטרת ישראל בעת הזו. אי־אמון זה אינו מפליא לנוכח האלימות הרבה ביישובים הערביים, תופעה שהמשטרה אינה מצליחה לתת לה מענה ראוי. פילוח של שיעור נותני האמון במשטרה במדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים־חילונים מורה שגם בקרב החרדים מצב האמון במשטרה גרוע הן כשלעצמו הן בהשוואה לקבוצות האחרות (חרדים – 24%; דתיים – 36%; מסורתיים דתיים – 43%; מסורתיים לא־דתיים – 46%; חילונים – 45%). למעשה, בכל הפילוחים שעשינו לא מצאנו ולו קבוצה אחת באוכלוסייה שיש בה רוב לנותנים אמון במשטרה.

התקשורת

כלי התקשורת המסורתיים (עיתונות מודפסת ומשודרת, טלוויזיה ורדיו) הם עדיין מקור המידע העיקרי של הציבור בישראל.¹⁰ ואף על פי כן, לאורך השנים אנו רואים שבסקרים שלנו בכלל המדגם התקשורת נמנית עם המוסדות הממוקמים נמוך בסולם האמון. השנה חלה עוד ירידה בשיעור נותני האמון בתקשורת בכלל המדגם (מ־33% ל־27%). ואולם ממצא זה מסתיר מציאות מורכבת יותר: מתברר שיש מי שדווקא מאמינים לתקשורת בשיעורים גבוהים, ויש מי שאינם נותנים בה אמון כמעט בכלל. המשתנה שהוכח כמשפיע ביותר לעניין זה הוא המחנה הפוליטי שהמרוויינים משייכים עצמם אליו (מדגם יהודים). וכך, בעוד בקרב מי שהגדירו עצמם שמאל שיעור גבוה (60.5%) מביעים אמון בתקשורת, בקרב מי שהגדירו עצמם מרכז 40% נותנים אמון בגורם זה, ובקרב הימין רק 17% נותנים בו אמון. גם בקרב המרוויינים הערבים מצאנו השנה שיעור נמוך מאוד של נותני אמון בתקשורת (16%).

הכנסת

בית המחוקקים הישראלי, כמו לא מעט בתי מחוקקים במדינות אחרות, אינו זוכה באמון ציבורי רב לאורך השנים, והשנה ירד עוד יותר שיעור הנותנים בו אמון (בכלל המדגם – מ־32% ל־27.5% בלבד). מבחינה דמוקרטית הדבר חמור במיוחד, שכן בעוד המוסדות שדנו בהם עד כה אינם נבחרים על ידי הציבור, המחוקקים הם נציגי העם, והם נבחרו בבחירות שנערכו זמן לא רב לפני שהסקר נעשה. שיעור נותני האמון בכנסת במדגם היהודים עומד היום על 28.5%, ואילו במדגם הערבים התוצאה נמוכה עוד יותר – 22%. פילוח של מדגם היהודים לפי מחנות פוליטיים הניב הבדלים קטנים בלבד: בשמאל נמצאו 32.5% נותני אמון, במרכז – 29%, ובימין – 28%. השוואה מעניינת היא בין המדידה של שנה זו למדידה של השנה שעברה, שנעשתה מייד אחרי ההכרזה על ממשלת נתניהו־גנץ: השמאל זינק השנה מ־19.5% נותני אמון ל־32.5%, המרכז עלה במעט מ־26.5% ל־29%, והימין ירד מ־38% ל־28%.

הממשלה

כפי שהוסבר בהקדמה, הסקר שדוח זה מתבסס עליו נערך מייד לאחר נפילת ממשלת נתניהו והשבעת הממשלה החדשה בראשות נפתלי בנט. אולי משום כך, או במסגרת מגמת הירידה הכללית באמון בעיקר אצל גוש הימין, שיעור נותני האמון במוסד זה בכלל המדגם ירד מעט מ־28% בשנה שעברה ל־27% השנה. גם כאן יש פער בין יהודים לערבים, והאמון של הראשונים עולה על זה של האחרונים (בהתאמה 29% ו־19%). הפער באמון בממשלה בין המחנות הפוליטיים הוא בכיוון הצפוי – אם כי בכל המחנות האמון נמוך, בשמאל ובמרכז יש יותר אמון בממשלה מאשר בימין (בהתאמה 34%, 35%, 25%). יצוין כי במדידה הקודמת היה שיעור נותני האמון בשמאל בממשלת נתניהו־גנץ 8% בלבד, במרכז – 19%, ובימין – 39%. כלומר, האמון של השמאל והמרכז עלה ושל הימין ירד. פילוח של מדגם

10 תהילה שורץ אלטשולר, "אמון הציבור בתקשורת ממשיך לטפס", אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, מאי 2021.

נספח 1
עמ' 163

נספח 2
עמ' 193

נספח 1
עמ' 165

נספח 2
עמ' 195

נספח 1
עמ' 165

נספח 2
עמ' 196

היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי שיעור האמון הנמוך ביותר הוא בקרב החרדים (10% בלבד, בהשוואה לדתיים – 31.5%; מסורתיים דתיים – 32%; מסורתיים לא-דתיים – 23.5%; חילונים – 35%).

המפלגות

אף שיש מי שמאמינים שניתן להחיות את המפלגות כחוליה המרכזית בקשר שבין האזרחים למוסדות השלטון הדמוקרטיים, מעבר להיותן האפיק החוקי לבחירת מועמדים לתפקידים נבחרים, סקרי מדד הדמוקרטיה מראים מדי שנה בשנה שככל הנראה מדובר ב"סוס מת". שיעור האמון במפלגות כמוסד נמוך מאוד (בכלל המדגם ירד שיעור נותני האמון במפלגות מ-19% ל-15%). בנוגע למוסד זה לא מצאנו השנה הבדל בין יהודים לערבים. גם בין המחנות הפוליטיים (מדגם יהודים) לא נמצאו הבדלים של ממש. פילוח מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מראה אמון נמוך בכל אחת מהקבוצות – שיעור האמון הגבוה ביותר (20%) נמדד בקרב מי שהגדירו עצמם חרדים, והשיעור הנמוך ביותר (10%) נמדד בקרב המסורתיים הלא-דתיים. במילים אחרות, המפלגות בתצורתן הנוכחית נתפסות בעיני רוב מכריע בציבור כגורם פוליטי לא ראוי לאמון.

האמון במוסדות שאינם נבדקים בקביעות

הרשות המקומית שמתגוררים בה המרואיינים

את שיעור נותני האמון ברשויות המקומיות שבהן מתגוררים המרואיינים מדדנו עד היום 5 פעמים. להלן הממצאים.

לוח 4.2 (% כלל המדגם)

2021	2020	2019	2018	2016	
57	61	56	53	51.5	שיעור מי שנותנים די הרבה והרבה אמון ברשות שהם מתגוררים בה

הנתונים שלעיל מראים כי הרשויות זוכות לאמון גבוה יחסית מצד תושביהן, ושיעור נותני האמון בהן יציב למדי. השנה שיעור נותני האמון בהן במדגם היהודים היה גבוה הרבה יותר מזה שבמדגם הערבים (בהתאמה 62% ו-32%). בהשוואה לשנה שעברה, בקרב היהודים המצב נותר כשהיה (ב-2020 – 63%), אבל בקרב הערבים חלה ירידה ניכרת (בשנה שעברה היה שיעור נותני האמון 48%). ייתכן שהדבר נובע מהערכה לא גבוהה של תפקוד הרשויות הערביות בהקשר של מגפת הקורונה והאלימות הקשה ביישובים עם אוכלוסייה ערבית גדולה. פילוח מדגם היהודים לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בכל הקבוצות יש רוב לנותנים אמון ברשות שמתגוררים בה, אבל בקבוצה הדתית שיעור נותני האמון ברשות הוא הגבוה ביותר (75%); בקרב המסורתיים הלא-דתיים הוא הנמוך ביותר (57%).

נספח 1

עמ' 166

נספח 2

עמ' 196

נספח 1

עמ' 166

נספח 2

עמ' 197

המוסד לביטוח לאומי

את שיעורי האמון במוסד לביטוח לאומי בדקנו עד היום שלוש פעמים. להלן הממצאים.

נספח 1
עמ' 166

נספח 2
עמ' 197

לוח 4.3 (% כלל המדגם)

2021	2020	2015	
43	46.5	40	שיעור מי שנותנים די הרבה והרבה אמון במוסד לביטוח לאומי

גם בנוגע לביטוח הלאומי שיעור נותני האמון בכלל המדגם יציב לאורך השנים, אם כי איננו ממריא. גם השנה וגם בשנה שעברה שיעור נותני האמון במוסד זה בקרב מדגם הערבים היה גבוה יותר מזה שבקרב מדגם היהודים (השנה בהתאמה 49.5% ו-42%).

פילחנו את תשובות המרואיינים לפי משתנה ההשתייכות לקבוצה חזקה או חלשה בחברה ומצאנו כי מי שמשייכים את עצמם לקבוצות החזקות בחברה נותנים בביטוח הלאומי אמון בשיעורים גבוהים יותר ממי שמשייכים את עצמם לקבוצות החברתיות החלשות יותר, אשר מן הסתם גם נזקקות יותר לשירותיו (בהתאמה 45% ו-37%). ממצא מעניין נוגע לאמון הרב יחסית שרוחשים החרדים למוסד לביטוח לאומי (59%) בהשוואה לקבוצות האחרות על הרצף חרדים-חילונים (דתיים – 46%; מסורתיים דתיים ומסורתיים לא-דתיים – 34%; חילונים – 42.5%).

הרבנות הראשית

את מידת האמון הציבורי ברבנות הראשית מדדנו תשע פעמים לאורך השנים. להלן הממצאים.

נספח 1
עמ' 167

נספח 2
עמ' 198

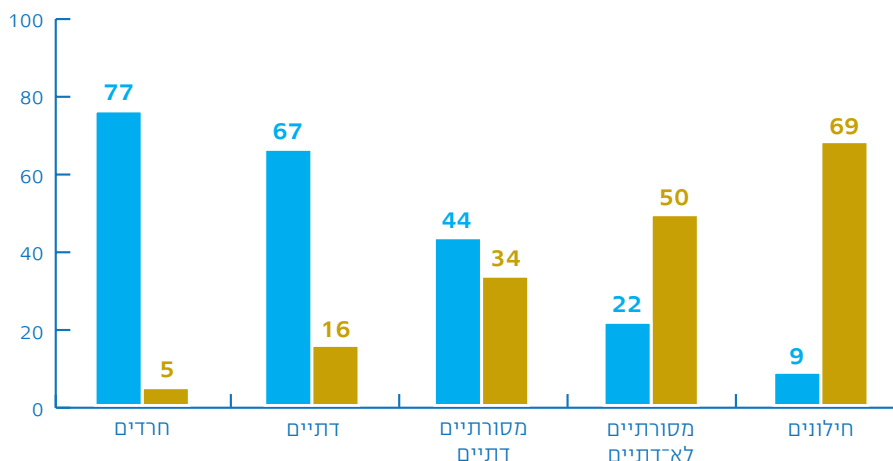
לוח 4.4 (% מדגם יהודים)

2021	2017	2014	2013	2011	2009	2005	2004	2003	
30	20	29	43	43	35	38	42	46	שיעור מי שנותנים די הרבה והרבה אמון ברבנות הראשית

במקרה של הרבנות הראשית שיעור מי שנותנים בה די או הרבה אמון אינו יציב ונע בין 20%, שהם שיעור האמון הנמוך ביותר במוסד זה שמדדנו עד כה, ל-46%, שהם השיעור הגבוה ביותר לאורך השנים, אבל בעצם הוא שיעור בינוני של נתינת אמון. אלא ששוב, ההתייחסות לכלל המדגם מסתירה הבדלים עצומים בין קבוצות בציבור היהודי. כך, פילוח של התשובות לשאלה זו בעניין מידת האמון

ברבנות הראשית לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי 77% מהחרדים נותנים אמון במוסד זה, לעומת 67% מהדתיים, 44% מהמסורתיים הדתיים, 22% מהמסורתיים הלא-דתיים ו-9% בלבד מקרב החילונים. זוהי למעשה תמונת ראי של האמון בבית המשפט העליון, שבו יש אמון לרוב גדול של החילונים ורק למיעוט קטן של הדתיים והחרדים.

תרשים 4.4 / נותנים די הרבה והרבה מאוד אמון ברבנות הראשית ובבית המשפט העליון, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% מדגם יהודים)

יש אמון בבית המשפט העליון ■ יש אמון ברבנות הראשית ■

כשמדובר במוסדות הדתיים הרלוונטיים לציבור הערבי, בקרב הנוצרים והמוסלמים נערכו שתי מדידות – ב־2017 וב־2021. בשתייהן שיעור נותני האמון במוסדות הדתיים אצל הערבים היה גבוה יותר מזה שאצל היהודים. ב־2017 אמרו 59% מהמדגם הערבי שיש להם די או הרבה אמון בבית הדין השרעי או בבית המשפט הקאנוני, וב־2021 – 48%. כלומר, ניכרת ירידה גדולה באמון בממסדים הדתיים הלא-יהודיים. נותרת לא פתורה השאלה אם מדובר בירידה באמון בגופים הללו עצמם, או במופע של מגמת הירידה באמון בכל המוסדות שדנו בה לעיל.

יש הטוענים כי האמון הציבורי קשור קשר הדוק להערכת התפקוד של הגורם שמדובר בו. בדקנו אפוא כיצד מעריכים המרואיינים את אופן התפקוד – או במילים אחרות את רמת המקצועיות והענייניות – של כל אחד מהמוסדות שעל רמת האמון בהם שאלנו קודם.

גם כאן מצאנו הבדלים גדולים מאוד בין המרואיינים היהודים לערבים, וההערכות באשר לענייניות והמקצועיות של מדגם הערבים נמוכות בכל המקרים מאלה של מדגם היהודים. הפער הגדול ביותר

תפקוד המוסדות

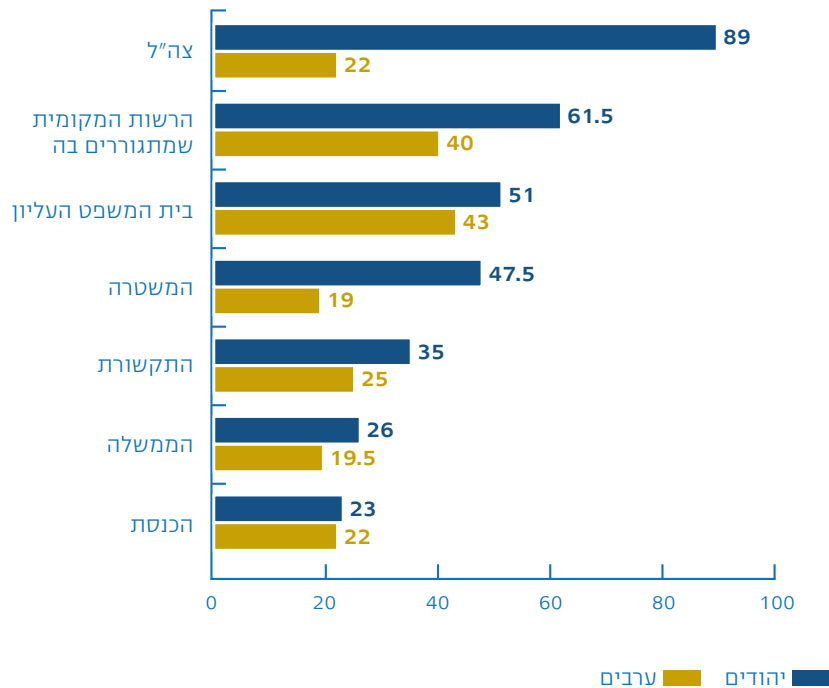
שאלות 28-34

נספח 1

עמ' 167-169

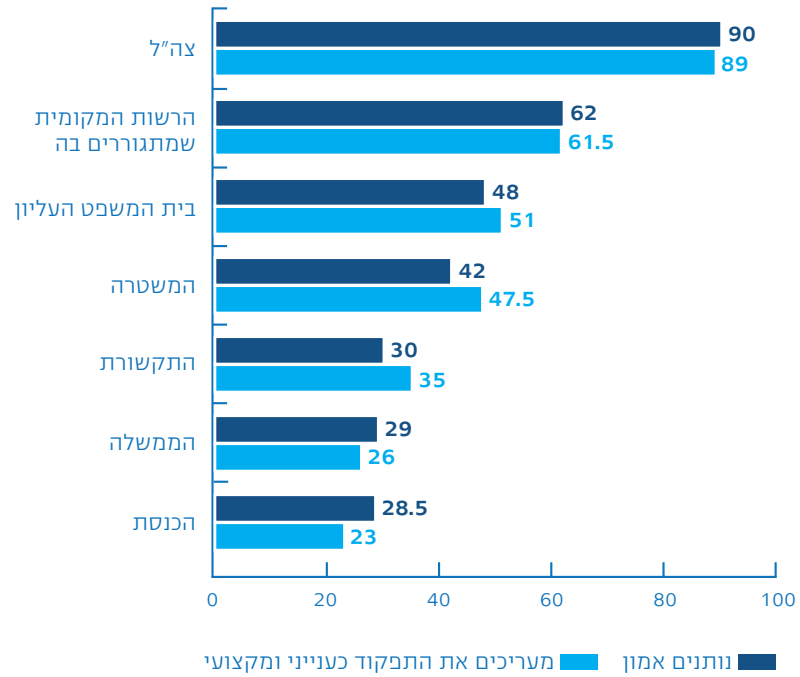
בין יהודים לערבים בהקשר של הערכת הענייניות והמקצועיות נוגע לצה"ל, ממצא שאינו מובן מאליו – גם אם הערבים אינם נותנים אמון בצבא, אין בעצם סיבה שיפקדו בענייניותו ובמקצועיותו. הפער השני בגודלו בין שני המדגמים נוגע להערכת המקצועיות והענייניות של המשטרה; והפער הקטן ביותר נוגע להערכת המקצועיות והענייניות של הכנסת.

תרשים 4.5 / מעריכים כי המוסדות הבאים מתפקדים בענייניות ובמקצועיות (% במידה די רבה ורבה מאוד, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

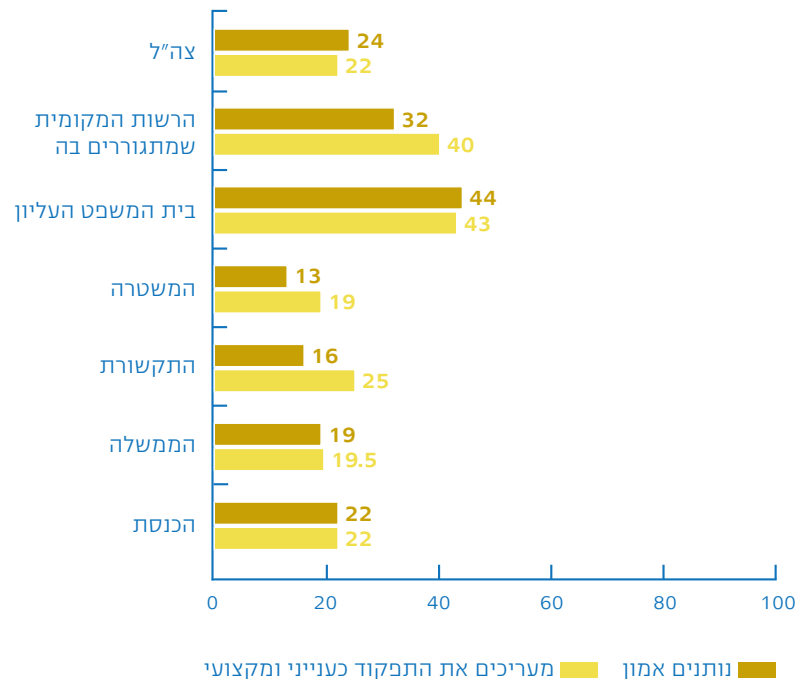

כאשר שמים זה לצד זה את שיעור נותני האמון בכל מוסד ושיעור מי שמעריכים את תפקודו כענייני ומקצועי (מדגם יהודים), רואים כי ההבדלים בין שני המשתנים קטנים מאוד. הבדלים מסוימים מצאנו בכל הקשור לבית המשפט העליון, המשטרה והתקשורת, ובמקרים אלו הערכת התפקוד גבוהה מהאמון. במקרה של הממשלה ושל הכנסת האמון גבוה במעט מהערכת התפקוד. במדגם הערבים מצאנו שהאמון במשטרה נמוך במידה ניכרת מהערכת תפקודה, וכך אף ביתר שאת בנוגע לרשות המקומית ולתקשורת. אבל באופן כללי הפערים אינם מהותיים. כמו כן, איננו יכולים לקבוע מהי הסיבה ומהו המסובב – האם הערכת התפקוד קובעת את מידת האמון או שמידת האמון משפיעה על הערכת התפקוד? כך או כך, הבדיקה הוכיחה ששני המשתנים קשורים זה בזה קשר הדוק, גם אם לא מלא.

תרשים 4.6 / שיעור נותני האמון בכל מוסד ושיעור מי שמעריכים את תפקודו כענייני ומקצועי (% מדגם יהודים)

תרשים 4.7 / שיעור נותני האמון בכל מוסד ושיעור מי שמעריכים את תפקודו כענייני ומקצועי (% מדגם ערבים)

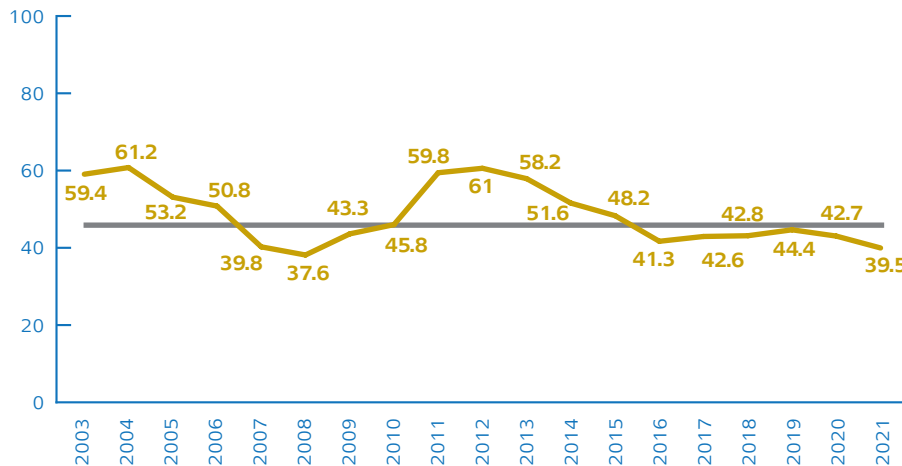

האם האמון יורד?

אחת השאלות הנשאלת תמיד עם פרסום המדדים השנתיים היא אם אפשר לדבר על ירידה כללית באמון במוסדות המדינה בשנים האחרונות. לשם כך חישבנו ממוצע שנתי של כלל שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות. התרשים הבא מראה את הציונים הממוצעים הכלליים השנתיים הללו בשנים 2003-2021.

שיעור נותני האמון במדידה האחרונה (39.5%) קרוב לנקודת השפל (37.6%), שהייתה בשנת 2008. נקודת השיא של הממוצעים הכלליים השנתיים הייתה בשנים 2004 (61.2%) ו-2012 (61%). התבוננות במיקום של הקו המתפתל אל מול הקו הישר, המסמן את הממוצע הרב־שנתי של הממוצעים הכוללים השנתיים (48.6%), מלמדת שאכן בשנים האחרונות הממוצעים השנתיים ירדו מתחת לממוצע הרב־שנתי, אם כי היו מקרים כאלה גם בעבר שלאחריהם חווינו עלייה; אלא שאיננו יכולים לומר בשלב הזה אם כך יהיה גם בעתיד.

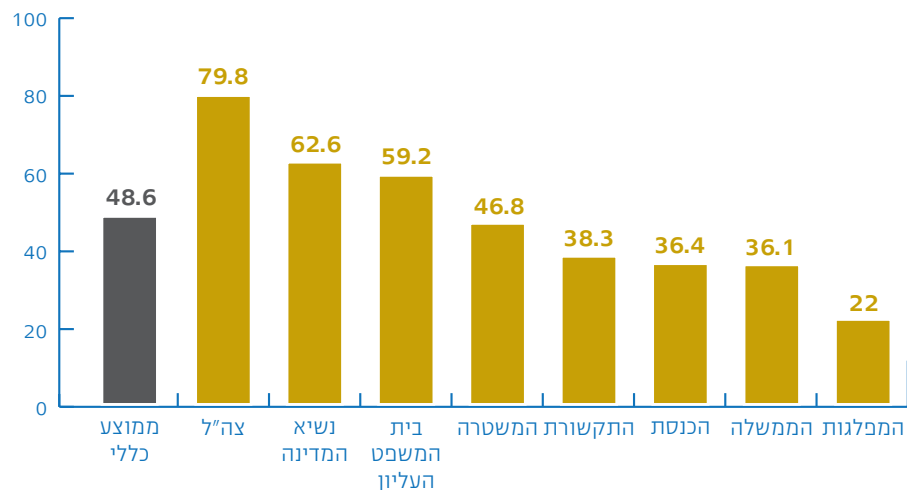
תרשים 4.8 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (% , כלל המדגם)

הערה: הקו הישר בתרשים מסמן את הממוצע הרב־שנתי של הממוצעים הכוללים.

התרשים הבא מציג את הממוצע הרב־שנתי של כל אחד מן המוסדות בהשוואה לממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות לאורך השנים. הממוצעים הרב־שנתיים של התקשורת, הממשלה, הכנסת והמפלגות נמוכים מהממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות. הממוצע הרב־שנתי של המשטרה זהה כמעט לממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות, ואילו הממוצעים הרב־שנתיים של צה"ל, נשיא המדינה ובית המשפט העליון גבוהים יותר מהממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות.

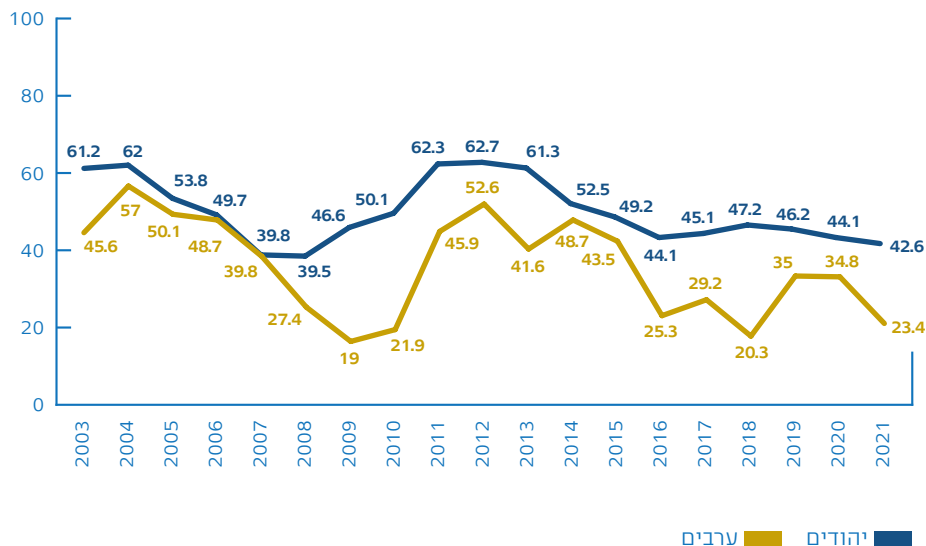
תרשים 4.9 / ממוצעי האמון הרב־שנתיים (2003–2021) של כל אחד משמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, בהשוואה לציון הממוצע הרב־שנתי של כלל המוסדות (% כלל המדגם)

בגלל הפערים הגדולים המתמידים באמון במוסדות בין יהודים לערבים ניתחנו את המגמות הממוצעות לאורך זמן גם בנפרד לכל אחד מהציבורים. התרשים הבא מראה שבציבור היהודי אפשר לדבר על ירידה חדה בממוצעי האמון בשנים 2005–2008, שלאחריה חל תיקון כלפי מעלה, ושוב ירידה מתונה אך מתמדת מ־2013 ועד 2021. כשמדובר בציבור הערבי המגמה תזזיתית יותר, אם כי גם כאן אפשר לדבר על שפל עמוק בשנים 2006–2009 ולאחריו תיקון מסוים, ושוב ירידה מ־2019 ועד היום (יצוין כי חוק הלאום התקבל אחרי שסקר מדד 2018 בוצע, כך שאילו הייתה לחקיקה זו השפעה היא ניכרה ב־2020).

שיא בממוצע האמון השנתי אצל היהודים מצאנו ב־2012, ונקודת השפל הייתה ב־2008, ככל הנראה בעקבות המסקנות העגומות ואובדן האמון בשלטון בעקבות מלחמת לבנון. אצל הערבים שיא האמון השנתי בכל המוסדות גם יחד נמדד בשנת 2004, ונקודת השפל ב־2009. בציבור הערבי הממוצעים נמוכים בכל מדידה מאלה של הציבור היהודי, וכן ניכרת ירידה בממוצעי האמון הכוללים מאז 2019.

תרשים 4.10 / ממוצעי האמון השנתיים של כלל שמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (% מדגמי יהודים ומדגמי ערבים)

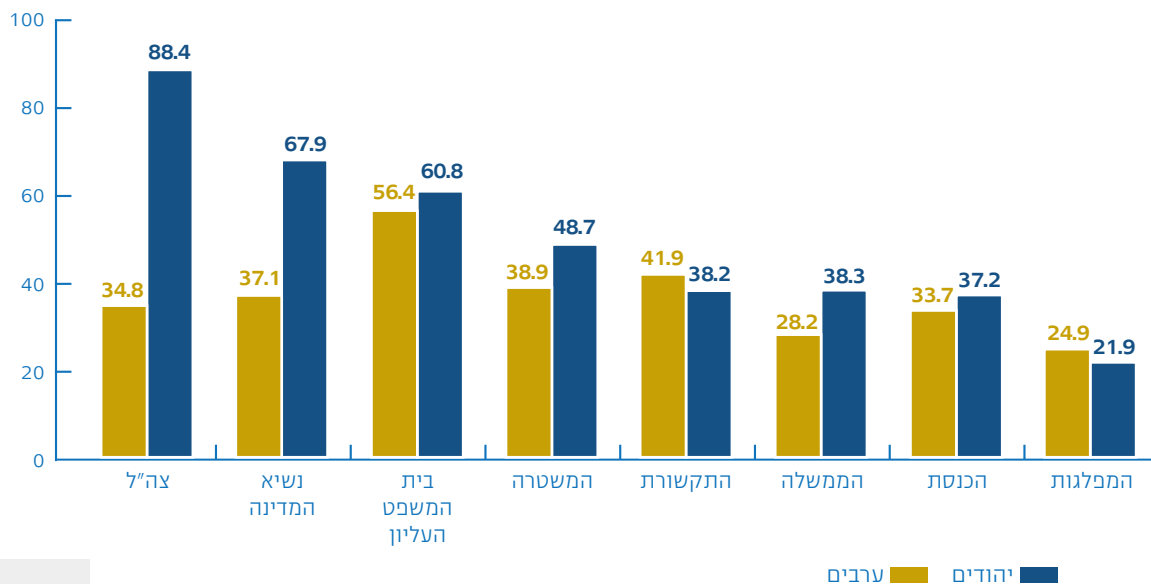

ממוצע רב־שנתי של שיעור נותני האמון ל־8 המוסדות במדגמי היהודים – 50.5

ממוצע רב־שנתי של שיעור נותני האמון ל־8 המוסדות במדגמי הערבים – 37.4

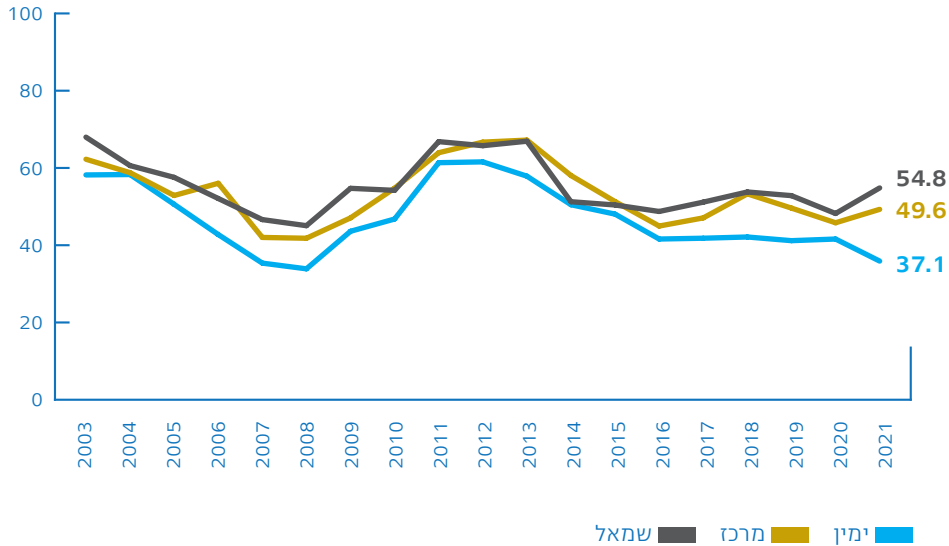
דרך אחרת להסתכל על הממוצע הרב־שנתי של שני הציבורים הללו היא עבור כל מוסד בנפרד. התרשים שלהלן מורה כי הממוצע הרב־שנתי של היהודים גבוה יותר כשמדובר בשישה מוסדות (צה"ל, בית המשפט העליון, הנשיא, המשטרה, הכנסת והממשלה), ונמוך יותר כשמדובר בתקשורת ובמפלגות, שלגביהן הממוצע הרב־שנתי של הערבים גבוה במעט מזה של היהודים. הפערים בממוצעים בין היהודים לערבים גבוהים במיוחד כאשר מדובר בצה"ל ובנשיא המדינה.

תרשים 4.11 / ממוצע האמון הרב־שנתי של כל אחד משמונת המוסדות שנבדקים בקביעות, 2003-2021 (% מדגמי יהודים ומדגמי ערבים)

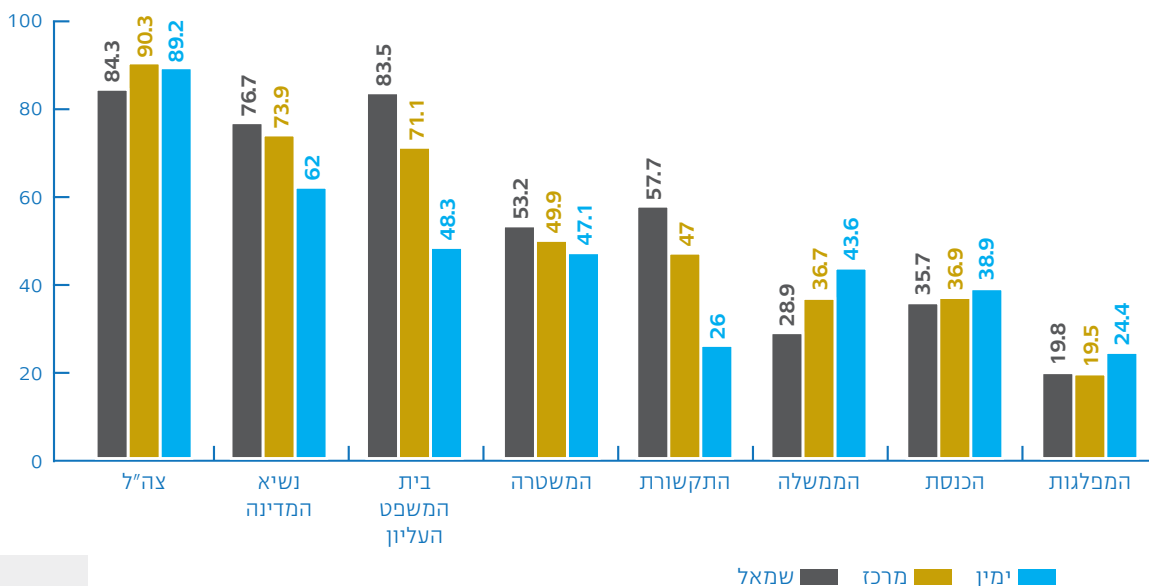
כאשר מסתכלים על הממוצעים השנתיים לכלל שמונת המוסדות לפי מחנה פוליטי (יהודים) רואים כי ההבדלים בין המחנות אינם גדולים, אם כי באופן שיטתי הממוצע השנתי הכללי של מחנה הימין נמוך מזה של המרכז והשמאל. במרכז ובשמאל אנחנו רואים ירידה באמון בשנים 2018-2020. אחרי הקמת ממשלת בנט-לפיד ניכרת בשני מחנות אלה עלייה באמון במוסדות, ובימין – ירידה באמון הממוצע.

תרשים 4.12 / ממוצעי האמון השנתיים הכלליים, לפי מחנה פוליטי, (מדגמי יהודים) 2021-2003

אפשר להסתכל בממוצעי האמון השנתיים של כל מחנה פוליטי לפי מוסדות ולראות כי האמון הרב־שנתי של הימין במפלגות, בכנסת ובממשלה עולה על זה של המרכז והשמאל. באשר לתקשורת ולבית המשפט העליון – הממוצע הרב־שנתי של הימין נמוך בהרבה מהממוצעים הרב־שנתיים של המרכז ושל השמאל. צה"ל, המשטרה, המפלגות והכנסת הם המוסדות שיש לגביהם מידות גבוהות של הסכמה בין שלושת המחנות, ובית המשפט העליון הוא המוסד שלגביו הפער בין שני המחנות הקוטביים – הימין והשמאל – הוא הגדול ביותר.

תרשים 4.13 / ממוצעי האמון הכלליים הרב-שנתיים של המוסדות השונים לפי מחנה פוליטי, 2003-2021 (% מדגמי יהודים)

כסיכום ביניים אפשר לומר שגם השנה חלה שחיקה מסוימת באמון ברוב המוסדות, אם כי כבר היינו במקום הנמוך הזה בעבר, ולאחריו נעשה תיקון. עוד עולה שהפער בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים במדינה בכל הנוגע לאמון במוסדות אינו מצטמצם ואף גדל במקרים מסוימים; ושהקבוצה החרדית היא חריגה, בכל מיני כיוונים, לעומת הקבוצות האחרות על פני הרצף חרדים-חילוניים. כמו כן, בעוד במדגמי היהודים לאורך השנים הסדר של המוסדות בסולם שיעורי מתן האמון נשמר, במדגמי הערבים הוא קבוע פחות.

פרק 5 / החברה בישראל

הנושאים הנידונים בפרק זה הם:

- מיהו ישראלי?
- זכויות יתר ליהודים?
- הסולידריות בחברה הישראלית
- המתחים בחברה הישראלית
- העדפות תקציביות

תחילה ניסינו השנה לתהות על קנקנה של תפיסת הישראליות של הציבור בארץ. בניסיון להבין אילו מאפיינים נתפסים כיותר או כפחות חיוניים כדי להיחשב ישראלי או ישראלי, הצגנו למרואיינים רשימה של שבעת המאפיינים האלה: להיוולד בישראל, להתגורר בישראל במשך רוב החיים, לדבר עברית, להיות יהודי, לכבד את חוקי המדינה, לשרת בצה"ל, לקבל את ההגדרה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

כפי שאפשר ללמוד מהתרשים שלהלן, תפיסת מרכיבי הישראליות של היהודים שונה מאוד מתפיסת מרכיבי הישראליות של הערבים. ההבדלים המהותיים העולים מן הסקר בין יהודים לערבים בסוגיה זו יכולים לנבוע מאחת משתי הסיבות הבאות, או משתיהן גם יחד: (א) צוות המחקר מורכב מיהודים, ומכאן שהפרטואר המחשבתי שלנו הוליך לבחירת מאפיינים המתאימים לקבוצה היהודית אבל לא בהכרח לקבוצה הערבית; (ב) השאלה מיהו ישראלי אינה פתורה או מגובשת בקרב אזרחי ישראל הערבים.

הנתונים מורים שהיהודים רואים בישראליות "חבילה" רבת מאפיינים, שרובם מסכימים עליהם, ואילו הערבים – הרבה פחות; אולי משום שמאפיינים רבים יותר מתוך אלו שהצגנו אינם רלוונטיים בעיניהם, והם מאתרים סמנים אחרים לישראליות. מטבע הדברים, הפערים הגדולים במיוחד בין שתי האוכלוסיות הם בנושא השירות בצה"ל ובנושא היהדות כתנאי לישראליות. גם בנושא ההכרה בישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית הפער הוא גדול. הפער הקטן ביותר הוא בשאלת הלידה בארץ. ממצא מעניין הוא שגם אצל היהודים וגם אצל הערבים, לפחות ברמת המענה לשאלות הסקר, המאפיין החשוב ביותר הוא כיבוד החוק. עוד ממצא מעניין הוא שלדעת היהודים יכולת דיבור בעברית היא המאפיין השני בחשיבותו של הישראלי, גבוה אפילו יותר מהשירות בצה"ל. לעומת זאת, אצל הערבים במקום השני, אחרי כיבוד חוקי המדינה, מופיע המשתנה של חיים לאורך זמן בישראל, מאפיין שקל להם יותר לעמוד בו מאשר במאפיינים כמו שליטה בעברית ובוודאי יהודיות או הגדרת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

מיהו ישראלי?

שאלה 49–55

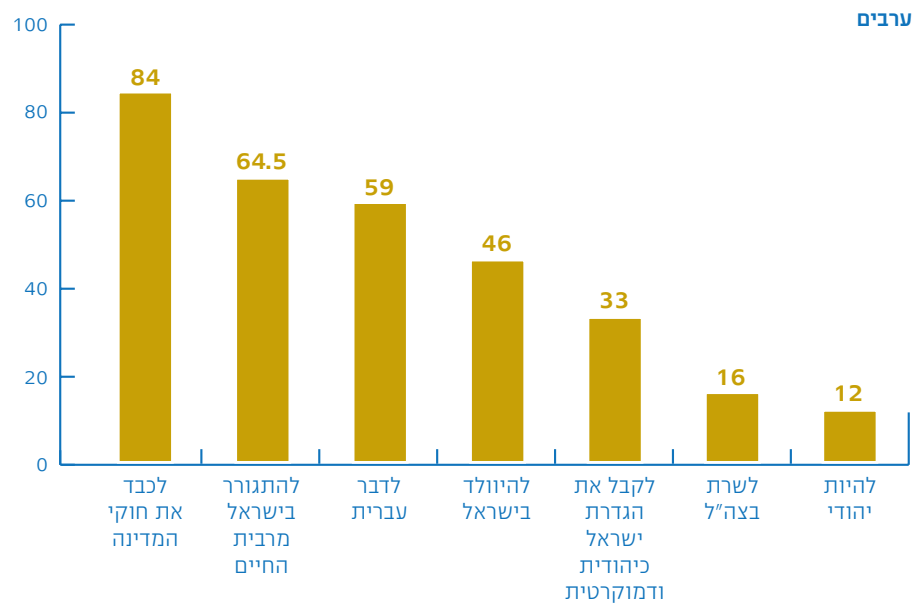
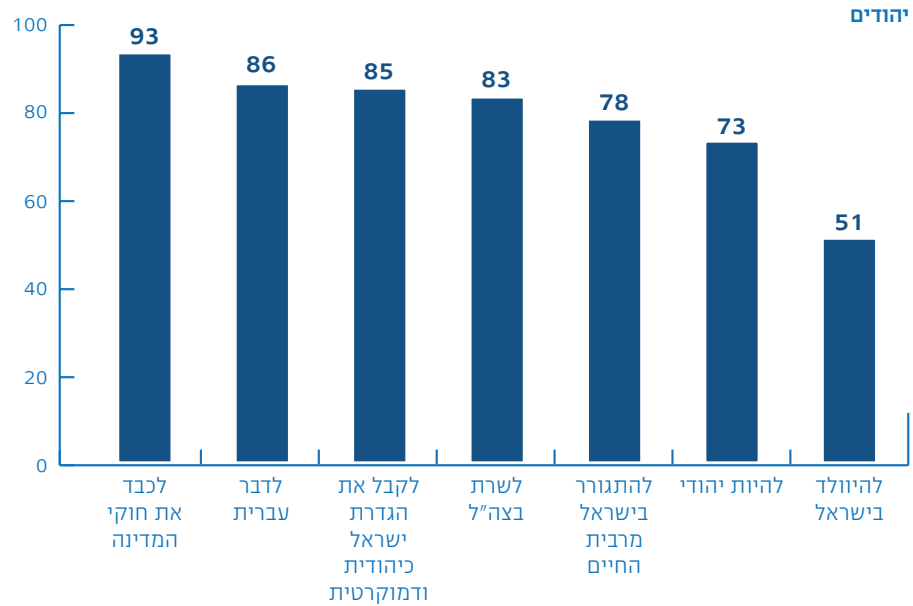
נספח 1

עמ' 175–177

נספח 2

עמ' 204–209

תרשים 5.1 / האם כל אחד מהדברים הבאים חשוב על מנת להיות באמת ישראלי? (%, די חשוב וחשוב מאוד, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

כאשר פילחנו את תשובות המרואיינים (מדגם יהודים) על בסיס מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, מצאנו הבדלים גדולים בשאלת הקשר בין ישראליות ליהדות. כפי שמראה הלוח הבא, בכל הקבוצות למעט החילונית רוב עצום רואה קשר מחייב בין שני המאפיינים הללו. גם עניין הקשר בין השירות בצה"ל לישראליות מושפע מאוד מהמיקום על הרצף הזה. כך, רק מיעוט מהחרדים חושבים שמדובר בקשר בעל משמעות, לעומת רוב גדול מאוד ביתר הקבוצות.

לוח 5.1 (% מדגם יהודים)

חרדים	דתיים	מסורתיים דתיים	מסורתיים לא-דתיים	חילונים	
92	93	93	81.5	52	כדי להיות ישראלי באמת חשוב להיות יהודי
45	91	90	93	84	כדי להיות ישראלי באמת חשוב לשרת בצה"ל

פילוח לפי מחנה פוליטי (מדגם יהודים) מעלה גם הוא הבדלים בעניין הקשר בין ישראליות ליהדות: בשמאל רק מיעוט סבורים כי מדובר בקשר מתחייב לעומת רוב במרכז ובימין. בעניין הקשר בין ישראליות לשירות בצה"ל וכן לקבלת ההגדרה היהודית-דמוקרטית של ישראל, אומנם רוב בשלושת המחנות רואים כאן זיקה, אבל בשני המקרים רוב זה קטן יותר בשמאל.

לוח 5.2 (% מדגם יהודים)

שמאל	מרכז	ימין	
31	63.5	88	כדי להיות ישראלי באמת חשוב להיות יהודי
76	84.5	85	כדי להיות ישראלי באמת חשוב לשרת בצה"ל
69	87	90	כדי להיות ישראלי באמת יש לקבל את הגדרת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

בדומה לממצאי סקרים אחרים בעבר, גם כאן (מדגם יהודים) ראינו כי בקבוצות הגיל הצעירות יותר החשיבות של השירות הצבאי לעניין הישראליות נמוכה יותר מזו שבקבוצות הגיל המבוגרות יותר (בקבוצת הגיל 18-24 – 73% רואים בכך חשיבות לעניין הישראליות; 25-34 – 77%; 35-44 – 84%; 45-54 – 85%; 55-64 – 86%; 65+ – 94%).

זכויות יתר ליהודים?

שאלה 16

נספח 1

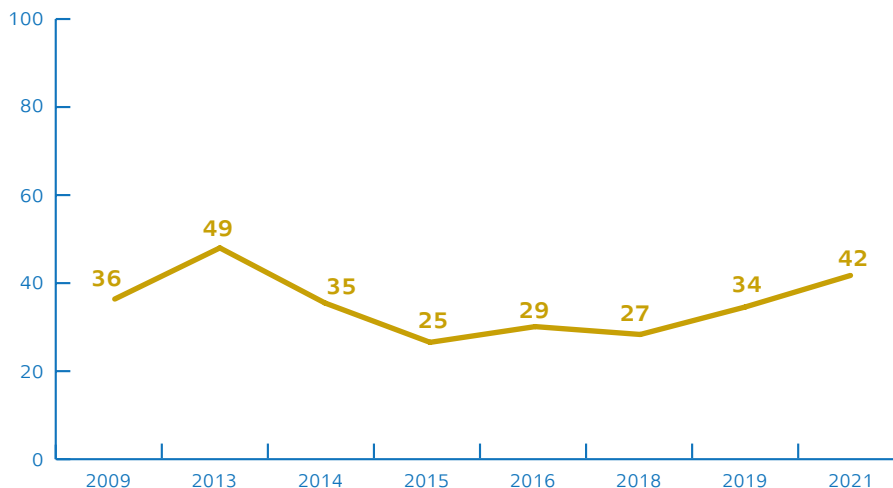
עמ' 163

נספח 2

עמ' 192

אחד המדדים לדמוקרטיזציה של מדינה הוא שוויוניות היחס של השלטונות לכל האזרחים. אבל מתברר שבציבור היהודי יש חלקים ניכרים הסבורים כי ליהודים צריכות להיות בישראל זכויות יתר, ככל הנראה להבנתם מדובר בנגזרת של העובדה שישראל היא מדינת הלאום של העם היהודי. התרשים שלהלן מראה כי שיעור הסבורים כך אינו יציב לאורך זמן אלא משתנה. השנה מדובר בלמעלה מ-40% המחייבים אפליה כזו על בסיס לאום – השיעור השני בגובהו מאז התחלנו לשאול שאלה זו לפני 12 שנים. ייתכן שהדבר הוא תוצאה זמנית של האירועים האלימים בין יהודים לערבים בחודש מאי, מעט לפני שנערך הסקר, אבל ייתכן גם שמדובר בתחילתה של מגמה. זאת נדע רק לאחר שיתקיימו מדידות נוספות בעתיד.

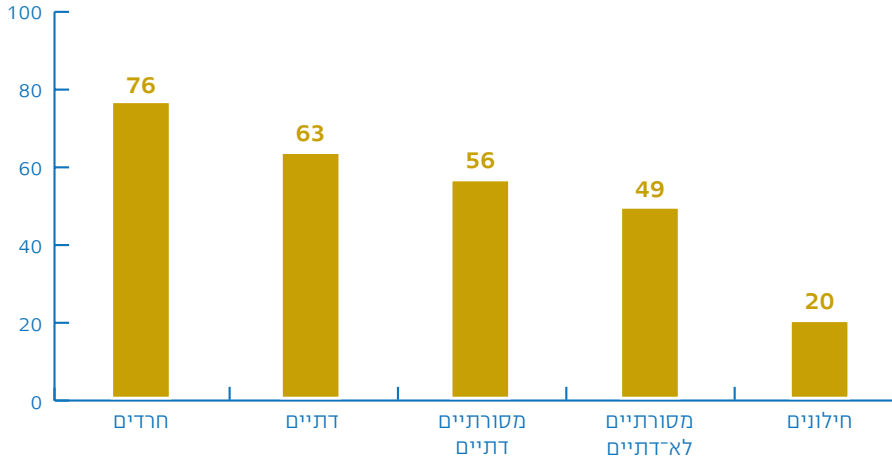
תרשים 5.2 / "בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים", לאורך השנים (% מסכימים, מדגם יהודים)

בדקנו באילו קבוצות (מדגם יהודים) העמדה הזאת שכיחה יותר מאשר באחרות. מצאנו כי בימין מדובר ברוב שמסכימים שיש להעניק זכויות יתר ליהודים (57%; עלייה מטאורית מ-38% ב-2018), לעומת כרבע במרכז (28.5%; עלייה מ-16% ב-2018) ומיעוט זעיר בשמאל (5%; ללא שינוי כמעט מ-2018).

פילוח המדגם היהודי לפי גיל הראה כי קבוצות הגיל הצעירות תומכות יותר מהמבוגרות בזכויות יתר ליהודים (18-34 – 46%; 35-54 – 45%; 55 ומעלה – 35%). ואולם, כפי שאפשר לראות בתרשים הבא, פערים גדולים יותר עלו מפילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים: בקרב החרדים, הדתיים והמסורתיים הדתיים מדובר ברוב של ממש המצדדים בזכויות יתר לאזרחים היהודים בהשוואה ללא-יהודים.

תרשים 5.3 / "בישראל צריכות להיות לאזרחים יהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא־יהודים", לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (% מסכימים, מדגם יהודים)

הצלבה של התשובות לשאלת האיזון או האי־איזון כיום בין הרכיב הדמוקרטי לרכיב היהודי בישראל לתשובות לשאלת התמיכה בזכויות יתר ליהודים העלתה הבדלים גדולים: מקרב מי שסבורים שיש איזון בין שני הרכיבים, הרוב (56%) אינם מסכימים כי ליהודים צריכות להיות זכויות יתר. רוב גדול עוד יותר של לא מסכימים לזכויות יתר ליהודים מצאנו בקרב מי שענו כי הרכיב היהודי בישראל של היום חזק מדי (78%). לעומת זאת, בקרב מי שענו כי הרכיב הדמוקרטי חזק מדי בישראל של היום, הרוב (68%) תומכים במתן זכויות יתר ליהודים בהשוואה למי שאינם יהודים.

גם השנה ביקשנו מהמרוויינים לתת ציון לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה הישראלית (יהודים, ערבים ושאר האזרחים) – על סולם שבו 1=אין בכלל סולידריות ו-10=יש סולידריות רבה מאוד. הערכת הציבור בנושא זה יציבה מאוד לאורך זמן, למעט קפיצה ביוני 2020, סמוך לתחילת משבר הקורונה, אז דומה היה כי (כמעט) כולם בסירה אחת. השנה היה הציון הממוצע 4.86, כלומר דומה למדידות של תחילת ואמצע העשור הקודם, אבל בבחינת ירידה בהשוואה לסקרי מדד הדמוקרטיה אשתקד וב־2015. שוב יש להניח שהדבר הוא תוצאה של התמשכות משבר הקורונה, שתחילה דווקא גרם לעליית הסולידריות, ושל אירועי מאי השנה, אם כי כאמור אין מדובר בחריגה משמעותית בהשוואה לציוני העבר.

מידת הסולידריות בחברה הישראלית

שאלה 6

נספח 1

עמ' 160

נספח 2

עמ' 187

לוח 5.3 / (כלל המדגם)

2021	2020	2015	2014	2011	ציונים ממוצעים שנתיים למידת הסולידריות בחברה הישראלית
4.86	5.35	5.13	4.71	4.78	ציון ממוצע בין 1 ל-10

הציון הממוצע של הסולידריות בתשובות מדגם היהודים עולה על זה שבמדגם הערבים (בהתאמה 5.01 ו-4.09), כלומר היהודים רואים את החברה הישראלית כיותר סולידרית מהערבים. השמאל רואה את החברה הישראלית כפחות סולידרית מהמרכז ומהימין (בהתאמה 4.79, 5.07, 5.07). כשמפלחים את התשובות לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים, מוצאים כי החרדים רואים את החברה הישראלית כפחות סולידרית מהקבוצות האחרות, והדתיים מעריכים אותה כיותר סולידרית מכל הקבוצות (חרדים – 4.38; חילונים – 4.90; מסורתיים לא-דתיים – 5.11; מסורתיים דתיים – 5.30; דתיים – 5.46).

גם השנה חזרנו ושאלנו את המרואיינים בסקר איזה מתח הוא העיקרי בעיניהם בחברה הישראלית כיום. לאחר שנים של גידול בשיעור המצביעים על המתח בין ימין לשמאל כעיקרי, השנה היה זינוק בשיעור מי שהצביעו על המתח בין יהודים לערבים (בכלל המדגם – מ-28% בשנה שעברה ל-46% השנה); במקביל, שיעור מי שחושבים שהמתח בין ימין לשמאל הוא העיקרי ירד מ-39% ל-32%. כך גם בכל הנוגע למתח בין דתיים לחילונים – שיעור המזהים אותו כמתח העיקרי בחברה ירד (מ-17.5% ל-11.5%). ניכרת גם ירידה קלה בשיעור המצביעים על המתח בין עשירים לעניים, אולי על רקע המשבר הכלכלי בתקופת הקורונה (מ-8.5% ל-3%).

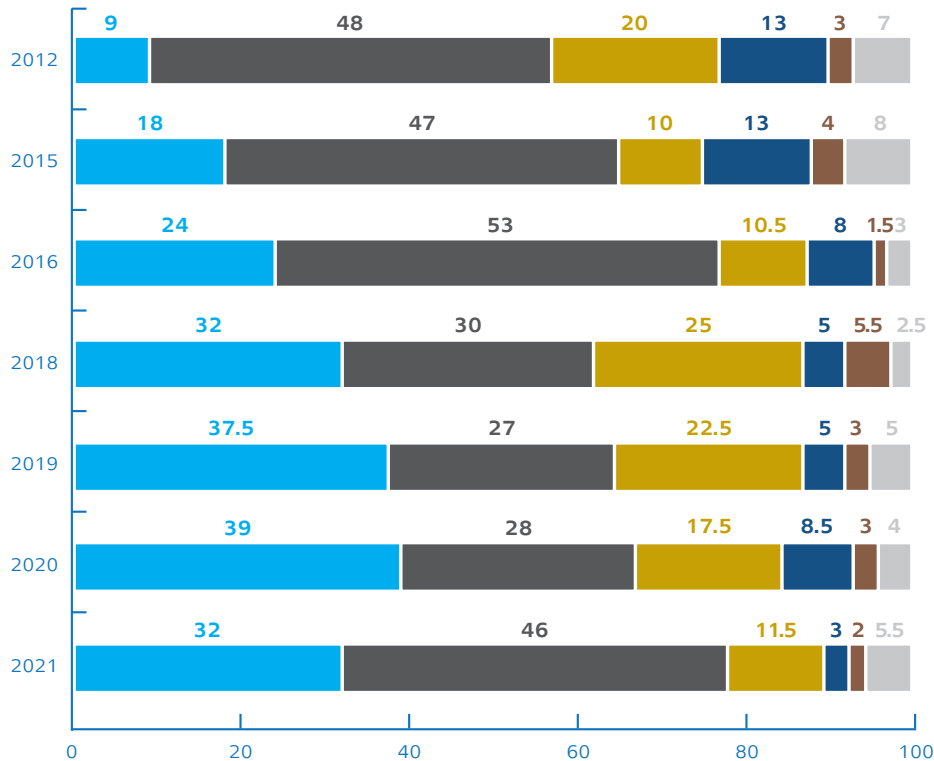
מתחים עיקריים בחברה הישראלית

שאלה 8

נספח 1
עמ' 160

נספח 2
עמ' 188

תרשים 5.4 / המתחים העיקריים בחברה הישראלית, לאורך השנים (%, כלל המדגם)

■ בין ימין לשמאל ■ בין יהודים לערבים ■ בין חילונים לדתיים
■ בין עשירים לעניים ■ בין מזרחים לאשכנזים ■ לא יודעים

עוד מצאנו ששיעור הערבים שהצביעו על המתח היהודי-ערבי כעיקרי גדול בהרבה משיעור היהודים שחשבו כך (בהתאמה 64% ו-42.5%).

ממצא מעניין מאוד נוגע להבדל בזיהוי המתח העיקרי לפי מחנה פוליטי (מדגם יהודים): השמאל והמרכז עדיין מצביעים על המתח בין ימין לשמאל כעיקרי, שעה שבימין הרוב מציינים את המתח בין יהודים לערבים כמתח החזק ביותר.

לוח 5.4 / (% מדגם יהודים)

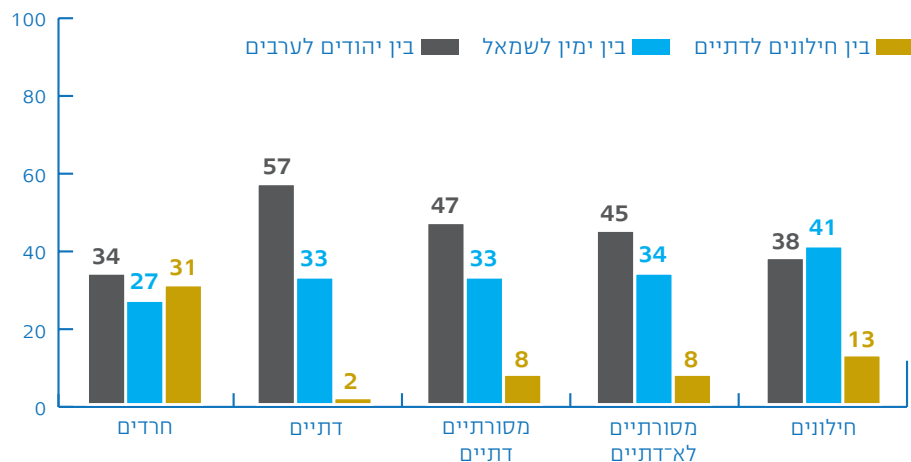
המתח העיקרי לפי מחנה פוליטי	בין ימין לשמאל	בין יהודים לערבים	בין חילונים לדתיים	בין עשירים לעניים	בין אשכנזים למזרחים	לא יודעים	סך הכול
שמאל	47	27	17	2.5	2	4.5	100
מרכז	39	33	12.5	4	5	6.5	100
ימין	32	50.5	10	3	1	3.5	100

פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בכל הקבוצות, למעט זו החילונית, במקום הראשון נמצא המתח בין ערבים ליהודים. בקרב החילונים השיעור הגבוה ביותר הצביעו על המתח בין ימין לשמאל כמתח העיקרי.

במקום השני, בקרב החרדים נמצא המתח בין דתיים לחילונים, ואצל החילונים – המתח בין יהודים לערבים. אצל הדתיים ושתי קבוצות המסורתיות במקום השני נמצא המתח בין ימין לשמאל.

מעניין במיוחד הוא הפער בין הקבוצה הדתית לקבוצה החרדית בהערכת המרכזיות של המתח בין דתיים לחילונים: אצל הדתיים רק מיעוט זעיר מזהה את המתח הזה כעיקרי, ואילו אצל החרדים כמעט שליש מזהים אותו ככזה. כמו כן, כפי שמראה התרשים שלהלן, בתוך כל הקבוצות יש הבדלים של ממש בשיעורי המצביעים על כל אחד משלושת המתחים העיקריים, שעה שבקבוצה החרדית יש שלושה מתחים ששיעור הרואים בהם עיקריים דומה מאוד. כלומר, הקבוצה החרדית יותר מהקבוצות האחרות למעשה מפולגת בשאלת זיהוי המתח העיקרי בחברה הישראלית.

תרשים 5.5 / המתחים העיקריים בחברה הישראלית כיום, לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (% מדגם יהודים)

העדפות תקציביות

שאלות 39-44

נספח 1

עמ' 172-173

נספח 2

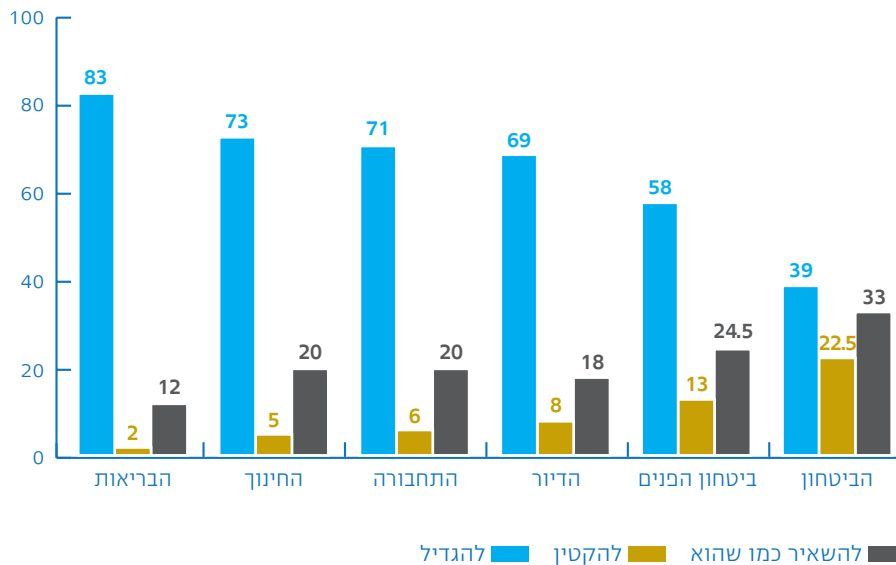
עמ' 200-203

רצינו לדעת מה הן העדפות הציבור בעניין החלוקה של עוגת תקציב המדינה. אף שהבהרנו בפתיח שהגדלה של תקציב מסוג מסוים מחייבת הקטנה בתקציב מסוג אחר, ההעדפה של המרוויינים הייתה להגדיל כמעט את כל התקציבים, כאילו עוגת התקציב היא בלתי מוגבלת בגודלה. מתברר שתקציב הבריאות ניצב בראש סולם העדיפויות של הציבור כשמדובר בהגדלה תקציבית, ובתחתית נמצא תקציב הביטחון. בנוגע לתקציב הביטחון מצאנו הבדל גדול בין יהודים לערבים: 42% מהיהודים רוצים להגדיל את תקציב הביטחון (35% - להשאיר כפי שהוא; 19% - להקטין), ואילו בקרב הערבים 27% מעוניינים בהגדלת תקציב זה (25% - להשאיר; 39.5% - להקטין). השמאל (מדגם יהודים) מעוניינים פחות משני המחנות האחרים להגדיל את תקציב הביטחון (23% בלבד, בהשוואה ל-38% במרכז ו-48.5% בימין). יש להבהיר כי בציבור היהודי שיעור הרוצים להגדיל את תקציב הביטחון נמוך משמעותית משאר הנושאים ששאלנו עליהם.

כשמדובר בתקציב ביטחון הפנים מעניין לראות כי הערבים, הסובלים יותר מבעיות של פשיעה ואלימות בקהילה, דווקא תמכו פחות מהיהודים בהגדלתו (48% לעומת 60%).

מפתיע למדי לגלות כי אין הבדלים גדולים לפי קבוצות גיל בשיעור התמיכה בהגדלת תקציב הדיור – גם צעירים מאוד, גם גילי הביניים וגם המבוגרים תומכים בסביבות 60%-73% בהגדלת תקציב זה, אף על פי שבעיות הדיור של הצעירים חמורות ברוב המקרים יותר מאלו של המבוגרים.

תרשים 5.6 / מה לעשות עם כל אחד מהתקציבים הבאים: להגדיל, להקטין או להשאיר כמו שהוא? (% כלל המדגם)

פרק 6 / מערכת המשפט

הנושאים הנידונים בפרק זה:

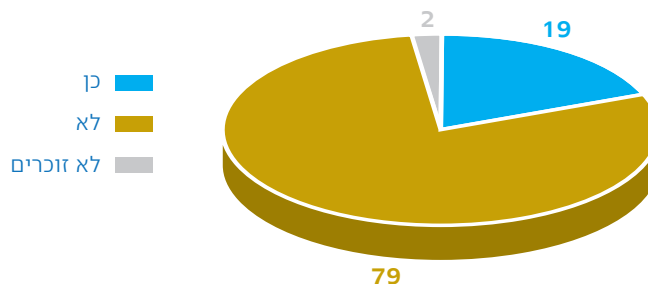
- היעילות וההוגנות של מערכת המשפט
- תהליך בחירת השופטים וההשפעות עליהם בתפקיד
- ניטרליות התביעה והשפיטה
- ניקיון הכפיים של מערכת המשפט
- בית המשפט העליון

בכל שנה אנחנו מתמקדים במדד בדעת הקהל בנוגע לאחת או שתיים ממערכות השלטון. הפעם בחרנו להפנות זרקור להשתקפות באספקלריה של דעת הקהל של מערכת המשפט. יש להקדים ולומר, אין באמור להלן משום "בקרת איכות" עובדתית של המקצוענות, של התפקוד או של ניקיון הכפיים של מערכת המשפט. התיאור שלהלן רק מספק לנו מידע כיצד היא נתפסת, לטוב ולרע, בעיני הציבור. עוד נעיר כי הדימוי של המערכת הזו ניזון לרוב שלא מחוויה אישית, אלא מן הסתם מאמצעי התקשורת, משיחה עם מי שכן פגשו אותה או מהשיח ברשתות החברתיות, שכן כפי שנראה מייד רוב הציבור לא בא במגע אישי עם מערכת המשפט.

היעילות וההוגנות של מערכת המשפט

תחילה בדקנו לאיזה חלק באוכלוסייה היה מגע ישיר בשנים האחרונות עם מערכת המשפט כעדים, כתובעים או כתבועים. כחמישית מהמרוויינים ציינו כי בשנים האחרונות היה להם מגע אישי מעין זה עם מערכת המשפט.

תרשים 6.1 / "האם היה לך בשנים האחרונות מגע אישי עם מערכת בתי המשפט (תובע, נתבע, עד)?" (% כלל המדגם)

מגע אישי עם מערכת המשפט

שאלה 63

נספח 1

עמ' 180

עם איזה בית משפט היה מגע אישי בשנים האחרונות?

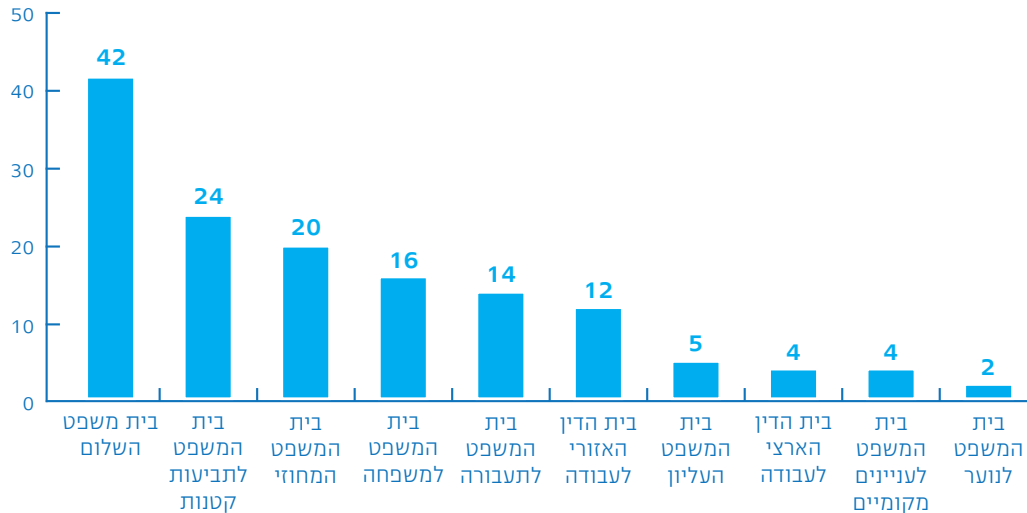
שאלה 64

נספח 1

עמ' 180

מקרב מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט בשנים האחרונות, השיעור הגבוה ביותר של המרואיינים "פגשו" את בית משפט השלום, אחריו מבחינת שכיחות המגע האישי נמצאו בית המשפט לתביעות קטנות ובית המשפט המחוזי. המגע המועט ביותר היה עם בית הדין הארצי לעבודה, בית המשפט לעניינים מקומיים ובית המשפט לנוער.

תרשים 6.2 / עם איזה בית משפט היה לך מגע אישי בשנים האחרונות? (% מתוך מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט)

שיעור המרואיינים היהודים שציינו כי היה להם מגע עם בית המשפט גבוה משיעור הערבים. הבדלים נמצאו גם בפילוח לפי גיל: שיעור הצעירים (עד גיל 34) שהיה להם מגע עם בית המשפט נמוך משאר קבוצות הגיל. פערים קטנים נמצאו בין גברים לנשים וגם בפילוח לפי מוצא אתני (יהודים).

לוח 6.1 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

היה מגע אישי עם מערכת המשפט בשנים האחרונות		
21	יהודים	לאום
12	ערבים	

היה מגע אישי עם מערכת המשפט בשנים האחרונות		
גיל	34-18	13
	54-35	24
	+55	21
מין	גברים	21
	נשים	17
אתניות (יהודים)	אשכנזים	21
	מזרחים	19
	מעורב, אשכנזים ומזרחים	21.5
	יוצאי חבר המדינות	18

את מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט בשנים האחרונות שאלנו מה הייתה מידת שביעות רצונם מההליך המשפטי ומפסיקת השופטים. מצאנו ששביעות הרצון ממערכת זו אינה גבוהה: רק כשליש ציינו כי ההליך המשפטי היה יעיל, ושיעור גבוה מעט יותר ציינו שפסיקת השופטים הייתה הוגנת.

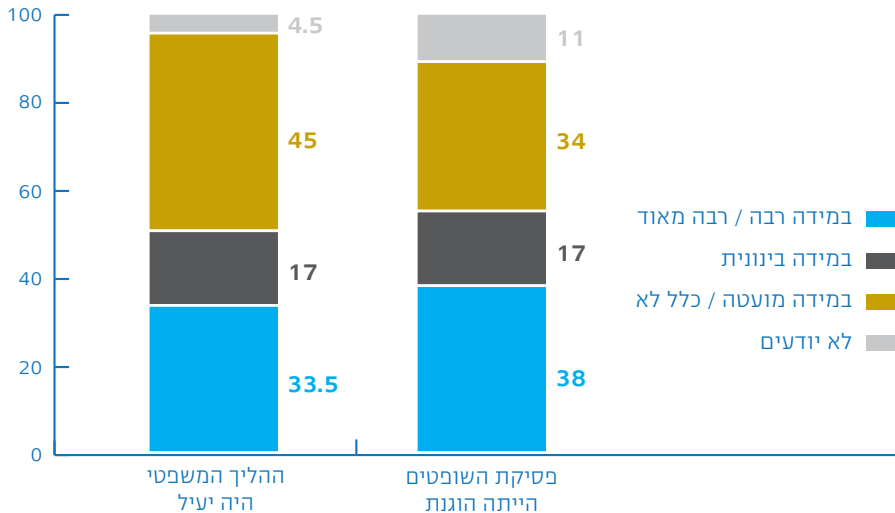
יעילות ההליך המשפטי והוגנות פסיקת השופטים

שאלות 65, 66

נספח 1

עמ' 180-181

תרשים 6.3 / עד כמה ההליך המשפטי היה יעיל ופסיקת השופטים הוגנת? (%, מתוך מי שהיה להם מגע עם מערכת המשפט)

מקרב המשיבים הערבים שהיה להם מגע עם מערכת המשפט, שיעור מי שמצאו אותה יעילה גבוה יותר משיעור זה בקרב המשיבים היהודים (43.5% לעומת 32%). פערים קטנים יותר ובכיוון ההפוך מצאנו בתפיסה של הוגנות הפסיקה (יהודים – 38.5%; ערבים – 35%). במילים אחרות, בהשוואה ליהודים, הערבים חושבים שהמערכת יותר יעילה אבל שהיא פחות הוגנת.

מצאנו הבדלים גדולים בפילוח לפי מחנה פוליטי (של יהודים שהיו במגע עם מערכת המשפט): בקרב מי שמיקמו עצמם בימין, 29% ציינו כי ההליך המשפטי היה יעיל, בהשוואה ל-38% ממי שמיקמו עצמם בשמאל ו-40% במרכז. בהתאמה, רק 32.5% מהימין ציינו כי פסיקת השופטים הייתה הוגנת, לעומת 47% במרכז ו-51.5% בשמאל שהעריכו אותה ככזאת.

מצאנו קשר חזק בין תפיסת היעילות של ההליך המשפטי לבין תפיסת הוגנות של פסיקת השופטים: מתוך מי שציינו כי ההליך המשפטי היה יעיל, הרוב הגדול תפסו את הכרעת השופטים כהוגנת. מנגד, מקרב מי שציינו כי מערכת המשפט יעילה במידה בינונית, מעט למעלה מרבע ציינו כי פסיקת השופטים הייתה הוגנת, וכך רק כשמינית ממי שחשבו שהמערכת איננה יעילה.

לוח 6.2 (%) מתוך מי שהיה להם מגע אישי עם מערכת המשפט

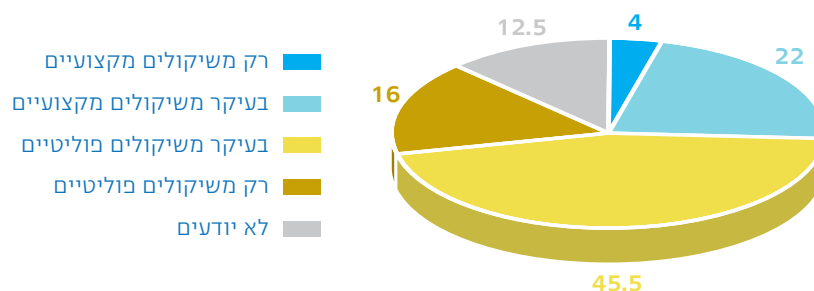
סך הכול	לא יודעים	הכרעת השופטים אינה הוגנת	הכרעת השופטים הוגנת במידה בינונית	הכרעת השופטים הוגנת במידה רבה	
100	3	5	10.5	81.5	מערכת המשפט יעילה במידה רבה
100	10	27.5	35	27.5	מערכת המשפט יעילה במידה בינונית
100	8	62	17	13	מערכת המשפט לא יעילה

תהליך בחירת השופטים והניטרליות של השפיטה

בשנים האחרונות "כיכב" נושא בחירת השופטים בשיח הציבורי פעמים אחדות. ביקשנו לדעת כיצד תופס הציבור את התהליך הזה.

שאלנו: "לדעתך, בחירת השופטים בישראל לבתי המשפט נעשית משיקולים מקצועיים או פוליטיים?" רוב גדול מהמרוויינים סבורים כי בחירת השופטים בישראל נעשית רק או בעיקר משיקולים פוליטיים, לעומת כרבע בלבד שציינו כי הבחירה נעשית רק או בעיקר משיקולים מקצועיים. 4% (!) בלבד ציינו כי בחירת השופטים נעשית רק משיקולים מקצועיים.

תרשים 6.4 / "לדעתך, בחירת השופטים בישראל לבתי המשפט נעשית משיקולים מקצועיים או פוליטיים?" (% כלל המדגם)

השיקולים בבחירת שופטים

שאלה 67

נספח 1

עמ' 181

בנושא זה לא נמצאו הבדלים גדולים בין יהודים לערבים. לעומת זאת מצאנו הבדלים גדולים בין הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים ובין המחנות הפוליטיים (מדגם יהודים).

בכל הקבוצות על הרצף חרדים-חילונים שיעור החושבים שבחירת השופטים נעשית משיקולים פוליטיים עולה על שיעור החושבים כי הבחירה נסמכת על שיקולים מקצועיים; ואולם בעוד בקרב החרדים ההפרש בין שיעור הסבורים שמדובר בבחירה פוליטית לשיעור הסבורים שהבחירה היא על בסיס מקצועי הוא עצום (הרוב הגדול חושבים שמדובר בבחירה מטעמים פוליטיים), בקרב החילונים ההפרש הזה הוא קטן. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי רק בשמאל שיעור החושבים כי שיקולים מקצועיים מנחים את בחירת השופטים עולה על שיעור המעריכים כי שיקולים פוליטיים מנחים את הבחירה. לעומת זאת, בימין מעל שני שלישים (!) סבורים כי בחירת השופטים נעשית בעיקר משיקולים פוליטיים. המרכז נמצא בתווך בשאלה זו.

לוח 6.3 (% מדגם יהודים)

בחירת שופטים רק/בעיקר משיקולים פוליטיים	בחירת שופטים רק/בעיקר משיקולים מקצועיים		
87	6	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
77	15	דתיים	
65	24	מסורתיים דתיים	
58	24.5	מסורתיים לא-דתיים	
46.5	37.5	חילונים	
40	46	שמאל	מחנה פוליטי
48	36	מרכז	
69	19	ימין	

תהינו אם לתפיסת הציבור בארץ לאחר שהשופטים נבחרו מופעלים עליהם לחצים כלכליים או פוליטיים. מתברר כי לדעת רוב הציבור השופטים נתונים ללחצים פוליטיים וכלכליים כאחד, וכי הלחצים הפוליטיים נתפסים כשכיחים יותר מהכלכליים. למעשה, רק 2% מהעונים ציינו שכלל לא מופעלים על השופטים לחצים פוליטיים, ורק 14% – שכלל לא מופעלים עליהם לחצים כלכליים.

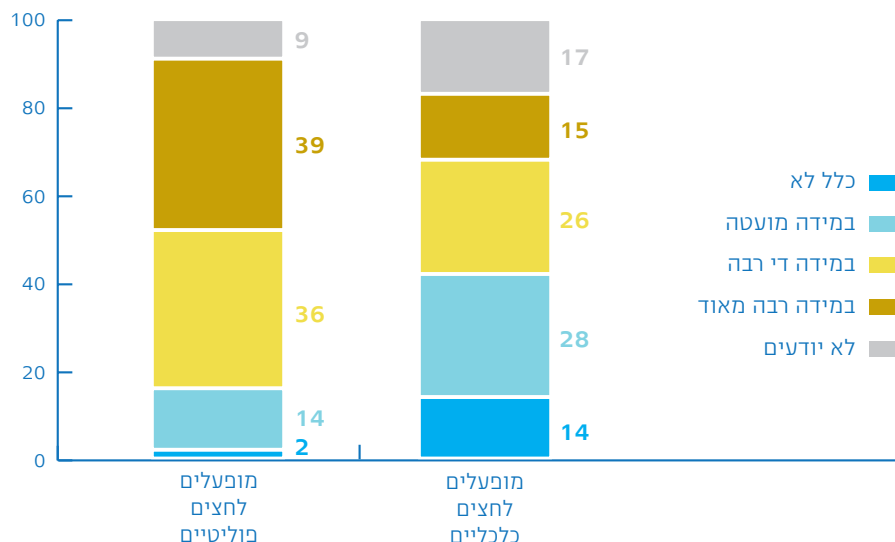
לחצים כלכליים ופוליטיים על השופטים

שאלות 70, 71

נספח 1

עמ' 182

תרשים 6.5 / באיזו מידה מופעלים על השופטים בישראל לחצים כלכליים ופוליטיים? (% כלל המדגם)

מפילוח התשובות לפי לאום עולה כי בעוד שיעור היהודים הסבורים כי מופעלים על השופטים לחצים פוליטיים גבוה במובהק משיעור הערבים הסבורים כן, הרי בנוגע למידה שבה מופעלים על השופטים לחצים כלכליים עמדותיהם דומות. פילוח לפי גיל מעלה כי המבוגרים (גילי +55) סבורים במידה המועטה ביותר כי מופעלים על השופטים על לחצים פוליטיים הן לחצים כלכליים. פילוח הציבור היהודי לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים לא העלה הבדלים בנוגע ללחצים פוליטיים על השופטים, אך נמצאו הבדלים בהערכת הלחצים הכלכליים: החילונים סבורים במידה המועטה ביותר כי מופעלים עליהם לחצים מעין אלה.

לוח 6.4 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

על השופטים מופעלים לחצים כלכליים במידה די רבה ורבה מאוד	על השופטים מופעלים לחצים פוליטיים במידה די רבה ורבה מאוד		
41	77.5	יהודים	לאום
44	62	ערבים	

על השופטים מופעלים לחצים כלכליים במידה די רבה ורבה מאוד	על השופטים מופעלים לחצים פוליטיים במידה די רבה ורבה מאוד		
46	76	34-18	גיל
42.5	79	54-35	
35	70	+55	
47	78	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
44	79	דתיים	
51	79	מסורתיים דתיים	
42	79	מסורתיים לא-דתיים	
35	76	חילונים	

מניתוח שתי השאלות יחדיו עולה כי 39% מהמשיבים סבורים כי מופעלים על השופטים במידה די רבה ורבה מאוד גם לחצים פוליטיים וגם לחצים כלכליים, לעומת רק 13% הסבורים כי רק במידה מועטה או כלל לא מופעלים עליהם לחצים כאלה.

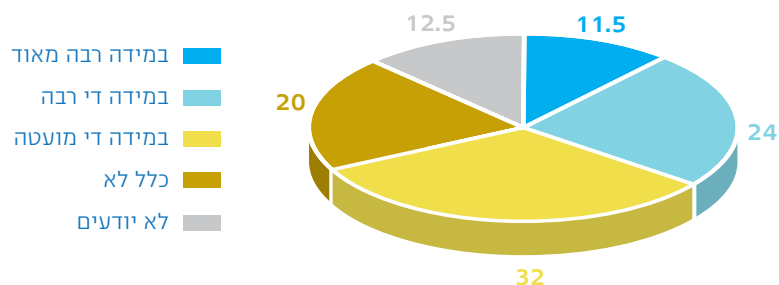
בהמשך לתפיסה בקרב חלקים גדולים בציבור הישראלי שבחירת השופטים נעשית משיקולים פוליטיים ולא משיקולים מקצועיים, ושלאחר בחירתם מופעלים על השופטים לחצים פוליטיים וכלכליים, לא מפתיע שרוב המרוויינים בסקר סבורים כי מערכת המשפט בישראל אינה פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי הציבור, כלומר שהשופטים מושפעים משיוכם הפוליטי של הנבחרים שעניינם נידון לפנייהם.

ניטרליות מערכת המשפט

שאלה 69

נספח 1
עמ' 182

תרשים 6.6 / מערכת המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, ללא קשר לשיוך הפוליטי שלהם (% כלל המדגם)

בפילוח לפי לאום לא נמצאו הבדלים בין יהודים לערבים. לעומת זאת, פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מצביע על הבדלים ניכרים. בעוד רוב גדול מהשמאל סבורים כי מערכת המשפט פועלת כלפי נבחרי ציבור באופן ניטרלי, יהיה שיוכם הפוליטי אשר יהיה, בימין רוב כמעט זהה עבור ההפך – שמערכת המשפט לא פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, על רקע שיוכם הפוליטי. פילוח לפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילוניים מעלה שכמחצית מהחילוניים סבורים שמערכת המשפט פועלת כלפי נבחרי ציבור באופן ניטרלי, לעומת רק 13% מהדתיים הסבורים כן.

פילוח לפי גיל העלה כי הצעירים (עד גיל 34) סבורים במידה רבה ביותר שמערכת המשפט אינה פועלת כלפי נבחרי ציבור באופן ניטרלי, ללא קשר לשיוכם הפוליטי; והמבוגרים (+55) סבורים במידה רבה ביותר שמערכת המשפט כן פועלת כלפי נבחרי ציבור ללא משוא פנים. מרואיניים שהשכלתם היא הנמוכה ביותר, עד תעודת בגרות (כולל), סבורים במידה רבה ביותר שמערכת המשפט אינה פועלת באופן ניטרלי, ואילו האקדמאים סבורים במידה רבה ביותר ההפך.

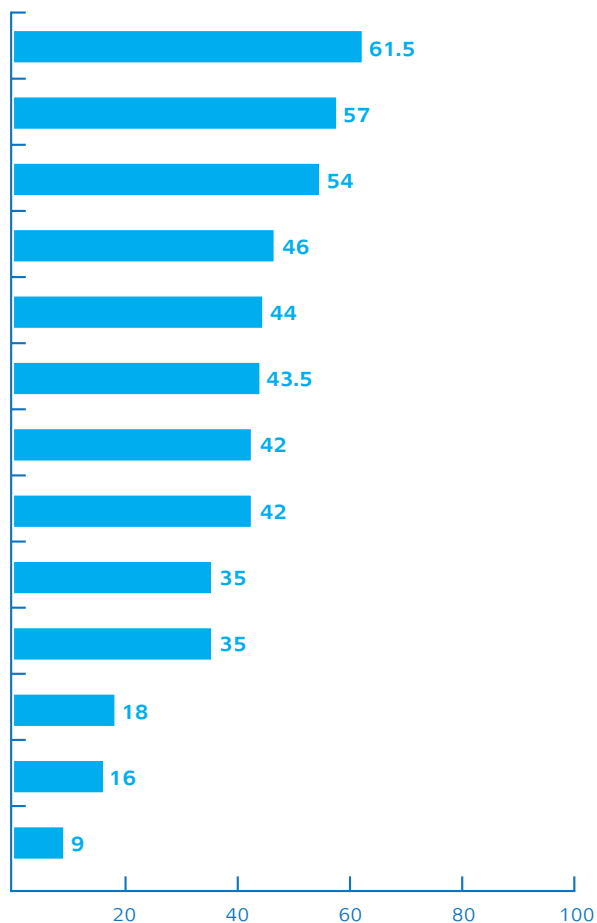
לוח 6.5 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

מערך המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, ללא קשר לשיוכם הפוליטי	במידה די רבה ורבה מאוד	במידה די מועטה וכלל לא	גיל
34-18	31	55.5	
54-35	32	53	
+55	45	45	

מדידת המועטה וכלל לא	מדידת רבה מאוד	מערכת המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרים ציבור, ללא קשר לשיוכם הפוליטי	
54	30.5	עד תעודת בגרות, כולל	רמת השכלה
53	35	על-תיכונית / לימודים אקדמיים חלקיים	
48.5	41	תואר ראשון ומעלה	
55	41	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
75	13	דתיים	
61	26	מסורתיים דתיים	
57	29	מסורתיים לא-דתיים	
39	48	חילונים	
29	60	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
39	47	מרכז	
63	26	ימין	

פילוח של תשובות המרואיינים לפי הצבעה בבחירות האחרונות לכנסת במרץ 2021 מעלה גם הוא הבדלים גדולים. בראש סולם הסבורים שמערכת המשפט נוהגת בניטרליות כלפי נבחרים המובאים לפניו ניצבים מצביעי מפלגת העבודה ומרצ; ובתחתית – מצביעי מפלגות הציונות הדתית והליכוד.

תרשים 6.7 / מערכת המשפט פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרי ציבור, ללא קשר לשיוכם הפוליטי, לפי הצבעה בבחירות לכנסת (% במידה די רבה ורבה מאוד, כלל המדגם)

לדעת המרואיינים לא רק נבחרי ציבור אינם זוכים ליחס שוויוני מצד מערכת המשפט אלא גם כלל הציבור. רק שליש מסכימים כי השופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם – יהודים או ערבים, גברים או נשים, מזרחים או אשכנזים וכדומה.

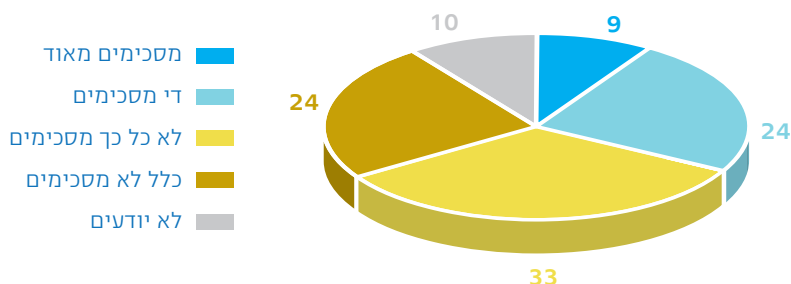
שוויוניות השיפוט

שאלה 72

נספח 1

עמ' 183

תרשים 6.8 / השופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם (%, כלל המדגם)

הן מקרב היהודים הן מקרב הערבים רק שליש מסכימים כי השופטים נותנים לכל המובאים בפניהם יחס שוויוני. הבדל בסוגיה זו בציבור היהודי נמצא בין גברים לנשים: בעוד 40% מהגברים מסכימים שכל המובאים בפני השופטים זוכים ליחס שוויוני, רק 27% מהנשים סבורות כך.

גם במקרה זה, כמו בשאלות שהוצגו קודם לכן על מערכת המשפט, בציבור היהודי המשתנים העיקריים המסבירים את עמדת הנשאלים הם המיקום על הרצף חרדים-חילונים והמחנה הפוליטי. כך, מקרב המרואיינים החרדים, הדתיים והמסורתיים רוב גדול ענו כי השופטים לא מעניקים יחס שוויוני לכל העומדים בפניהם, בעוד בקרב החילונים העמדות נחלקות בין מי שמסכימים למי שאינם מסכימים שזהו המצב. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי בעוד בשמאל ובמרכז העמדות חלוקות, בימין רוב גדול סבור כי השופטים לא מעניקים יחס שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם.

פילוח של כלל המדגם הן לפי גיל הן לפי רמת ההשכלה מעלה שבכל הקבוצות הרוב אינם מסכימים כי השופטים מעניקים יחס שוויוני לכל המופיעים בפניהם. עם זאת, נמצאו הבדלים בין הקבוצות השונות: הצעירים ובעלי ההשכלה הנמוכה יותר מתנגדים במידה הרבה ביותר להיגד שהשופטים מעניקים יחס שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם, בעוד בקרב המבוגרים והאקדמאים האי-הסכמה עם ההיגד קטנה יותר.

לוח 6.6 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

לא כל כך וכלל לא מסכימים	די ומאוד מסכימים	השופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם	
81	15.5	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
71.5	20	דתיים	
61	30	מסורתיים דתיים	
61	30	מסורתיים לא דתיים	
45	44	חילונים	
45.5	44	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
47	42	מרכז	
65	27	ימין	
63	28	34-18	גיל
56	33	54-35	
51.5	39	+55	
61	29.5	עד תעודת בגרות, כולל	רמת השכלה
60	31	על-תיכונית / לימודים אקדמיים חלקיים	
52	39	תואר ראשון ומעלה	

הציבור הישראלי ביקורתי מאוד גם כלפי פרקליטות המדינה: מעל מחצית מהמרואינים ענו שלדעתם הפרקליטות מונעת רק או בעיקר משיקולים פוליטיים, שעה שפחות משליש ענו שלדעתם היא פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים. גם במקרה זה שיעור זעום (5%) סבורים שהפרקליטות פועלת רק על סמך שיקולים מקצועיים.

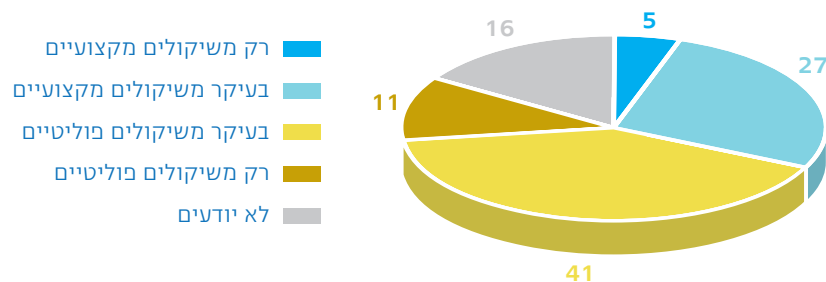
שיקולי פרקליטות המדינה – מקצועיים או פוליטיים?

שאלה 77

נספח 1

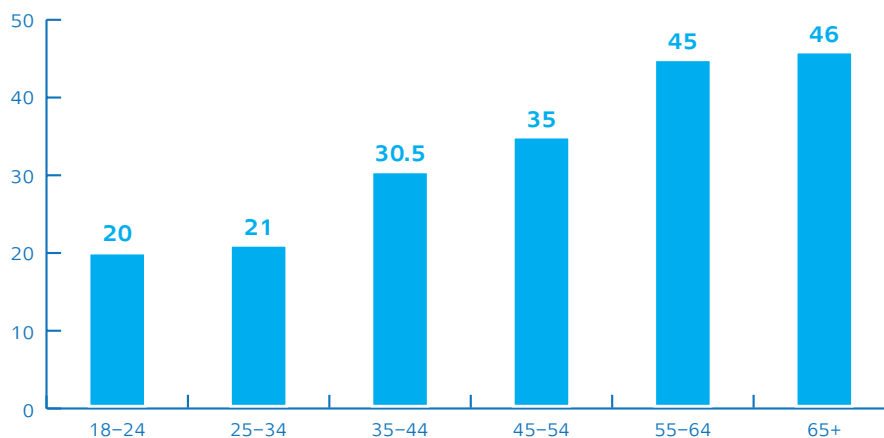
עמ' 184

תרשים 6.9 / פרקליטות המדינה פועלת לפי שיקולים מקצועיים או פוליטיים? (%, כלל המדגם)

במדגם היהודים כמחצית סבורים כי הפרקליטות פועלת רק או בעיקר משיקולים פוליטיים, ובמדגם הערבים כשני שלישים סבורים כך. פילוח לפי גיל מעלה כי מקרב הצעירים (עד גיל 34) רק כחמישית סבורים שהפרקליטות פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים, שעה שבקרב המבוגרים (+55) כמעט מחצית סבורים כן.

תרשים 6.10 / פרקליטות המדינה פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים, לפי גיל (%, מסכימים, כלל המדגם)

גם בנושא זה פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנה פוליטי מעלה הבדלים גדולים: רוב גדול מהחרדים ומהדתיים סבורים כי הפרקליטות פועלת רק או בעיקר משיקולים פוליטיים, וכך גם רוב קטן מהמסורתיים. לעומת זאת, מחצית מהחילונים סבורים כי הפרקליטות פועלת משיקולים מקצועיים, ורק שליש – משיקולים פוליטיים. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי כמעט שני שלישים ממחנה השמאל סבורים כי הפרקליטות פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים. מנגד, שיעור זהה מהימין ציינו כי היא פועלת רק או בעיקר משיקולים פוליטיים. במרכז כמעט מחצית מהמרוויינים ציינו כי הפרקליטות פועלת רק או בעיקר משיקולים מקצועיים, ושליש – משיקולים פוליטיים.

לוח 6.7 (% מדגם יהודים)

סך הכול	לא יודעים	הפרקליטות פועלת רק/ בעיקר משיקולים פוליטיים	הפרקליטות פועלת רק/ בעיקר משיקולים מקצועיים		
100	10	79	11	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
100	16	70	14	דתיים	
100	20	55	25	מסורתיים דתיים	
100	18	51	31	מסורתיים לא-דתיים	
100	16	34	50	חילונים	מחנה פוליטי
100	17	20	63	שמאל	
100	19	34	47	מרכז	
100	15	63	22	ימין	

מערכת משפט מושחתת היא רעה חולה בכל משטר, לא כל שכן במשטר דמוקרטי. בשנים האחרונות ניסו לא מעט אנשי ציבור ופוליטיקאים, בעיקר מהימין, לטעון כי מערכת המשפט בישראל איננה נקיית כפיים. פרשיות שחיתות אחדות שנחשפו במערכת זו ובסביבתה הקרובה הפיחו רוח במפרשי טיעונים אלה. נתוני הסקר שלנו מרמזים שהמסר הזה חלחל עמוק למדי לתודעת הציבור בארץ. כמחצית מהמרוויינים השיבו כי יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות במערכת המשפט הישראלית, לעומת 40% שענו שכמעט או בכלל אין בה שחיתות. למעשה, רק 6% מהמרוויינים ציינו כי במערכת

מידת ניקיון הכפיים של מערכת המשפט

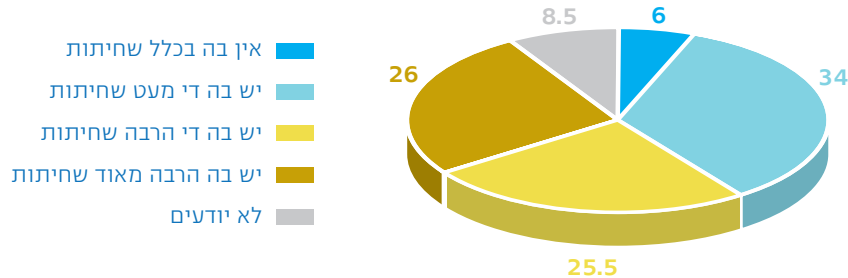
שאלה 68

נספח 1

עמ' 181

המשפט הישראלית אין בכלל שחיתות. במדגם הערבים שיעור החושבים שבמערכת המשפט יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות אפילו גבוה משיעור זה בציבור היהודי (בהתאמה 64% ו-49%), בדומה לממצא שבקרב קבוצה זו הערכת השחיתות של הצמרת הפוליטית גבוהה מזו שבקרב היהודים.

תרשים 6.11 / ציון למערכת המשפט בנושא השחיתות (% כלל המדגם)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי ולפי מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים מעלה הבדלים גדולים בין הקבוצות בעניין הערכת מידת השחיתות במערכת המשפט: רוב בימין סבורים שבמערכת המשפט יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות, לעומת קצת יותר משליש מהמרכז וכחמישית מהשמאל הסבורים כך. בקבוצת החרדים שיעור הסבורים כי יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות במערכת המשפט מאמיר לכמעט קונצנזוס, ובקרב הציבור הדתי כשני שלישים סבורים כן; ואילו בקרב החילונים הרוב סבורים כי יש בה רק מעט שחיתות או בכלל לא.

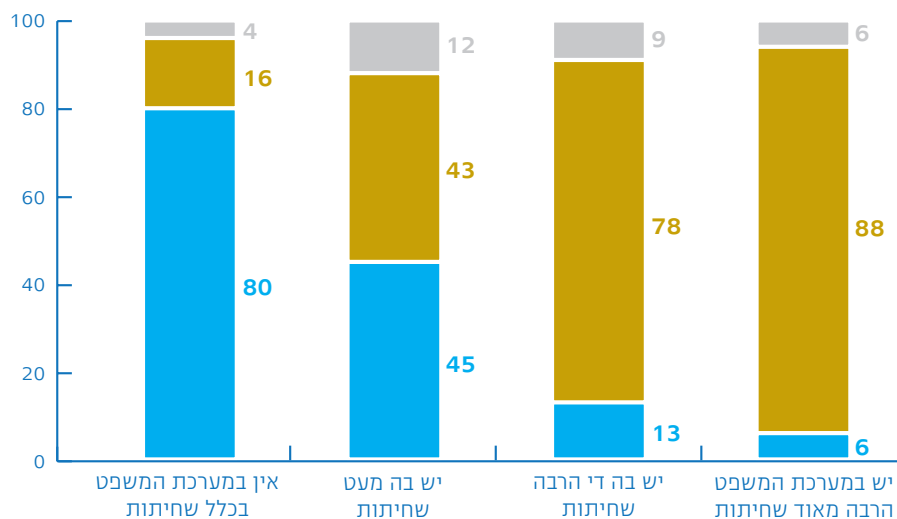
פילוח לפי רמת ההשכלה מעלה כי בעוד מחצית מהאקדמאים סבורים כי במערכת המשפט יש מעט או אין בכלל שחיתות, בקרב בעלי השכלה נמוכה יותר רק כשליש סבורים כך. פילוח לפי גיל מעלה כי בעוד 59% מהצעירים (עד גיל 34) סבורים כי יש שחיתות במערכת המשפט, רק 40.5% מגילי 55 ומעלה מעריכים שזהו המצב. פערים דומים עלו גם מפילוח לפי הכנסה: 58% מבעלי ההכנסה החודשית שמתחת לממוצע סבורים כי יש שחיתות במערכת המשפט. רוב לעמדה זו מצאנו גם בקרב בעלי ההכנסה הממוצעת (52%), ואילו בקרב בעלי ההכנסה מעל לממוצע רק מיעוט (40%) סבורים שזהו המצב.

לוח 6.8 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

מעט / אין בכלל שחיתות	די הרבה / הרבה מאוד שחיתות	במערכת המשפט יש	
12.5	82	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
29	61	דתיים	
31	63	מסורתיים דתיים	
37	53	מסורתיים לא-דתיים	
58	32	חילונים	
73	18	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
52	38	מרכז	
30	61	ימין	
35.5	55.5	עד תעודת בגרות, כולל	רמת השכלה
35	58.5	על-תיכונית / לימודים אקדמיים חלקיים	
50	41	תואר ראשון ומעלה	

עוד נמצא כי יש קשר הדוק בין התפיסה שבמערכת המשפט יש שחיתות לבין האופן שבו נתפסת בחירת השופטים בישראל. מקרב הסבורים כי במערכת המשפט אין בכלל שחיתות ציינו רוב מכריע (80%) כי בחירת השופטים נעשית בעיקר או רק משיקולים מקצועיים. לעומת זאת, בקרב הסבורים כי במערכת המשפט יש הרבה מאוד שחיתות יש רוב גדול (88%) לסבורים כי בחירת השופטים נעשית בעיקר או רק משיקולים פוליטיים.

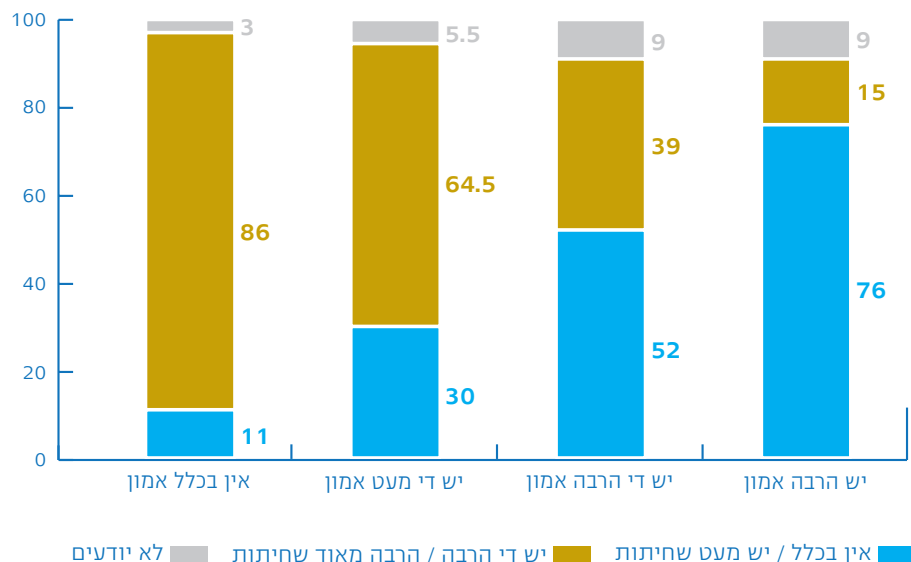
תרשים 6.12 / הקשר בין הערכת הימצאות שחיתות במערכת המשפט לבין הערכת השיקולים בבחירת שופטים (% כלל המדגם)

■ בחירת שופטים רק/בעיקר משיקולים מקצועיים
■ בחירת שופטים רק/בעיקר משיקולים פוליטיים
■ לא יודעים

תפיסת מידת השחיתות של מערכת המשפט קשורה גם במידת האמון שיש בבית המשפט העליון: בעוד 86% ממי שאין להם כלל אמון בבית המשפט העליון ציינו כי יש די הרבה או הרבה מאוד שחיתות במערכת המשפט, בקרב מי שיש להם הרבה אמון בבית המשפט העליון התמונה הפוכה: 76% מהם ציינו כי אין בכלל או יש מעט שחיתות במערכת המשפט.

תרשים 6.13 / הערכת מידת השחיתות במערכת המשפט, לפי מידת האמון בבית המשפט (% כלל המדגם)

בית המשפט העליון

בפרק 4 הראינו כי האמון בבית המשפט העליון נמצא בירידה מתמדת בעשור האחרון (בשנת 2012, בכלל המדגם ציינו 73% כי יש להם אמון במוסד זה, לעומת 47% שציינו כן השנה). הירידה המשמעותית ביותר באמון בבית המשפט העליון מתרכזת בשתי קבוצות: במחנה הימין בציבור היהודי (מ-65% ל-32% בתקופה זו) ובציבור הערבי (מ-78% ל-44%).

רבים מהמרוויינים בסקר סבורים שכוחו של בית המשפט העליון חזק מדי (40%), לעומת 14% בלבד הסבורים שכוחו חלש מדי. שליש נוסף ציינו שכוחו של בית המשפט העליון מתאים.

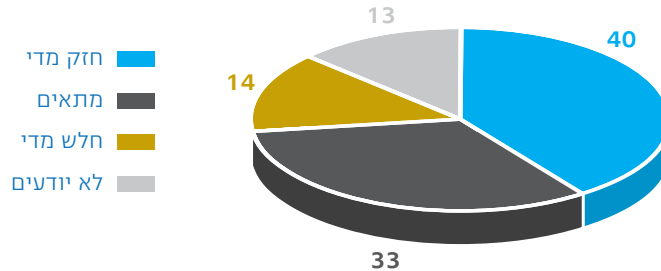
כוחו של בית המשפט העליון

שאלה 73

נספח 1

עמ' 183

תרשים 6.14 / הערכת כוחו של בית המשפט העליון (% , כלל המדגם)

נראה כי בציבור היהודי המשתנה המסביר בצורה הטובה ביותר את העמדות כלפי בית המשפט העליון הוא המחנה הפוליטי. פילוח לפי משתנה זה מראה כי בימין הרוב סבורים שכוחו של בית המשפט העליון רב מדי, לעומת מיעוט במרכז ובשמאל שסבורים כן. גם בסוגיה זו נמצאו בציבור היהודי הבדלים ניכרים בעמדות בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילוניים: רוב גדול מקרב החרדים והדתיים סבורים שכוחו של בית המשפט העליון רב מדי, כמעט מחצית מהמסורתיים חושבים כך, ורק פחות מרבע מהחילוניים.

לוח 6.9 (% , מדגם יהודים)

סך הכל	לא יודעים	חלש מדי	מתאים	חזק מדי	כוחו של בית המשפט העליון
100	7	8	9	76	חרדים
100	13.5	7	9	70.5	דתיים
100	13.5	14.5	25	47	מסורתיים דתיים
100	16	10	28	46	מסורתיים לא-דתיים
100	12.5	17	48	22.5	חילונים
100	13	20	56	11	שמאל
100	16.5	18.5	41	24	מרכז
100	11	10	22	57	ימין

מיקום על הרצף חרדים-חילוניים

מחנה פוליטי

**החלטות שופטי
בית המשפט
העליון כפונקציה
של עמדותיהם
הפוליטיות**

שאלה 76

נספח 1

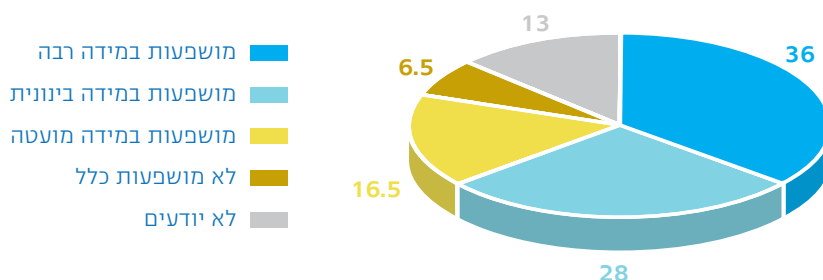
עמ' 184

נספח 2

עמ' 210

האם ההחלטות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות? לדעת כמעט שני שלישים מהמרוויינים זה אכן המצב, לעומת פחות מרבע שסבורים כי החלטות השופטים מושפעות במידה מועטה מהשקפותיהם הפוליטיות או לא מושפעות מהן כלל. למעשה, רק 6.5% מהמרוויינים (1 מתוך 15 מרוויינים) סבורים כי החלטותיהם של שופטי בית המשפט העליון לא מושפעות כלל מעמדותיהם הפוליטיות.

תרשים 6.15 / "עד כמה ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות?" (% כלל המדגם)

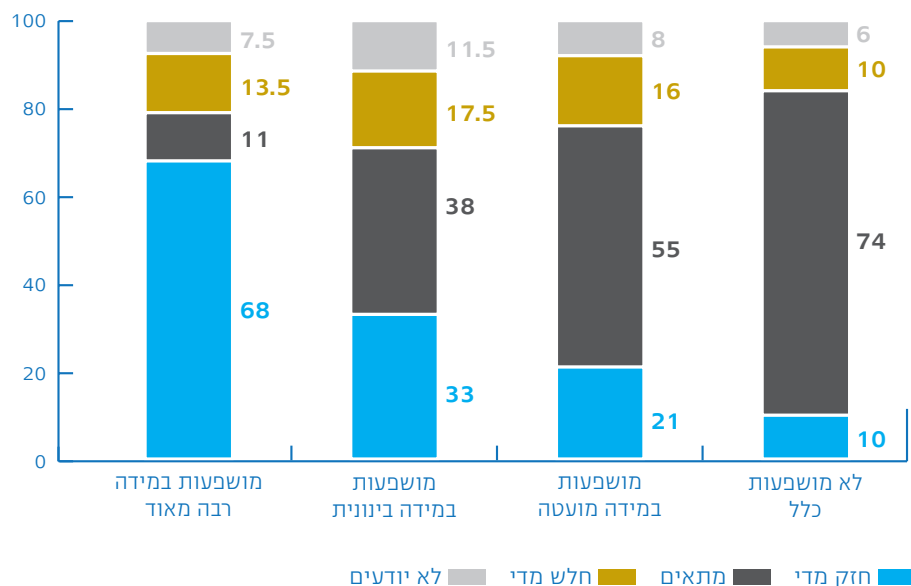
לא נמצאו הבדלים בשאלה זו בין המרוויינים היהודים למרוויינים הערבים. פילוח מדגם היהודים לפי גיל מעלה קשר בין הגיל לעמדות בסוגיה: מעל שני שלישים מהצעירים, שגילם מתחת ל-35, סבורים כי החלטותיהם המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות, לעומת 58% מקרב גילי 55 ומעלה. גם בשאלה זו, פוערים גדולים עוד יותר בציבור היהודי נמצאו בחלוקה לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנה פוליטי. רוב גדול מהחרדים וכשני שלישים מהדתיים סבורים כי החלטותיהם המקצועיות של השופטים בבית המשפט העליון מושפעות במידה רבה מעמדותיהם הפוליטיות, לעומת קצת פחות ממחצית מהמסורתיים הדתיים שסבורים כן, שליש מהמסורתיים הלא-דתיים וכחמישית מהחילונים. מפילוח לפי מחנה פוליטי עולה כי בימין מחצית מהנשאלים סבורים כי החלטותיהם של השופטים מושפעות במידה רבה מעמדותיהם הפוליטיות, לעומת כרבע מהמרכז ו-13.5% בלבד מהשמאל.

לוח 6.10 (% כלל המדגם ומדגם יהודים)

סך הכול	לא יודעים	לא מושפעות כלל	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות	
100	3.5	0	2	12	82.5	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
100	5	1	5	22	67	דתיים	
100	13.5	6	11.5	24	45	מסורתיים דתיים	
100	12.5	6	17	31.5	33	מסורתיים לא-דתיים	
100	16.5	10.5	24	27.5	21.5	חילונים	
100	14.5	14	32	26	13.5	שמאל	מחנה פוליטי (יהודים)
100	18	10	22	26	24	מרכז	
100	9	4	10	26	51	ימין	
100	12.5	4	15	31.5	37	34-18	גיל
100	13.5	5	15	26.5	40	54-35	
100	12	10	20	26	32	+55	

שוב, שלא במפתיע, מקרב החושבים כי החלטותיהם המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות במידה רבה מעמדותיהם הפוליטיות שני שלישים סבורים שכוחו של מוסד זה רב מדי. מנגד, מקרב הסבורים כי ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון אינן מושפעות כלל מעמדותיהם הפוליטיות רק עשירית חושבים שכוחו של בית משפט זה חזק מדי.

תרשים 6.16 / הערכת כוחו של בית המשפט העליון, לפי הערכת ההשפעה של העמדות הפוליטיות של שופטי בית המשפט העליון על החלטותיהם (% כלל המדגם)

בחינה של שלוש השנים האחרונות מעלה שחלה עלייה קלה בשיעור המסכימים כי ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מושפעות מעמדותיהם הפוליטיות: בשנים 2018 ו-2019 הסכימו עם היגד זה במידה בינונית או רבה מאוד, וכיום שיעור המסכימים עם היגד עומד על 59%.64%

הסקר הנוכחי מראה כי קצת יותר ממחצית מהמרואינים חושבים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה, ואילו כשליש לא מסכימים עם היגד זה.

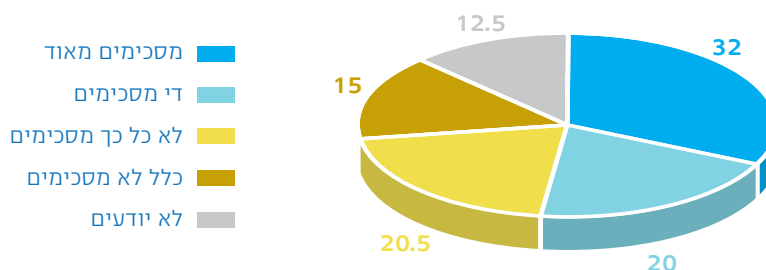
**התערבות בג"ץ
בהחלטות הממשלה**

שאלה 75

נספח 1

עמ' 184

תרשים 6.17 / "בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות של הממשלה ושריה" (%, כלל המדגם)

פילוח העמדות בסוגיה זו לפי לאום מעלה כי אין הבדל משמעותי בין הקבוצות. מפילוח העמדות לפי רמת ההשכלה עולה כי בעוד בקרב האקדמאים העמדות חצויות בין המסכימים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה לבין הלא מסכימים, בשאר רמות ההשכלה רוב גדול מסכימים עם טענה זו.

כמו בשאלות הקודמות, גם בשאלת התערבותו של בג"ץ בהחלטות הממשלה ושריה רוב גדול מהמרוויינים החרדים והדתיים מסכימים עם טענה זו וכן רוב המסורתיים (שני שלישים מהמסורתיים הדתיים ומעל מחצית מהמסורתיים הלא-דתיים). החילונים הם הקבוצה היחידה שיש בה רוב למי שאינם מסכימים עם היגד זה. פערים כאלה עולים גם מניתוח עמדות הציבור היהודי לפי מחנה פוליטי: מעל שני שלישים מהימין מסכימים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה, לעומת מעל מחצית מהמרכז ורוב גדול מהשמאל שאינם מסכימים שזהו המצב.

לוח 6.11 (%, כלל המדגם ומדגם יהודים)

סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים	מסכימים	בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות של הממשלה ושריה	מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
100	8	10	82	חרדים	
100	6	12	82	דתיים	
100	13	21	66	מסורתיים דתיים	
100	11.5	34.5	54	מסורתיים לא-דתיים	
100	11	58	31	חילונים	

בג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות של הממשלה ושריה				
מסכימים	לא מסכימים	לא יודעים	סך הכול	
13	80	7	100	שמאל
35	53	12	100	מרכז
69	21.5	9.5	100	ימין
58	28	14	100	עד תעודת בגרות, כולל
58	32	10	100	על-ידיכונות / לימודים אקדמיים חלקיים
44	47	9	100	תואר ראשון ומעלה

מחנה פוליטי
(יהודים)

רמת השכלה

סמכות בית המשפט העליון לבטל חוקים שחוקקה הכנסת

שאלה 74

נספח 1

עמ' 183

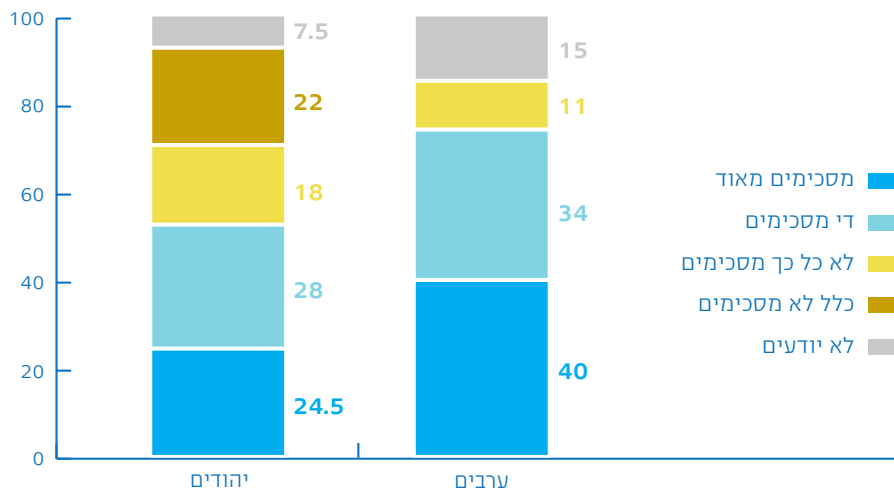
נספח 2

עמ' 209

שאלנו אם לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש הביטוי או שוויון בפני החוק. מצאנו כי אף שרוב במדגם סבורים שבג"ץ מתערב יותר מדי בהחלטות הממשלה ושריה, יש גם רוב (56%) לתומכים בעמדה שלבית המשפט העליון צריכה להינתן הסמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה.

בניגוד לסוגיות הבוחנות את העמדות כלפי מערכת המשפט שלא נמצאו בהן הבדלים בין יהודים לערבים, בשאלה זו הפערים גדולים: בעוד רק מעט יותר ממחצית מהיהודים (52.5%) מסכימים כי לבית המשפט העליון צריכה להיות הסמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אצל הערבים שלושה רבעים מסכימים שלבית המשפט העליון צריכה להיות סמכות כזו.

תרשים 6.18 / "לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה, כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק" (%, מדגם יהודים ומדגם ערבים)

בדומה לשאר השאלות הבוחנות את העמדות כלפי מערכת המשפט, גם בשאלה זו יש פערים גדולים במדגם היהודים בין הקבוצות לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ולפי מחנה פוליטי. רוב גדול מהחרדים ומהדתיים אינם מסכימים כי לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש הביטוי או שוויון בפני החוק; ואילו רוב גדול מהחילונים מסכימים עם היגד זה. בקרב המסורתיים העמדות חלוקות, עם יתרון קל למסכימים לעומת הלא מסכימים. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי בשמאל ובמרכז הרוב מסכימים שלשופטי בית המשפט העליון צריכה להיות סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם אלה נוגדים עקרונות דמוקרטיים; ואילו בימין כמחצית אינם מסכימים לכך.

לוח 6.12 (% מדגם יהודים)

סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים	מסכימים	לביית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה	
100	6.5	76.5	17	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
100	12	66	22	דתיים	
100	6.5	43.5	50	מסורתיים דתיים	
100	9.5	37.5	53	מסורתיים לא-דתיים	
100	6	24	70	חילונים	
100	3	12	85	שמאל	מחנה פוליטי
100	8	29	63	מרכז	
100	9	51	40	ימין	

בניגוד לרבות מהשאלות שמהן עולה כי לאורך השנים חל כרסום במעמדה של מערכת המשפט בכלל ובמעמדו של בית המשפט העליון בפרט, השוואה בין התשובות לשאלה זו לפני 11 שנים לבין התשובות של היום מלמדת כי חלה עלייה, גם אם מתונה, בשיעור המסכימים כי לבית המשפט העליון צריכה להיות הסמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם אלה נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה (2010 – 52.5%; כיום – 56%).

חלק שני

הדמוקרטיה
הישראלית
בהשוואה
בינלאומית

פרק 7 / המדדים הבינלאומיים

העיסוק במצב הדמוקרטיה ובשינויים החלים בו אינו ייחודי לישראל. בכל העולם איכות השלטון היא סוגיה אקוטית שמעסיקה את מקבלי ההחלטות ואת הציבור הכללי כאחד. לפיכך גם השנה לצד הצגת עמדות הציבור הישראלי בנושא, אנו מציגים בחלק זה של דוח המדד מדדים רלוונטיים שמפרסמים מכוני מחקר מן העולם. מדדים אלו מחושבים על בסיס סקרי מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים. המדדים הבינלאומיים מאפשרים לבחון את מצבה של הדמוקרטיה הישראלית היום בהשוואה לעבר, בהשוואה למדינות ה-OECD ובהשוואה לכלל מדינות העולם. נציין כי המדדים שהתפרסמו השנה (2021) מתייחסים למצב המדינות ב-2020.

השנה אנו מציגים 15 מדדים בינלאומיים ב־6 תחומים:

1. זכויות וחירויות דמוקרטיות (זכויות פוליטיות, זכויות אזרחיות, חופש העיתונות)
2. התהליך הדמוקרטי (הקול האזרחי, השתתפות פוליטית, שוויוניות, השתתפות אזרחית, דמוקרטיה דינונית, תרבות פוליטית דמוקרטית)
3. משילות (תפקוד הממשלה, שלטון החוק)
4. שחיתות פוליטית (שליטה בשחיתות, תפיסת השחיתות)
5. איכות הרגולציה במדינה
6. חלוקה שוויונית של משאבים

ההשוואה תיעשה בשני צירים: ציר אחד – השוואה בין ישראל למדינות אחרות בעולם; הציר השני – השוואה בין הדמוקרטיה הישראלית כיום למצבה בשני העשורים האחרונים. עבור כל אחד מהמדדים יוצגו ארבעה נתונים: (1) **הציון** של ישראל השנה; (2) **הציון** של ישראל השנה בהשוואה לעבר; (3) **המיקום** של ישראל ביחס לכלל מדינות העולם שנכללו בכל מדד; (4) **המיקום** של ישראל בקרב 38 מדינות הארגון לשיתוף פעולה ופיתוח כלכלי (OECD). נוסף על כך, אנו מציגים תרשים של התפלגויות הציונים של מדינות העולם בכל מדד. הלוח שלהלן מציג את ציוניה של ישראל ואת המיקום שלה במדדים השונים.

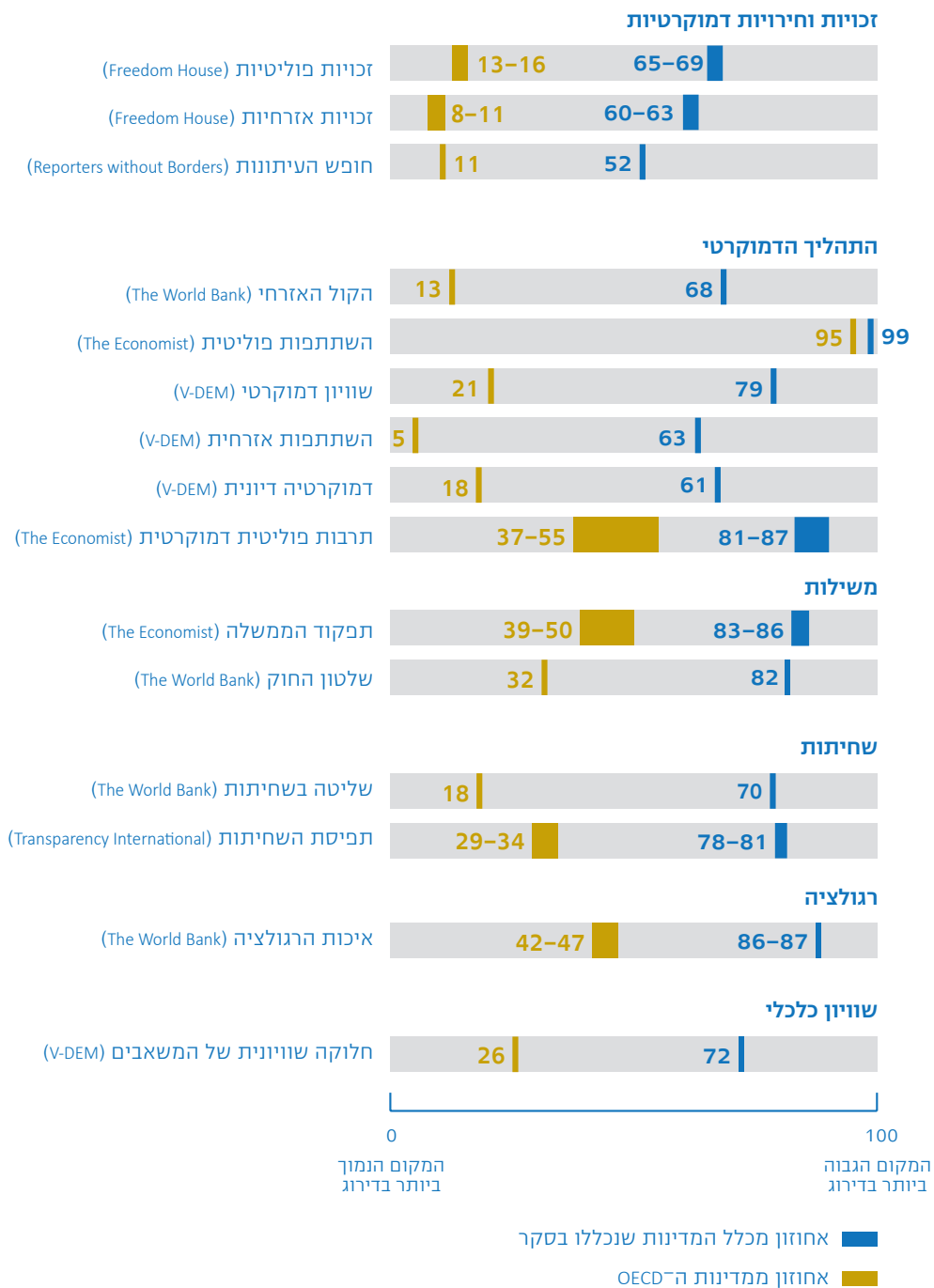
הערה מתודולוגית: מכוני המחקר השונים מציגים את הציונים על גבי סולמות מידה שונים זה מזה: בין 0 ל־10, בין 0 ל־40, בין 0 ל־60, בין 0 ל־1, ועוד. כדי להקל את השוואת הציונים של ישראל במדדים השונים תקננו את ציוני כל המדדים לסולם אחיד בין 0 ל־100; ככל שהציון גבוה יותר, כך התפקוד של הדמוקרטיה במדינה טוב יותר. ההבדל בין ציון למיקום הוא חשוב: הציון מחושב למדינה נתונה בשנה נתונה, ואילו המיקום מתייחס למיקומה בקרב מדינות העולם. במילים אחרות: ציון של מדינה יכול להישאר כשהיה שנה אחר שנה, אבל אם מדינות אחרות השתפרו או הידרדרו מבחינה דמוקרטית, המיקום שלה ישתנה. ולהפך – הציון יכול להשתנות, ואם ציוני כל המדינות האחרות השתנו באותו כיוון, המיקום יכול להישאר כשהיה. הציון מחושב על סולם שבין 0 ל־100, ואילו המיקום במדרג מוצג בשתי צורות – מספר אבסולוטי ואחוזון.

לוח 7.1 / ישראל במדדים הבינלאומיים

ציון מתוקן ישראל (0-100)	אחוזון ממדינות OECD	מיקום במדרג ה-OECD (מתוך 38 מדינות)	אחוזון מכלל המדינות	מיקום במדרג העולמי	
82.5	13-16	32-33	65-69	65-73/210	זכויות פוליטיות (Freedom House)
71.7	8-11	34-35	60-63	78-83/210	זכויות אזרחיות (Freedom House)
69.1	11	34	52	86/180	חופש העיתונות (Reporters without Borders)
63.2	13	33	68	66/208	הקול האזרחי (The World Bank)
94.4	95	2	99	2/167	השתתפות פוליטית (The Economist)
80.2	21	30	79	37/179	שוויון דמוקרטי (V-DEM)
57.6	5	36	63	66/179	השתתפות אזרחית (V-DEM)
74.1	18	31	61	69/179	דמוקרטיה דיונית (V-DEM)
75.0	37-55	17-24	81-87	21-31/167	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)
75.0	39-50	19-23	83-86	24-29/167	תפקוד הממשלה (The Economist)
70.0	32	26	82	37-38/209	שלטון החוק (The World Bank)
61.4	18	31	70	62/209	שליטה בשחיתות (The World Bank)
60.0	29-34	25-27	78-81	35-39/180	תפיסת השחיתות (Transparency International)
74.8	42-47	20-22	86-87	27-29/209	איכות הרגולציה (The World Bank)
80.7	26	28	72	50/179	חלוקה שוויונית של המשאבים (V-DEM)

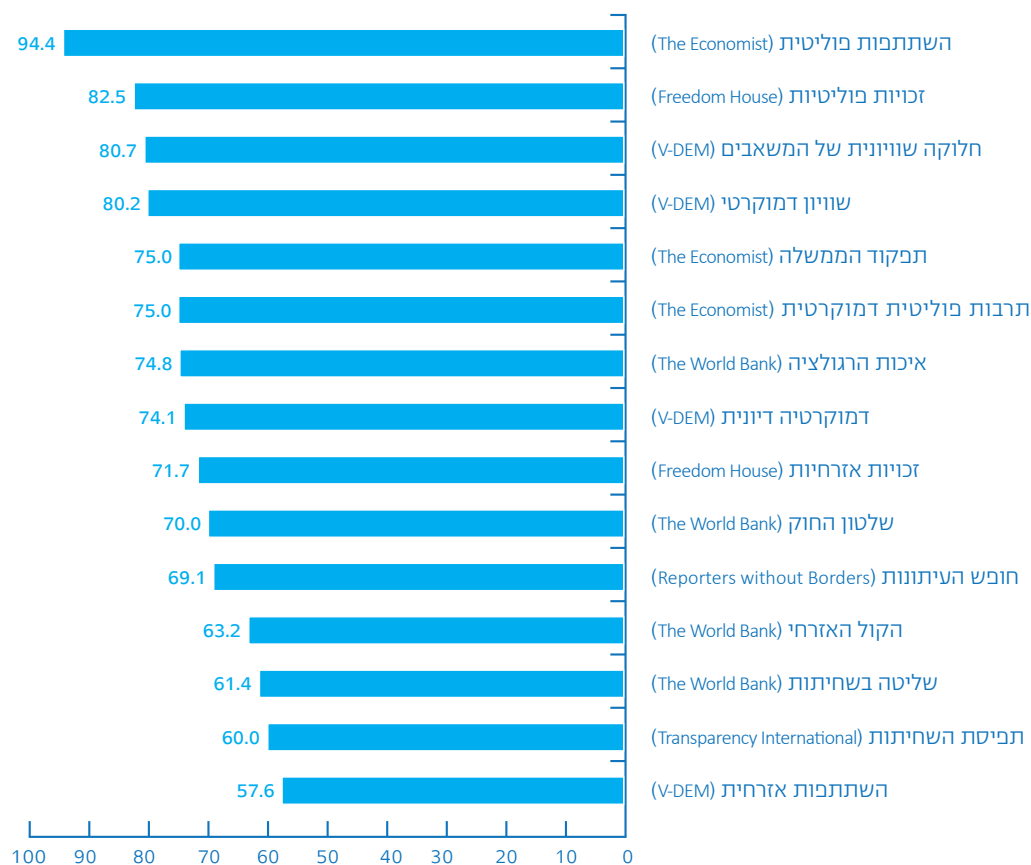
* המספר מימין ללוחסן מציין את מספר המדינות שנכללו במדד.

תרשים 7.1 / האחוזון של ישראל במדדים הבינלאומיים

גם השנה הציון הגבוה ביותר שהדמוקרטיה הישראלית זוכה לו הוא במדד ההשתתפות הפוליטית של The Economist (94.4). במדד זה חלה ב־2020 עלייה בהשוואה לשנים הקודמות, וזהו ערך השיא מאז תחילת המדידות לפני 15 שנה. מנגד, נמשכת הירידה במדד השליטה בשחיתות של The World Bank (מהמקום ה־44 בעולם לפני 5 שנים למקום ה־62 כיום), כך שכעת ישראל נמצאת בשני מדדי השחיתות (מטעם The World Bank ו־Transparency International) ברבעון השלישי מתוך כלל מדינות ה־OECD. ציון נמוך יותר קיבלה ישראל רק במדד ההשתתפות האזרחית, אשר בשנים האחרונות סוגר את הרשימה, ובשנה האחרונה אף חלה בו ירידה (57.6).

תרשים 7.2 / הציון של ישראל במדדים הבינלאומיים

7.1 מדדי הזכויות והחירויות הדמוקרטיות

מדד החופש בעולם (Freedom in the World) מבוסס על הערכות מומחים, והוא מחושב בכל שנה על ידי הארגון Freedom House. מדד זה מורכב משני מדדי משנה המבטאים את הערכת התפקוד של המדינות בשני תחומים: זכויות פוליטיות (Political Rights) וזכויות אזרחיות (Civil Liberties).

זכויות פוליטיות

הגוף המבצע: Freedom House

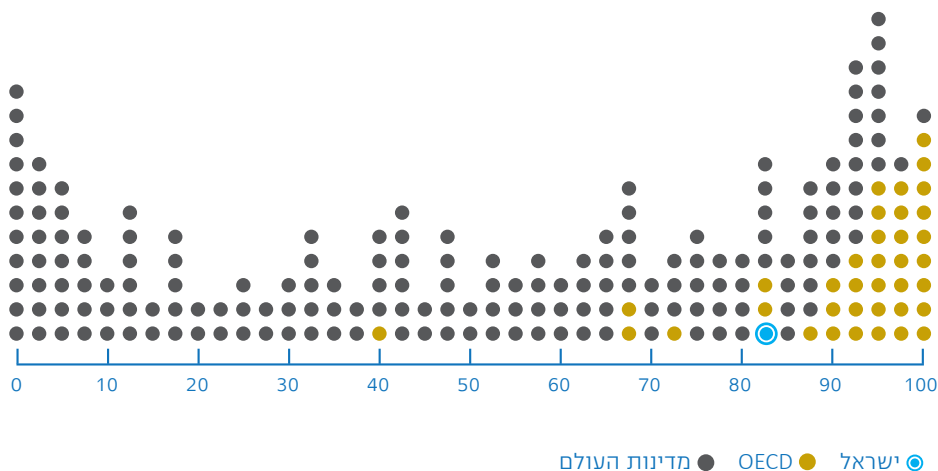
הציון של ישראל: 82.5

מספר המדינות הנכללות במדד: 210

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 65–73; האחוזון של ישראל: 65–69

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 32–33; האחוזון של ישראל: 13–16

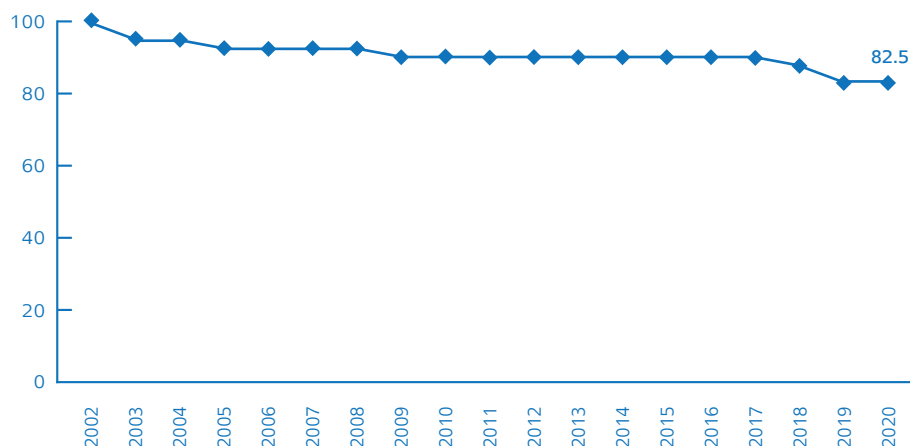
תרשים 7.3 / התפלגות הציונים במדד הזכויות הפוליטיות

מדד הזכויות הפוליטיות בוחן אם מתקיימות במדינה בחירות חופשיות והוגנות, אם ישנה תחרות חופשית בין המפלגות, מהי מידת השליטה בפועל של הנציגים הנבחרים, אם ישנה אופוזיציה חזקה ומשפיעה, מהי רמת השחיתות, ומהי מידת השמירה על זכויות המיעוטים. כן המדד בודק אם שורר במדינה שלטון צבאי ואם יש התערבות זרה בענייניה.

השנה הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות נותר כשהיה אשתקד – 82.5, הציון הנמוך ביותר משנת 2002. הציון הנמוך יחסית נובע משחיקה בהערכת תפקוד הממשלה. ב־2019 התקיימו שני סבבי בחירות שלאחריהן תהליך הקמת הממשלה לא צלח, ובבחירות ב־2020 אומנם הוקמה ממשלה, אך היא התפרקה לאחר חצי שנה, בסוף שנה זו. הציון הנמוך יחסית נובע גם מההגבלות שהוטלו על המחאה (הפעלת אלימות ואיסור על הפגנה במרחק של יותר מ־1 ק"מ מהבית בנימוק של סכנת הידבקות בקורונה) ועל פעולתם על ארגוני חברה אזרחית. הציון השנה מציב את ישראל באחוזונים 65–69, מעט מעל ארצות הברית, אך מתחת כמעט לכל יתר מדינות ה־OECD, ברבעון התחתון (אחוזון 13–16), במקום 32–33.

תרשים 7.4 / הציון של ישראל במדד הזכויות הפוליטיות, 2002–2020

זכויות אזרחיות

הגוף המבצע: Freedom House

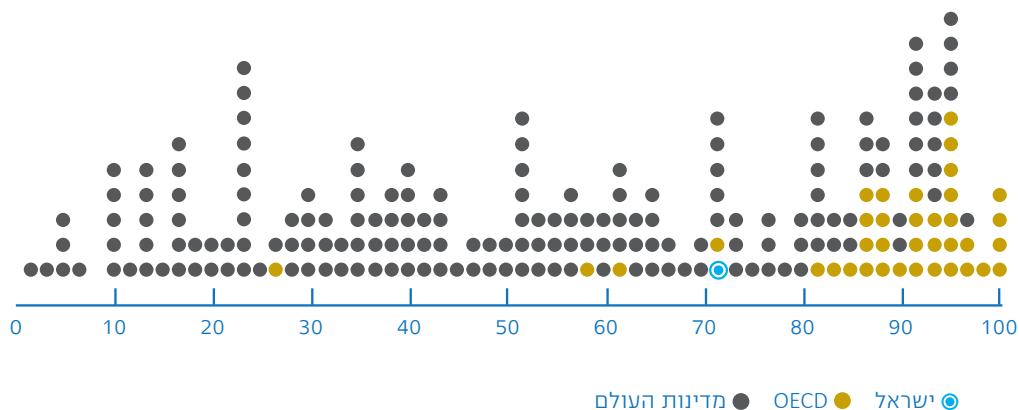
הציון של ישראל: 71.7

מספר המדינות הנכללות במדד: 210

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 78–83; האחוזון של ישראל: 60–63

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 34–35; האחוזון של ישראל: 8–11

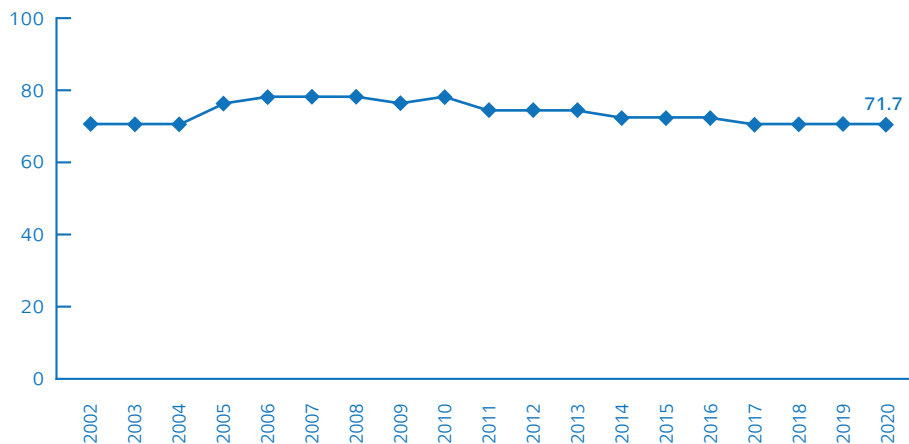
תרשים 7.5 / התפלגות הציונים במדד הזכויות האזרחיות

מדד הזכויות האזרחיות משקף עד כמה המדינה עומדת באמות מידה של חירויות דמוקרטיות דוגמת חופש הביטוי, חופש העיתונות, חופש התנועה, חופש הדת, חופש אקדמי, חופש בנושאי אישות ומשפחה וחופש ההתאגדות. כן נבחנים בחישוב מדד זה מידת העצמאות של מערכת המשפט, מידת הביטחון האישי, השוויון בפני החוק, מידת האלימות הפוליטית, השמירה על זכויות קניין והשוויון המגדרי.

הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות הוא 71.7, ללא שינוי מאז 2017. מתוך כלל מדינות העולם ישראל ממוקמת באחוזונים 60-63, כלומר ברבעון השני. ציונה הנמוך של ישראל בולט בהשוואה לשאר מדינות ה-OECD, והוא מציב אותה בתחתית הרבעון הרביעי, אחוזון 8-11, רק מעל טורקיה, מקסיקו וקולומביה.

תרשים 7.6 / הציון של ישראל במדד הזכויות האזרחיות, 2002-2020

מדד חופש העיתונות

הגוף המבצע: Reporters without Borders

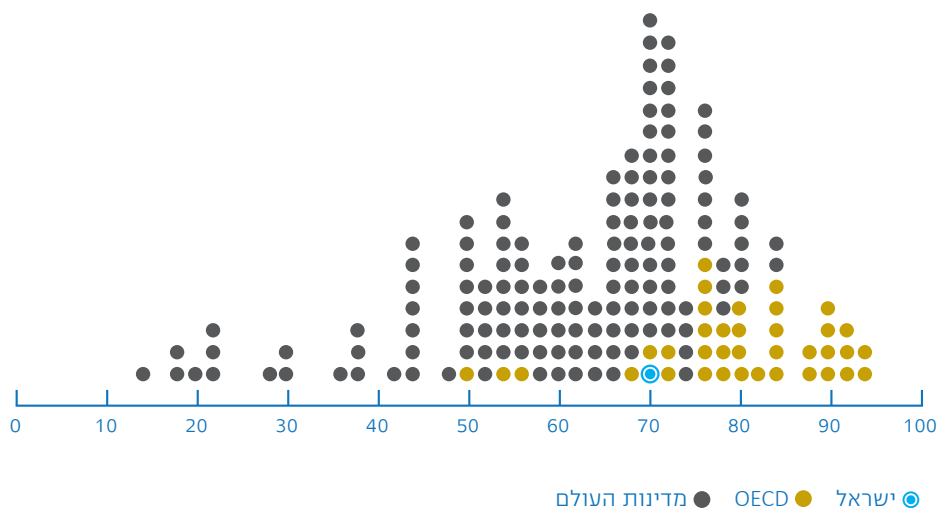
הציון של ישראל: 69.1

מספר המדינות הנכללות במדד: 180

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 86; האחוזון של ישראל: 52

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 34; האחוזון של ישראל: 11

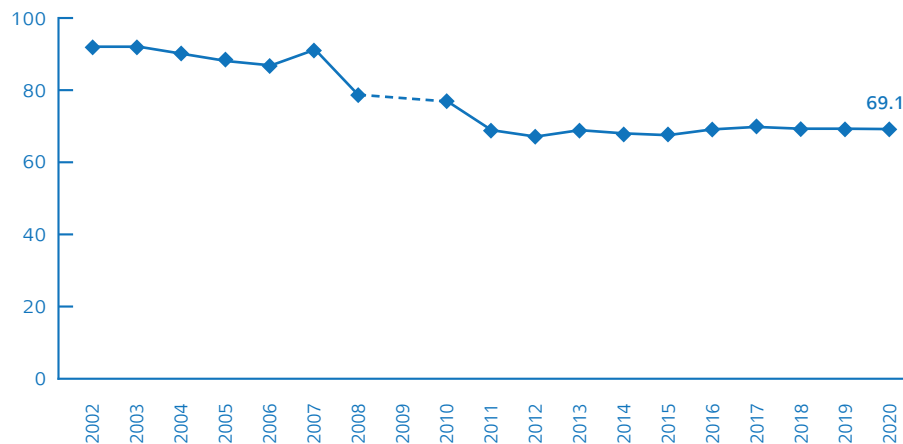
תרשים 7.7 / התפלגות הציונים במדד חופש העיתונות

מדד חופש העיתונות (Press Freedom Index) של ארגון Reporters without Borders בוחן את מידת חופש הפעולה של עיתונאים ב־180 מדינות בעולם. המדד מחושב על בסיס ניתוח משולב של נתונים כמותיים אוניקטיביים, דוגמת מספר העיתונאים שנפגעו במהלך השנה, ושל הערכות מומחי תקשורת לגבי היבטים שונים כמו עצמאות התקשורת, ריבוי הדעות בתקשורת, צנזורה ושקיפות.

הציון של ישראל במדד זה הוא 69.1, כמעט זהה לציון של השנה שעברה. זהו הציון הנמוך ביותר מאז 2015. בהשוואה לכלל המדינות, ישראל נמצאת בתחתית הרבעון השני, במקום 86. בהשוואה לשאר מדינות ה־OECD מקומה של ישראל נמוך, ברבעון הרביעי, באחוזון 11, והיא מקדימה רק את הונגריה, קולומביה, מקסיקו וטורקיה. ציון נמוך זה נובע מהצנזורה הצבאית המופעלת בישראל, מגילויי העוינות מצד הממשלה כלפי עיתונאים, מהקושי של עיתונאים זרים לחדש את אישורי העבודה שלהם לסיקור בגדה וברצועת עזה, ומפגיעות בזכויות של עיתונאים פלסטינים, בכלל זה ירי על מסקרי הפגנות ומעצרים מינהליים.

תרשים 7.8 / הציון של ישראל במדד חופש העיתונות, 2020-2002

7.2 מדדי התהליך הדמוקרטי

מדד הקול האזרחי

הגוף המבצע: The World Bank

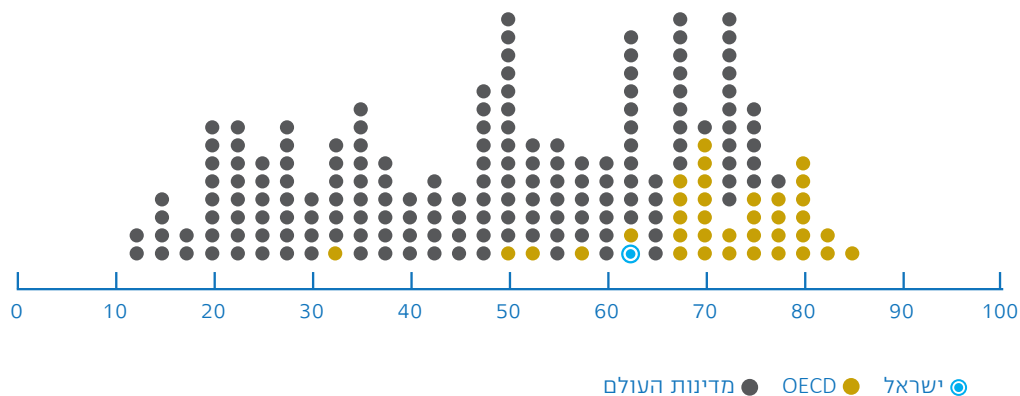
הציון של ישראל: 63.2

מספר המדינות הנכללות במדד: 208

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 66; האחוזון של ישראל: 68

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 33; האחוזון של ישראל: 13

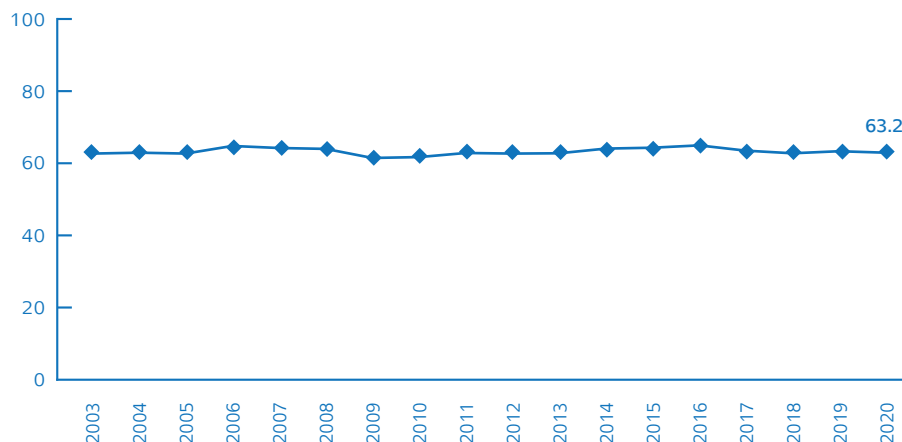
תרשים 7.9 / התפלגות הציונים במדד הקול האזרחי

מדד הקול האזרחי (Voice and Accountability) של הבנק העולמי מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים. הוא בוחן עד כמה אזרחי המדינה יכולים להשפיע על הרכב הממשלה ועל עיצוב מדיניותה. המדד מתייחס גם לרמות חופש הביטוי, חופש ההתאגדות וחופש העיתונות במדינה.

הציון של ישראל השנה במדד זה הוא 63.2, דומה מאוד לציוניה בשלוש השנים הקודמות. עם זאת, ביחס לכלל מדינות העולם ירדה ישראל השנה חמישה מקומות (מ־61 ל־66), והיא נמצאת ברבעון השני, באחוזון 68. ביחס למדינות ה־OECD ישראל נמצאת ברבעון הרביעי, התחתון, באחוזון 13, והיא מקדימה רק את פולין, הונגריה, קולומביה, מקסיקו וטורקיה.

תרשים 7.10 / הציון של ישראל במדד הקול האזרחי, 2003-2020

מדד ההשתתפות הפוליטית

הגוף המבצע: The Economist

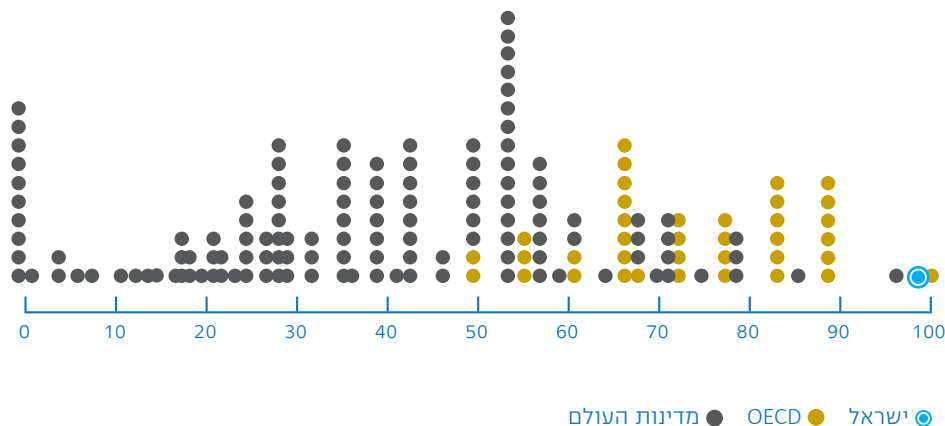
הציון של ישראל: 94.4

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 2; האחוזון של ישראל: 99

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 2; האחוזון של ישראל: 95

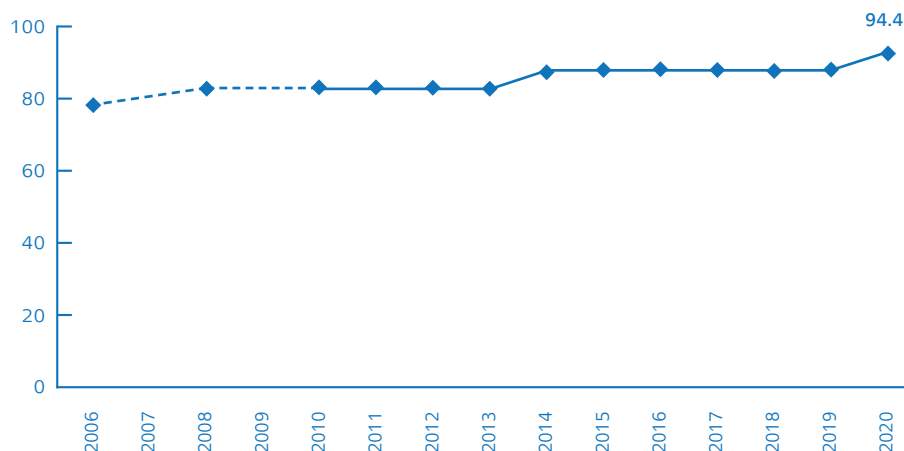
תרשים 7.11 / התפלגות הציונים במדד ההשתתפות הפוליטית

מדד ההשתתפות הפוליטית (Political Participation) של מחלקת המחקר של השבועון The Economist מבוסס על שילוב של הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים הבוחנים את הפרמטרים האלה: שיעורי הצבעה בבחירות, זכות הצבעה והתארגנות למיעוטים, שיעור הנשים בפרלמנט, שיעור החברות במפלגות, העניין של האזרחים בנעשה במדינה בכלל ובמערכת הפוליטית בפרט, רמת המעורבות הפוליטית שלהם, נכונותם להשתתף בהפגנות חוקיות והעידוד מצד רשויות המדינה להשתתפות פוליטית.

הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית גבוה מאוד ואף עלה בשנה האחרונה (94.4), נתון שמציב אותה במקום השני מתוך מדינות העולם. כלומר, ברמת ההשתתפות הפוליטית של אזרחיה ישראל עולה על כל הדמוקרטיות המבוססות, לבד מנורווגיה שבמקום הראשון (אחוזון 99). ציון זה מציב את ישראל בראש הרשימה גם בקרב מדינות ה־OECD (אחוזון 95). העלייה בציון השנה נובעת מאחוזי ההצבעה הגבוהים בבחירות לכנסת, נתון הבולט במיוחד לאור שלוש מערכות הבחירות שנערכו בשנים 2019–2020.

תרשים 7.12 / הציון של ישראל במדד ההשתתפות הפוליטית, 2006-2020

מדד השוויון הדמוקרטי

הגוף המבצע: V-Dem

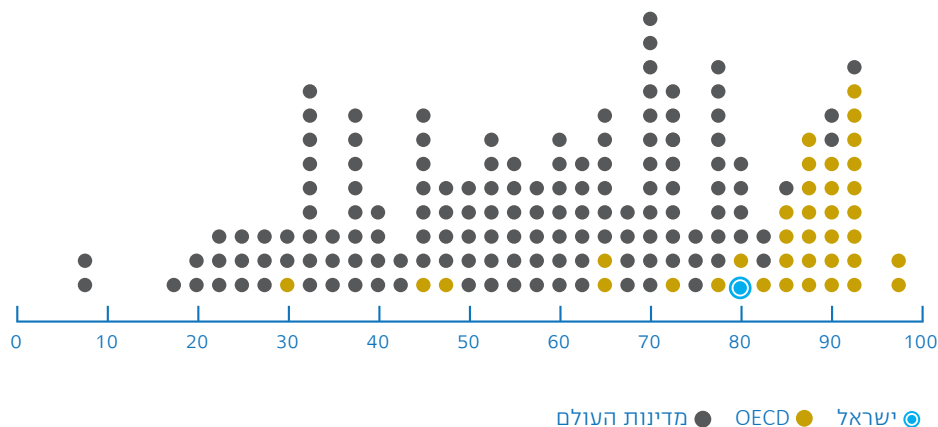
הציון של ישראל: 80.2

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 37; האחוזון של ישראל: 79

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 30; האחוזון של ישראל: 21

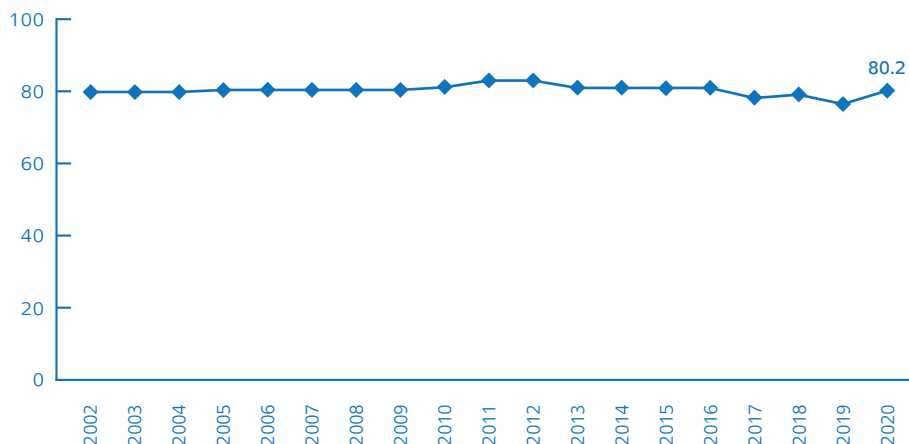
תרשים 7.13 / התפלגות הציונים במדד השוויון הדמוקרטי

מדד השוויון הדמוקרטי (Egalitarian Component Index) נסמך על סקר מומחים מרחבי העולם, והוא אחד ממדדי הדמוקרטיה שהתגבשו במסגרת הפרויקט Varieties of Democracy (V-Dem). בבסיסו עומדת התפיסה שחלוקה שוויונית של המשאבים בין הקבוצות בחברה תורמת להגברת השוויוניות הפוליטית. לפיכך המדד בוחן עד כמה לכל קבוצה בחברה יש אפשרות שווה להשתתף בנעשה בזירה הפוליטית, להתמודד בבחירות, להביע דעה או להשפיע על קבלת ההחלטות במדינה.

הציון של ישראל השנה במדד השוויון הדמוקרטי הוא 80.2, עלייה קלה בהשוואה לשנה שעברה. בהתאם, חל שיפור גם במיקומה במדרג מדינות העולם: עלייה של 6 מקומות (מאחזון 76 לאחזון 79). בקרב מדינות ה־OECD ישראל עדיין ממוקמת ברבעון התחתון (אחזון 21).

תרשים 7.14 / הציון של ישראל במדד השוויון הדמוקרטי, 2002-2020

מדד ההשתתפות האזרחית

הגוף המבצע: V-Dem

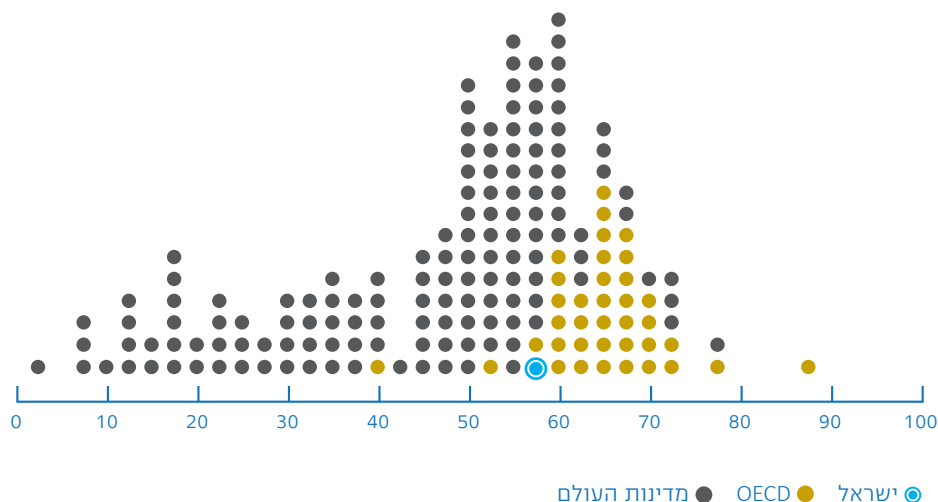
הציון של ישראל: 57.6

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 66; האחזון של ישראל: 63

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 36; האחזון של ישראל: 5

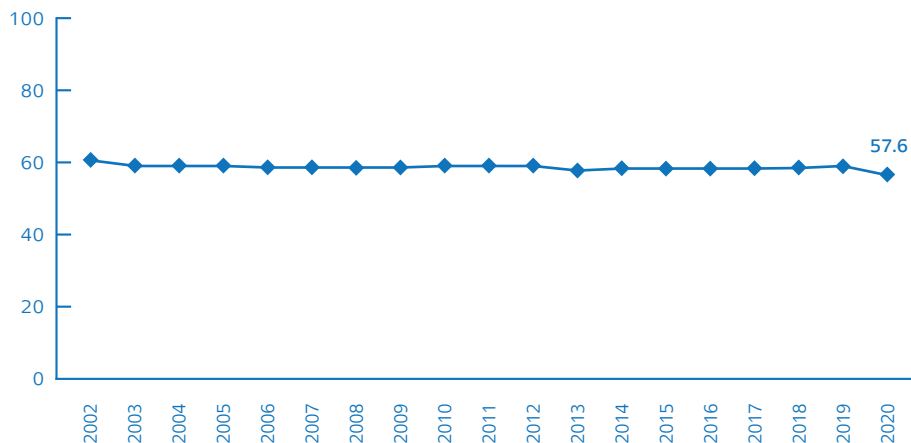
תרשים 7.15 / התפלגות הציונים במדד ההשתתפות האזרחית

מדד ההשתתפות האזרחית (Participatory Component Index) של פרויקט V-Dem מבוסס על ההנחה שבדמוקרטיה מהותית מעורבותם של האזרחים בפוליטיקה אינה יכולה להסתכם רק בהצבעה בבחירות אחת לכמה שנים, אלא חייבת לכלול גם השתתפות פעילה ומתמשכת במגוון מסגרות פוליטיות וחברתיות. מדד זה בודק אפוא את המעורבות של האזרחים בארגוני החברה האזרחית ובגופים נבחרים ברמה המקומית או האזורית.

הציון של ישראל השנה במדד ההשתתפות האזרחית הוא 57.6, ירידה של 3% בהשוואה לשנה שעברה. הירידה בציון, אף שהיא קלה, מתבטאת בירידה במיקומה של ישראל בעולם לאחוזון 63 – ירידה של 6 מקומות בשלוש השנים האחרונות, ובירידה למקום ה־36 מקרב מדינות ה־OECD, והיא מקדימה בתוכן רק את מקסיקו וטורקיה.

תרשים 7.16 / הציון של ישראל במדד ההשתתפות האזרחית, 2002-2020

מדד הדמוקרטיה הדיונית

הגוף המבצע: V-Dem

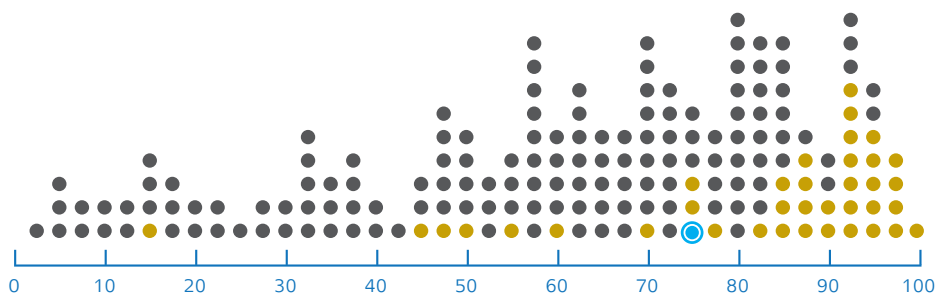
הציון של ישראל: 74.1

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 69; האחוזון של ישראל: 61

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 31; האחוזון של ישראל: 18

תרשים 7.17 / התפלגות הציונים במדד הדמוקרטיה הדיונית

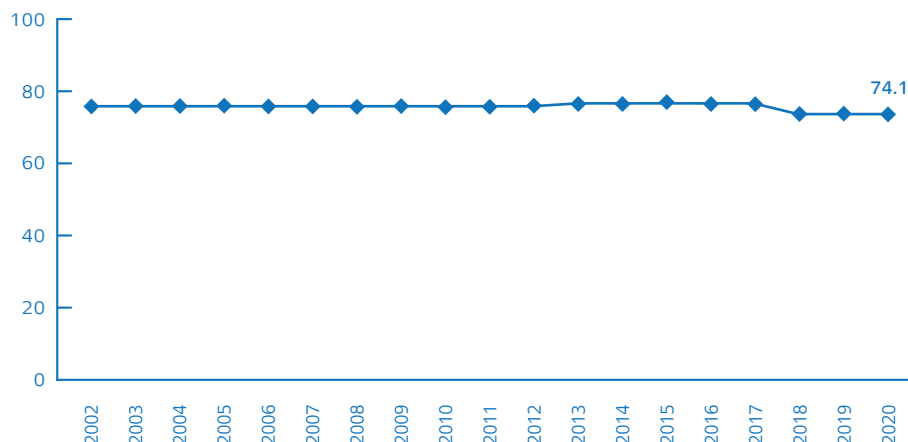

מדינות העולם ● OECD ● ישראל ●

מדד הדמוקרטיה הדיונית (Deliberative Component Index) של פרויקט V-Dem מתמקד בתהליך קבלת ההחלטות הפוליטיות. תהליך דיוני (דליברטיבי) משמעו שההחלטות הפוליטיות מתקבלות בתהליך ציבורי אשר שם במרכז את הטוב המשותף, בניגוד להחלטות שמתקבלות בהסתמך על אינטרסים מגזריים או פוליטיים צרים או בכפייה מלמעלה. הדיוניות הדמוקרטית נמדדת לפי המידה שבה האליטות הפוליטיות מספקות לציבור נימוקים לעמדותיהן בנושאים המרכזיים העומדים על הפרק, מכירות בעמדות המנוגדות לעמדותיהן ופתוחות לדיאלוג מתוך מתן יחס מכבד למי שחולקים על דעתן.

הציון של ישראל השנה במדד הדמוקרטיה הדיונית, 74.1, זהה לציונים שקיבלה בשנתיים האחרונות. גם במדד זה ישראל שמרה על מיקומה בעולם ברבעון השני (אחוזון 6), וכן נותר בעינו מיקומה הנמוך, ברבעון התחתון, מתוך מדינות ה־OECD (אחוזון 18).

תרשים 7.18 / הציון של ישראל במדד הדמוקרטיה הדיונית, 2002-2020

מדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית

הגוף המבצע: The Economist

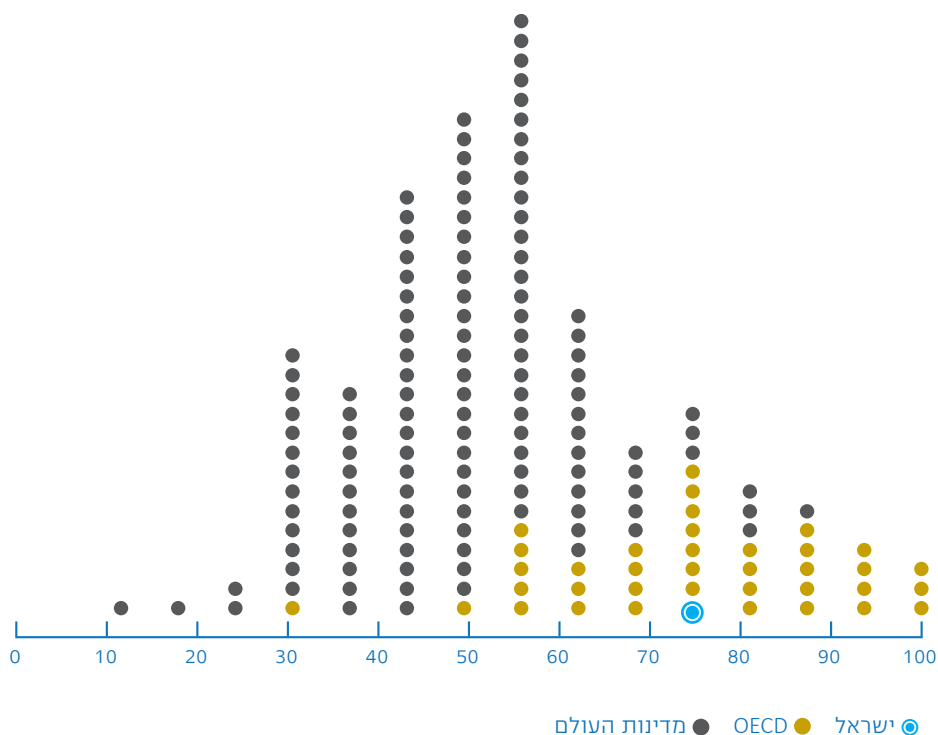
הציון של ישראל: 75

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 21-31; האחוזון של ישראל: 81-87

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 17-24; האחוזון של ישראל: 37-55

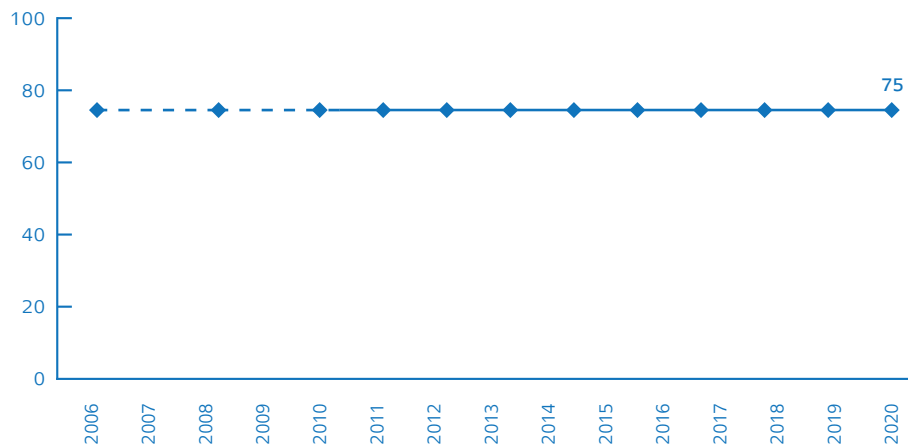
תרשים 7.19 / התפלגות הציונים במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית

מדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית (Democratic Political Culture) של מחלקת המחקר של השבועון The Economist מבוסס על הערכות מומחים וסקרי דעת קהל. המדד מביא בחשבון את ההיבטים האלה: מידת התמיכה של האזרחים במשטר הדמוקרטי וההתנגדות ל"מנהיג חזק", ההתנגדות למשטר צבאי או להנהגה טכנוקרטית, שכיחות התפיסה שדמוקרטיה מועילה לסדר הציבורי ולשגשוג הכלכלי של המדינה וקיומה של הפרדת הדת מהמדינה.

גם השנה הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית הוא 75 – זהה לציונים שקיבלה מאז תחילת המדידות בשנת 2006. למרות יציבות הציון, השנה ישראל ירדה במעט בהשוואה לשנה שעברה הן במיקומה העולמי (ממקום 17-28 למקום 21-31) הן במיקומה בקרב מדינות ה-OECD (ממקום 15-22 למקום 17-24), ולפיכך היא ממוקמת באמצע הרשימה בין המדינות האלה: איטליה, יוון, בריטניה וקוסטה ריקה.

תרשים 7.20 / הציון של ישראל במדד התרבות הפוליטית הדמוקרטית, 2020-2006

7.3 מדדי המשילות

מדד תפקוד הממשלה

הגוף המבצע: The Economist

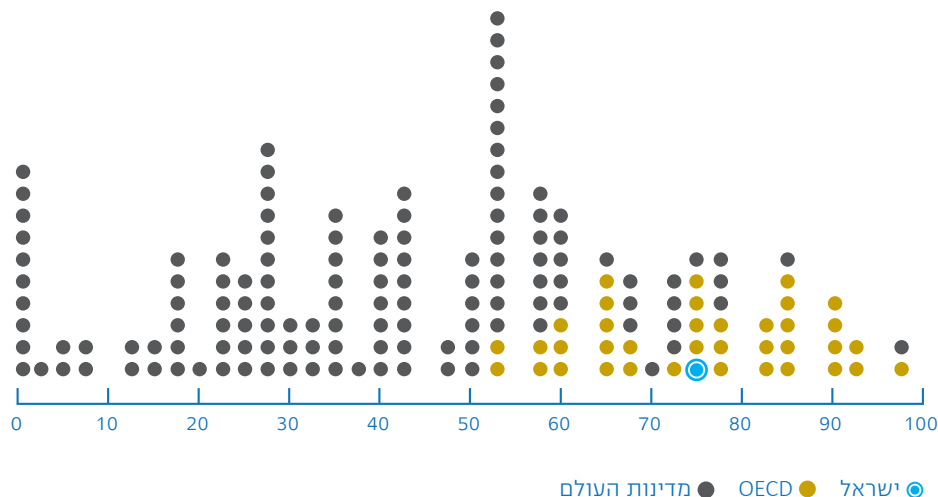
הציון של ישראל: 75

מספר המדינות הנכללות במדד: 167

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 24–29; האחוזון של ישראל: 83–86

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 19–23; האחוזון של ישראל: 39–50

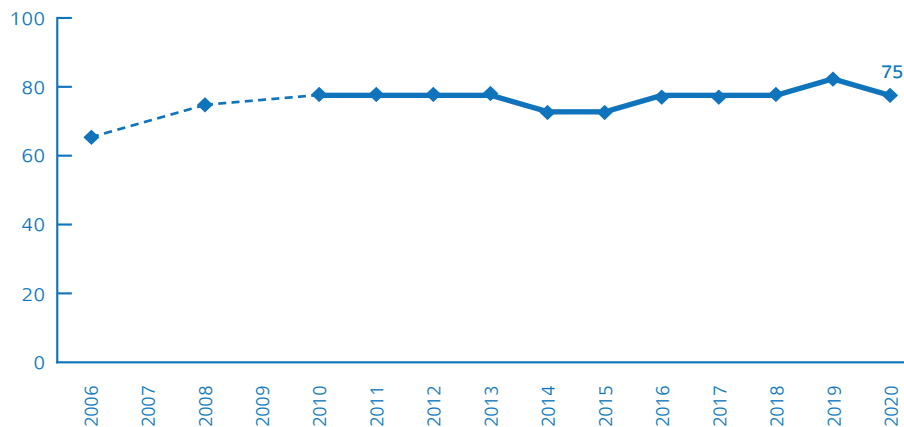
תרשים 7.21 / התפלגות הציונים במדד תפקוד הממשלה

מדד תפקוד הממשלה (Functioning of Government) של מחלקת המחקר של השבועון The Economist מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים רשמיים המשקפים את רמת התפקוד הדמוקרטי ואת היעילות של מוסדות הממשלה בתחומים רבים. למשל: יכולתה של הממשלה לגבש מדיניות וחסינותה מפני לחצים של גורמים אינטרסנטיים; המידה שבה קיימת במדינה מערכת איזונים ובלמים בין רשויות השלטון; היכולת של הפרלמנט לפקח על הממשלה; מידת המעורבות של הצבא או של גורמים חוץ-פוליטיים אחרים בפוליטיקה; מידת השקיפות והאחריות של הממשל; מידת השחיתות השלטונית ורמת האמון של הציבור במוסדות הממשל.

הציון של ישראל השנה במדד תפקוד הממשלה הוא 75, ירידה של שלוש נקודות וחצי בהשוואה לשנה שעברה וחזרה לציון הממוצע של העשור האחרון. הציון של השנה מציב את ישראל בתחתית הרבעון העליון, במקום 24-29 מתוך מדינות העולם. מקרב מדינות ה-OECD ישראל נמצאת ברבעון השלישי, לצד בריטניה, אוסטרליה, צרפת ופורטוגל.

תרשים 7.22 / הציון של ישראל במדד תפקוד הממשלה, 2006-2020

מדד שלטון החוק

הגוף המבצע: The World Bank

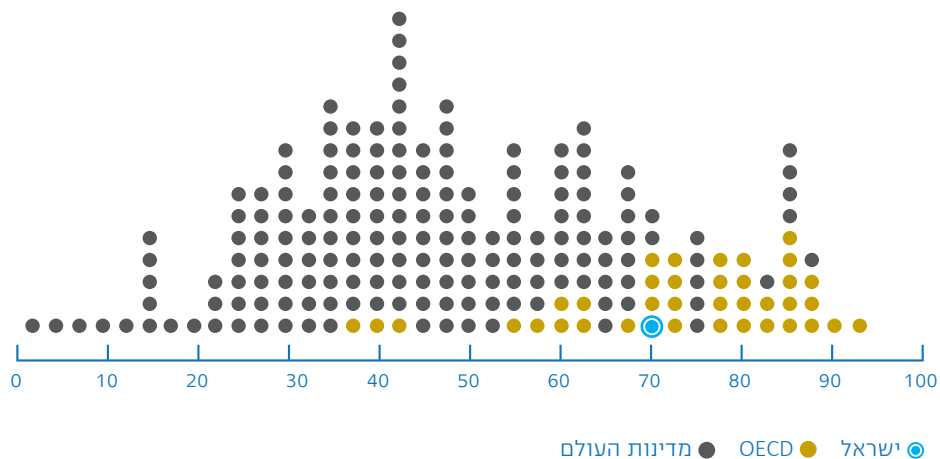
הציון של ישראל: 70.0

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 37-38; האחוזון של ישראל: 82

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 26; האחוזון של ישראל: 32

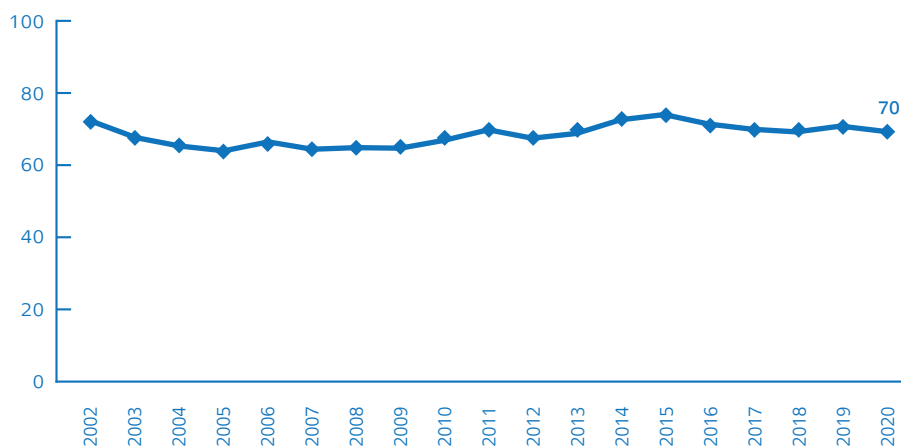
תרשים 7.23 / התפלגות הציונים במדד שלטון החוק

מדד שלטון החוק (Rule of Law) של הבנק העולמי (The World Bank) מבוסס על הערכות מומחים, סקרי דעת קהל ונתונים סטטיסטיים. המדד בוחן את רמת האמון של האזרחים וגורמי הממשל בחוקי המדינה ואת רמת הציות להם. נוסף על כך הוא בודק את המידה שבה מתקיימים במדינה אכיפה של חוזים והסכמים, שמירה על זכויות הקניין, תפקוד תקין של המשטרה ושל מערכת המשפט ומניעה של פשיעה ואלימות.

השנה קיבלה ישראל במדד זה את הציון 70, מעט מתחת לממוצע בעשור האחרון. שינוי קל זה בציון של ישראל, ירידה של נקודה אחת בהשוואה לשנה שעברה, אינו משפיע על מיקומה העולמי, 37-38, ברבעון העליון בקרב כלל המדינות. בקרב מדינות ה-OECD ישראל נמצאת במקום 26 – ברבעון 3, אחוזן 32.

תרשים 7.24 / הציון של ישראל במדד שלטון החוק, 2002-2020

7.4 מדדי השחיתות

מדד השליטה בשחיתות

הגוף המבצע: The World Bank

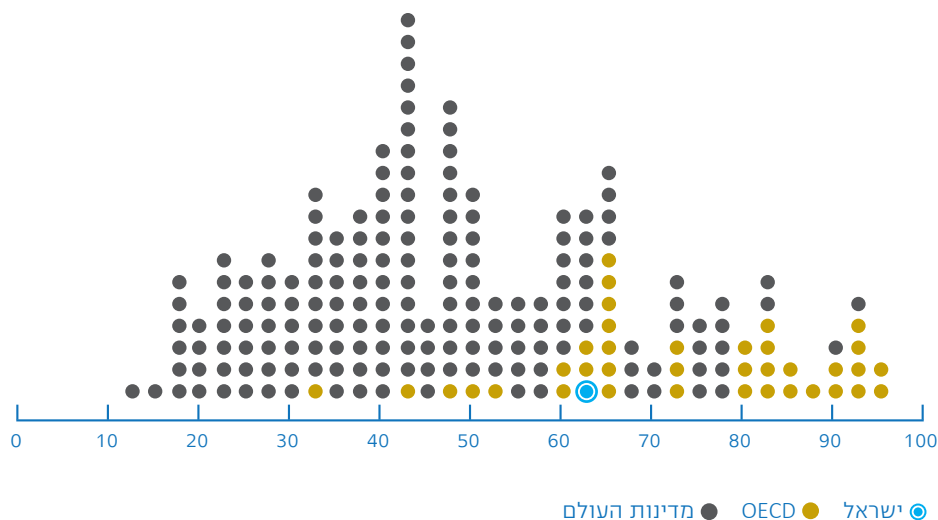
הציון של ישראל: 61.4

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 62; האחוזון של ישראל: 70

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 31; האחוזון של ישראל: 18

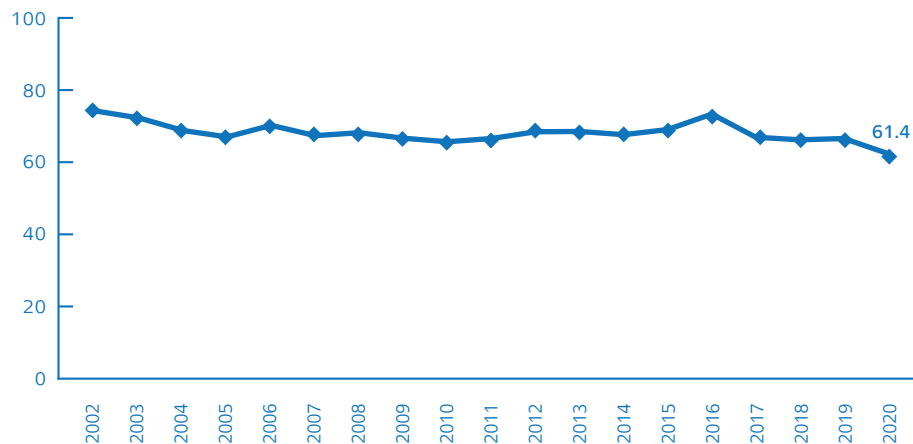
תרשים 7.25 / התפלגות הציונים במדד השליטה בשחיתות

הבנק העולמי (The World Bank) מפרסם בכל שנה את **מדד השליטה בשחיתות** (Control of Corruption). המדד משקף את דעת הציבור בעניין הכוח הפוליטי המופעל לשם השגת רווחים פרטיים, והוא בוחן קשת רחבה של מעשי שחיתות – החל בשחיתות ברמה המקומית והאזורית וכלה בהשפעה שיש לאליטות ולאינטרסים של גורמים פרטיים על התנהלות המדינה והעומדים בראשה. הנתונים מגיעים ממגוון מקורות – מכוני מחקר, ארגונים לא־ממשלתיים, ארגונים בינלאומיים וחברות פרטיות – ונכללות בהם העמדות של מומחים בתחומים השונים וגם תשובות לשאלון לציבור הרחב. במדד זה ככל שהציון גבוה יותר, כך רמת השחיתות במדינה נמוכה יותר.

הציון של ישראל השנה במדד השליטה בשחיתות הוא 61.4. מדובר בירידה של 4.7 נקודות, הירידה החדה ביותר מתוך כל 15 המדדים שבחנו השנה, וירידה של 20 מקומות בקרב מדינות העולם בארבע השנים האחרונות (מ־42 ל־62). גם מתוך מדינות ה־OECD הידרדרה ישראל במדד השליטה בשחיתות, מהמקום ה־22 לפני ארבע שנים למקום ה־31 כיום, והיא מקדימה בדירוג רק את איטליה, סלובקיה, הונגריה, יוון, קולומביה, טורקיה ומקסיקו.

תרשים 7.26 / הציון של ישראל במדד השליטה בשחיתות, 2002-2020

מדד תפיסת השחיתות

הגוף המבצע: Transparency International

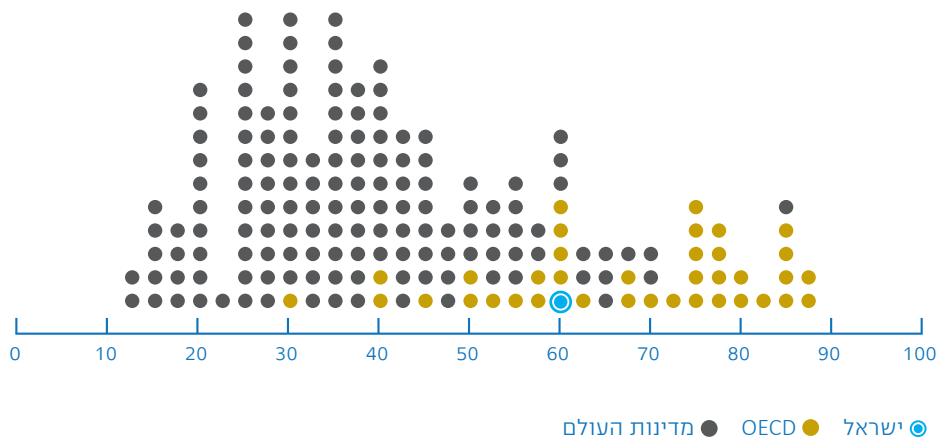
הציון של ישראל: 60

מספר המדינות הנכללות במדד: 180

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 35-39; האחוזון של ישראל: 78-81

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 25-27; האחוזון של ישראל: 29-34

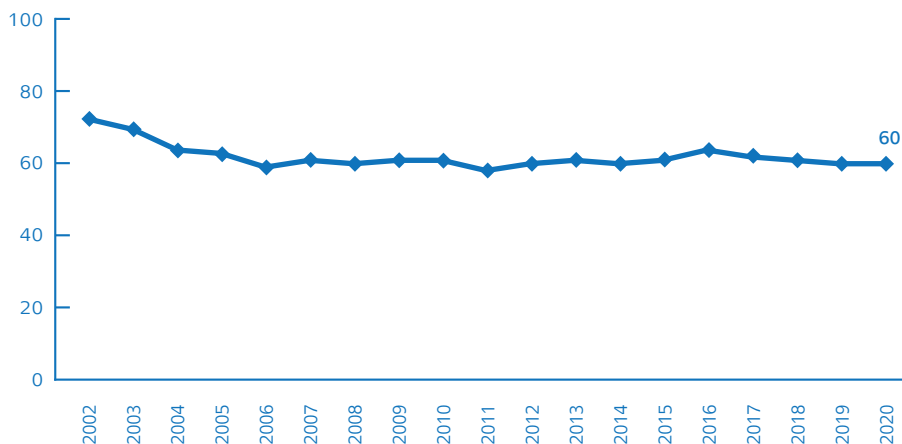
תרשים 7.27 / התפלגות הציונים במדד תפיסת השחיתות

מדד תפיסת השחיתות (Corruption Perception Index) של ארגון השקיפות הבינלאומי (Transparency International) מסתמך על ניתוח מדדים שמפרסמים 12 מכוני מחקר עצמאיים מרחבי העולם. המדד מתמקד בהערכות מומחים בעניין מידת השחיתות במגזר הציבורי במדינות השונות, בדגש על ניצול לרעה של כוח לשם השגת רווחים אישיים, שוחד, המידה שבה יש במדינה מנגנונים לחשיפת שחיתות והעמדה לדין של חשודים בשחיתות, הגנה על חושפי שחיתויות, נפוטיזם בשירות המדינה ועוד.

כמו בשנה שעברה, הציון של ישראל השנה במדד תפיסת השחיתות הוא 60. ישראל גם שמרה על מיקומה העולמי ברבעון העליון (אחוזון 78-81). בהשוואה למדינות ה-OECD ישראל ירדה במקום אחד (אחוזון 29-34), והיא ניצבת בו לצד ליטא וסלובניה.

תרשים 7.28 / הציון של ישראל במדד תפיסת השחיתות, 2002-2020

7.5 איכות הרגולציה

מדד איכות הרגולציה

הגוף המבצע: The World Bank

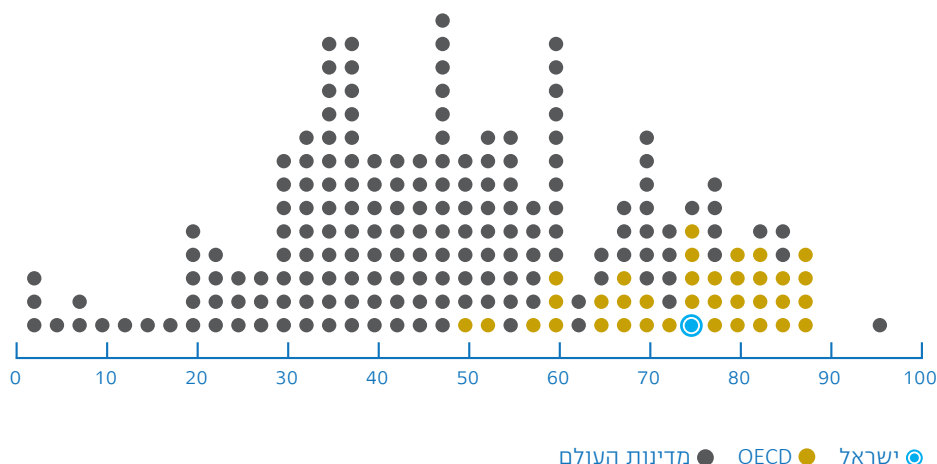
הציון של ישראל: 74.8

מספר המדינות הנכללות במדד: 209

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 27–29; האחוזון של ישראל: 86–87

מדינות ה־OECD – המיקום של ישראל: 20–22; האחוזון של ישראל: 42–47

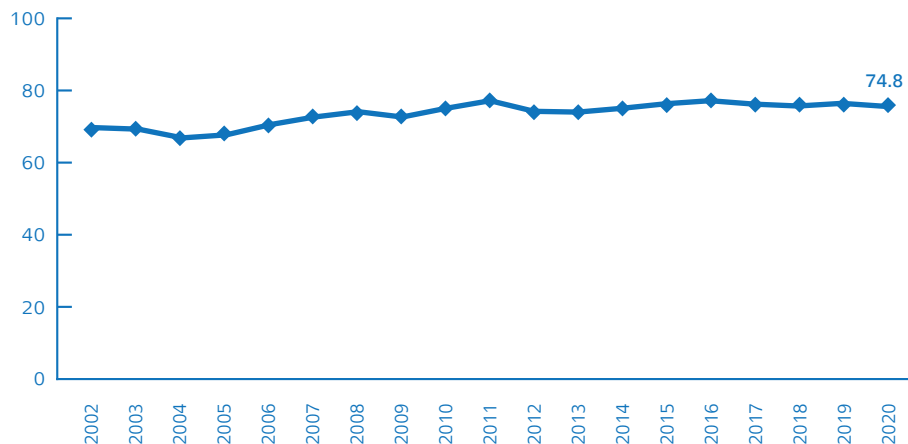
תרשים 7.29 / התפלגות הציונים במדד איכות הרגולציה

מדד איכות הרגולציה (Regulatory Quality) הוא אחד מששת המדדים של הבנק העולמי, והוא המתייחס לאיכות הרגולציה במדינה, כלומר – עד כמה הממשלה מנסחת תקנות וכללים ומיישמת מדיניות שמאפשרת קידום ופיתוח של המגזר הפרטי במדינה. המדד בוחן היבטים שונים של רגולציה כמו בקרה על מחירים, מיסוי מפלה, עומק הגבייה, הקושי או הקלות שבהקמת עסק ועוצמת התחרותיות של השוק המקומי.

השנה הציון של ישראל במדד איכות הרגולציה הוא 74.8, ירידה קלה בהשוואה לשנה שעברה וחזרה לערך הממוצע בעשור האחרון. ככלל, המקום של ישראל בעולם במדד זה מוסיף להיות גבוה, השני בגובהו ב־15 המדדים שאנו בוחנים. בקרב כלל המדינות ישראל שומרת על מיקומה ברבעון העליון (אחוזון 86–87). עם זאת, ברשימת מדינות ה־OECD ישראל ממוקמת, כמו בשנה שעברה, ברבעון השלישי, במקום 20–22, לצד ארצות הברית וצ'כיה.

תרשים 7.30 / הציון של ישראל במדד איכות הרגולציה, 2002-2020

7.6 שוויוניות בחלוקת משאבים

מדד השוויוניות בחלוקת משאבים

הגוף המבצע: V-Dem

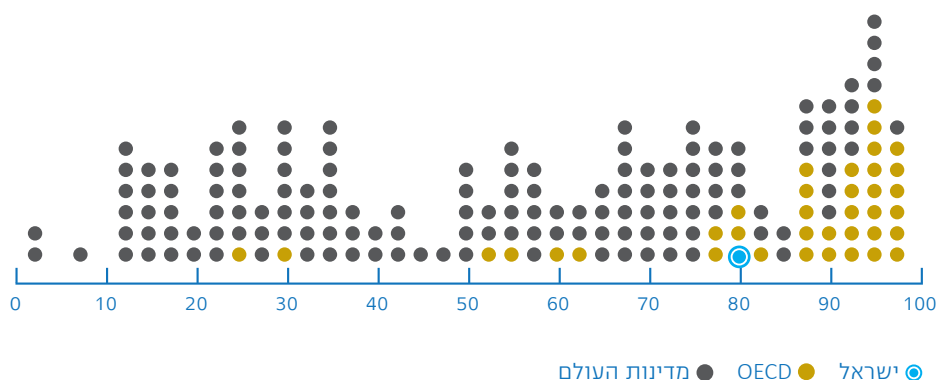
הציון של ישראל: 80.7

מספר המדינות הנכללות במדד: 179

כלל המדינות – המיקום של ישראל: 50; האחוזון של ישראל: 72

מדינות ה-OECD – המיקום של ישראל: 28; האחוזון של ישראל: 26

תרשים 7.31 / התפלגות הציונים במדד השוויוניות בחלוקת משאבים

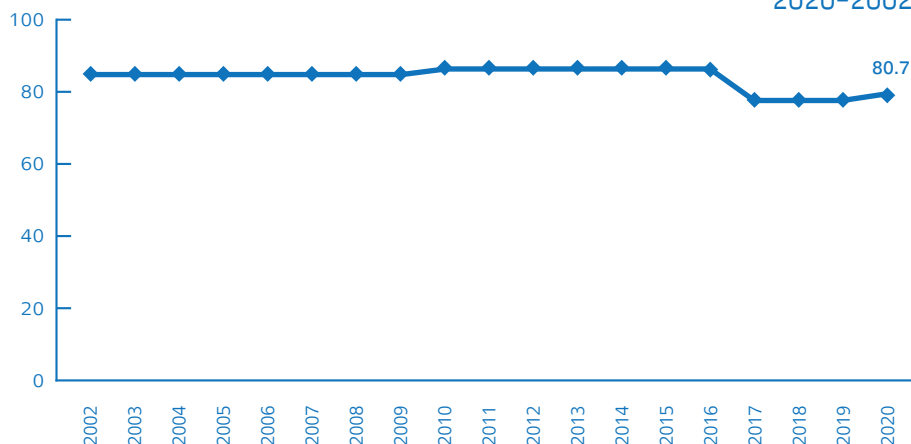

מדד השוויוניות בחלוקת משאבים (Equal Distribution of Resources Index) הוא עוד אחד ממדדי הדמוקרטיה של פרויקט V-Dem. המדד בוחן את המידה שבה לרשות האזרחים במדינה עומדים המשאבים הבסיסיים הנחוצים כדי שיוכלו לממש את זכויותיהם וחירויותיהם הדמוקרטיות. מדד זה כולל, בין היתר, את שיעורי העוני והפערים הכלכליים במדינה ואת השוויון בנגישות של קבוצות באוכלוסייה למזון, לחינוך ולשירותי בריאות. הוא גם מביא בחשבון את החלוקה של כוח פוליטי-חברתי בין קבוצות שונות ואת החפיפה של פערי כוחות אלו עם פערים כלכליים.

השנה הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת המשאבים הוא 80.7, עלייה קלה בהשוואה לשלוש השנים הקודמות. מכלל מדינות העולם, ישראל עלתה השנה 4 שלבים למקום ה-50 (אחוזון 72), וכן חל שיפור במיקומה בקרב מדינות ה-OECD (ממקום 30 למקום 28) – בין אוסטרליה ללטביה ופולין. למרות העלייה בציון השנה ישראל עדיין רחוקה מהציון הממוצע שלה בעשור הקודם (83.3).

תרשים 7.32 / הציון של ישראל במדד השוויוניות בחלוקת משאבים,

2020-2002

7.7 המדדים הבינלאומיים במבט-על

במבט-על אנחנו רואים גם השנה מגמות מעורבות בהערכה של איכות הדמוקרטיה הישראלית בתחומים השונים בהשוואה לשנה שעברה. למרות התחושה השוררת לא אחת שבשנת 2020 הדמוקרטיה הישראלית נפגעה ונחלשה, אם בגלל מגפת הקורונה שבה הוגבלו זכויות וחירויות אזרחיות שונות, ואם בגלל חוסר היציבות הפוליטית, התמונה הכוללת מעלה שחיקה מתונה בדמוקרטיה הישראלית: חל שיפור ב־3 מתוך 15 המדדים, הרעה ב־6, וניכרת יציבות או קיפאון ב־6 נוספים.

לוח 7.2 / מיקומה של ישראל במדדי 2020 לעומת מדדי 2019

המדד	הציון ב־2020	המיקום ב־2020	האחוזון ב־2020	המיקום ב־2019	האחוזון ב־2019	השינוי	
זכויות וחירויות דמוקרטיות	82.5	65-73 (מתוך 210)	65-69	65-72	66-69	=	
	71.7	78-83 (מתוך 210)	60-63	78-84	60-63	=	
	69.1	86 (מתוך 180)	52	88	51	▼	
התהליך הדמוקרטי	63.2	66 (מתוך 208)	68	61	70	▼	
	94.4	2 (מתוך 167)	99	2-6	96-99	▲	
	80.2	37 (מתוך 179)	79	43	76	▲	
	57.6	66 (מתוך 179)	63	65	64	▼	
	74.1	69 (מתוך 179)	61	69	61	=	
	75.0	21-31 (מתוך 167)	81-87	17-28	83-90	▼	
	75.0	24-29 (מתוך 167)	83-86	19-27	84-89	▼	
	משילות	70.0	37-38 (מתוך 209)	82	38	82	=

השניוי	האחוזון ב־2019	המיקום ב־2019	האחוזון ב־2020	המיקום ב־2020	הציון ב־2020	המדד	
✓	78	45	70	62 (מתוך 209)	61.4	שליטה בשחיתות (The World Bank)	שחיתות
=	79-81	35-38	78-81	35-39 (מתוך 180)	60	תפיסת השחיתות (Transparency International)	
=	87	28	86-87	27-29 (מתוך 209)	74.8	איכות הרגולציה (The World Bank)	רגולציה
⬆	70	54	72	50 (מתוך 179)	80.7	חלוקה שוויונית של המשאבים (V-Dem)	כלכלי שוויון

- ⬆ שיפור במקומה של ישראל לעומת הדירוג הקודם
- = אין שינוי במקומה של ישראל לעומת הדירוג הקודם
- ✓ הרעה במקומה של ישראל לעומת הציון הקודם

גם כאשר משווים את ציוניה של ישראל השנה לציון הממוצע שלה בכל אחד מ־15 המדדים בעשר השנים הקודמות (לוח 7.3), מצטיירת תמונה הנוטה קצת יותר לצד השלילה: רק בשני מדדים הציון של ישראל השנה גבוה מהממוצע של העשור האחרון – השתתפות פוליטית ותפקוד הממשלה, הראשון עם עלייה דרמטית (+8.9%), והשני עם עלייה קלה בלבד (+0.5%). במדד נוסף הציון השנה זהה לממוצע של העשור האחרון – תרבות פוליטית דמוקרטית. ב־12 מדדים אחרים הציון שקיבלה ישראל השנה נמוך מהציון הממוצע בהם בעשור האחרון. המדדים שהירידה בהם היא חדה במיוחד הם מדד השליטה בשחיתות (-9.2%) ומדד הזכויות הפוליטיות (-7.3%).

לוח 7.3 / הציון של ישראל במדדי 2020 לעומת הציון הממוצע בעשור הקודם

השינוי ב-1 %	הציון הממוצע בשנים 2019-2010	הציון ב-2020	המדד	
7.3	89.0	82.5	זכויות פוליטיות (Freedom House)	זכויות וחירויות דמוקרטיות
2.8	73.8	71.7	זכויות אזרחיות (Freedom House)	
0.4	69.4	69.1	חופש העיתונות (Reporters without Borders)	
0.5	63.5	63.2	הקול האזרחי (The World Bank)	התהליך הדמוקרטי
8.9	86.7	94.4	השתתפות פוליטית (The Economist)	
0.1	80.3	80.2	שוויון דמוקרטי (V-Dem)	
2.5	59.1	57.6	השתתפות אזרחית (V-Dem)	
2.9	76.3	74.1	דמוקרטיה דיונית (V-Dem)	
=	75.0	75.0	תרבות פוליטית דמוקרטית (The Economist)	
0.5	74.6	75.0	תפקוד הממשלה (The Economist)	משילות
0.7	70.5	70.0	שלטון החוק (The World Bank)	
9.2	67.6	61.4	שליטה בשחיתות (The World Bank)	שחיתות
1.3	60.8	60.0	תפיסת השחיתות (Transparency International)	
0.3	75.0	74.8	רגולציה (The World Bank)	רגולציה
3.1	83.3	80.7	חלוקה שוויונית של המשאבים (V-Dem)	שוויון כלכלי

- שיפור בציון של ישראל לעומת הציון בעשור הקודם
- = אין שינוי בציון של ישראל לעומת הציון בעשור הקודם
- ▼ הרעה בציון של ישראל לעומת הציון בעשור הקודם

נספחים

נספח 1

התפלגות התשובות בסקר (% כלל המדגם, מדגם יהודים, מדגם ערבים)

1. מה לדעתך המצב של ישראל היום באופן כללי?

סך הכול	לא יודע/ת	רע מאוד	רע	ככה-ככה	טוב	טוב מאוד	
100	0.9	6.4	15.5	44.8	26.1	6.3	יהודים
100	0.1	21.9	26.5	27.0	17.9	6.6	ערבים
100	0.7	9.0	17.3	41.9	24.8	6.3	כלל המדגם

דיון
בעמ' 23

2. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	1.5	3.1	12.9	46.5	36.0	יהודים
100	4.7	15.8	36.7	35.7	7.1	ערבים
100	2.0	5.2	16.9	44.7	31.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 29

3. עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא גאה	לא כל כך גאה	די גאה	מאוד גאה	
100	1.9	4.1	9.5	32.2	52.3	יהודים
100	16.9	29.2	26.2	19.5	8.2	ערבים
100	4.4	8.3	12.2	30.1	45.0	כלל המדגם

דיון
בעמ' 30

הערות כלליות:

- בכל השאלות, התשובה "לא יודע/ת" הוצגה לעונים בסקר המקוון בלבד, אך לא בטלפוני.
- שיעור ה"לא יודע/מסרב להשיב" הותאם במקרים מסוימים לצורך עיגול ל-100%.

דיון
בעמ' 26

4. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?

סך הכול	לא יודע/ת	מאוד פסימי	די פסימי	די אופטימי	מאוד אופטימי	
100	6.7	4.3	22.1	51.8	15.1	יהודים
100	7.7	11.7	38.3	36.7	5.6	ערבים
100	6.7	5.6	24.8	49.3	13.6	כלל המדגם

5(א). (שאלה לאופטימיים) הגורם שתורם הכי הרבה לאופטימיות שלך לגבי העתיד של ישראל

דיון
בעמ' 26

הסיבות העיקריות לאופטימיות (יהודים)	
24	ממשלה חדשה / החלפת השלטון
17	אמונה באלוהים / גאולה / משיח
16.5	אנשים טובים / הגורם האנושי
10	כלכלה / היי־טק / פיתוח
8	אופטימיות כללית / חשיבה חיובית / תקווה
8	ביטחון / צבא / מדינה חזקה
6	אהבת המדינה / ציונות
10.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים (צירוף)

דיון
בעמ' 26

הסיבות העיקריות לאופטימיות (ערבים)	
24	אופטימיות כללית / תקווה
19.5	כלכלה / היי־טק / פיתוח
18	ממשלה חדשה / החלפת השלטון
16	ביטחון / דמוקרטיה / מדינה דואגת לאזרחים
22.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים (צירוף)

דיון
בעמ' 26

5 (ב). (שאלה לפסימיים) הגורם שתורם הכי הרבה לפסימיות שלך לגבי העתיד של ישראל

הסיבות העיקריות לפסימיות (יהודים)	
47	המצב הפוליטי / הממשלה החדשה / מצב מערכות השלטון
19	גזענות/ חוסר סולידריות / אלימות / השסעים החברתיים
12	איומים דמוגרפיים (חרדים/ערבים)
11.5	ביטחון / מלחמות / איומים חיצוניים / דעת העולם עלינו
6	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / הפערים הכלכליים
4.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים (צירוף)

הסיבות העיקריות לפסימיות (ערבים)	
45	גזענות/ בעיות חברתיות / תחושת אי־צדק
29	הממשלה / המצב הפוליטי / הפוליטיקאים
20	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / המצב היומיומי
6	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים (צירוף)

6. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה הישראלית (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)? תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1=אין בכלל סולידריות/תחושת ביחד ו-10=יש סולידריות/תחושת ביחד רבה מאוד

ממוצע	סך הכול	לא יודע/ת	10 - יש סולידריות / תחושת ביחד רבה מאוד	9	8	7	6	5	4	3	2	1 - אין בכלל / תחושת ביחד	
5.01	100	1.4	2.0	2.1	8.5	15.5	14.5	16.8	13.2	11.8	5.5	8.7	יהודים
4.09	100	0.0	5.0	0.5	4.6	5.6	7.6	26.4	10.2	7.6	6.6	25.9	ערבים
4.86	100	1.2	2.5	1.8	7.8	13.8	13.4	18.5	12.7	11.1	5.7	11.5	כלל המדגם

7. כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך?

סך הכול	לא יודע/ת	לקבוצה חלשה	לקבוצה די חלשה	לקבוצה די חזקה	לקבוצה חזקה	
100	9.7	3.4	15.2	54.4	17.3	יהודים
100	3.6	37.4	7.2	11.8	40.0	ערבים
100	8.6	9.0	13.9	47.5	21.0	כלל המדגם

8. איזה מתח הכי חזק היום בעיניך בחברה הישראלית?

סך הכול	לא יודע/ת	המתח בין יהודים לערבים	המתח בין עשירים לעניים	המתח בין ימין לשמאל	המתח בין דתיים לחילונים	המתח בין מזרחים לאשכנזים	
100	4.4	42.5	3.0	36.0	11.8	2.3	יהודים
100	7.1	64.3	4.6	11.7	9.7	2.6	ערבים
100	4.8	46.1	3.2	32.0	11.5	2.4	כלל המדגם

דיון
בעמ' 53

9. איזה ציון אתה נותן להנהגת ישראל כיום בנושא השחיתות בסולם ציונים שבין 1 ל-5, כאשר 1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת?

ממוצע	סך הכול	לא יודעת	5 – בכלל לא מושחתת	4	3	2	1 – מאוד מושחתת	
2.46	100	10.0	4.9	13.0	24.9	23.0	24.2	יהודים
2.21	100	6.1	8.7	6.6	23.5	12.2	42.9	ערבים
2.42	100	9.3	5.6	12.0	24.6	21.2	27.3	כלל המדגם

דיון
בעמ' 49

10. ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?

סך הכול	לא יודעת	הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	היהודי חזק מדי	יש היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	
100	16.6	24.4	37.8	21.2	יהודים
100	3.1	7.1	81.6	8.2	ערבים
100	14.5	21.5	45.0	19.0	כלל המדגם

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

11. השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה

דיון
בעמ' 44

סך הכול	לא יודעת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	3.7	22.3	30.4	27.9	15.7	יהודים
100	2.1	7.1	15.8	27.0	48.0	ערבים
100	3.4	19.8	28.0	27.8	21.0	כלל המדגם

12. כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת

דיון
בעמ' 47

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	6.3	14.7	24.8	30.4	23.8	יהודים
100	5.1	8.2	26.0	36.2	24.5	ערבים
100	6.1	13.6	25.0	31.4	23.9	כלל המדגם

13. ישראל היא מקום שטוב לחיות בו

דיון
בעמ' 33

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	1.9	4.2	17.9	43.2	32.8	יהודים
100	5.6	6.1	22.3	46.7	19.3	ערבים
100	2.4	4.5	18.6	43.9	30.6	כלל המדגם

14. בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר

דיון
בעמ' 52

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	5.9	30.8	37.5	22.0	3.8	יהודים
100	2.1	20.5	51.8	20.0	5.6	ערבים
100	5.3	29.1	39.9	21.6	4.1	כלל המדגם

דיון
בעמ' 48

15. כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת הקהל

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	4.6	22.2	17.8	24.7	30.7	יהודים
100	7.1	8.7	23.0	37.2	24.0	ערבים
100	5.0	20.0	18.6	26.8	29.6	כלל המדגם

דיון
בעמ' 89

16. בישראל צריכות להיות לאזרחים יהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא-יהודים

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מאוד מסכים	
100	5.1	32.9	20.2	18.4	23.4	יהודים
100	5.6	53.3	27.2	10.8	3.1	ערבים
100	5.3	36.2	21.3	17.2	20.0	כלל המדגם

עד כמה אתה נותן אמון בכל אחד מהמוסדות האלה:

17. התקשורת

דיון
בעמ' 74

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	2.1	6.0	23.6	34.9	33.4	יהודים
100	1.1	5.1	10.7	52.0	31.1	ערבים
100	1.9	5.9	21.5	37.7	33.0	כלל המדגם

דיון
בעמ' 73**18. בית המשפט העליון**

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	3.5	23.9	23.9	23.2	25.5	יהודים
100	5.6	10.2	33.7	28.6	21.9	ערבים
100	3.9	21.6	25.5	24.1	24.9	כלל המדגם

19. המשטרהדיון
בעמ' 73

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1.9	9.1	32.9	39.9	16.2	יהודים
100	1.1	3.6	9.7	31.8	53.8	ערבים
100	1.9	8.2	29.0	38.5	22.4	כלל המדגם

20. נשיא המדינהדיון
בעמ' 73

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	7.5	33.6	26.4	17.4	15.1	יהודים
100	13.2	11.2	23.4	22.3	29.9	ערבים
100	8.4	30.0	25.9	18.2	17.5	כלל המדגם

דיון
בעמ' 74

21. הכנסת

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	3.8	4.2	24.3	45.8	21.9	יהודים
100	7.6	3.1	19.0	35.9	34.4	ערבים
100	4.4	4.1	23.4	44.2	23.9	כלל המדגם

דיון
בעמ' 72

22. צה"ל

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	1.9	62.3	27.3	6.1	2.4	יהודים
100	11.8	6.2	17.9	20.0	44.1	ערבים
100	3.5	53.0	25.8	8.5	9.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 74

23. הממשלה

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	5.6	5.6	23.4	35.0	30.4	יהודים
100	11.2	4.6	14.3	27.6	42.3	ערבים
100	6.5	5.4	21.9	33.8	32.4	כלל המדגם

דיון
בעמ' 75**24. המפלגות**

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	5.8	2.1	12.5	46.8	32.8	יהודים
100	8.6	1.0	13.7	38.1	38.6	ערבים
100	6.2	2.0	12.7	45.4	33.7	כלל המדגם

25. המוסד לביטוח לאומידיון
בעמ' 76

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	5.5	11.0	30.6	34.7	18.2	יהודים
100	3.5	12.4	37.1	28.4	18.6	ערבים
100	5.1	11.3	31.7	33.6	18.3	כלל המדגם

26. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/תדיון
בעמ' 75

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	3.0	19.2	42.9	25.3	9.6	יהודים
100	4.7	9.1	22.8	33.5	29.9	ערבים
100	3.2	17.6	39.6	26.7	12.9	כלל המדגם

דיון
בעמ' 76

27. הרבנות הראשית (יהודים) / בית הדין השרעי/המשפט הקאנוני (ערבים)

סך הכול	לא יודע/ת	יש לי הרבה מאוד אמון	יש לי די הרבה אמון	יש לי די מעט אמון	אין לי בכלל אמון	
100	6.3	10.9	19.1	22.0	41.7	יהודים
100	18.9	11.3	36.4	19.0	14.4	ערבים
100	8.4	11.0	21.9	21.5	37.2	כלל המדגם

לדעתך, עד כמה כל אחד מהמוסדות הבאים פועל באופן ענייני ומקצועי:

דיון
בעמ' 77

28. התקשורת

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2.5	29.5	33.4	28.1	6.5	יהודים
100	3.0	26.2	46.2	19.5	5.1	ערבים
100	2.6	28.9	35.5	26.8	6.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 77

29. בית המשפט העליון

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	5.4	20.3	23.3	29.5	21.5	יהודים
100	5.0	18.9	32.7	34.2	9.2	ערבים
100	5.3	20.1	24.8	30.3	19.5	כלל המדגם

30. המשטרהדיון
בעמ' 77

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	3.6	11.8	37.1	38.8	8.7	יהודים
100	2.5	43.9	34.7	13.8	5.1	ערבים
100	3.4	17.1	36.8	34.6	8.1	כלל המדגם

31. הכנסתדיון
בעמ' 77

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.5	22.1	50.5	19.9	3.0	יהודים
100	6.1	34.2	37.2	17.9	4.6	ערבים
100	4.6	24.1	48.4	19.6	3.3	כלל המדגם

32. צה"לדיון
בעמ' 77

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2.3	2.4	6.7	32.5	56.1	יהודים
100	13.7	34.0	30.5	16.2	5.6	ערבים
100	4.1	7.7	10.6	29.8	47.8	כלל המדגם

דיון
בעמ' 77

33. הממשלה

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	6.6	22.4	45.0	21.3	4.7	יהודים
100	10.2	34.9	35.4	16.9	2.6	ערבים
100	7.1	24.4	43.5	20.6	4.4	כלל המדגם

דיון
בעמ' 77

34. העירייה או הרשות המקומית שאת/ה מתגורר/ת בה

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מעטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.4	8.0	26.1	44.0	17.5	יהודים
100	5.6	25.5	28.6	32.1	8.2	ערבים
100	4.7	10.8	26.5	42.0	16.0	כלל המדגם

דיון
בעמ' 37

35. לדעתך, עד כמה מדינת ישראל מצליחה כיום לדאוג לביטחון של אזרחיה?

סך הכול	לא יודע/ת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	2.7	3.7	32.3	50.3	11.0	יהודים
100	2.5	21.4	43.4	24.5	8.2	ערבים
100	2.7	6.6	34.2	46.0	10.5	כלל המדגם

36. ועד כמה היא מצליחה כיום לדאוג לרווחה של אזרחיה?

סך הכול	לא יודעת	בכלל לא	במידה די מועטה	במידה די רבה	במידה רבה מאוד	
100	4.0	12.4	52.5	27.6	3.5	יהודים
100	2.5	9.7	46.2	34.4	7.2	ערבים
100	3.7	12.0	51.5	28.7	4.1	כלל המדגם

דיון
בעמ' 37**37. אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר לחיות בישראל?**

סך הכול	לא יודעת	אעדיף להישאר לחיות בישראל	אעדיף לעבור לחיות שם	
100	12.6	69.8	17.6	יהודים
100	4.6	80.7	14.7	ערבים
100	11.2	71.7	17.1	כלל המדגם

דיון
בעמ' 34

38. לדעתך, מהו הגורם העיקרי המעורר באנשים ספקות בקשר לרצון לחיות בארץ?

הסיבות העיקריות שיכולות לגרום לישראלים לעזוב את הארץ (יהודים)	
38	המצב הכלכלי / יוקר המחיה / איכות חיים ירודה
15.5	הממשלה / השלטון / שחיתות / בירוקרטיה
12	ביטחון / מלחמות / טרור
10	שנאת אחים / מתחים חברתיים / סכסוך עם הערבים
6	חוסר ביטחון אישי / אי־ודאות / חוסר יציבות
6	חוסר חיבור לציונות / למסורת / לזהות היהודית
3	יותר טוב בחו"ל / הדשא של השכן ירוק יותר
9.5	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים

הסיבות העיקריות שיכולות לגרום לישראלים לעזוב את הארץ (ערבים)	
20	כלכלה / רמת חיים
12	בעיות ביטחון (אין הגדרה מדויקת אם חיצוני או פנימי)
12	חוסר ודאות / חוסר יציבות
11	גזענות / בעיות חברתיות / תחושת אי־שוויון
55	סה"כ גורמים אפשריים המעודדים עזיבה
28	קשר לקרקע
6	לאומיות פלסטינית
34	סה"כ גורמים אפשריים המונעים עזיבה
11	תשובות בודדות אחרות + לא יודעים

בהנחה שגודלו של תקציב המדינה נשאר קבוע, כך שהגדלה בסעיף אחד מחייבת הקטנה בסעיפים אחרים, איך צריך לנהוג בכל אחד מהסעיפים הבאים:

39. ביטחון (צה"ל)

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	4.0	19.9	21.9	35.1	15.7	3.4	יהודים
100	9.2	6.7	20.0	24.6	19.0	20.5	ערבים
100	4.8	17.7	21.6	33.3	16.3	6.3	כלל המדגם

40. ביטחון הפנים (משטרה)

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	4.3	23.5	36.5	25.6	7.8	2.3	יהודים
100	7.7	19.0	28.7	19.0	12.3	13.3	ערבים
100	4.8	22.8	35.2	24.5	8.6	4.1	כלל המדגם

41. מערכת הבריאות

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	2.8	47.2	34.8	12.5	2.0	0.7	יהודים
100	3.1	64.8	21.9	9.7	0.5	0.0	ערבים
100	2.9	50.1	32.6	12.0	1.8	0.6	כלל המדגם

דיון
בעמ' 94

דיון
בעמ' 94

דיון
בעמ' 94

42. תשתיות התחבורה

דיון
בעמ' 94

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	3.4	33.2	34.6	22.0	6.0	0.8	יהודים
100	2.0	62.1	26.7	8.2	1.0	0.0	ערבים
100	3.1	38.0	33.3	19.7	5.2	0.7	כלל המדגם

דיון
בעמ' 94

43. דיון

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	4.1	39.5	26.0	20.8	8.2	1.4	יהודים
100	4.7	69.9	17.3	6.6	1.0	0.5	ערבים
100	4.2	44.6	24.6	18.4	7.0	1.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 94

44. מערכת החינוך

סך הכול	לא יודע/ת	להגדיל מאוד	להגדיל קצת	להשאיר אותו דבר	להקטין קצת	להקטין מאוד	
100	2.5	41.2	28.3	22.9	3.6	1.5	יהודים
100	3.2	71.6	19.6	3.6	1.5	0.5	ערבים
100	2.6	46.2	26.8	19.8	3.3	1.3	כלל המדגם

לדעתך, עד כמה נשמרים כיום העקרונות הבאים בישראל:

45. שמירת זכויות המיעוט

סך הכול	לא יודע/ת	הרבה פחות מדי	מעט פחות מדי	במידה מתאימה	מעט יותר מדי	הרבה יותר מדי	
100	8.8	13.0	26.6	29.0	12.0	10.6	יהודים
100	2.6	35.9	25.1	12.3	9.2	14.9	ערבים
100	7.9	16.8	26.3	26.2	11.5	11.3	כלל המדגם

דיון
בעמ' 39

46. הזכות לקיום בכבוד

סך הכול	לא יודע/ת	הרבה פחות מדי	מעט פחות מדי	במידה מתאימה	מעט יותר מדי	הרבה יותר מדי	
100	5.0	21.4	32.5	31.4	8.4	1.3	יהודים
100	2.1	35.4	17.9	20.5	8.7	15.4	ערבים
100	4.7	23.7	30.1	29.5	8.4	3.6	כלל המדגם

דיון
בעמ' 39

47. חופש ביטוי

סך הכול	לא יודע/ת	הרבה פחות מדי	מעט פחות מדי	במידה מתאימה	מעט יותר מדי	הרבה יותר מדי	
100	3.6	9.5	18.9	34.1	16.7	17.2	יהודים
100	2.0	24.0	24.5	24.5	9.2	15.8	ערבים
100	3.1	11.9	19.9	32.6	15.5	17.0	כלל המדגם

דיון
בעמ' 39

דיון
בעמ' 39

48. עקרון הפרדת הרשויות

סך הכול	לא יודע/ת	הרבה יותר מדי	מעט יותר מדי	במידה מתאימה	מעט יותר מדי	הרבה יותר מדי	
100	17.0	19.7	22.6	29.7	7.6	3.4	יהודים
100	13.8	16.3	24.5	24.5	9.2	11.7	ערבים
100	16.4	19.1	22.9	28.8	7.9	4.9	כלל המדגם

יש הטוענים שהדברים הבאים חשובים מאוד היום על מנת להיות באמת ישראלי. אחרים טוענים שהם אינם חשובים. לדעתך, האם כל אחד מהדברים הבאים חשוב או לא חשוב:

49. להיוולד בישראל

דיון
בעמ' 86

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	חשוב למדי	חשוב מאוד	
100	1.6	19.8	27.8	25.4	25.4	יהודים
100	6.0	10.2	38.1	31.5	14.2	ערבים
100	2.3	18.2	29.5	26.4	23.6	כלל המדגם

50. להתגורר בישראל במשך מרבית החיים

דיון
בעמ' 86

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	חשוב למדי	חשוב מאוד	
100	1.6	6.6	13.5	36.2	42.1	יהודים
100	4.7	8.6	22.3	48.2	16.2	ערבים
100	2.0	6.9	15.0	38.2	37.9	כלל המדגם

51. לדבר עבריתדיון
בעמ' 86

סך הכול	לא יודע/ת	לא חשוב	כלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	חשוב למדי	חשוב מאוד	
100	1.3	5.0	7.9	33.7	52.1		יהודים
100	1.5	14.3	25.5	43.4	15.3		ערבים
100	1.3	6.5	10.8	35.4	46.0		כלל המדגם

52. להיות יהודידיון
בעמ' 86

סך הכול	לא יודע/ת	לא חשוב	כלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	חשוב למדי	חשוב מאוד	
100	1.8	11.0	14.4	25.6	47.2		יהודים
100	5.7	46.9	35.2	10.7	1.5		ערבים
100	2.3	16.9	17.9	23.2	39.7		כלל המדגם

53. לכבד את חוקי המדינהדיון
בעמ' 86

סך הכול	לא יודע/ת	לא חשוב	כלל לא חשוב	לא כל כך חשוב	חשוב למדי	חשוב מאוד	
100	1.3	1.8	3.9	22.0	71.0		יהודים
100	2.5	5.6	8.2	55.1	28.6		ערבים
100	1.5	2.4	4.7	27.4	64.0		כלל המדגם

דיון
בעמ' 86

54. לשרת בצה"ל

חשוב מאוד	חשוב למדי	לא כל כך חשוב	כלל לא חשוב	לא יודע/ת	סך הכול	
52.9	30.3	9.9	4.9	2.0	100	יהודים
3.1	13.3	36.7	38.8	8.1	100	ערבים
44.8	27.5	14.3	10.5	2.9	100	כלל המדגם

דיון
בעמ' 86

55. לקבל את ההגדרה שישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית

חשוב מאוד	חשוב למדי	לא כל כך חשוב	כלל לא חשוב	לא יודע/ת	סך הכול	
60.4	24.8	7.9	4.3	2.6	100	יהודים
6.1	26.5	30.6	28.1	8.7	100	ערבים
51.4	25.1	11.6	8.3	3.6	100	כלל המדגם

האם את/ה תומך או מתנגד לכל אחת מההצעות הבאות:

דיון
בעמ' 61

56. הוספת ייצוג אזורי לבחירות לכנסת – חלוקת הארץ למחוזות ושלכל מחוז יהיה מספר של נציגים בכנסת בהתאם למספר התושבים שלו

תומך מאוד	די תומך	די מתנגד	מתנגד מאוד	לא יודע/ת	סך הכול	
17.4	31.4	16.9	12.5	21.8	100	יהודים
15.2	48.2	21.8	8.6	6.2	100	ערבים
17.1	34.2	17.7	11.9	19.1	100	כלל המדגם

57. שימוש בפתק הצבעה "פתוח" בבחירות לכנסת – שיהיה ניתן בנוסף להצבעה למפלגה לדרג מועמדים מהרשימה, ובכך להשפיע על סדר הרשימה

דיון
בעמ' 58

סך הכול	לא יודע/ת	מתנגד מאוד	די מתנגד	די תומך	תומך מאוד	
100	20.1	9.9	16.2	31.7	22.1	יהודים
100	6.1	1.0	24.5	53.6	14.8	ערבים
100	17.8	8.4	17.6	35.3	20.9	כלל המדגם

58. לאפשר לאזרחים ישראלים החיים בחו"ל להצביע בבחירות לכנסת ממקום מושבם בחו"ל

דיון
בעמ' 64

סך הכול	לא יודע/ת	מתנגד מאוד	די מתנגד	די תומך	תומך מאוד	
100	7.7	27.1	24.8	21.4	19.0	יהודים
100	4.6	19.9	35.2	31.1	9.2	ערבים
100	7.2	26.0	26.5	22.9	17.4	כלל המדגם

59. הענקת מימון מפלגות גבוה יותר למפלגות שלפחות שליש ממועמדיהן הן נשים

דיון
בעמ' 62

סך הכול	לא יודע/ת	מתנגד מאוד	די מתנגד	די תומך	תומך מאוד	
100	16.6	25.8	22.3	23.4	11.9	יהודים
100	9.2	2.0	14.8	59.7	14.3	ערבים
100	15.5	21.9	21.0	29.4	12.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 60

60. יש לשנות את החוק כך שיהיה צורך בלפחות 80 ח"כים לשינוי חוק יסוד (כיום מספיק רוב של 61)

תומך מאוד	די תומך	די מתנגד	מתנגד מאוד	לא יודע/ת	סך הכול	
23.6	31.0	17.0	9.7	18.7	100	יהודים
8.2	35.2	30.6	8.7	17.3	100	ערבים
21.0	31.8	19.2	9.5	18.5	100	כלל המדגם

דיון
בעמ' 57

61. יש להעביר יותר סמכויות ממשרדי הממשלה לרשויות המקומיות

תומך מאוד	די תומך	די מתנגד	מתנגד מאוד	לא יודע/ת	סך הכול	
22.3	46.1	11.5	5.0	15.1	100	יהודים
7.1	53.1	26.0	5.1	8.7	100	ערבים
19.8	47.2	13.9	5.0	14.1	100	כלל המדגם

דיון
בעמ' 65

62. אחוז החסימה בישראל הוא 3.25, כלומר רשימה אשר לא מקבלת לפחות 3.25 מהקולות (4 מנדטים) לא זוכה לייצוג בכנסת. האם לדעתך אחוז זה:

גבוה מדי	מתאים	נמוך מדי	לא יודע/ת	סך הכול	
10.4	44.8	32.8	12.0	100	יהודים
21.9	58.7	16.8	2.6	100	ערבים
12.3	47.1	30.2	10.4	100	כלל המדגם

דיון
בעמ' 95

63. האם היה לך בשנים האחרונות מגע אישי עם מערכת בתי המשפט (כתובע, כנתבע, כעד)?

סך הכול	לא זוכר	לא	כן	
100	1.9	77.5	20.6	יהודים
100	1.5	86.2	12.3	ערבים
100	1.9	78.9	19.2	כלל המדגם

64. אם כן (רק למי שענה "כן" בשאלה הקודמת), איזה בית משפט (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

דיון
בעמ' 96

בית המשפט העליון	בית המשפט המחוזי	בית המשפט השלום	בין הדין הארצי לעבודה	בית הדין האזורי לעבודה	בית המשפט לנוער	בית המשפט לתעבורה	בית המשפט למשפחה	בית המשפט לתביעות קטנות	בית המשפט לעניינים מקומיים	
4.8	18.7	41.3	3.9	11.0	1.8	14.9	17.4	26.3	4.1	יהודים (מתוך 20.6)
9.1	31.8	50.0	9.1	18.2	—	4.5	4.5	—	—	ערבים (מתוך 12.3)
5.3	20.0	42.2	4.5	11.7	1.6	13.8	16.1	23.6	3.7	כלל המדגם (מתוך 19.2)

(שתי השאלות הבאות רק למי שענה "כן" על שאלה 63)

65. ההליך המשפטי היה:

דיון
בעמ' 97

סך הכול	לא יודע	5 – בכלל לא יעיל	4	3	2	1 – יעיל מאוד	
100	4.3	31.4	15.7	16.2	15.7	16.7	יהודים (מתוך 20.6)
100	0.1	21.7	8.7	26.1	13.0	30.4	ערבים (מתוך 12.3)
100	4.0	30.2	15.0	17.3	15.3	18.2	כלל המדגם (מתוך 19.2)

דיון
בעמ' 97

66. פסיקת השופט/ים הייתה:

סך הכול	לא יודע	5 – כלל לא הוגנת	4	3	2	1 – הוגנת מאוד	
100	10.2	21.2	13.8	16.3	15.8	22.7	יהודים (מתוך 20.6)
100	8.8	21.7	8.7	26.1	13.0	21.7	ערבים (מתוך 12.3)
100	10.3	21.2	13.2	17.2	15.5	22.6	כלל המדגם (מתוך 19.2)

דיון
בעמ' 99

67. לדעתך, בחירת השופטים בישראל לבתי המשפט נעשית משיקולים מקצועיים או פוליטיים?

סך הכול	לא יודע/ת	רק משיקולים פוליטיים	בעיקר משיקולים פוליטיים	בעיקר משיקולים מקצועיים	רק משיקולים מקצועיים	
100	13.9	14.6	44.6	23.4	3.5	יהודים
100	6.3	21.6	50.0	13.9	8.2	ערבים
100	12.6	15.7	45.5	21.9	4.3	כלל המדגם

דיון
בעמ' 109

68. איזה ציון אתה נותן למערכת המשפט בישראל בנושא השחיתות בסולם שבו 1="אין בה בכלל שחיתות" ו-4="יש בה הרבה מאוד שחיתות"?

סך הכול	לא יודע/ת	4 – יש בה הרבה מאוד שחיתות	יש בה די הרבה שחיתות	יש בה מעט שחיתות	1 – אין בה בכלל שחיתות	
100	9.0	23.8	25.3	35.4	6.5	יהודים
100	2.2	35.9	28.1	28.1	5.7	ערבים
100	8.0	25.8	25.7	34.2	6.3	כלל המדגם

**69. עד כמה מערכת המשפט בישראל פועלת באופן ניטרלי כלפי נבחרים
ציבור, ללא קשר לשיוך הפוליטי שלהם?**

דיון
בעמ' 102

סך הכול	לא יודעת/ת	במידה רבה מאוד	במידה די רבה	במידה די מועטה	כלל לא	
100	12.2	12.7	23.7	30.9	20.5	יהודים
100	15.6	5.7	26.9	36.3	15.5	ערבים
100	12.8	11.5	24.2	31.8	19.7	כלל המדגם

70. לדעתך, באיזו מידה מופעלים על השופטים בישראל לחצים:

דיון
בעמ' 100

פוליטיים

סך הכול	לא יודעת/ת	במידה רבה מאוד	במידה די רבה	במידה מועטה	כלל לא	
100	8.1	43.9	33.6	12.6	1.8	יהודים
100	13.9	13.9	47.9	22.2	2.1	ערבים
100	9.0	39.0	36.0	14.1	1.9	כלל המדגם

71. כלכליים

דיון
בעמ' 100

סך הכול	לא יודעת/ת	במידה רבה מאוד	במידה די רבה	במידה מועטה	כלל לא	
100	16.7	16.7	24.2	28.2	14.2	יהודים
100	17.7	8.9	35.4	27.1	10.9	ערבים
100	16.9	15.4	26.0	28.0	13.7	כלל המדגם

דיון
בעמ' 105

72. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שהשופטים מתייחסים באופן שוויוני לכל מי שמופיע בפניהם (יהודי/ערבי; גברים/נשים; מזרחי/אשכנזי וכו')?

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מסכים מאוד	
100	9.1	24.8	32.7	24.3	9.1	יהודים
100	12.5	22.3	32.1	23.3	9.8	ערבים
100	9.6	24.4	32.6	24.2	9.2	כלל המדגם

דיון
בעמ' 113

73. איך אתה מעריך את כוחו כיום של בית המשפט העליון?

סך הכול	לא יודע/ת	חלש מדי	חזק מדי	מתאים	
100	13.0	13.2	41.7	32.1	יהודים
100	12.5	19.3	32.8	35.4	ערבים
100	12.9	14.2	40.3	32.6	כלל המדגם

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

דיון
בעמ' 119

74. לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מסכים מאוד	
100	7.8	21.9	17.8	28.0	24.5	יהודים
100	15.0	0.0	10.9	33.7	40.4	ערבים
100	8.9	18.3	16.7	29.0	27.1	כלל המדגם

דיון
בעמ' 117

75. בג'ץ מתערב יותר מדי בהחלטות של הממשלה ושריה

סך הכול	לא יודע/ת	כלל לא מסכים	לא כל כך מסכים	די מסכים	מסכים מאוד	
100	10.5	17.6	20.3	18.1	33.5	יהודים
100	18.6	3.1	21.8	31.1	25.4	ערבים
100	11.9	15.3	20.4	20.2	32.2	כלל המדגם

76. עד כמה מושפעות ההחלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מעמדותיהם הפוליטיות?

דיון
בעמ' 115

סך הכול	לא יודע/ת	לא מושפעות כלל	מושפעות במידה מועטה	מושפעות במידה בינונית	מושפעות במידה רבה	
100	12.6	6.8	16.4	25.6	38.6	יהודים
100	13.4	5.2	17.0	39.7	24.7	ערבים
100	12.8	6.5	16.5	27.9	36.3	כלל המדגם

77. לדעתך, פרקליטות המדינה פועלת ברוב המקרים לפי שיקולים מקצועיים או פוליטיים?

דיון
בעמ' 107

סך הכול	לא יודע/ת	רק משיקולים פוליטיים	בעיקר משיקולים פוליטיים	בעיקר משיקולים מקצועיים	רק משיקולים מקצועיים	
100	16.4	8.9	40.4	29.3	5.0	יהודים
100	11.9	19.3	45.8	16.7	6.3	ערבים
100	15.7	10.6	41.3	27.2	5.2	כלל המדגם

נספח 2

התפלגות נתוני מדד 2021 לעומת נתוני העבר (%)

1. מה לדעתך המצב של ישראל כיום באופן כללי?

דיון
בעמ' 23

2021	אוק' 2020	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003		
6.3	7.3	6.9	16.1	17.1	15.1	7.6	7.3	10.7	9.5	9.5	6.4	5.8	4.3	5.3	3.2	3.1	2.8	2.3	2.5	טוב מאוד	
24.8	24.9	30.6	33.9	35.8	32.7	28.9	33.9	33.6	25.7	28.6	21.4	33.9	26.9	23.1	11.4	19.4	16.5	11.1	8.6	טוב*	
41.9	34.8	40.3	31.0	29.6	32.9	39.9	38.7	36.6	41.1	40.5	41.0	35.2	38.4	35.7	34.3	38.2	37.5	32.9	26.1	ככה־ככה	
17.3	16.0	14.5	9.0	8.4	9.5	12.2	9.3	8.8	9.8	11.4	16.0	13.8	17.1	16.1	25.0	18.4	16.8	22.7	24.3	רע*	
9.0	13.6	7.1	8.8	7.7	7.9	10.7	8.7	8.2	11.8	8.6	13.7	9.8	12.2	18.2	25.2	20.4	25.8	30.6	38.5	רע מאוד	
0.7	3.4	0.6	1.2	1.4	1.9	0.7	2.1	2.1	2.1	1.4	1.5	1.5	1.1	1.6	0.9	0.5	0.6	0.4	-	לא יודע	
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* עד 2013 הנוסח היה "די טוב" ו"די רע"

הערות כלליות:

- הניתוח ההשוואתי מציג את התפלגות התשובות של **כלל המדגם** (פרט לשאלות שהוצגו ליהודים או לערבים בלבד ולכמה שאלות שבהן מובאות רק תשובות היהודים או הערבים), ובכללן לא יודע/מסרב להשיב.
- נוסח השאלה וקטגוריות התשובה מוצגים לפי שאלון מדד 2021. הבדלים בנוסח ובקטגוריות בין מדד זה למדדי העבר, אם יש, או קטגוריה שלא הופיעה בשנה מסוימת מובאים לתשומת לב הקורא בהערות מתחת לכל לוח.
- בכל השאלות, התשובה "לא יודע/ת" הוצגה לעוים בסקר המקוון בלבד, אך לא בטלפוני.
- משמעות הקיצור ל"נ היא שבשנה מסוימת המוצגת בלוח, השאלה לא נשאלה או שהקטגוריה המסומנת לא הוצגה, למשל כאשר הוצגו בשנים מסוימות ארבע אפשרויות תשובה ובאחרות חמש.

דיון
בעמ' 29

2. באיזו מידה אתה מרגיש את עצמך חלק ממדינת ישראל ובעיותיה?*

2021	2020	2019	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
31.2	31.9	38.9	39.8	41.8	38.8	33.2	35.5	39.6	33.5	32.3	28.1	28.0	35.3	43.6	45.3	52	במידה רבה מאוד
44.7	46.6	37.2	37.4	37.4	36.3	27.5	29.6	29.9	30.8	31.4	27.0	30.3	33.6	29.0	27.4	26.2	במידה די רבה*
ל"נ	ל"נ	ל"נ	ל"נ	ל"נ	ל"נ	21.1	20.8	18.2	22.0	23.6	27.6	25.3	20.5	14.4	16.8	12.7	במידה מסוימת
16.9	15.8	16.7	15.4	14.2	13.4	9.4	7.9	5.5	7.8	7.3	9.8	9.5	7.3	4.4	6.1	5.3	במידה די מועטה*
5.2	4.5	6.0	6.3	5.2	8.1	6.6	4.7	6.7	4.8	4.7	6.2	5.7	3.1	3.0	3.6	3.5	בכלל לא
2.0	1.2	1.2	1.1	1.4	3.4	2.2	1.5	0.1	1.1	0.7	1.3	1.2	0.2	5.6	0.8	0.3	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* עד 2013 הנוסח היה "במידה רבה" ו"במידה מועטה"

3. עד כמה אתה גאה בהיותך ישראלי?

דיון
בעמ' 30

2021	**2019	2018	*2017	2016	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
45.0	68.3	55.5	56.3	54.1	59.8	56.5	57.6	58.1	56.2	50.4	53.0	46.6	55.6	52.1	48.8	57.6	מאוד גאה
30.1	19.6	26.1	24.0	27.1	22.0	20.0	23.8	24.6	23.1	27.3	25.1	28.7	29.7	26.7	28.4	26.1	די גאה
12.2	4.6	9.6	10.4	11.4	10.3	10.5	9.8	8.8	12.7	12.7	13.2	13.9	8.5	12.8	13.7	9.2	לא כל כך גאה
8.3	6.3	6.7	7.0	6.1	5.9	10.7	6.8	7.2	5.9	8.0	6.9	9.3	5.6	7.3	7.5	6.9	בכלל לא גאה
4.4	1.2	2.1	2.3	1.3	2.0	2.3	2.0	1.3	2.1	1.6	1.8	1.5	0.6	1.1	1.6	0.2	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* מדד השלום אפריל 2017

** שותפות בעירבון מוגבל, יחסי יהודים וערבים 2019

דיון
בעמ' 26

4. באופן כללי, האם אתה אופטימי או פסימי לגבי העתיד של ישראל?

2021	**2019	*2018	2017	2016	*2014	2012	
13.6	23.1	27.1	24.5	19.3	29.7	38.4	מאוד אופטימי
49.3	41.2	42.8	43.3	47.8	45.3	37.2	די אופטימי
24.8	20.8	16.6	20.1	22.8	18.0	16.0	די פסימי
5.6	7.4	7.8	9.2	7.6	5.8	5.8	מאוד פסימי
6.7	7.5	5.7	2.9	2.6	2.8	2.6	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* מדד השלום, אפריל 2014

** מדד השלום, אפריל 2018

*** סקר טרום־בחירות, פברואר 2019

דיון
בעמ' 90

6. איזה ציון אתה נותן לרמת הסולידריות (תחושת ה"ביחד") של החברה הישראלית (יהודים, ערבים וכל שאר האזרחים)? תן ציון בסולם שבין 1 ל-10, שבו 1="אין בכלל סולידריות" ו-10="יש סולידריות רבה מאוד".

2021	אוק' 2020	2020	2015	2014	2011	
4.86	4.27	5.35	5.13	4.71	4.78	ציון ממוצע בין 1-10

7. כל חברה בעולם מתחלקת לקבוצות חזקות וחלשות. להרגשתך, לאיזו קבוצה בחברה הישראלית אתה שייך?

2021	2020	2019	2018	2017	2015	2014	2013	2012	
21.0	10.8	22.4	21.7	21.4	21.7	16.9	20.2	21.1	לקבוצה חזקה
47.5	48.4	45.0	51.0	39.9	38.0	41.0	34.5	43.8	לקבוצה די חזקה
13.9	22.5	15.3	15.8	18.0	16.6	18.5	21.4	17.3	לקבוצה די חלשה
9.0	11.0	10.4	6.6	12.6	17.7	12.9	15.2	11.7	לקבוצה חלשה
8.6	7.3	6.9	4.9	8.1	6.0	10.7	8.7	6.1	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

8. איזה מתח הכי חזק היום בעיניך בחברה הישראלית?

2021	2020	2019	2018	2016	2015	2012	
2.4	3.4	2.7	5.5	1.4	3.9	3.0	המתח בין מזרחים לאשכנזים
11.5	17.5	22.5	24.8	10.5	10.3	20.3	המתח בין דתיים לחילונים
32.0	38.6	37.5	31.9	24.0	18.4	8.7	המתח בין ימין לשמאל
3.2	8.5	4.7	5.3	8.0	12.8	13.2	המתח בין עשירים לעניים
46.1	28.4	26.7	30.3	53.0	47.0	47.9	המתח בין יהודים לערבים
4.8	3.6	5.9	2.2	3.1	7.6	6.9	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 91

דיון
בעמ' 53

9. איזה ציון אתה נותן להנהגת ישראל כיום בנושא השחיתות בסולם ציונים שבין 1 ל-5, כאשר 1=מאוד מושחתת ו-5=בכלל לא מושחתת?

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
1 – מאוד מושחתת	27.3	32.6	38.6	28.1	27.1	27.0	28.7	22.8
2	21.2	25.2	19.1	18.8	22.7	27.9	19.1	19.8
3	24.6	24.2	23.6	32.3	31.2	30.9	31.8	31.4
4	12.0	11.2	10.2	12.5	11.1	10.0	11.1	15.2
5 – בכלל לא מושחתת	5.6	4.7	5.9	6.0	4.5	2.4	3.2	4.2
לא יודע/מסרב להשיב	9.3	2.1	2.6	2.3	3.4	1.8	6.1	6.6
סך הכול	100	100	100	100	100	100	100	100
ממוצע בין 1 ל-5	2.42	2.29	2.24	2.48	2.41	2.32	2.37	2.55

דיון
בעמ' 49

10. ישראל מוגדרת מדינה יהודית ודמוקרטית. האם, לדעתך, יש או אין היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי?

	2021	2020	2019	2018	2017	2016
יש היום שיווי משקל/איזון נכון בין הרכיב היהודי לרכיב הדמוקרטי	19.0	20.2	28.2	27.8	26.7	26.1
הרכיב היהודי חזק מדי	45.0	46.8	46.9	45.5	46.6	45.1
הרכיב הדמוקרטי חזק מדי	21.5	23.4	18.3	20.9	20.1	22.9
לא יודע/מסרב להשיב	14.5	9.6	6.6	5.8	6.6	5.9
סך הכול	100	100	100	100	100	100

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים:

11. השלטון הדמוקרטי בישראל נמצא בסכנה חמורה

2021	2020	2019	*2018	2017	
21.0	25.7	32.4	22.5	22.9	מאוד מסכים
27.8	27.5	21.7	23.3	21.9	די מסכים
28.0	23.6	16.2	25.2	23.3	לא כל כך מסכים
19.8	21.4	28.1	24.5	27.9	בכלל לא מסכים
3.4	1.8	1.6	4.5	4.0	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	100	סך הכול

* מדד השלום, מאי 2018

12. כלי התקשורת בישראל מתארים את המצב במדינה כאילו הוא הרבה יותר גרוע ממה שהוא באמת

2021	2020	2018	2017	
23.9	23.1	28.1	29.5	מאוד מסכים
31.4	31.4	25.5	26.6	די מסכים
25.0	26.6	25.4	22.1	לא כל כך מסכים
13.6	16.4	18.7	18.1	בכלל לא מסכים
6.1	2.5	2.3	3.7	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 44

דיון
בעמ' 47

דיון
בעמ' 33

13. ישראל היא מקום שטוב לחיות בו

2021	2020	*2019	2017	
30.6	36.9	59.6	44.4	מאוד מסכים
43.9	39.6	25.4	39.7	די מסכים
18.6	17.2	10.0	10.8	לא כל כך מסכים
4.5	5.6	3.9	4.4	בכלל לא מסכים
2.4	0.7	1.1	0.7	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	סך הכול

* שותפות בעירבון מוגבל, יהודים וערבים, 2019

דיון
בעמ' 52

14. בסך הכול רוב חברי הכנסת עובדים קשה ומבצעים את תפקידם בסדר

2021	2018	2017	2016	2015	2013	2012	2011	
4.1	9.6	4.9	3.9	9.6	19.1	7.6	4.4	מאוד מסכים*
21.6	32.2	24.5	29.6	27.1	26.7	26.3	28.7	די מסכים
39.9	34.0	40.8	35.7	26.5	22.7	30.2	35.3	לא כל כך מסכים*
29.1	22.3	26.9	28.8	27.9	25.4	31.6	27.8	בכלל לא מסכים
5.3	1.9	2.9	2.0	8.9	6.1	4.3	3.8	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* עד 2014: "מסכים בהחלט" ו"די לא מסכים"

15. כדי לטפל בבעיות המיוחדות של ישראל יש צורך במנהיג חזק שלא יתחשב בכנסת, בתקשורת או בדעת קהל

דיון
בעמ' 48

2021	2017	2016	2014	
29.6	23.3	22.3	21.4	מאוד מסכים
26.8	21.3	19.8	19.3	די מסכים
18.6	17.2	20.2	19.5	לא כל כך מסכים
20.0	36.0	35.4	35.2	בכלל לא מסכים
5.0	2.2	2.3	4.6	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	סך הכול

16. בישראל צריכות להיות לאזרחים היהודים יותר זכויות מאשר לאזרחים הלא יהודים (יהודים)

דיון
בעמ' 89

2021	**2019	2018	*2017	2016	2015	2014	2013	2009	
23.4	23.8	16.1	26.6	16.4	12.6	19.8	32.9	20.6	מסכים מאוד
18.4	10.4	10.6	13.6	12.5	12.8	15.2	16.0	15.3	די מסכים
20.2	20.4	18.3	23.2	21.5	22.5	20.9	14.8	19.4	לא כל כך מסכים
32.9	40.4	53.6	32.7	48.7	48.8	42.0	32.5	42.6	בכלל לא מסכים
5.1	5.0	1.4	3.9	0.9	3.3	2.1	3.8	2.1	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* שותפות בעירבון מוגבל, יהודים וערבים, 2017
** שותפות בעירבון מוגבל, יהודים וערבים, 2019

דיון
בעמ' 76

25. המוסד לביטוח לאומי

2021	2020	2015	
18.3	19.3	21.3	אין לי בכלל אמון
33.6	31.2	30.9	יש לי די מעט אמון
31.7	34.7	30.5	יש לי די הרבה אמון
11.3	11.8	9.6	יש לי הרבה מאוד אמון
5.1	3.0	7.7	לא יודע/מסרב
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 75

26. העירייה או הרשות המקומית שבה את/ה מתגורר/ת

2021	2020	*2019	2018	2016	
12.9	14.3	17.8	18.1	16.0	אין לי בכלל אמון
26.7	23.3	24.3	27.6	31.3	יש לי די מעט אמון
39.6	41.6	34.0	35.5	38.2	יש לי די הרבה אמון
17.6	19.0	21.6	17.5	13.3	יש לי הרבה מאוד אמון
3.2	1.8	2.3	1.3	1.2	לא יודע/מסרב
100	100	100	100	100	סך הכול

* שותפות בעירבון מוגבל, יחסי יהודים וערבים, 2019

27. הרבנות הראשית (יהודים)דין
בעמ' 76

2021	2017	2014	2013	2011	2009	2005	2004	2003	
41.7	44.3	32.3	27.7	29.1	28.3	35.1	33.4	30.6	אין לי אמון בכלל
22	30.4	25.8	19.5	19.9	26.7	24.2	18	21.6	יש לי די מעט אמון
19.1	14.2	21.2	26.2	28	23.4	20.5	25.7	29.9	יש לי די הרבה אמון
10.9	6.1	7.9	16.9	14.6	11.6	17.7	16.6	16.4	יש לי הרבה מאוד אמון
6.3	5	12.8	9.7	8.4	10	2.5	6.3	1.5	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	100	100	100	100	100	100	סך הכול

* בשנים 2003-2005, 2011, 2013: במידה רבה, במידה מסוימת, במידה מעטה, אין לי בכלל אמון, לא יודע

27. בית הדין השרעי (מוסלמים ודרוזים); בית המשפט הקאנוני (נוצרים)דין
בעמ' 76-77

2021	2017	
14.4	6.3	אין לי אמון בכלל
19.0	20.6	יש לי די מעט אמון
36.4	33.1	יש לי די הרבה אמון
11.3	25.6	יש לי הרבה מאוד אמון
18.9	14.4	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 37

35. לדעתך, עד כמה מדינת ישראל מצליחה כיום לדאוג לביטחון של אזרחיה?

2021	2020	2019	
10.5	18.1	18.2	במידה רבה מאוד
46.0	58.2	45.3	במידה די רבה
34.2	18.9	29.1	במידה די מועטה
6.6	3.9	6.1	בכלל לא
2.7	0.9	1.3	לא יודע / מסרב להשיב
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 37

36. ועד כמה היא מצליחה כיום לדאוג לרווחה של אזרחיה?

2021	2020	2019	
4.1	4.7	6.0	במידה רבה מאוד
28.7	26.3	29.0	במידה די רבה
51.5	52.6	51.6	במידה די מועטה
12.0	14.8	11.7	בכלל לא
3.7	1.6	1.7	לא יודע / מסרב להשיב
100	100	100	סך הכול

37. אם תהיה לך אפשרות לקבל אזרחות אמריקאית או אזרחות של מדינה אחרת במערב, האם תעדיף לעבור ולחיות שם או שתעדיף להישאר ולחיות בישראל?

דיון
בעמ' 34

2021	2019	2017	2015	
17.1	12.6	15.2	11.7	אעדיף לעבור לחיות שם
71.7	84.2	80.7	84.3	אעדיף להישאר לחיות בישראל
11.2	3.2	4.1	4.0	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

בהנחה שגודלו של תקציב המדינה נשאר קבוע, כך שהגדלה בסעיף אחד מחייבת הקטנה בסעיפים אחרים, איך צריך לנהוג בכל אחד מהסעיפים הבאים:

39. ביטחון (צבא)

דיון
בעמ' 94

2021	2019	*2016	
6.3	6.8	11.7	להקטין מאוד
16.3	15.8	20.5	להקטין קצת
33.3	41.5	28.7	להשאיר אותו הדבר
21.6	12.8	15.9	להגדיל קצת
17.7	18.2	16.6	להגדיל מאוד
4.8	4.9	6.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

דיון
בעמ' 94

40. ביטחון פנים (משטרה)

2021	2019	*2016	
4.1	4.0	2.7	להקטין מאוד
8.6	6.2	8.0	להקטין קצת
24.5	38.1	25.1	להשאיר אותו הדבר
35.2	22.9	31.4	להגדיל קצת
22.8	22.6	26.7	להגדיל מאוד
4.8	6.2	6.1	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

דיון
בעמ' 94

41. מערכת הבריאות

2021	**2019	**,*2016	
0.6	0.3	0.5	להקטין מאוד
1.8	1.0	1.6	להקטין קצת
12.0	11.5	9.3	להשאיר אותו הדבר
32.6	20.4	28.1	להגדיל קצת
50.1	64.9	56.3	להגדיל מאוד
2.9	1.9	4.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

** נשאל על בריאות

דיון
בעמ' 94**42. תשתיות התחבורה**

2021	2019	*2016	
0.7	0.9	0.8	להקטין מאוד
5.2	4.3	3.8	להקטין קצת
19.7	24.2	22.8	להשאיר אותו הדבר
33.3	25.4	35.1	להגדיל קצת
38.0	41.8	32.9	להגדיל מאוד
3.1	3.4	4.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

43. דיוןדיון
בעמ' 94

2021	2019	*2016	
1.2	3.5	1.9	להקטין מאוד
7.0	5.9	1.2	להקטין קצת
18.4	19.0	14.0	להשאיר אותו הדבר
24.6	23.2	27.1	להגדיל קצת
44.6	44.7	50.5	להגדיל מאוד
4.2	3.7	5.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

דיון
בעמ' 94

44. מערכת החינוך

2021	**2019	**, *2016	
1.3	0.9	1.3	להקטין מאוד
3.3	2.3	1.0	להקטין קצת
19.8	17.1	10.8	להשאיר אותו הדבר
26.8	22.2	22.5	להגדיל קצת
46.2	54.9	60.6	להגדיל מאוד
2.6	2.6	3.8	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* סקר לכנס אלי הורביץ

** נשאל על חינוך

לדעתך, עד כמה נשמרים כיום העקרונות הבאים בישראל:

46. הזכות לקיום בכבוד

2021	2019	2013	
3.6	4.2	7.0	הרבה יותר מדי
8.4	8.7	9.0	מעט יותר מדי
29.5	34.9	37.1	במידה מתאימה
30.1	31.1	29.2	מעט פחות מדי
23.7	18.0	12.6	הרבה פחות מדי
4.7	3.1	5.1	לא יודע/ת
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 39

דיון
בעמ' 39**47. חופש הביטוי**

2021	2019	2013	
17.0	18.7	18.7	הרבה יותר מדי
15.5	10.3	18.4	מעט יותר מדי
32.6	40.1	40.3	במידה מתאימה
19.9	18.6	13.6	מעט פחות מדי
11.9	9.6	4.7	הרבה פחות מדי
3.1	2.7	4.3	לא יודע/ת
100	100	100	סך הכול

יש הטוענים שהדברים הבאים חשובים מאוד היום על מנת להיות באמת ישראלי. אחרים טוענים שהם אינם חשובים. לדעתך, האם כל אחד מהדברים הבאים חשוב או לא חשוב?

49. להיוולד בישראל (% כלל המדגם)דיון
בעמ' 186

2021	2009	2004	2003	
23.6	27.1	29.3	29.1	חשוב מאוד
26.4	22.0	18.5	23.9	חשוב למדי
29.5	26.8	26.5	27.2	לא כל כך חשוב
18.2	22.8	24.7	19.4	כלל לא חשוב
2.3	1.3	1.0	0.4	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 86

להיוולד בישראל (% מהיהודים)

2021	2009	2004	2003	
25.4	22.5	24.0	28.5	חשוב מאוד
25.4	23.4	18.9	23.3	חשוב למדי
27.8	29.1	29.5	27.6	לא כל כך חשוב
19.8	24.2	26.6	20.4	כלל לא חשוב
1.6	0.8	1.0	0.2	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 86

להיוולד בישראל (% מהערבים)

2021	2009	2004	2003	
14.2	61.5	57.0	34.0	חשוב מאוד
31.5	11.2	16.6	28.4	חשוב למדי
38.1	9.5	10.9	24.8	לא כל כך חשוב
10.2	13.0	14.5	11.3	כלל לא חשוב
6.0	4.8	1.0	1.5	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 86**50. להתגורר בישראל במשך מרבית החיים (% מכלל המדגם)**

2021	2009	2004	2003	
37.9	45.2	59.8	51.4	חשוב מאוד
38.2	29.6	20.6	29.6	חשוב למדי
15.0	15.6	13.1	15.1	לא כל כך חשוב
6.9	8.3	5.1	3.5	כלל לא חשוב
2.0	1.3	1.4	0.4	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

51. לדבר עברית (% מכלל המדגם)דיון
בעמ' 86

2021	2009	*2004	*2003	
46.0	58.6	70.7	55.7	חשוב מאוד
35.4	25.5	18.7	28.9	חשוב למדי
10.8	9.7	7.0	12.3	לא כל כך חשוב
6.5	5.3	2.3	2.7	כלל לא חשוב
1.3	0.9	1.3	0.4	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

* לדעת לדבר עברית

דיון
בעמ' 86

52. להיות יהודי (% יהודים)

	2021	2009	2004	2003	
47.2	49.4	56.7	62.8	חשוב מאוד	
25.6	26.2	22.2	20.9	חשוב למדי	
14.4	15.5	14.2	11.4	לא כל כך חשוב	
11.0	7.8	5.4	4.4	כלל לא חשוב	
1.8	1.1	1.5	0.5	לא יודע/ת	
100	100	100	100	סך הכול	

דיון
בעמ' 86

להיות יהודי (% ערבים)

	2021	2009	
1.5	14.8	חשוב מאוד	
10.7	8.9	חשוב למדי	
35.2	12.4	לא כל כך חשוב	
46.9	59.8	כלל לא חשוב	
5.7	4.1	לא יודע/ת	
100	100	סך הכול	

53. לכבד את חוקי המדינה (% מכלל המדגם)

2021	2009	*2004	*2003	
64.0	72.9	73.5	67.5	חשוב מאוד
27.4	19.2	19.7	26.6	חשוב למדי
4.7	3.9	4.4	4.5	לא כל כך חשוב
2.4	3.0	1.0	0.8	כלל לא חשוב
1.5	1.0	1.4	0.6	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

* לכבד את מוסדות המדינה ואת חוקיה

54. לשרת בצה"ל (% מכלל המדגם)

2021	2009	2004	2003	
44.8	61.2	65.7	63.3	חשוב מאוד
27.5	22.3	14.3	20.6	חשוב למדי
14.3	7.0	7.2	9.4	לא כל כך חשוב
10.5	8.0	10.8	6.2	כלל לא חשוב
2.9	1.5	2.0	0.5	לא יודע/ת
100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 80

55. לקבל את ההגדרה שישראל הינה מדינה יהודית ודמוקרטית (% מכלל המדגם)

2021	*2004	*2003	
51.4	59.2	55.6	חשוב מאוד
25.1	22.6	31.6	חשוב למדי
11.6	7.4	7.9	לא כל כך חשוב
8.3	8.7	4.4	כלל לא חשוב
3.6	2.1	0.5	לא יודע/ת
100	100	100	סך הכול

* להסכים שישראל תהיה מדינה יהודית ודמוקרטית

74. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם ההיגדים הבאים?

לבית המשפט העליון צריכה להינתן סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת אם נמצא שהם נוגדים את עקרונות הדמוקרטיה כמו חופש ביטוי או שוויון בפני החוק

2021	*2010	
27.1	20.8	מאוד מסכים
29.0	31.7	די מסכים
16.7	20.8	לא כל כך מסכים
18.3	18.8	כלל לא מסכים
8.9	7.9	לא יודע/ת
100	100	סך הכול

* צריך לתת לבית המשפט העליון בארץ סמכות לבטל חוקים שחוקקה הכנסת, אם לדעת השופטים החוקים האלה סותרים את עקרונות הדמוקרטיה, על סולם: מאוד מסכים, די מסכים, די מתנגד, מאוד מתנגד, לא יודע/מסרב.

דיון
בעמ' 119

76. עד כמה מושפעות החלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מעמדותיהם הפוליטיות?

2021	2019	*2018	
36.3	33.6	29.7	מושפעות במידה רבה
27.9	25.1	29.1	מושפעות במידה בינונית
16.5	19.6	15.1	מושפעות במידה מועטה
6.5	12.3	11.6	לא מושפעות כלל
12.8	9.4	14.5	לא יודע/ת
100	100	100	סך הכול

* מדד השלום, אפריל 2018: עד כמה לדעתך, אם בכלל, מושפעות כיום החלטות המקצועיות של שופטי בית המשפט העליון מעמדותיהם הפוליטיות?

נספח 3

הרכב חברתי-דמוגרפי והגדרות עצמיות (%)

לאום	כלל המדגם
יהודים	84.5
ערבים	15.5
סך הכול	100

מין	כלל המדגם	יהודים	ערבים
גברים	50.1	50.3	48.9
נשים	49.9	49.7	51.1
סך הכול	100	100	100

גיל	כלל המדגם	יהודים	ערבים
24-18	14.3	13.1	21.1
34-25	22.9	22.6	24.5
44-35	18.2	18.0	19.0
54-45	15.1	15.0	15.8
64-55	13.6	14.1	10.9
+65	15.9	17.2	8.7
סך הכול	100	100	100

השכלה	כלל המדגם	יהודים	ערבים
עד תיכונית חלקית, ללא תעודת בגרות	7.7	7.8	7.1
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	20.8	21.1	19.0
על-תיכונית	14.0	15.0	8.2
ישיבה על תיכונית	3.3	3.9	1.7
לימוד אקדמי חלקי, בלי תואר	8.5	9.2	4.9
תואר אקדמי מלא (תואר ראשון ומעלה)	39.1	41.5	25.5
לא השיבו	6.6	1.5	35.3
סך הכול	100	100	100

הכנסה חודשית למשק בית*	כלל המדגם	יהודים	ערבים
הרבה מתחת לממוצע	18.7	20.1	10.9
מעט מתחת לממוצע	15.4	15.9	12.5
כמו הממוצע	24.1	24.2	23.4
מעט מעל הממוצע	18.5	20.7	6.5
הרבה מעל הממוצע	10.8	11.0	9.8
לא השיבו	12.5	8.1	36.9
סך הכול	100	100	100

* ההכנסה הממוצעת (חציון) למשק בית בישראל היום היא כ־16,000 ש"ח ברוטו. האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (של שני בני הזוג) היא: [במשק בית של נפש אחת השכר הממוצע ליחיד הוא כ־8,000 ש"ח ברוטו]

ערבים	יהודים	כלל המדגם	אשכול סוציו-אקונומי של מקום המגורים
77.7	19.4	28.5	אשכול נמוך (1-3)
14.7	20.2	19.4	אשכול נמוך-בינוני (4-5)
4.3	34.8	30.1	אשכול בינוני-גבוה (6-7)
1.6	24.5	21.0	אשכול גבוה (8-10)
1.7	1.1	1.0	לא השיבו
100	100	100	סך הכול

ערבים	דת
80.4	מוסלמים
7.1	נוצרים
9.8	דרוזים
2.7	לא השיבו/אחר
100	סך הכול

יהודים	מיקום (עצמי) על הרצף החילוני-חרדי
12.7	חרדים
10.9	דתיים-לאומיים/תורני-לאומי (חרד"לי)
12.1	מסורתיים דתיים
20.2	מסורתיים לא-דתיים
44.1	חילונים
100	סך הכול

מיקום (עצמי) מבחינה עדתית	יהודים
אשכנזי	38.3
מזרחי	38.1
מעורב, גם וגם	15.0
עולה מחבר העמים, ברה"מ לשעבר	3.9
קהילה אתיופית	0.4
אחר	1.3
לא השיבו	3.0
סך הכול	100

שייכות לזרם ביהדות	יהודים
האורתודוקסי	34.8
הרפורמי	4.2
הקונסרבטיבי	3.1
אחר	0.7
לא שייך לשום זרם	57.2
סך הכול	100

סך הכול	חילונים	מסורתיים לא-דתיים	מסורתיים דתיים	דתיים / לאומיים / חרד"לי	חרדים	סה"כ היהודים	שיוך עצמי למחנה פוליטי, לפי מיקום על הרצף חרדי-חילוני
100	84.9	8.8	3.1	1.3	1.9	15.8	שמאל
100	61.5	19.9	8.7	3.5	6.5	23.0	מרכז
100	27.1	23.4	16.0	16.3	17.3	59.3	ימין

כלל המדגם	הצבעה בבחירות האחרונות (מרץ 2021)
5.6	מפלגת העבודה
3.8	מרצ
15.5	הליכוד
8.1	כחול לבן
13.5	יש עתיד
4.7	תקווה חדשה
2.0	ישראל ביתנו
5.0	ש"ס
6.3	ימינה
4.5	הציונות הדתית
5.8	יהדות התורה
3.9	הרשימה המשותפת
3.5	רע"ם

כלל המדגם	הצבעה בבחירות האחרונות (מרץ 2021)
1.0	מפלגה אחרת
0.5	פתק לבן
6.8	לא הצבעתי
9.5	לא השיבו
100	סך הכול

יהודים	מחוז
12.8	דרום
9.3	חיפה
5.3	יהודה ושומרון
14.0	ירושלים
36.7	מרכז
9.4	צפון
12.5	תל אביב
100	סך הכול

אזור מגורים	ערבים
גליל	51.6
משולש	26.1
ערים מעורבות	9.8
נגב	12.5
סך הכול	100

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות – צוות המחקר

פרופ' תמר הרמן היא המנהלת האקדמית של מרכז ויטרבי, עמיתה בכירה במכון הישראלי לדמוקרטיה ופרופסור מן המניין למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה. מומחית לחקר דעת קהל ולחברה אזרחית ופוליטיקה חוץ-פרלמנטרית.

ד"ר אור ענבי הוא חוקר במרכז ויטרבי ומרצה באוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטור שלו, שנכתבה במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, עסקה במעורבות אבהית, בגבריות חדשה ובממשק שבין עבודה למשפחה.

ירון קפלן הוא חוקר בצוות מרכז ויטרבי. בעל תואר שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה במגמה לפסיכולוגיה חברתית באוניברסיטת בר-אילן. בעל ניסיון רב בעריכת מחקרי שוק וסקרי דעת קהל וניתוחם. שימש בעבר בתפקיד חוקר כמותי בחברות ייעוץ ובמכוני מחקר.

אינה אורלי ספוז'ניקוב היא חוקרת בצוות מרכז ויטרבי. בעלת תואר שני בכלכלה. שימשה בעבר בתפקיד חוקרת במכונים למחקרי שוק ברוסיה ובישראל, בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, באגף לתכנון אסטרטגי בעיריית ירושלים ובמכון ירושלים למחקרי מדיניות, והיא בעלת ניסיון רב במחקר כמותי יישומי (מחקרי שוק, דעת קהל והערכה).

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי א-מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפול שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפול חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייצע למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות עוסק במחקר אמפירי של יחסו של הציבור בישראל לשאלות של תפקוד המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ושל מידת המחויבות של החברה הישראלית לערכי היסוד הדמוקרטיים. מאגר הנתונים "ישראל דאטה ע"ש לואי גוטמן" שהמרכז מחזיק ומתחזק מציג נתוני סקרים עדכניים וחומרים היסטוריים שנאספו במשך שנים - מאז שנת 1949 - על ידי המכון למחקר חברתי שימושי שייסד פרופ' גוטמן ואשר נתרמו למכון הישראלי לדמוקרטיה. המרכז שם לו למטרה להעשיר את הדיון הציבורי בישראל בסוגיות של מדיניות וחברה, והוא מגשים אותה באמצעות יצירה, ניתוח והפצה של מידע אמין והעמדתו לעיון חופשי לחוקרים, לאנשי תקשורת ולציבור המתעניין בישראל ובעולם.

מדד הדמוקרטיה הישראלית מציע הערכה שנתית של איכות הדמוקרטיה הישראלית. לצורך זה נערך מדי שנה בשנה, 19 שנים ברציפות, סקר רחב במדגם מייצג של האוכלוסייה הישראלית. מטרתו של המדד לעמוד על המגמות בחברה הישראלית בשאלות כבדות משקל הקשורות להגשמת הערכים והיעדים הדמוקרטיים ולתפקוד של מערכות השלטון וממלאי התפקידים הנבחרים. ניתוח התוצאות מבקש לתרום לדיון הציבורי על מצב הדמוקרטיה בישראל וליצור מאגר מידע רחב שיעמיק את הדיון בנושא.

